6918

Bibl. Jag.

IV

Introductio in libros N. T.
Hermeneutica biblica

ex praelectionibus Cl. Nowodworski conscriptos a. 1860/61.

Praelectio I. d. 24 Febr 1860 a.

Primis Ecclesiae saeculis studium biblicum primum occupabat locum. Quis instructio doctas in hoc studio versabat – et theoretica disciplina. Practica non derivabat sed quo magis hoc studio occupabantur fideles. eo plures errores intexerant hoc studium recte instituendi. Ecclesia minime permittere poterat, ut quivis interpretaretur biblia juxta sensum sibi proprium, sed quivis eam audire obligabatur. Causa hujus est, quod sanctae Ecclesiae data est recta cognitio sensus scripturae. Unde presbyteri Ecclesiae reputabantur primi studiosi. Illi instructores. Studiosi autem Ecclesiae nostrae se minime percipere qui putant S. Scr. esse intellectu facillimam et re posse, ut quis ad studium biblicum accedat tantum sudant in consuetudinis regulis ad intelligendam S. Scr. absq instructore Ecclesiae. Acquisita hac introductione, quaenam S. Ep. ad Pauli. quaenam disciplina sub nomine introductionis comprehendi? Critica quae quousque respectu historico, philologico, philosophico inservire possit ad rite intelligendam S. Scr. pertinent ad introductionem. Opera substitutis apparatus, institutiones etc. continebant notiones historicas etc. ad explicandam S. Scr. Notitia de scriptoribus (particularia) in his operibus saepe occurrebat seu potissimum et totum tradebant regulae unde Introductio nunc Hermeneutica patuisset erat. Opera quae magis tractabant partem historicam, vocabant Isagogic. Qui vero continebant nostram Hermeneuticam partem theoreticam, inscribebant Institutiones. Introductiones. cum theoretica tractabant, erant: Tituli vero operum, quae partem historicam Apparatus biblici. praeludia Isagogica. Libri: Introductiones biblicae. Nostro saeculo separatim tota dicta Hermeneutica ab introductione sub introductionis nomine intelligunt. Historico-criticae notiones de libris sacris. Librorum vero ipsorum aut S. Textus et S. Scriptores – et ipsi explicandi libri ieti didactici accedunt praeter Exodus – Actus et Apocalypsin. Notitia historico critica ad hos libros vocant. Introductio in libros N. T. attendamus ad genuinam notitiam quae ad libros ipsos N. T. et specialiorem alia hunc vel illum unde Introductio duplex est: Generalis et specialis.

In Generali tradent notitia de auctoritate, veritate et inspiratione integritate unius libri et adjicient notitia de causa necnon historia textus. In Speciali vero ista notiones ad unum librum coarctatae tradent.

Nonnullis visum est Introductioni substituere nomen Historiae literariae sacrae, quod illud autem fusi apud Protestantes in universitatibus civitatibus usurpatur.

6. II d. 25 1860. 9

Introductio Gen.: Prima quaestio occurrit nobis: An libri N. T. ab iis scripti a quibus scripti perhibentur, an saltem ex ea aetate descendunt ex qua descendere dicuntur?

Genuinitas demonstratur argumentis internis ex ipsis visceribus libri deductis et externis ex testimoniis aliunde haustis deductis.

Fr. 36-20 28 80.

probanda nobis genuinitas libr. N.T. argumentis internis. Utribuimus libros in historicos et didacticos

Enganus ll. N.T. huncq incognitos fuisse, et a quibusdam doctis manifestatos fuisse. Doctus ille ratiocinatio ferret: Lingua e graeca dialectus inuditatus in ulla provincia graecis ~~te~~ reperiebat usus singularium obscurum, et ipsa eos ~~ad~~ correspondentis hebraicae relatio factor e simplicissima, unde auctores fuerunt rudes simplices. Ita referunt facta, ut vividissime nobis occurrunt, proinde supponent auctores oculati v. auriti. Et nos idem dicimus ll. hos fuisse conscriptos ab Judaeis studiosis, rectibus oculatis et auritis et fide dignis.

prob. ex simplicitate narrationis

Argum. II gle: Scriptor vitae alicujus viri illustris fieri non potest quin attingat relationes publicas, religiosas, politicas etc. Si vero aliunde imago hujus temporis quo vir ille vixit nobis cognita e, facile concludemus cum historia ista ab auctore eo dem scripta. In libris vero N.T. haec aliter se habent.

In testimoniis internis investigandum e nobis in illas relationes et conformitates cum aliis historicis adjunctis, quibus illae relationes sub optima conditione exhibentur. Idcirco in hac materia duo argumenta operae pretium habebit „de credibilitate Evangelii et paleographia". Demonstratio evidentis Religionis Jesu Christi vitor. c. 5–25. vestigia prementes quae sunt allegamus.

Locus iste continet allusionem ad jus Romanum de injuriis. In via licitum erat de injuria transigere, ~~et si tu~~ &c.

De rege cum servo rationem ponente. Hinc debitum condonavit ille et ipse suum debitorem suffocabat. Hic correspondet actio juri nexus quae per libram et aes fiebat. Zob. Rapuntzel Jus nexi per legem Poetelian. revisione restaio obtolo r. 328 jest. Prawnik czytelnik ten sam co Rapuntzel. Ktory tez zajmuje się komentarzu Institutionum Gaji. Wiemy że pominęło nexi jure nexus i zmiany gdy nexu jure additionis, jednak jak pierwsze tak drugie do cale nowości prawa. Legimus datum flagellis ejecisse vendentes et ementes de templo. Factum hoc demonstrat injuriam suorum de rebus religionis. Ipsi enim in templis suis vendebant. Ut scribit Horatius. Monetae usus diversus deprehenditur in scriptis. Usus describit consentaneus naturae monetae. eg. Tributa exteriis solvunt monetis graecis. Didrachmate. Oblata in usus sacros a Judaeis solvebant moneta graeca ut vidua duo aera seu quadrantem in gazophylacium. Sicli vero moneta sacra, erogabant e templo. ut Judas obtinuit 30 sicli. In commercio occurrit moneta Roma. Ne duo passeres asse veneunt poterat unquentum istud vendundari ducentis denariis. Ostendite mihi numisma census. Scripsi, tag qui optime in primis relationibus referunt nobis imaginem temporis quo hic illustris vixit et quod aliunde nobis cognitum e, conveniens esse debuit.

Eadem quoq relatio in geographicis relationibus occurrunt. Posterior scriptor temporis errasset forte in descriptionibus geographicis. Filostrat III w. xyjący, opisując życie Apolloniusza z Tyany współczesnego z Nim, miał niby je spisać ze pamiętników Damisa jakiego, bez powiewań wiele się w nich znajduje fałszywych wiadomości, przeto opus spurium. Stąd Apollonjusz podróżując wchodzi do Babilonu, a Babilonu nie było. – do Lacedemonii kwitnącej – a ona jeszcze pod jarzmem rzymskim. Hegesip xyt. IV w. De Bello Judaico mówi o Konstantynopolu o którym ani się śniło komu we owe czasy. Teraz łatwiej ułożować jakie dzieło. bo są środki. Inspiriamus particularia. Joan. 19. a Caipha Dum ductum fuisse ad Pilatum. et Judeos In esse ad Pilatum ingressos ne contaminarent Pilatus duxit Jesum in Litostraton, quod fuit locus in proculo a templo. ut patet ex Josepho. Dum Jesus Jerichuntem approquat, Zacheus Princeps publicanor ascendit arborem. Dum Jesum approquat Capharnaum vidit publicanum Jesum in his locis praecipue in Jerico balsamum e et ~~omnibus~~ tributa percipiebant. In Capharnaum Phenicii merces in naves ponebant et ad mare per Jordanem devehebant. M. K. 1860. 1/10 III
xxi. 8, 27. fit mentio Card. Angelus Dni locutus e. ad Ph. s. Lucas Lipsium – Hinc e deserto." Tempore Herodis fuit restaurata Gara – sed Josephus comprobat veritatem S. Lucae et scribit, ante bellum cum Romanis Judeos vastasse plurimas urbes, maxime ~~Gaza~~ Gaza, inter quas Garam nominat. ~~Superveniente mutationes~~ ~~Capharnaum~~ ~~nomenum~~ ~~prius~~ ~~locus~~ ~~fuisse~~ ~~vestigia~~ ~~quod scripserunt~~ ~~Josephus~~ ~~comprobant~~ ~~Josephus~~ ~~et~~ ~~Antiquitatum libri~~ ~~xx~~ Josephus z N. T. Samarytanowocant semper Sichem. – Cesarea Philippi olim dictam Paneas z czasów Banias, ita vocant quia eo tempore quo scripserunt, ita ea eam vocabant.
Relacya więc historycznych pisarzów N. T. zgadza się ze stanem rzeczy, o jakim nikomu z innych pisarzy Betsaida była Gaulonitidy odbudowana przez Filippa i nazwana Julias. a Ewangeliści zawsze ją nazywają Betsaida, ~~to~~ przyczyna zamiany tej było pochlebstwo dla córki Augusta Juliady. Jeszcze – kiedy August nawet wypręci się chciał swojej córki, przeto za zmianą humoru i następnie zmiana nazwiska. Betsaida leżała za Jordanem, a S. Jan nazywa ją Galilejską, jakby była przed Jordanem – skąd się więc że zbadzi ~~Cyneretem~~ zamiast powiedzieć miasto Gaulonitydy, powiedział miasto Galilei. Józef, opowiadając o Judaszu z Gaulonitydy mówi iż pochodził z Gamali miasta – i zowie go poniekąd z Galilei w kilku miejscach Galilejczykiem. Skądwięc to wszystko mniemam, że Gaulonityda też nazwę Galilei.

Hinc patet imaginem collectivam historicam et geographicam ex libris sacris collectam respondere imagini ex aliis scriptis collectae.

Probanda nunc est veritas didascalicorum operum primum quoad materiam, deinde quoad formam eorum argumenta proferemus.

Unum observandum est cuique legenti epistolas argumentum eorum non esse ad res directum, sed certis circumstantiis provocatum ita ut scriptae esse ut responderent necessitatibus et indigentiis quorundam personalibus - proinde esse occasionales - ergo debent proferre notas huius temporis.

1a Actis hic illic commemorant personae quae commemorant in epistolis S. Pauli etc. est character in Actibus descriptus respondet characteri eorum in epistolis descripto. Quum autem acta Apostolorum sint authentica, ergo et didascalica opera nostra sunt authentica.

2a S. Paulus reprehendit quaedam vitia quorundam eorum in quos gratiam scribit. Nonnulla autem in scriptis Judaeis et Graecis deprehendimus eadem vitia huius, ad quos ille reprehendit, esse - eg. ad Titum - Ephes. Corinth. Argumentum ergo didascalicorum operum S. Petri, Pauli etc. tradit unicam doctrinam et virtutem in Judaeo, in Graeco, in Philosopho sed illam quae tradit in Evangeliis. Convenientia itaque doctrinae didascalicorum scriptorum cum doctrina Evangeliorum probat has epistolas scriptas fuisse ad discipulos Christi, quibus nos eas tribuimus.

3a Actis proferunt sermones S. Pauli et Petri placita, illa quae in his tribuunt in Actis repetunt eadem ejus referunt in epistolis Pauli et Petri. Epistolae Joannis et conclusiones ex praemissis in Evangelio ejus traditis. Quum itaque Evangelia sint authentica etc.

Si conferemus didactica opera nostra cum antiquorum didascalicorum operibus tum animadvertemus differentiam quoad dignitatem et expressionem. Si itaque authenticitatem Patrum agnoscimus etc.

Si conferemus didactica opera nostra cum Christiana deprehendemus majorem adhuc differentiam. Quod sic constabitur. Ergo opera didactica sacra quoad materiam authentica.

Quoad formam notandum: ratione concludendi in omnibus eadem semper est forma conclusionis - consequuntur ex antecedentibus determinatis et

concludendi in omnibus eadem est forma conclusionis - consequuntur ex antecedentibus determinatis et

Mizna scripta è l. hebr. barbara, nostri vero libri greco-hebraea qui Tisi ætate
Esti fuit. In Mizna ovia probant aud-
itate - in nostris vero didactici nulla e
provocatio ad alior opera - sicut mos fuit
tempore Esti - Philo cæteris nostris scrip-
tis didactici ~~similli modo argumenta sua~~ nullam auctoritatem provocat. przed Esau.
proponit. Philo De congressu quærendæ eru-
ditionis gratia. Dowodzi że nauka jest cnoty
sługą - bierze wyraz Saraj (panowanie) że
wiedze przez panowanie nad sobą można dojść
do cnoty - Hagar (niewolę znaczy) pochodzi
z Egiptu, który był krajem nauk świeckich. Hagar
porównywała Sarze, więc nauka jest sługą
cnoty. Podobnymże sposobem rozumuje S. Pa-
weł. Agar znaczy prawo bo tę było dane na gó-
rze Synaj w kraju Agar - a Saraj znaczy Ewangelią
Więc jak Agar wypędzona została skoro przybyła Znak
Sara dostaje syna, który od wesołości będą-
cej znakiem ~~spokojnego~~ pokoju, nazwany jest Izaak
Izaak - ~~więc cnota jest matką wesołości~~ Hagar ~~matką~~ wesołości
Philo dicit syna. Dicit agar
~~Philo~~ nieprawdziwego - ~~Philo~~ dicit syna. Dicit agar
et filium ejus. Więc ją trzeba wyrzucić - Tak i O.
Paweł rozumuje.
Logos wcielenie u Filona jest objawem Boga
w widzeniu - wcielenie też u S. Jana, lubo w innem
znaczeniu.

Więc i Judaizm odrzucony być ma. Philo jeżeli tak rozumie jej:

St IV 2 Paźdz. 1860.

Argumenta externa.

Ad multa opera Aussica, quæ nullo gaudent
argumento externa pro sua auctoritia. Res vero
in ita se habet cum nostris libris - nam mul-
ta præsertim Lardner Anglus congessit ~~multa~~
~~loca~~ testimonia SS. patrum. respectu librorum SS.
in cujus opus David Bruns in linguam germanicam vertit.
Frid. Schmidt Historia et vindiciæ canonis
Less - Wahrheit der Christlichen Religion - et Lardnerum excutiens
Sam vero hæc testimonia hic citare omit-
timus, quia in qualibet opere manuali inveniunt
Sufficit notare Sepres S. I. Clemens, Igna-
tius Barnabas - S. II Papias Hermas et
adjugere
testimonia ethnicorum et hæreticorum qui ulti-
mis visiones suas cum dogmatibus Chris
conciliare - et qui libros nostros spernebant,
ac pro testimonium eorum ferimus.
Modus, quo citarunt libros SS Sepres eccle
et hæretici - Loci antiqui S. citabant per
extensum verbotenus notato loco unde desum-
pta erant - Novi vero Fœderis loca cita-
bant vel verbotenus ~~S~~ indicato loco
vel sensus tantum citabat. Causa 1° quod
N. T. magis cognitum erat - 2° quia
S. T. eruditionis signum ostendebant.

Un utroq. Test. loco historica allegabantur
sensus n verba. Didactica vero verbotenus allegabant. nam loci didactici plures similes erant. Notandum tamen quod a Scriba primevis n semper verbotenus allegabant loca didactica praesertim quum ad confirmationem directam scriptae
vatianus eq enuma jam per se et in se tenebrae erant. et hoc jam dictum e Tenebrae lucem n comprehenderunt ad luce tenebras comprehenderunt
Hic similitudo expressionum facit pro Evangelio S. Joannis. Et magis locus aliquis ali pro citatione accipiendus, quum dicit: et hoc jam dictum e. — Advertendum, quod similitudo haec n e ponderanda ex moderno statu textus graeci. Si deprehendemus differentiam inter locum citatum a Scriptore antiquo et modernum textum. n e censendum ibi deesse citationem etiam verbalem, nam III seculo multa ablata s e textu quae ipsimet per diversas recensiones quas inspexerunt mutarunt
testes ipsimet.
1. Celsus. Tachego świadka nie bierzemy historyey nie był przeciwnia, Nomodusa Tes. † 192. Celsus notus ex historia fuit ethnicus, epicureus. scripsit opus Λόγος δόλος, deperditum. Origenes solum, refutans illud, conservavit nobis quaedam fragmenta Celsus in his dicit de Jesu:
Refert illa nativitatem Jesu cum ibi circumstantiis in Evlio descriptis, refert similiter vitam, sanationes, et quaedam ex historia resurrectionis. passionem pure narrat. Refert Petrum orasse, ut Pater calicem abeo removeat etc. Tradit ex parte doctrinali quaedam capita doctrinae Chr. De Providentia, quae alit corvos, vestit lilia. Remissione peccator quasi alluderet ad locum Mat. Si quis te percutit in maxillam Condemnat doctrinam de contemnendis divitiis. et videt comparationem camelicum a cu sed potius
ex parte argumentum probens
pro
Haec vobis ex vestris ipsor. scriptis probabimus, praeter quias nullo alio teste potis opus fuit, ipsi enim vos vestro gladio jugulatis.
gladio vos jugulatis. Stag. expresse dicit, quod haec ex scriptis sacris. Superest ut nobis nomina eor. alleget. Dum ille Evlii tas expressa se commorat, dum videt illos primum a rege, alterum a primo homine genealogiam Christi deprivisse. Gen. Expressa Haec Stag. hic loquit de Evlio. Matthaeo et Luca.

Celsus dicit Christum post resurrectionem vestigia clavorum præsentisse, quod apud Joannem reperimus. Indirecte itaq habemus jam nominatum III. egregium sacrum. Quum Celsus dicit de apparitione Angelorum ad sepulcrum - videt. (hic) alios dixisse de uno (Angelo) alios de duobus (Lucas et Joannes). - Pro didactis erui possent quædam ~~vitat~~ argumenta pro tantentia - "Mundus exercitatus e mihi et ego mundo - Locus iste e Pauli - sed quum et Christus potuit hoc esse dictum, ideoq pro didactis ~~argumen~~ hic loca nostris libris non applicamus. Sed pro sophistis historicis libris habemus a Deo argumenta.

Videmus itaq ad minimum quatuor Evangelistas - nam Celsus dicit: hi de uno - (nempe Matth. et Marcus) - illi de duobus Angelis (Lucas et Joannes) loquunt.

Tatianus fuit discipulus Justini M. magister Romæ post Justinum. minus austeram vitam duxit ut Encratitis initium dedit. Clem. etiam Stromat. refutat. eorum hujus hæretici contentos in dicto libro Διατεσσαρων de mala interpretatione librorum N. T. et præsertim Evangeliorum loquitur. N. Nolite thesaurizare vobis thesauros in terra etc. Locus iste e Luc. c. 20. v. 25. - De filii seculi hujus in resurrectione neq nubent neq nubentur Locus iste e Matthæi. Eusebius argumentum præbet Tatianus in alio opere Διὰ Τεσσαρων quod similiter periit et s. XI Dyonisius Barsalibi Syrus scribit de eo. Tatianus ex 4 evangeliis unum fecit quod Διὰ Τεσσαρων appellavit.

Sed quia Dyonisius fuit s. XII. ideo testimonium ejus non sufficit - sed Eusebius s. IV. Florens in sua Historia de Severianis dicit: Illos autem quos nunc dicimus collegit Tatianus evangelia nescio quomodo et illud opus Διὰ Τεσσαρων appellavit.

Patet itaq fidem sui temporis, opus illud compilatum esse, sed qua ratione nescit. Alius itaq testis allatus, qui ad manus habuit librum Tatiani Theodoretus Cyrensis in Syria. Tatianus Evangelia in unum compositum excerpsit tantum genealogias et alia loca textualia de humanitate Christi. Retinet itaq in mente Theodoretus duo Evangelia, nam genealogiæ duorum alterum (Matthæi et Lucæ) apud Matthæum et Lucam, sed idem scriptor de eo loco dicit sectia Tatiani - sed et tunc non solum ejus sequaces - sed et fideles - ego ipse habui ducenta hujusmodi et in eorum locum substitui 4 evangelia.

Hoc tempore Tatiani fuerunt Evolia
ex quibus ille unum ad suam mentem compilavit.
III Marcionis testimonium et alios li-
bros N. T. extendit. Marcionis error is
causa fuit, quod quidam Judaicum opera
in Christum translata noluit accipere,
itaq. flagrans odio Judaismi composuit
sectam Christianorum, admittens 3 principia
Deum inaccessibilem. & Deum justum
locutum Moysi. & Deum malum. i.e. Sathanam.
Ojcowie Kościoła, gdy nie bardzo pokłócając nauke Gnostyków, przyznawali Marcionowi dwa principia: 1. Boga dobrego w niebie – i 2. który złą na świat sprowadził rzecz później dopuścił mu 3 principia przypisują.
(D. IV 3/15 1860 r.) (D. V 3/8 1860 r.) Marcio scripsit „Antitheses" opus depravatum, cujus fragmentum solum restant edita a 1891. Re-
In opere isto ostendit antagonismum inter V. et N. T.
Creatorem mundi dicit fuisse Spiritum V. T. Deum
vero spiritum N. Testamenti Paulum Gal. 2 cap. ubi Petr.
reprehensibilis inventus a Paulo, Petrum judaismi accusat et distinguit inter Apostolos stare se-
vantes novam doctrinam et Apostolos innovantes.
Nonulla opera sepsit S. ex canone suo elimi-
nat. Ideoq. solum Epist. Pauli agnovit ceteras
Evangelia et ex Evangelio Evolium Lucæ, quia is fuit
discipulus et amicus Pauli. Tamen et ex illius
Evolio nulla, quæ ipsius doctrinæ contraria erant, eliminavit.
Contra quod „contra S. Epiphanius aggredit Marcionem, et Evolium
Marcionis conferebat cum Evolio S. Lucæ ut eo
facilius eum refutaret. Hunc in finem contra-
hunt. Qui asseruit nobis Evolium Marcionis
ex 78 capitibus seu sententiis constare. Sed
solum istud non per extensum scriptum. Ita
nos existimamus. Sed Protestantes contendunt
istud evolium totum esse et primitivum a Mar-
cione conservatum. Nos vero dicimus capita
per contractum descripta ut pateret, quæ
quæ a Marcione omissa erant. Ex c. 23. Legimus. Dixit
legisperito- In lege quid scriptum est. Et post
responsionem legisperiti dixit. Hoc fac et vives.
Itaq. videmus Anglicum extensum, sed solum
breviem contractum conspectum, cor quæ a Mar-
cione scripta
Quæ Marcionitibus (quibus.)

cap. 44. De divite et Lazaro paupere, quod
in cœlum assumptus est.
cap. 45. Notandum hic (Lazarus) solutio fuit &.
Multis in locis reperitur etc. Quod indicat
Epiphanium abbreviasse capita Marcionis.
Itaq. quod habemus evolium Marcionis a-
pud Epiphanium, idem habemus Lucæ.
Sed quidam a Marcione truncata e a Luca.
Ait itaq. Marcion truncavit evolium S. Lucæ
an vero Evolio Lucæ illata e quidam post
tempore.
Nos primam sententiam tenemus Eschon
vero secundam, quam probat sequenti-
bus argumentis.

1ª Quia multa in hoc Evio apud Marcionem reperiuntur, quæ pugnant cum doctrina Marcionis Ex. gr. est exempla. Sed nos reponimus hæc fragmenta possunt abipsis procor parte certi. Spiritus ossa non habet sicut me videtis habentem. Locus hic contra Marcionem, qui affirmantem, Rerum corpus phantasticum habuisse. Ait Tertullianus præsente. Marcion intercpretatur Spiritus.... Sicut me videtis Spiritum habentem. Simili ratione cætera loca, interpretantur, quæ ipsi contraria evident.

2ª Multa ab ipso ab opere Marcionis quæ minime contrariant, doctrinæ Marcionis. Rep. Sed attentione adhibita deprehendemus, loca hæc contra Marcionem pugnant. Ex Evangelio Lucæ. Tertull. Marcion. Lib. 4. Cap. 7. Miejsce to postawione, gdy Pietr każe trędowatemu udać się do Kapłana i ofiarować ofiarę Mojżeszową Starego Testamentu - zdaje się walczyć przeciwko Marcyonowi. Ale on jak Tertulliah tak tłumaczy; P. Jezus był tak dobry, iż wiedząc że ten oczyszczony, iżby poszedł do Kapłanów chcąc go więcej odwieść od grzechu - każe mu iść do Kapłanów - Postawił takie Luc. . secundum hæc enim faciebant Patres vestri. Prorocy jako wysłańcy Stworzyciela byli od nienawiści u Marcyonitów. a tu to wysłańcy Boga Nowego Test. porównanymi są z wysłańcami Boga Starego? Lecz Marcyonici? Nagannione jest prześladowanie Proroków, dla tego że ich za widoków osobistych zabijano. Zachował Marcyon przemienienie P. Jezusa gdzie z nim Mojżesz i Eliasz pokazali się. Ale Marcyon tego nie to nie zgodziło. bez Mojżesz Eliasz okazali się obok i niżej - i umyślnie aby się okazała ich absolutna niższość. Głos zaś Hic est filius meus dilectus ipsum audite - okazuje ich niższość Apostołów jako reprezentantów Kosmokratora. Piotra słowa Bonum est nos hic esse etc. nie nie znaczą, bo Piotr był judaista. z czego nie mogą się utrzymać.

Dii cœlis negue nubent neq. nubent. Marcion potępia małżeństwo. Odpowiedź zaś Ta upowaznia do małżeństwo na ziemi. Ale Marcyon odpowiada że tylko Filii seculi hujus A. j. przewrotni nubent. Których zaś miejsca nie mógł wykręcić na swoją stronę. Ten przykład ponieważ w Marcyona Ewangelii Łuk. i S. Jana jest zwiastek niedzielny Łuka i S. Jana jest przeto dwa porządki dzieł S. i N. Testamentu.

Łukasza są opuszczone u Marcyona. Parabola o wysyłaniu robotników równie opuszczona, bo znaczy wysyłanie proroków i Apostołów. Podobnież

Przeciwko Eichhornowi i porostali protestanci Strauss, Gratz, Olhausen, dowodzą że Marcyona Ewangelia jest całą i pierwotną Łukasza?

Dowodzą że Marcyon więcej prześladowanie ich jest potępione.

parabola de filio prodigo – jako przeciwna Marcyonowi. Bo jakiesi człowiek przed pogorszeniem Boga, mogł przyjść do niego: Nie mogł tak iść bez skruchy, bez pokuty, nie będąc miłosiernym dla bogiem czyste sprawiedliwości. Et his itaq conclusis

a Marcione et capitula illa apud Epiphanium esse Eum conspectum Evli Marcionis. –

S. Epiphanius conservavit 8 capitula Epliq ad Eus similiter conspectum Eum Marcionis epliq exhibentia. Quo sub praetextu adprobavit Marcionis eam compilationem? Minime affirmat sibi ad manus fuisse exemplaria meliora, Suo ipse gloriat se purgasse Evlium factum ab Aplis judaizantibus. Ille ipse itaq praeclusit sibi viam affirmandi sibi ad manus fuisse Evlium autenticum. Tertullianus l. 4. 43. videndum dic. Emendator tamen Evli severe Marcion solus et primus expectatus de Christo paenitente, de misisse Aplos abeq Marcione

Tertullianus itaq auctoritatem defendit Evli contra Marcionem. Quod autem minime mente Marcionis fuit textum ab aplis scriptum restituere patet ex ipsa ejus ipsius, quo teste Tertullianus approbata affirmabant magistrum eos non conservasse sed purgasse Evlium ab Aplis factum. –

PVI 19/10 1860 r. Marcioni intererat probare purgationes suas Evli esse veras. Tertullianus reprobat; et verba Matthaei: Alt Litis filii Patris vestris ... rejecisse ab Evlio S. Mat tanquam Deus non potuerit tribui. – Similiter verba Mat Non veni solvere legem, sed adimplere. eliminata S, nam illas lex vetus minime condemnatur. Alt similiter eliminavit verba Es. 53 Ecce virgo concipiet. apud Mat. 1, 23. Deo vaticinium istud verum esse in posse dicit Marcion quia dat in Isaia addit et auferet portitudo Damasci et Rutus nequaquam adeo potens fuit ut Damascum everet – praeterea Matthaeus judaizans fuit. Actus autem praeterea fantasticum corpus fuit habuit.

Marcioni itaq notus fuit Matthaeus sicut et Lucas. De aliis operibus eadem testimonia possunt haberi, si oppugnando Marcionem Tertullianus oppugnaret singulas antitheses – ipse autem consilium iniit demonstrare distinctionem Actis et veteris inter vetus et novum testamentum. Tamen ex eodem Tertulliano scimus, Marcioni notum fuisse evlium S. Joannis, eumq illius autenticam agnovisse sed rejecisse auctoritatem. Sta Tertullianus dicit Marcioni industria illa quae libris contraria rejecisse

Itaq approbat Marcioni, illum Evlio S. Joannis auctoritatem derogasse. – Etiam Apocalypsim S. Joannis severat Marcion – Sta enim

De Apocalypsi Tertullianus De Marcione loquens dicit etsi Apocalypsin ejus (Joannis) recipit.

Itaq ex Marcione habemus testimonia pro Luca plenum, pro Matthæo minus plenum, idemq sufficientes. idem ipse Joanne solum deq pro Marco.
Quod didactica notandum. Marcionem decepisse 10 epias Pauli. rejecit solum epistam ad Hebræos, quia in ea conflictatio identitas legis veteris et novi. desiderant etiam iij ex epiæ pastorales, i.e. II ad Tim. et I ad Tit. Invenit epla. ad Laodicenses, quæ nobis est ad Ephesios.
Fragmenta hat epiar adversaria Marcionis conservavit nobis Epiphanius 40 capitibus. Post Marcionem alium Gnosticum testem habemus Festinus ap.
Valentinus Ægypto oriundus somniis suis doctrinam Christianam fœdavit, reliquit quædam fragmenta epistolarum et operis cui index est De mali origine. Strenuus optimo motor sibi habuit multos ex schola Valenti, itaq ejus placita nosse est putandus.
Venit Patrum Dextor exprobrat Valentino interpolationem librorum ss. imo Tertull. dicit. Alius manu scripsit Marcion alig denuo expositione intervertit. Strenuq negavit positiones Valentinum Evolium S. Joannis alteris evliis prætulisse imo agnovisse Evlium, quod evlium veritatis apellavit. Testimonia pro doctrina sua probanda ex opere ejus excerpsit. Itaq Valentinus ex libro N.T. auctoritatem acquisivit. Dostatecznym więc jest u Walentyna na dowód autentyczności Ewangelii, aby zaś przedstawić światopogląd jego o kanonie Ewangelickiego, podajmy tu jego system.
Początek jest πρόπατωρ, θεός, Bodos to propatorze jego myśl evvoia, świadoma siebie ale głucha milczała. stąd σιγή.
Ony rodzą się parami 1a para νους i αλήθεια. νους jest primogenitus. z νους i αλήθεια wychodzi 10 eonów. a mianowicie z λογος i ζωη które wydają ανθρωπος i εκκλησια (Chrystus i kościół idealny) swoim potrzebnie 12 eonów. a to koniec ostatnim męskim eonem był δηλετος a żeńskim θεια. która chciała poznać bóstwo. skąd w następnej powstało zamieszanie, tęsknota ενθυμεσις, czyli niewiadomość co psuło harmonię pleromy. Na przywrócenie porządku πεφυκεν wysłał ορος duch granicznego, który wyrzucił ενθυμεσιν skąd powstała θεια εξω. na wschodzie nazywana ahamot. Aby już nigdy porza-

dek ten nie pozwala się wyrzec Tertuliana, który by odwracał Trzecią i Ducha S. którzy w zgodzie i jedności utrzymywali. Ewy na wywodzenie się na to stworzyły Jerusalem na cześć prapatora. ale pokazowała ahamot, która, Chrystus ~~obleki w mate-~~ ryę, przetworzyły jedną cząstkę w żywioł materyalny - drugą na żywioł psychiczny a inną na pneumatyczny. trzeba było żywioł psychiczny połączyć z pneumatycznym a materyę zniszczyć. Materya przeto ~~ma~~ została spalita się wraz z Demiurgiem. czyli demonem - Jeu eon z pneumatycznej i psychicznej złożony jest odpowiednim Jezusowi Żeńskim eonem.

S. Ireneusz mowi że Walentyn brał dowody z pisma S. mianowicie 30 eonów, dowodził za basnią o robotnikach - a ta jest u Mateusza rozdziale 20. Nie chodzi tu o godziny, ale o pokazanie że zawsze Boskie miłosierdzie gotowe. Walentyn ~~widział~~ rozdzielone godzinach widział liczbę 30. bo pan on wyszedł o godzinie 1ej - 3ej - 6ej - 9ej i 11ej - razem wziąwszy stawowi 30. Cierpienia Sofiey ~~ma~~ wyrzuconej z pleromy są opisane pod postacią niewiasty cierpiącej ~~na~~ porodzie i upływ krwi. Najdroższe sobie rozumiejąc F. Sokolow tzn. nadzieje znaczą że tego chciał nauczyć Ostrogski. cierpiała 12 lat, t.j. że była, 12ty z porządku. Historya ta znajduje się u Marka Patem Marka Valentinus znał i uważał za autentycznego. Historya o Annie, która ~~ma~~ lat była zamężną, a potem była wdową jest obrazem ahamot wyrzuconej z pleromy znajdzie ~~ma~~ trzeciej ~~Sophia~~. Anna była zamężną, znaczy że Sofia rozstawała się z pleromy - Historya Anny jest u Łukasza rozd. 2 w. 36. - Co się tycze zaślubin Chrystusa Ales (dosłownie) mówi Maryon znajduje się Eph. 3, 21. że eonowie każdy co miał najlepszego oddali na cześć Χριστος. aby stworzyć Jezusa, dowodzi że słów in ipso inhabitat plenitudo divinitatis.

Te eonowie są męzczy i żeńscy, dowodzi to słowy Sacramentum hoc magnum ego autem in Christo et Ecclesia, które słowa są w Liście S. Pawła Eph. 5, 32. Walentyn zaślubienie pojęte słowem mamy świadectwa niepozyjaciół naszej wiary na wszystkie księgi.

Ebionita - suppositant nobis argumentum pro autumbatione - Apostolos - Ebionita inimicissimi erant Pauli quem ipse etabant ut pote inimicum Judaismi. et ipse ex quadam parte. Nam Salvus erat inimicus illarum religionarum quae re manserunt in tenebris. Confecerunt librum st. actus Apostolorum, ubi Jacobus gerit primam personam tanquam Apostolus. - Deum Paulo laudem conantur do evertere - negabant eum esse civem Hebraeum - utebantur ejus proprio verbis - Ego sum. Haec omnia sunt argumenta autenticitatis librorum. St.

in materia de rejus epistolarum similia in materia aliarum epistolarum pastoralium. -

Co do Aktach Apostolskich, mamy świadectwo Ebionitów opróżnych. Mówią, że akta Apostolskie, w których S. Jakób zaniedbał Pawła S. i bijąc na S. Pawła wszelkimi sposobami dowodzą z jego słów: Ego quidem Deus a Tarso Ciliciae ~~Act. 21, 39.~~ że był pogaduszek. Słowa zaś te znajdują się Act. 21, 39. Patem mamy powód do Ebionitów o autentyczności Aktów Apostolskich. Nowem mamy świadectwa od niepozyjaciół wszystkich ksiąg naszych na wszystkie księgi naszych świadectwa od niepozyjaciół wyjąwszy na list ad Titum - ale to zapewne dla tego że listy ad Timotheum i ad Titum jednej są treści. E

P. VII 15. 1860 r.
10

Possent etiam proferri testimonia Basilidis, Carpocratis et aliorum ~~Gnosticorum~~ sed prolata sufficiunt et pro libris N.T. excepta ea ipsa epla quae Petrum, quae argumentum ~~haec~~ adversus Patres et haereticos in vita discordes, in hoc post mortem concordes. Certe firmius haberemus testimonium haereticorum si reliquos libros N.T. corrupera destruxissent.

Hic autem conflci potest argumentum negativum sequitur tenoris. Nulla spes in concipiendis et Apostolicis libris S. esse potest. Nam huic fraudi origo et tempus assignari possit, nullum tale idoneum tempus assignari potest libri nostri de S. et authentici. Prob. Nullum tempus fraudi assignari potest, quod non posset assignari ~~et~~ Gnosticorum portentorum et speciatim II. In eo quia Ecclesia habebat canonem. Apostolorum tempore id poterant substituere, quia Apostoli reclamassent primo dimidio saeculi I. altero dimidio erant. Jo. ~~et~~ haec possibilia et fraus S. II. quia vixerunt discipuli et Apostoli, qui reclamassent. Secundo dimidio S. II in erat locus fraudi, quia admitti nequit, ut Ecclesia recepisset libros ignotos auctor et plurima extant testimonia Patrum et haereticorum de nostrorum librorum authenticitate.

In qua itaque authentia librorum N.T. demonstrata necesse est itaque in specie demonstrare eos esse authenticos, non et Ecclesia in solum globum sed et specialem auctoritatem suam, quem dicit non solum evangelium S. etc. p. sed etiam illius essentialem illud asserere etc.

Hic autem exponenda de libr. appositione, quae probat gravitate traditionis et declarationibus Ecclesiae. Hic gravitate traditionis, declaratione autem quum agemus, probabimus declarationibus Ecclesiae gravitatem titulorum librorum sacris impositorum.

Tituli, qui epigraphi et signa ab antiquis vocant, traditionis sacrae in vero ab Apostolis descendunt. S. Chrysost. dixit Moysen in appositione titulos libris suis hoc et caeteros secisse. Itaque et Apostolos illum sequi presupponunt, nam nullo motivo incitati ad titulos addendum, quia in quibus recipiebant Evangelia, scribant quae esse hujus auctoris. Aliter se res habet in Epistolis, ubi non necesse erat apponere nomen auctoris et reapse Paulus in libris suis Epistolis se subscribit, Epistolae autem III. recepta epla ad Hebraeos. quia Ecclesia habebat canonem. Quod autem attinet inscriptiones eg Epla ad Corinthios manu Ecclesiae exarati et jam seculo secundo notissimi. Nomen enim sancti id munit reapse posteriore tempore hoc additum fuisse, antiquissimum solum legebat Epla Pauli ad Corinthios. Quod semper ubique et ab omnibus eodem modo creditum certa ab Apostolis descendisse credit, si prae certum tempus indicari nequit. Sic se habet res cum titulis quam in remotissima aetate ubique noti erant hi tituli ab Apostolorum tempora ascendunt. Gravitas (haec inscriptionum probat. Ecclesia nequita ne ei addat sed inter doctrina et doctorem discernat) Ecclesiae cum certe Ecclesia supponit inquisisse a quo auctore descendit hoc opus, et ejus nomen imposuisse operi.

Ze warnovše tytułow była pożnowana, pokazuje się z Tertulliana, który mowi o Marcyonie Ewangelii, że niema exota, quae se licuerit ei titulum prefigere. Ztąd też Tertullian oświadcza że dosyć jej wiary nie daje.

Tytuły

te kaś tytuły te nie za rzeka a-
postołow napisane, pokazuje się dnem
z Mat. 1,1. Initium Evlii Jesu Chri-
sti. Tytuł ten sam z Marka rozumie
napisał zatem byśmy dwa. że go
kaś nie mają, takiego znaczenia
nia, jak. piszą, jak utrzymywa-
li Protestanci niektórzy, pokazuje
się z tego że w Grec. jest Εὐαγγ.
Κατὰ Ματθαῖον. a nie Εὐλιου J.C. secun-
dum Matthæum &c.
Kattellon, chcąc Marcyczanym
tym pismem łacińskim przetłomaczyć,
tytuły przetłomaczył Evlium
auctore Matthæo etc. Bez ra-
to okropnie się obwarzył. Niekto-
rzy kaś z wyrazu secundum
chcą wnosić, że Ewangelije te
były pisane tylko przez kogo in-
nego. ale κατὰ Ματθαῖον zna-
czyło to samo co τοῦ Ματθαίου.
Jak samo ma się rozumieć tytuł
na arabskim przekopieniu z 1591.
Ewange-
lja D. J. według tego jak na-
pisana była przez Matthiusza jedne-
go z 12 Apostoł. Bo mowi się secundum
Matthæum, żeby kto nie myślał że tak
Ewangelja jego ale dla tego tylko pisa-
no przez. ale opus esse authenticum
potę credi debet tribuit, atta-
ab eo auctore tribuit, atta-
men fidei dignum. Id potę nie
ex fonte descendere. 1mo vel quia
illi supra veritatem nescierunt, vel
2do quia noluerunt verba Dei
Sed Xmo Optima nota
tanquam testibus oculatis ea
quæ scripserunt. et quia
rant viri sancti prodi: ut
in errorem alios inducere noluerunt.
Num argumentum pro
E, quod convincere potę quem
libet. nie. Primum observamus
quod credibilitas didacticor
superstruit credibilitati Evlior
quia doctrina Jesu Christi tanquam
factis Evangeliis comprehensis.
Stąd demonstratio credibilita-
tis librorum totius N.T. pendet a
demonstratione credibilitatis Evangel
Ergo demonstrandę nobis credibilitas Lor
Primum attendamus ad vi-
tam J.C. Character J.C. pecu-
liaris ac talis qua
lis a nullo Hebreo repræ-
sentari potuit. Deinde

kendinmus primum magnitu-
dinem extimia virtutis occul-
tæ hominem peritum rectam
Christi. Stąd dicimus gré humano etc. Sma-
go ista, sublimis exhibet in pers
Impossibile autem e ut sma-
go talis effingeret, a Judæis
depravatis, ut patet ex his
quæ diximus præterito anno
Via credibile e ut nascat
ejusmodi homo in mundo ma-
penitus depravato naturali modo
nascat. Quatenus natus potuit
et describi ejus vita ab Hebræis
Deus nobis apparet ut extra
voquevor extraordinarium.
Impossibile e ut ejusmodi vir
tanquam figmentum poeticum
describeret. Plato enim, et Xenophon
poeticis et sublimibus coloribus depin-
gentes Socratem, licet et hic ali-
quot imperfectionibus ab ideali
eraut viri docti. non autem
Homines simpliciores rudes. Non
Redemptor ista, vinum
in Evlii descriptum texerat
extitisse. Obraz człowieka
tak wielkiego nie mógł się po-
wziąć w umyśle ludzi pro-
stych. nawet ludzie świątobli-
wie mogliby go tak opisać,
a ten bardziej człowiek. Obraz
ten jest popisztrowaku wy-
stawiony - więc widać że
przeczywiście taki człowiek
istniał i wszystko w Ewan-
gelijach jest prawdą - i że
ci spisali takiego człowieka,
będąc prostakami, musieli go
na własne oczy widzieć i być
jego dzieł świadkami.

P. VIII d. 16/10 1860 r.

Nonulli nostris temporibus rejiciunt credibilitatem librorum quotidie de miraculis sermo fit. Sed et ipsa apparitio Xti verumne miraculum in talibus circumstantiis. Quod quum admittimus aut et alia non admittamus? Imo si attendamus ad genium Hebraeorum tempore Xti, necesse est ut praesupponamus miracula existentia; nam populus Hebraeus nullam doctrinam nisi miraculo firmata esset recepturus et ideo prophetae apparent nobis quasi miraculorum instructi. Xtus autem miraculis nil effecisset, fides ei non daretur, si cessarent et Judaei credere, quum in dubio esset. Probata itaque librorum credibilitate eo ipso habemus firmatam credibilitatem doctrinae. Quoad actus Apostolorum probavimus eos esse Apostolicos et status ejus et quidem tempore, quo religio late pagata erat quomodo itaque fieri possent Apostoli ut in vulgus sparsum esset opus in quo nihil verum occurreret? Hinc illis Evangelistis Ecclia juberat hoc opus habere, ut ex eo possent demonstrare ex falso libro falsam esse doctrinam. Itaque ex eorum autentia concludimus credibilitatem

Inspirationem Dei argumento probabamus 1° a priori. 2° a posteriori. 3° testimonii sepra ipsa facti. Argumentum 1um sequi modo formatur. Liber qui continet narrationem miraculorum doctrinamque rum et fidei perfectam necessitate exigit divinus. e Miracula ibi vera patrata non ut patrata essent, sed ad confirmandam doctrinam quae in se spectata est excellentissima. Si itaque ad ejus confirmationem modo naturalis est inversus oportet ut in futurum providerit de ejus conservatione ut immunis esset a corruptione sive in scripta sive in traditione quod aliter fieri non posset, nisi per inspirationem divinam.

Argumentum a posteriori sicut recentibus factis. Nam illi qui Xto immediate audierunt quam et qui a discipulis Xti lectionem praediti fuerunt, conveniunt, libros N.T. ut divinos ab Xto acceptos et ut divinos aliis tradidisse et ut divinos conservasse. Licet praeter hoc opera et alia etiam ipsorum Apostolorum nomine circumferebantur tempore quo nostros libros et assimilia non ut divina recepta sed ut apocrypha et humana. Quia pro traditis fuerunt per Apostolos et eorum comites. Dederant quoque ipsis alia argumenta externa et interna; quum doctrinam Apostolicam aliquid contrarium deprehenderent. Cum nostris vero libris quid aliud accidit, nam fuerunt a primaeva Ecclia recepti ergo probati qui recipiendi sunt.

III Argumentum ex scriptis ipsis. Consulto tertium locum huic argumento assignamus quia petere argumenta probationis libris ex ipsis libris e comitibus, ut nobis videtur, circulum vitiosum. Nie moze ctac na przodie ale dopiero po poloszeniu argumenta a priori et posteriori. Non hoc sed quaedam loca testantia divinitatem librorum adducemus. Argumentum hoc sta proponitur: Xtus et Apostoli divinos nostros libros declaraverunt. Atqui testimonium eorum est verum ergo... Probatio minus nulla indiget probatione. Probo majorem. Matth. 11. 9. Jesus loquens de Joanne Bapt. ait: Quid existis videre? Prophetam? Ita autem minor. In regno coelorum major est illo. Ut Propheta magnus colebatur nobis Joannes huic Prophetae comparant alii ex regno coelorum (in Ecclia). Prophetae itaque majores Prophetis ponunt. Atqui prophetae V.T. inspirati erant, quotiens praedicabant. et eo magis principes prophetarum qualis sunt prophetae N.T. i.e. majores prophetis V.T.

Sed quid existis videre prophetam. etiam dico vobis et plus quam prophetam

Tl Matt. 10, 19. Quum autem tradent vos nolite cogitare quomodo aut quid loquamini - dabitur enim vobis in illa hora, quid loquamini - Non enim vos estis qui loquamini, sed Spiritus S. in vobis

Stag. hic negat ipsos loquendi ratio humana - et affirmatur divina.

Obj. Petrus hic loquitur de propria apostolorum defensione in neo de Scriptis
Resp. si supponamus, ipsos pueros inspiratos, quoties in Syria causa Xti agebatur, loquebantur, ut essent inspirati in causa Xti. Quum pugnarent? Imo quum persequebantur, in causa Xti pugnabant. Unde coincidit utrumque certe majorem inspirationis gradum requirere ac in illis etiam quum loquerentur scriberent ad multitudinem, quam si ad paucos judices, defensuri inspirarentur vitam.

Cfr epist. Ap. quoad argumenta ad scripta: Pro I Cor. 1967 videtur Si quis propheta esse, aut spiritualis, cognoscat quæ scribo vobis, quia Dni sunt mandata - i.e. quæ ego scribo vobis sunt inspirata a Dno. Stag. expresse dicit duas epist. inspiratas.

Expressius et argumentum est epla II Petr. 3, 16. de Paulo in omnibus epistolis loquens (Paul) in eis de his - in quibus sunt quædam difficilia intellectu, quæ indocti ac instabiles depravant sicut et cæteras scripturas i.e. scripturas V. T. loquitur enim de Judæis - Si una alia linea ponit scripturas V. Test. Et quia libri V. T. erant inspirati, pari ratione ejus epistolæ inspiratæ.

Similis ratione demonstratur inspiratio aliarum scripturarum N. T. Restat demonstrare inspirationem Actorum et Apocalypseos. Petrus Apost. velut fundamentum narrationis Evangelicæ reputari debent, et ob eandem rationem, ut Evangelia, inspirata quoad dicenda.

Apocalypsis vero ut Phetia V. T. libros ipsi argumentatis, quibus inspiratio Evangeliorum probatur. Perpendamus objectiones contra nostra argumenta -

1. Objic. Luc. 1, 1. Quoniam quidem mult. conati sunt ordinare narrationem quæ in nobis completæ sunt rerum - 3 Visum est mihi omnia et ordine tibi scribere optime Theophile

Stag. visum est mihi inducta, movente spiritu S. sec Tria voluntate scripsisse Lucam.

2. Objic. I Cor. 7. ubi Paulus quoad matrimonium et virginitatem dixit 6 & 7, 12. Dixit cæteris ego dico non Dominus - Negat itaque Deum loqui - De virginibus præceptum Dni non habeo ... Stag. profitetur se non a Deo accepisse sed suam ipsius sententiam proferre.

Resp. ad 1. vera negare non possumus Paulum sacros revelationem sibi datam fuisse et verum inspirationem. Nam inspiratio revelatio et apertio eorum quæ ignota sunt. Inspiratio autem sine ulla cum labore concipere potest - nam ejus est movere animum ad scribendum et præcavere ne scriptor in errorem incidat. -

Dicunt optime convenit cum inspiratione nam voluntas Dei conjuncta erat cum inspiratione divina et movente inspiratione voluntatem ejus ut scribere Dicunt videtur. Paulus quum ait. Ego dico, statuit dictionem inter ea quæ ipse revelata et quæ ipse per studium et prudentiam invenit. Hic ipse Paulus inter ea quæ ipsi revelata sunt, posuit ipsa principia sibi revelata.

Ad 2 parte theoretica accedamus ad practicam scilicet ad Historiam Sacram et Canonis. - Præmittamus quædam de materia scripti - et modo scribendi apud antiquos. Quoad materiam in qua antiquitus scribebat, notum est membranas non usum fuisse communem in antiquissima antiquitate - Libros vero temporibus Ptolemæorum papyrum Ægyptiacam ex planta bipedali habet

plusues plagulas sub cortice
quas ope dei separant a se – et ex eis
componunt chartas papyraceas.
Jedynem nie jecem, z którego
wodzie moczony jak robią ta
rozybne papiery –

P. IX d. 23/10 1860 r.

Tanta copia artificum papyri Alexandrid. ut tantum exploriabat habuisse papyri Firmius, ut multitudine papyri et plentiae. Duplex genus papyri erat. Sacra, Hieratica a sacerdotibus Aegyptiis ad monumenta – 2° Augustalis, quae subtilior erat et ad epistolas adhibebatur. a tempore Claudii adhuc subtilior erat. Et nostros libros usque adhibita papyrus hieratica. Vid. Montfocon. Dissertationes. Vocetenus dicebant autores. Qui scribebant erant e Kalligraphia scribendi elegantia sic dicti.

Notariis a scribendi celeritate quia notis scribebant – alii dicebant abbreviatores – Opus exceptum lustrabatur ab emendatore seu correctore. Mala quoq; divina para librorum V. exarata e per amanuenses. S. Paulus Gal. ut quid extraordinarium meum rat scripsum scripsisse – Ad Epistolas ad Rhos invenimus amanuensem Tertium – Subscriptiones etiam illud, quod eum eiby manibus amanuensium ut in Epistola Secunda ad Thessal. Stagy opus exaratum ab amanuensibus. Transcribebat ab aliis – transscriptionem praegrediebat citatio coram multis & paucis & familioribus solum – Et si placuit opus, praesentes petebant ut sibi permitteret transscribi. Sic Virgilius legit coram Augusto opera sua et coram theatro. Ovidius cum se neminem habere qui recitaret sua opera – Ut Ovidii Nasonis Tristium ex Ponto Libri IV. Georgica Bucolica vivo in exilio Tristium Libri V. Ex Ponto Libri IV. Ibin. Halieutica. Fragmenta. Nux. Medicamina faciei. Consolatio ad Liviam. Epistola Sapphus ad Phaonem. Epistolarum ex Ponto Liber Quartus. Epistolarum ex Ponto Liber Tertius. Epistolarum ex Ponto Liber Secundus. Epistolarum ex Ponto Liber Primus. Amorum Liber Tertius. Amorum Liber Secundus. Amorum Liber Primus. Metamorphoseon Liber Quintus decimus. Metamorphoseon Liber Quartus decimus. Metamorphoseon Liber Tertius decimus. Metamorphoseon Liber Duodecimus. Metamorphoseon Liber Undecimus. Metamorphoseon Liber Decimus. Metamorphoseon Liber Nonus. Metamorphoseon Liber Octavus. Metamorphoseon Liber Septimus. Metamorphoseon Liber Sextus. Metamorphoseon Liber Quintus. Metamorphoseon Liber Quartus. Metamorphoseon Liber Tertius. Metamorphoseon Liber Secundus. Metamorphoseon Liber Primus. Fasti Liber Sextus. Fasti Liber Quintus. Fasti Liber Quartus. Fasti Liber Tertius. Fasti Liber Secundus. Fasti Liber Primus. Ars Amatoria Liber Tertius. Ars Amatoria Liber Secundus. Ars Amatoria Liber Primus. Remedia Amoris

3. Św. Chronicon Alexandrino refert Protulisse Severiora argumenta pro existentia autographor. Petrum patriarcham Alexandr. Hesychii locum Isaiae 19, 11. legendum esse: „Thora erat quasi fertia.“ Cur autem sic legi jussit? Quia dixit ita inveniri in Evtio S. Joannis Ephesi conservato. Sed nos ne ganum facti realitatem. Sed Et si enim di populi assertis fides derogetur, tunc haberemus adhuc autographum Marci Venetiis conservatum. Ante Petrum Alexandrinum mentionem facit hujus autographi S. Joannis Epiphanius, occasio erat provocandi ad illa autographum, quum pugnat contra haereticos. Attamen aliis pugnat argumentis. Eodem modo provocat Severus ad dowod autentyczności tych autografow fakt ten opowiada Alexander Mnich Greki, a za nim Baronius i authenticum Antyochenus chciał aby Kościoły Syryi przyjęły do Filadelfos pisze - Sam Cyryl kalekuje - i spór o to wiódł z patriarchą Antyochenskim. a nawet na soborze Ephesin. Nie mimo to Antyochenscy Patryarchowie przez dalej wykonywali tak Monachy: się rozstrzygała jurysdykcya nad Cyprem - spory w Kościołach Aby więc tem prędzej uzyskać autografów znajdujących się w prawdzie tej niepodległości, Nalazłszy Kościołach, Maldonat radzi się duania sobie Nestorius testa. zdobywszy się wprzód, aby Ewangeliarza s. Barnaby z autografem. Nothiwack Kościelnych - co jest się tyczy wiarygodności Ale w innej już postaci. - S. Isaaka, sam Baronius powiada, mówi się był spalony. -

Hieronymus - chciał Apocalypsa i Pawła listy w wielu znaleziono w Turcyi w domu S. Pawła Tarsi jak apocryphum -

Protulisse Severiora argumenta pro existentia autographor. Petrum Patriarcham Alexandr. Hesychii locum Isaiae 19, 11. legendum esse: „Thora erat quasi fertia.“ Cur autem sic legi jussit? Quia dixit ita inveniri in Evtio S. Joannis Ephesi conservato. Sed nos ne ganum facti realitatem. Et si enim di populi assertis fides derogetur, tunc haberemus adhuc autographum Marci Venetiis conservatum. Ante Petrum Alexandrinum mentionem facit hujus autographi S. Joannis Epiphanius, occasio erat provocandi ad illa autographum, quum pugnat contra haereticos. Attamen aliis pugnat argumentis. Eodem modo provocat Severus ad dowod autentyczności tych autografow fakt ten opowiada Alexander Mnich Greki, a za nim Baronius i authenticum Antyochenus chciał aby Kościoły Syryi przyjęły do Filadelfos pisze - Sam Cyryl kalekuje - i spór o to wiódł z patriarchą Antyochenskim. a nawet na soborze Ephesin. Nie mimo to Antyochenscy Patryarchowie przez dalej wykonywali tak Monachy: się rozstrzygała jurysdykcya nad Cyprem - spory w Kościołach Aby więc tem prędzej uzyskać autografów znajdujących się w prawdzie tej niepodległości, Nalazłszy Kościołach, Maldonat radzi się duania sobie Nestorius testa. zdobywszy się wprzód, aby Ewangeliarza s. Barnaby z autografem. Nothiwack Kościelnych - co jest się tyczy wiarygodności Ale w innej już postaci. - S. Isaaka, sam Baronius powiada, mówi się był spalony. -

Hieronymus - chciał Apocalypsa i Pawła listy w wielu znaleziono w Turcyi w domu S. Pawła Tarsi jak apocryphum -

omnia testimonia quae narrant de confirmatione autographor. esse infirma -

d. X. 29/10 1860 r.

Videamus nostram argum. negativum de existentia per aliquot saecula autographor. librorum.

Hieronymus et Origenes plurimos codices hebraeos et graecos ad textum s. emendarent a mendis quod irrepserunt. Et labore isto ab Origenes multo cum labore in comparationi recensioni textus sacri esse Nie bierze ogólnie dowodu negatywnego, że autografa nie- dlatego, że Hieronymus nie widział.

locutum esse de Evtio autographo Matthaei sedille dicit Evtium hebraeum habet usq hodie in Caesareensi Bibliotheca quam Pamphilus martyr et Origenes descripserunt. Ergo dicit de evangelio quod utebantur Nazaraei Quam Hieronymus Nazaraei describunt. Dicit Hieronymus alio loco dicit: „In evangelio quo utuntur Nazaraei et Ebionitae quod nuper in graecum transtulimus Quod plerique Matthaei dicit.“ Quod Nazaraei putant Evangelium s. Matthaei corruptum, sed habet autographo, nihilominus plerique pro Evangelio s. Matthaei habitum typicae authenticum pro autographo

ἐν τοῖς ἑξῆς

Ἀλλ' ὅτι πλοπτεῖτα - d. 12/11 bis

Nazaraei - Ebionitae

Hieronymus - chciał Apocalypsa i Pawła listy w wielu znaleziono w Turcyi w domu S. Pawła Tarsi jak apocryphum -

Nazaraei - Ebionitae

bat Epla ad II Cor. 3,15.16. [illegible] ...
...ius frater noster Paulus... scripsit vobis[illegible]
in omnibus epistolis, loquens in eis de his,
in quibus sunt quaedam difficilia 10

Omnia itaq dubia & solicita quoad
existentiam autographorum.
Unde concludimus, in tanum quaerere
nunc quoad Eplas solum ubi Pau-
lus quidam cum autographis jacuit de adventu Dni Regit, tamen
num sit. et per hypothesin supposi- nobis verba haec vident et ad alias
tum esset Paulum explicare rationem sua epistolas extendi et libros continentes loca
autographa disparuerunt sine vestigiis parallela ad alias Eplas. Quum itaque collecta erant
Hypothesin hanc proponit ut stat opera ss. nulla facile fieri pote-
considamus, quid de materia solum ex Novo sed et V. Testamento colligi
dicimus. Epla in papyro fuerunt quaedam opera. nec
Claudiana scripta potuerunt se erat ad comparationem pa-
facile reperiri, quum sibi ad trans- rallelor locorum contentor in
scribendum darent. et vix ultra Operibus jam collectis vadere
decennium perdurare potuerant. Chrysostomus exponit itaq colligebant libros
Quamvis Epla ab his papyro cas- Chrysostomus, Theodoret, Photius Kartuzie Photius
nikacyi, że komunikacya była
siori exemplaria scripta. Sed quum studia. Odpowiadamy że czas
in ipsi ss. auctores verum tach miłości był dostatecznym do wy-
graphi et postea calligraphi malezienia środków tej komuni-
scribebant, hinc inde potuimus kacyi co do kościołów blizko mo-
certi de manu exemplaria habentia będących widzimy w listach
Ceterum in unum Rum exemplar S. Pawła iż gdy pisze do
confugiebat - unde in [illegible] kościoła w tedy przesyła salutationes
magna aestimatione erant. Nadto gdy do innego kościoła
ac si sui propria autoris manu exarata dawano jam listy komu-
redeamus jam ad historiam canonis et textus sacri. nikacyjne. Czytamy

Videmus ad varias ecclias di- o Apollonie Act. 18,24. Cum autem
recta esse opera ss. et ejusmodi (Ephesi) vellet ire Achaiam, exhorta-
di singulares ecclis communica- fratres, scripserunt discipulis ut
bant sibi invicem - et ope hujus susciperent eum.
communicationis singula ecclia habebant scripserunt - Fo Rom. 16,1. Fa-
collectionem librorum sacrorum. cz. wet rekomenduje Kościoł
Hypothesis haec firmat factum Cyn nad morzem leżące przyczy-
apud Eusebium relatum. Polycarpus nę do całkowitej kollekcyi
Ignatius Eplam S. Ignatii ad se et Smyr. 13. ss. Widzieli Kościoły w gre-
ad Smyrnenses missam comu- cyi. Stąd łatwo nam dis-
nicavit Philippensibus et hi Polycarpi ad scriptam wytłomaczyć zgodność kanonu
Epl am Smyrnensibus. Unde ejus po różnych Kościołach. Powaga
nemdum idem factum et ecclia tych ksiąg była wielka - czyta-
eo quod magis habebant alios libros. ne były podczas liturgii - do-
nostros libros sacros. Cujus rei testimonium tyczące się publiczne - a pokazy-
invenimus in epistola S. Pau- wały Epistolam ad Laodicenses
li Coloss. 4,16. Et cum lecta fuerit apud vos Epla hoc facite ut et in Laodicensium ecclia legatur." Zas uważyć, iż nie były czytane
In ejusmodi collectionibus pro au- w zgromadzeniach swych czytano nie
tentia operis jaciebat auctori- tylko ksiąg ss. ale i inne dzie
tas ecclia transmittentis. Ta mapów drawnych i świe-
Nonulla opera ss. dedicata sty- jak Klemensa Barnaby Pasto Hermasa
rant personis privatis et earum Epistola Polycarpi nikogo przeczy
auctoritas jaciebat fundamentum. tych natchnionych z wiarą.
Personae ad quam fuerunt dedicata- Illustrationum jak to przezywiście do manuskryptu
misit Epla ut Theophili, Timoth. Dorfa nagórze Sinaj[illegible] gdzie oprócz na
Epla S. Pauli collectionem jam [illegible] ksiąg ss. znajdują się i listy
tempore apli castitisse pro- Klemensa, Barnaby i Pastor Hermasa.

Lecz nie bezpieczeństwo to było dobrze z tej strony, bo w niektórych kościołach poczęto ustawiać spisywać księgi ss. za kanon kdvr. nihil aliud e quam thalogus scriptor sacror et inspirator. credimus tamen primum rem quam vocem fuisse in Ecsia. Vox canon reperit primum s. III apud Origenem in opere cujus solum versio latina habet S. IV vox hæc usitatissima e Notar. tamen potè vocem canonicum significare nil aliud quam aptum esse ad dogmata sua firmanda & emenda. Hinc Hieron. audiit illos (scilicet apocryphos) admitti in posse ad dogmatum auctoritatem confirmandam. Antiquissimus canon e quem Muratori invenit in chartula pergamena assutum codici in Bibliotheca Ambrosiana Mediolani. Recidit canon iste esse Cajii Presbyteri Rmi, qui cum Proclo Montanista pugnans hunc canonem confecit. Hypothesi huic cum Muratorio plurimi assensi sunt. Nos rem dubiam derelinquimus - quamvis proc. (sermo barbarus est - latinus) to habemus fragmentum istud III ii seculi esse. In illo Ecsia Rma etsty Hilar et 14 epla Pauli ut canonicae reputantur - solum sed exceptis epla Jacobi II et III Joannis et utrag epla Petri, de loco epla Petri, tradit Apocalypsis S. Petri. Catalogus hic in Ecsia Rma scriptur. erat. Itaq maximam hoc dissensionem parit, nam Ecsia Rma optime noverat de canone vero s. scripq - et tamen in hoc catalogo epla authentica exclusa et opus spurium inserta est. Obacrgmy przeto przyczyny przekręcenia, które nam Muratori, quamvis in extra re dubium.

Dubio posito omnibus Epistolar - pleno rationes hujus dubitationis patebit. Quibus Epistolar - sacrar - Geographico, cujus auctor [illegible] ad alterum cum [illegible] Jan. 30 1860.

canon ita evidenter interpretatq e. gr. Deo. idco in ad literam interpretandq alias enim ad absurda devenire mus Hugo Professor Friburgensis Hugo fingit Canatq e testificare lectionem quam hic fragmento. In fragmento hoc legimus sub finem: Epla Sancti Judæ

Apocalypsim etiam Joannis et Petri tantum recipimus, quam quidam ex nostris legi in Ecsia nolunt." Hugo supponit Petrum credidisse in Græcorum quod novum legendum i.e. et Petri tantum recipimus, positio puncto atque sequitur. Scriptor hujus canonis loco adjici posuit adverbium et ita legendum: Apocalypsim Joannis et Petri tantum recipimus. Secundo loco ponimus canonem Origenis qui hom. in cap 6. Josue comparat septem SS. N.T. cum tubis quibus canebant ad muros Jerichuntis. S. Paulum dixit 14 tubas recinisse. Eusebius refert Origenem debitasse de altera epla Petri et II et III Joannis, quas pro controversis reputat i.e. dubiis autenticis. 3o canon Syriacq ex Nestrio ubi desideratq epla Judæ, II Petri II et III Joannis - ubi epla Jacobi quod desiderat in canone Cajii - nam certo et citius epla hæc altima in Ecclesiam Syriacam pervenit quam Romam. - Eainde quod in aliqua versione desideratq aliquod opus, minime concludi potè illud et in canone defuisse. S. Ephremii canon commemorat tres eplas Petri Judæ et Joannis. ex facultate derivam canonem. Canonem cum versione - versio pro esse impositum non pro loci ordinali. 4o canon Eusebii, ut historicus, refert opiniones Origenis H.E.L.3. c.25. p.24. Eruditi plurimi dilucidando huic loco Eusebii inhiarunt et quos Friderico Weber 1791. Beiträge etc. Joan. Schmidt in Diss. Libet canonem Eusebius in opere rationalistico cui index e. Magasin etc. Summi commendatur Lücke Hyde. Ut intelligeamus ea quæ dicenda de canone Eusebii notandum. Opus rationes multitudinis testimonial. autenticum dictum fuisse γνήσιον e. quod ογετας de τον sunde i.e. patet illius esse opus supposititum νοθεδον ac νοτον. Medium inter autenticum et spurium, seu ejus autentia incerta erat quod δουτατ ετον disputat. Unde Origenes (utit) ibi bermimus γνησιον, νοτον et Eusebius pro γνησιον utit voce ομολογουμενα - quas ab ibi pro autentici agnoscunt. De quor vero autentia disputa

bat, unde nova formarum opus erat ad eas appellandas. constructio ideoq. vitiata.

Res praeterea scriptores hab. inculta. Quum vero docti illi dicant rabbinis suis assefacti erant linguae graecae, hebraea linguae antiquis in libris (ut fertur) cet. mortua fuit, vivebat tamen in scholis. et utraq. in plurimis eadem esse possent a rabbinis dicuntur. Quod autem rabbinicum in graecam linguam vim habuit, ac proinde utriusq. vestigia in nostris libris probat. Paulus doctus erat a Gamaliele. Actus loquitur de doctrina. Hakeldama. ager sanguinis. Hosanna. alleluja. Verum hae formulae non mutata. ut facerent stipl. et scripserunt et usum loquendi hebraicum abbr. ideoq. debuerunt formulas necesse erant ipsa forma quidem e. Occurrunt etiam voces ex hebraea significat. in scriptis N. T. locutiones rabbinicae. Νόμος significat legem. et vox regeneratio, solatio Israelis hae ad solam legem Moysis. ex. qui longinqui i.e. qui habitant in remote stricta e. Προφήτης ne e graecis minimi, caro, sanguis etc. poeta. sed vir inspiratus. Ἐν. Ita formula minime in antiquis ἐν quamvis congregationem, ex quibus scriptis usitata erant. Usu etiam Rabbinor. explicantium v. scripturae. Supra in modo citationis stare videtur. quia recta vocabula, quae usitata. Rabbinor. Postea haec deprehendunt hebraismi. ex. imitant Rabbinorum Rabbini. in constructione, in sententiis citando. locum v. proferentis. Hebraicum est dare declarationis. Perfectos, quae formula nomen personae in loquendi a nullo graecorum scriptore usitata. Si imperfecta hebraicum. Idem faciunt et scriptores qui quamvis e propriis linguae hebraicae nihilominus et indigenis scriptis aliquot occurrunt. Causa itaq. imperfectos hebraicum est duplex e. vel enim scriptor erat ortu hebraeus. v. quia formas graecas imitatus e. vixe vie via domo io Jakim rarie czy to jest hebraizmy czy greczizmy. ale prawie obydwie te rzeczy. nie przez naśladowanie Greków ale z hebrajskiego brania te formy wiadomy niepewność. Exempla hebraicum graeca. Verba ipsa testis tor. v. Mat. 10, 32. ἐνώπιον ἐν τῷ πατρί. Similiter hebraismus partes assimilat enim יתן (hoda) cum praefixa ה. unde verbum e verbo hebraica dictio graece versa. significat. hebraismus perfecta. Duplicatio erat ad distributionem significandam. Ἀνὰ δύο δύο quod respondet hebr. שנים שנים. Imperfectos hebraicos admirari visus post. locum saepius simplicium. Mat. 11, 25. ἀποκριθεὶς εἶπεν τῷ πατρί. Lc. 10, 21. et quamvis deprehendi haec loquendi ratio apud Graecos tamen et hebraeis erat propria. Item Designatio notionum adjectivalium pro substantivis. frequens usus infinitivi cum praepositione in narratione historica. Non e hic nostrum tractare colloquium hebraicum. qui plura desiderat scire cupit adeat lexica. Lingua graeca repleta e rabbinismis. Ex quo tempore obtinuit philosophica seu docta interpretandi sacram ratio, necessitas apparuit novas formulas adhibendi.

Quum vero docti illi dicant rabbinis suis assefacti erant linguae graecae, hebraea lingua antiquis in libris (ut fertur) cet. mortua fuit, vivebat tamen in scholis. et utraq. in plurimis eadem esse possent a rabbinis dicuntur. Quod autem rabbinicum in graecam linguam vim habuit, ac proinde utriusq. vestigia in nostris libris probat. Paulus doctus erat a Gamaliele. Actus loquitur de doctrina. Hakeldama. ager sanguinis. Hosanna. alleluja. Verum hae formulae non mutata. ut facerent stipl. et scripserunt et usum loquendi hebraicum abbr. ideoq. debuerunt formulas necesse erant ipsa forma quidem e. Occurrunt etiam voces ex hebraea significat. in scriptis N. T. locutiones rabbinicae. Νόμος significat legem. et vox regeneratio, solatio Israelis hae ad solam legem Moysis. ex. qui longinqui i.e. qui habitant in remote stricta e. Προφήτης ne e graecis minimi, caro, sanguis etc. poeta. sed vir inspiratus. Ἐν. Ita formula minime in antiquis ἐν quamvis congregationem, ex quibus scriptis usitata erant. Usu etiam Rabbinor. explicantium v. scripturae. Supra in modo citationis stare videtur. quia recta vocabula, quae usitata. Rabbinorum Rabbini. Postea haec deprehendunt hebraismi. Idem faciunt et scriptores qui quamvis e propriis linguae hebraicae nihilominus et indigenis scriptis aliquot occurrunt. Causa itaq. imperfectos hebraicum est duplex e. vel enim scriptor erat ortu hebraeus. v. quia formas graecas imitatus e. vixe vie via domo io Jakim rarie czy to jest hebraizmy czy greczizmy. ale prawie obydwie te rzeczy. nie przez naśladowanie Greków ale z hebrajskiego brania te formy wiadomy niepewność. Exempla hebraicum graeca. Verba ipsa testis tor. v. Mat. 10, 32. ἐνώπιον ἐν τῷ πατρί. Similiter hebraismus partes assimilat enim יתן (hoda) cum praefixa ה. unde verbum e verbo hebraica dictio graece versa. significat. hebraismus perfecta. Duplicatio erat ad distributionem significandam. Ἀνὰ δύο δύο quod respondet hebr. שנים שנים. Imperfectos hebraicos admirari visus post. locum saepius simplicium. Mat. 11, 25. ἀποκριθεὶς εἶπεν τῷ πατρί. Lc. 10, 21. et quamvis deprehendi haec loquendi ratio apud Graecos tamen et hebraeis erat propria. Item Designatio notionum adjectivalium pro substantivis. frequens usus infinitivi cum praepositione in narratione historica. Non e hic nostrum tractare colloquium hebraicum. qui plura desiderat scire cupit adeat lexica. Lingua graeca repleta e rabbinismis. Ex quo tempore obtinuit philosophica seu docta interpretandi sacram ratio, necessitas apparuit novas formulas adhibendi.

Eli. Eli. lamma etc. citatio sunt psalmi 22 agentis de passione Messiae. et per hanc citationem Christus indicare voluit Hebraeis, prophetiam psalmi impleri. Ps. 21, 1. Deus Deus meus respice in me: quare me dereliquisti? longe a salute mea verba delictorum meorum.

Introdukcya.

P. XII d. 5 Iduis 1860 a.

Per recensionem textus Origenis per voces κοινη εγδοσις, κοινη αναγδοσις, Ἑλληνικη designabant incorrectum textum Iliados et Odysseae ante correctionem Alexandrinorum et aliorum.

Quum autem textus ante Origenem mendis repletus esset, ideoque et bibliis sacris ante correctionem ab Origene peractam τῆς κοινῆς ἐκδόσεως nomen adhaeserit. Si aliquod monumentum textus in illis monumentis occurrit, identitas lectionis textus s. cum citationibus ss. Patrum ante s. III concluderemus hoc monumentum praelegisse textum κατὰ τοὺς κοινὰς ἐκδόσεις (vulgatae lectionis) Codex talis restat signatus littera majuscula, de quo alibi sermonem faciemus, qui nulla nomine Codicis sancta Brixiensis notae est, ex quo percipimus causas, quae anchoram dederunt immutationi textus κοινῆς ἐκδόσεως. Primaria causa fuit studium clariorem reddendi lectionem et hoc semel lectorem movit, ut ss. obscure clariori supponere et Origenem textum corrigere. Supponamus lectorem graecum Codicem Latinum et ignota graeca, posuit in margine loco ejus vocem Latinam et ignotam graecam, quae postea a calligrapho in medium textum translata est.

Similiter lector loci Luc 12, 36. Matth. 13, 14. In parabolis loquor eis ubi exhibent vigiles expectantes Dominum suum. Qui audiebant audientes audietis et non audient. Qui videbant videntes et non videbitis. Graeci vero solum non audiebant sed videbant, quae verba in textu evangelii sed in paraecclesiasticis vigilias dormiebant. Lectoris sagacitas in codice D tu solum e illa sententia Quo IIIa vigilia videbat vel vigilabat, posuit γρηγορεῖν (vigilabat) in margine, quod in textum translatum et in textu τῆς κοινῆς ἐκδόσεως legimus. Similiter τεσσαρτὴ φυλακὴ exhibent quarta vigilia, quae lectio illam versionem κοινῆς ἐκδόσεως sermone hebraico, et hebraeus quidam volens ut clarius locum exponeret, loco δεκάτη posuit correspondentem numerum graecum δωδεκάτη. Non raro lectio publica inc. ea posuit correspondentem numerum graecum δωδεκάτη. Non raro lectio publica inc. sed et integras phrases mutatas probat et desinebat abrupte et ad eruditionem et criticam. Sic ille Codex nobis ita ad nostrum usque Matth. 10, 12. εἰσερχόμενοι δὲ εἰς τὴν οἰκίαν ἀσπάσασθε... si vero mulier diminueret virum suum. Graeco postea lectori hoc postea in codicem diminuendi virum. Dicebat enim graeco muliere derelinquere virum suum si vero repudiare expellere pergeret. Lector ad marginem locum hortatorium si exiret mulier a viro et aliam duxerit etc. quae postea in textum migrarunt et ita experimur in codice. In margine Hypothesis finde firmata est. Similiter Joan. 14, 1. (ante τεταραχθω) ita nobis ad intimum quibus haec i. e. in turbet vestrum cor e libros quomodo elatere adnotationes nostras in Psalmos in ipsum textum translatas fuisse.

Quod itaque Hieronymus conquestus de suis antiquis codicibus, idem praesupponendum et ex aliis annotationibus primam itaque causam mutationum textus s. credimus dilucidationem textus s. Secundam vero hebraismos, quibus lectores graecos offendebant. Et praesertim paralellismorum, quum nempe duo verba idem significantia de aliquo eodem dicerentur. Lector graecus et Quo secunda vox superflua videbatur. Unde eam removerit. Ejusmodi mutationum exempla Luc. 7, 1. επειδε επλησε.....

quum autem implevisset omnia verba in aures plebis. i. e. sermonem absolvisset, ut diceret lectionis nota est, ex quo percipimus primam et graecum. et reapse, mutatur hic textus in: „postquam absolvisset sermonem.....

Similiter Luc. 20, 11. pro προσεθετο πεμψαι addidit et misit. Quae posita est ἐπεμψεν i. e. misit. Tertia causa fuit studium illustrandi textum ex aliis evangelii vel ex alio evangelio. Et reapse in uno evangelio loca translata et phrases translata ex alio opere N. Testamenti. Sic illae audietis audietis et non audietis et videntes videbitis et non videbitis in textu evangelii sed in codice D in solum e illa sententia „audietis audietis etc. de etiam initialia verba hujus versus 6, 7. Vade et dices... Quibusdam vidit ex apocryphis translata nulla ratione illam sententiam. Quarta causa fuit mutationis causa tuto legendi in Actis Evangelia.

Non raro lectio publica inc. pergebat et desinebat abrupte et ad eruditionem et criticam. Sic ille Codex nobis ita ad nostrum usque Matth. 10, 12. εἰσερχόμενοι δὲ εἰς τὴν οἰκίαν ἀσπάσασθε... si laudum ἀναγνώστης i. e. lector publicus addebat quidam ut inauguraret textum. Graeco postea lectori hoc postea in codicem migravit. Et cum hoc additamento migravit. Et Luc. cap. 16. legimus Homo quidam dives. Initium erat ita ἀναγνώστης addidit: Dixit et alteram parabolam. Et posuit haec verba in margine

Similiter Joan. 14, 1. (ante ταρασσεσθω) i. e. in turbet vestrum cor addidit lector: Et dixit discipulis suis in turbetur... Ejusmodi additiones turbabant puritatem textus s. et ita

margine, ubi primum erant posita
in textum migrassent, quod Tu laté
bat antiquos, quum prægoculis cor textum habebat.
Quidam doctiores putabant sic textus sacri versionis Kowny Syboos
esse, has additiones eliminare, t.j. do zdeterminowania postaci kodeksu
Hinc studium corrigendi. Sepram przed korektą, jeżeli chcemy czytać o-
putamus Vaticanum mutationis wek jak w Kodexie Watykańskim kod. D.
Mat. 13,1. bowiem Cayfelnik Wersyon Beszitto nie-
τῇ ἡμέρᾳ ἐξελθὼν ὁ Ἰησοῦς ἀπὸ τῆς οἰκίας ἐκάθητο παρὰ τὴν θάλασσαν
in illo die exiit de domo sedebat secus mare. zgadza się z hebraizmami. Mniej
Stąd ἐξελθὼν exiit de domo — dalako jest różnie w ogóle w wer-
stąd correctori ἀπὸ τῆς οἰκίας videbant superflua. ἐκάθητο solum reli-
quit. Mat. 23,21. ὀμνύει ἐν τῷ ναῷ significat templum Dei. Kodex D. bowiem pochodzi z Aleksandryi, gdzie jako w siedlisku
ἐν τῷ ναῷ ἐν τῷ θεῷ — głównej unii języków centrum
Insuper synonimica vocis νεὼς literatury ulegał wpływom
debant correctori scholia in textum irrepsisse. Mat. 11,28. πάντες οἱ κοπιῶντες
potestatis hujus fuit, et quis haud potestatis
πάντες δεῦτε πρὸς μὲ πάντας τοὺς κοπιῶντας
πάντας alteram præterm. Ale to były jednostki. Z tych
Similiter Luc. 24,5. resistere et vocy koweńskich poezy i łacińskie
contradicere" gr. przetłumaczyli tekst grecki źle,
contradicere gr. przeterm. łacińskiego mówią, że łacińscy
cum ε. a chcąc tłomaczenie swemu na-
Tyle z Kodexu D można wydrzeć pisać powagę, przemienili tekst
edycyi popolitej biblii przed w. Nie podobna
II. Wszakże nie do wszystkich greckich Dsp.
Kodexów można to rozciągać. aby łacinnicy w wszystkich
i uważamy że Kodex D nie jest dekса zebrali, poprawili i aby tej poprawie
reprezentantem powszechniejszej nie poczęli wpadali
rodzaju edycyi. ale że tylko pas. Nadto tekst w stanie kowny
tykularnego miejsca i zrada edycyi ych ojców i pisarzy przed III w.
przedstawia, nie zaś tego co było musianoby wtedy wszystkie ich
powszechniejszem pod tym względem. to do kod. D. Kanonarzy et można dzieła przed III w. pisane przeglądać i po-
i przypuścić że jest albo z Ale Harnack takie mniej te same
Aleksandryi albo z Aleksandryjskiej lekcye, co są w tekście kowny
edycyi przepisany. albowiem więc podobieństwo czemu się nie podoba
los się znajduje podobieństwo mię Nadto opinia ojców dawnych
dzy cytatami z Klemensa Alex. i Orygenesa, a tekstami tego kodexu. Mówi łacińskiemu, dla
Præter codicem D habemus et alios monumentum i. e. versionem go. o czem przyszłej prelekcyi
Beszitto ad delegendam faciem obaczemy! ——
Kowny syboog aute v. III. Versio syr. Niepodobieństwem jest aby i wersya
cujus origo unitarica ante III assignari Beszitto popsuli.
Simul similitudinem refert
cum nostro textu Kowny syboos z D.
et vero quod in cod. D deprehendimus in textu
Mat. 6, 13. ὅτι σοῦ . . additamentum,
ἡ
ἐ conclusio orationum orientalium, quia in Syria his absolvebat.

Insuper observavimus a quibusdam eruditis in codice D. observari vestigia apocryphorum
in eodem Beszitto intelligendum.

Athis dnia 25/II 61. —

Hermeneutica.

~~P. VIII~~ P. XII d. 4 1860 a.

Eruditi observant in graecitate libros s. N.T. praeter hebraismos et rabbinismos etiam sententias et voces ex linguis aegyptiaca, persica - ex aegyptiaca Joan. 1. 42 Cephas Syrus Palmar Joan. 1. 43 Chaldaeus Ramus Palmar Joan. 12. 13 Otonion fascia sepulcralis Joan. 11. 44 Pervigilium adurere, cogere - gaza Erarium - Magi - Magistanes magnates - parasceve hortus e hebraeo - nobis vero occurrunt latinismi, quod minus in graeci et Judaei Rhetor potestati subjecti fuerunt et magistratus per totas provincias et milites inflebant in pugnam, Latinismis adhaerentes, quae respondent duplici elementorum graecorum Latinitatis.

batur seu
opera controversa (ἀντιλεγόμενα)
τὰ νόθα seu spuria
Origeni adscribat qui 4 evangelia atq;
septem Epistolas Pauli, Petri et Joannis. Quibus omnibus enumeratis
et adjungit. Si cui placet adscribere
potest et his operibus Apocalypsin.
In antilogumenis collocat epistolas:
Jacobi. Judæ - ~~tres~~ secundam Petri ~~et tres~~
~~sunt~~ et secundam Joannis.
In tertia classi spuriorum operum τοῖς νόθοις ~~reponit~~ posita, quæ etiam
ad ædificationem fidelium servire
~~possunt~~, et quæ in Ecclesiis legebantur.
In homologenis vidimus epistolas S. Pauli,
Petri, etiam ad Hebræos. Actio in lo-
co actorum Eusebius quondam (teste) in
dubium revocasse hanc epistolam
erat opinionem prætermittit. Apo-
calypsin reputat eorum dubium dum ponit
eam in catalogo suo.
De Apocalypsi ~~tacuit~~ In classe
homologumenorum ait: Si cui placet ad-
numerare potest et his operibus Apocalypsin,
et ponit eam rursus ἐν τοῖς νόθοις
cum eadem clausula: Si cui placet...
Debuit eam collocare in
antilogumenis ἐν τοῖς νόθοις.
Sed mirata fecit, brevitate complectemur.
De Apocalypsi ~~tacuit~~ dubitabat usque
ad tempora Episcopi Petri Alexandrini
Ecclesiæ in Ægypto, qui eam allegoricæ explicabat, et chiliasmo in-
terdiebat, ad quem errorem fir-
mandum Apocalypsem ~~doctori~~ tradi-
tam utebat. Dionysius Alexandri-
nus reputans chiliasmum dicit
opus illud (Apocalypsin) esse S. Joannis Apostoli,
sed Joannis Presbyteri Ephesini.
Stagnum in IIIa classe commemo-
rat Apocalypsin alludit ad sen-
tentiam eorum qui cum Dionysio
senserunt. - Hic status res-
erat ad concilium Nicænum post
quod ~~de~~ certa opera, quæ nobis
canonica dicunt - τὰ ἔσοπτα sunt i.e.
authentica. Adspavent antilogume-
na. Existunt solum ὁμολογούμενα
et apocrypha. - et ita de Ecclesia Asia-
tica testantur Gregorius Nazianzenus
et Cyrillus Hierosolymi. De Africana vero
S. Athanasius scripsit quod tradit canonem,
Ilos τὰ ἀναγινωσκόμενα, canonica, ponit
ea quæ et nobis canonica dicunt,
Ilos τὰ ἀναγινωσκόμενα, canonica, ponit
ea quæ et nobis canonica dicunt,
neque ipse Apocalypsi excepta.
IIa in classe ἀναγινωσκόμενα i.e. quæ legebant
ut Hermæ, Barnabæ - IIIa in clas-
se apocrypha - i.e. ea quæ falso
prædicebant nomina Apost.
Rufinus refert idem Quod Ecclesiam
et adduxit Divisionem
Asiam eandem fere ~~canonem~~ mu-

si quod quis apud Athanasium ἀναγινωσκόμενα
vera, apud eum dicuntur ecclesiastica.

Historia textus S.

ante recensiones criticas.

Libri sacri eidem sorti, ut et cæteri
libri prophani ~~sunt~~ erant subjecti.
Hic tabulam ducimus, putamus, subjectos
eos fuisse sorti multo deteriori
quæ influxit in deturpationem
textus. Si 200 codices mss. e vet-
tionis colligamus ~~et eo~~ ex S. West
conferamus cum codicibus s. II de-
prehendemus modicam differen-
tiam. Unde intelligimus quidam
S. Cyrilli Hierosolymitani de cor-
ruptione textus. ~~Or~~ Justinus et
Irenæus loca adducunt diver-
se ac in ~~Latinis~~ vers. leguntur. Origenes
Hieronymus
conqueritur; et ~~quod~~ antiquarii
solum socordiæ sed et ~~malitiæ~~ augmenti
tribuit has differentias in textibus.
Unde colligimus libros ss. multo plures
differentias habuisse quam prophani.
Has quidem differentias substantiales
sed accidentales. Felici casu factum est
quod habemus codicem Lipsiæ D signa-
tum, qui codicis cantabricensis nomen
præfert. P. XII d. 5 Iboris 1860.

~~Vid. Hermeneut. art. 6.~~
Codex ille refert lectionem textus
τῆς κοινῆς ἐκδόσεως i.e. Vulgatæ lec-
tionis. ante recensiones
Totam præfert. XII vid.

Hermeneut. fol. 6. sign.

Introdukcya

P. XIII - d. 6. Iboris 1860.

Ojcowie Kościoła pisali nie zawsze po
Romacrzemia łacińsku ale za najpłu-
te. Tertullian mówi: Nou ita ę in græco au-
thentico sicut ę in ecclesiastico simpli-
citer. Przynajmniej wiele τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ τέλετο-
τοῦ greckiemu mówi Origenes ad Matth. 6, 11
adult. et Arian. l. 2. c. 8. Alter legi-
mus in græco, latini ita, valebant
hæc vitæ exprimere. Hipolit
Portow tract. in Psalmum 128
Latina versio, dum virtutem dicti
ignorat, magnam in illi obscuritatem
quod enim scribit (ὃ ἔστιν τοῦτο τὸ ῥητὸν
in græco ὃ ἔστιν τοῦτο τὸ ῥητὸν τοῦ γραφικοῦ
S. Ambrozy de Spir. S. l. 2. c. 5.
ezeto poprawia Romacrzemie
Tacinskie i daje się do greckiego.
S. Augustyn pisał dość do Romacrzemia
pod te zasady Romacrzemia pisma
ss. mówi: Latinos linguæ homines quos
instruendos suscepimus Hebræa
et græca lingua opus habent ad
intelligenda Biblia. - pisz Ambros do Grzegorza

S. Hieronymus takie, chcąc poprawić
Vulgatę, zebrał przed manuskry-
pta stare greckie. W późniejszych
czasach pisarze czują już
tekstu greckiego, chociaż większe
przywiązanie do łacińskiego znaj-
dujemy. To zachowanie zaś nie po-
dobnem było aby mogli łacińs-
cy poprawić text grecki - a zresztą
gdyby chcieli poprawiać, toby nie takie
bagatele jak gotteschy dodatki, ale nie-
sensa dogmatyczne poprawiali, jak np.
I Joan. 5, 7. Quoniam Is est qui testi-
monium dant etc. Miejsce to Quoad eplas catholicas solum
w łacińskich mss. wielu nie znajduje się - citationibus antiquor pos-
sunt
duje się - w greckich dopiero od XII de mutationibus illor sententiarum
S. Zatem gdyby text greki by ferre. Sta exempli gratia
łacinników poprawiony przed tem- Clemens Alex. in Coho tatore ad
by się, że te słowa w dawnych greckich mss. Gentes totam fere eplam I. Petri
powinny się znajdować. Podobnie I. Joan. 3, 6 Quod de carne natum est, caro est; quod de spiritu natum est, spiritus est. Słowa te podkreślone nie znajdują się w greckiem tekście ale dopiero znajdujemy je w Codex Barberini z VII wieku przez łacinników ale przez greka dopisane, jak się pokazuje z anotacyi na marginesie. Słowa te znalazły się w Ewangelii trzynastej. Zresztą, gdy państwo wschodnie upadało zachowywało się mniej z zachodem - to-
warzyszyło mu i tak grec-
kim razie wkrótce w Monarchii
pisma S. były przeszkodą do unij-
tej - prywatne wiec usiłowania
dążyły do zniszczenia tych różnic.
ka wojen krzyżowych. Dlatego kościół
z trzeciego, który poprawić wedle
łacińskiej wersyi tex armeński i
wtedy słowa I Joan. 5, 7 wadzą do tekstu
widzimy, więc iż zmiany w tex
stach wschodnich pochodziły nie
z pobudek religijnych, ale politycznych
la i to przez samych Greków były
czynione - a zwyczajem łacinników by-
ło pisać na marginesie poprawki,
które zazdrość za potrzebne, ale
liczba poprawek tych w kodexie
jest bardzo mała - a nawet
tylko jedna się znajduje w Cod. D
to jest gotteschy dodatek tenty gedatek
Hucusq. quae dicta o de vicissitudi-
bus, quas subiit texty grecy inter-
ligendis de eoglisis, quod nejamus
exempla adata - Remanent cite-
ri libri: Actus, Eples & Apocalypsis
Liczą plus adhuc mutationum
passum esse quam eolica. Ita
duo ad eplas S. Pauli. de qui-
bus habemus quatuor mono-
menta ad faciem ecclesiae cognoscendam.
Ektat codex D. ac E - versio copti-
ca et codex hoc saeculo inventa.
Ex quibus concludimus Eplas Pauli
paucas prae caeteris mutationes
passas esse. Actus et Evlia I. hiero-
rici libri, itaq facile mutari
potuerunt. In didascalicis vero
ubi via nostra logica requiritur
difficile erat interponere suas
sententias sententiis auctoris.
Quoad eplas catholicas solum
citationibus antiquor possumus de mutatione
dicere. Alibi ecclesiae filata.
Liber qui maxime conservavit
faciem antiquam e Apocalypsis
quia ob obscuritatem et di-
contextatam auctoritatem in tam
frequentes legebat - ad vero
concludimus ex citationibus,
quae inveniunt in opere S. Hip-
polyti de Christo et Antichristo, ubi citationes
conveniunt omnino cum textu graeco
Apocalypseos.
Verum, polyti discipulus Irenaei de Lat
et ubi citationes
conveniunt omnino cum textu graeco
Apocalypseos.
Przeciwko temu przemawiają
quidquam critici de vetere textu
Sed periculum brevi agni-
tum ita universale erat
medio s. III tres viri: Origi-
nes Hesychius et Lucianus cor-
rigendo textui sese accinxerunt.
Origenis fata et labores alibi
de quo
Hieronymus
Origenes. Correctio Hesychii
Lucianus
exemplaria
recepta.
Codices mss. quod insepte
mendis
rejecta
temerarie
abjicit textui recepto.

Correctio hæc textus recensio di-
cebat et textus recensitus erat
Recensio Hesychii in Aegypto recepta fuit
alter Lucianq. quem scimus
Antiochenæ Eccliæ presbyterum at
peritissimq scriptorem commemo-
rat. et dixit Martyr obiisse
Nicomediæ tempore Maximini.
Recensio ejus fuit in Asia mi-
nori, Thracia et Ecclia Byzantina recepta
Hinc recensio Byzantina et
Luciani idem est.
Scitum locum tenet Origenes
Eccla Palestinensis et Syriaca haec
pernunt ejus recensionem. Quam-
vis ipsi a pernultis denegat
dans recensionis, quia nulli-
bi de sua recensione dicit.
litando N. Test. citat secun-
dum textum τῆς κοινῆς ἐκδόσεως
Proinde supponunt eum so-
lum V. T. correxisse. Moder-
ni (pro)ficiscunt eum praecipue et
tate recensuisse textum V.
et N. T. et S. Hieronymus ex-
presse commemorat codices Origenia-
nos N. T. i. e. juxta correctionem Origenis scriptos
Textio Hesychii fuit brevior, co-
rini. Omnium etiam ab hac
e. tione Lucianq. copiosior ma-
dum vitam (inter ceteras) tenuit Origenes
Dum ecclia orientales has
recensiones susceperunt in
item Latini. Imo Gelasius in
Catalogo librorum prohibitorum
recensionem Hesychii et duca-
in posuit. Critico tamen
respectu gratissimo animo
& excipienda est hq recensionis.
Sed per hoc ulterioribus au-
tationibus et eo ipso mutatio-
nibus textus finis non est im-
positus. Eainde recensionum
hanc finem facient vix acri-
tici de cetero posse credimus.
quamvis se id facisse gloriam
Gdy będziem mowić o mscho-
waniach nowych krytykow
to tym względnie okazemy się
to jest praca Tantalowa.
Exponamus jam interea
lectas. Redeamus ad mate-
riam et rationem scribendi
incipiendo a parte exeunte p. I. ut in-
primo et altero telligamus historiam aeternam
textus sacri.

Dicimus enim de materia et tato-
ne scripturæ, quæ obtinuit tempo-
ribus Veteris et Apostolorum nunc ve-
ro, quæ obtinuit s. XXX, IV et deca 3

P. XIV d. 12/11 1860 r. 14

Historia

IV s. videmus chartas papyraceas deti-
natas excipiendæ scripturæ. s. IV ve-
ro videmus membranas i. e. chartas
ex pellibus ovium et vitulorum confectas
Ex Eusebii Historia constat Constanti-
num M. 40 exemplaria N. F. in membra-
nis scribenda curasse. Eodem sæc.
Bibliotheca Alexandrina multum
passa ex mutatione chartæ pa-
pyraceæ in membranaceam. Et opera
Hujus bibliothecæ in membrana transferenda
adhibuerunt se 2 presbyteri Eunomius et Isaacius.
J. Chrysostomum. Vi. in Joan. Dicit
hos opulentiores habuisse exemplaria
bibliorum, ea quæ membranis
Membrana fere exclusive ad s. IX
usitata erant. Ab hoc sæculo
invaluit usus chartæ bombycinæ seu
gossypinæ, quia ex bombyce confici cœpit.
Et ex hoc tempore distinguuntur
codices membranacei et bomby-
cini. Ocurrunt etiam ab hoc
tempore codices aurei, argentei,
et ita appellati colore quo in membranis
literæ erant infectæ. Imo
abitenas initialium colore obli-
nebat codex nonnullus, ut
versio Ulphilæ, ubi literæ initia-
les rubræ erant argentatæ, in reliquo codice
argenteus dicitur et purpurato- (Theodorici quadrat. purpurea multa exposita)
Wtaroytności prace przepisywania
manuskryptów podejmowali niewol-
nicy, a najwięcej jeżeli wyzwoleńcy.
W średnich zaś wiekach czynność tę upo-
mniali zakonnicy, którzy dotego się kwalifikowali.
Zakonnicy oprócz kształcenia się
bie i ludzi mieli jeszcze prace przepi-
sywania książ. Nikt pewnie te-
go nie był nad nich szczęśliwszy bo
nie miał ani tyle czasu, sposobno
ści ani pewności. Przepisy-
wanie to było w wielkiem poważa-
niu i nieraz pewne przez zakonnika
W regułach niektórych porządny
przepisują sposób i okoliczności
kopjowania. Widzimy więc zwy-
kłość dla kopjowania. Co rok
odbywało się uniwersarz zakło-
pitów. W klasztorze była sala
scriptorium zwana, gdzie za pul-
pitami zasiadali zakonnicy do prze

przepisywania - i pod przewodnictwo bibliotekarza, który tu główną był osobą - mnichy pytą przepisywali nie tylko młodzi ale i starzy, a nawet dziewiąt. S. Bonifacy prosi jednej księni, aby mu przepisała złotemi literami list. S. Pawła.

XI w.
W regule S. Grzegorza czytamy przepisy postępowania biblioteki: aby nie były ani zadymione, ani zakurzone - i w tym celu nie wolno było razem dwóch ksiąg brać do celu. Niektóre zakony wymagają, aby nowicyusz wstępując do klasztoru przynosił z sobą kałamarza pióra, a czasem i książkę. Książki większej wagi dawano do przepisywania duchownym i oświeconym. Takowi komicy, wyjeżdżający z obowiązkiem publicznych lekcyj sztuki, Nowotnendowie Bułgarowie etc. spalą klasztory i prace zakomikom - tem nieszczęściu narad przepisują. Dopiero w w. X zapał ten ustaje, księgi stają się droższe i dobrowolnej ceny dochodzą. Garcias Riaze Anjou za mały dom, kilka winnic, przy końcu X w. zrzuca dziwną, pomimo panującej opinii o końcu świata, zapał budowania w klasztorach do przepisywania - a nowy większy zapał przy końcu XII w. ale ten pościł ten jest początkiem upadku zakonów - za prace stają się bogacami. poczynają potrzeby spoczywać na laurach przez poprzedników dwóch księgi tych - [illegible] istnieją, że od tego zakony S. Dominik. i Franciszka. Adamus ab Insulis Dz universalis uczony Cyster nie pochlebny daje o nich obraz. Potius desiderio (tomos) gule quam glossed, psalmorum quam salomonem - marcam quam Marcum - malunt quaerere libros quam libras.

Quoad nostra biblia in specie notandum: biblia quae usui publico destinata erant abbreviaturis (abbreviaturis) exarabant, et quidem literis majusculis (uncialibus) literae hae erant quadratae (exceptis E, T, O) usq. ad s. IX, quo deprehenduntur literae obliquae et rotundae. Duo literae rotundae a typographis ad calligraphos. [illegible]

A sec. X videmus literis rotundis exaratos codices, exceptis codicibus quibusdam ad usum ecclesiae deputatis, et [illegible] codices liturgici exarabant uncialibus literis.

Hi omnino ergo codicibus solos titulos et initiales literas exarabant majusculis quadratis.

Primis 7 s. 6 sec. scribebant libri absq. allo spatio inter voces vacuo - exinde divisa (vocum) hos inter variationes posteriores codicibus a lectione in priores. codicibus deprehenditur. Sumamus eg Philip. 4, 1. Ἀδελφοί μου ἀγαπητοὶ καὶ ἐπιπόθητοι χαρὰ καὶ στέφανός μου

οὕτω στήκετε ἐν κυρίῳ (Κδε Διονυσίου) alii videbant esse duo vocabula. i.e. optimum, mittere salutationem cum epith. - alii vero videbatur unum vocabulum hinc derivare volunt ὑπερεπιποθήτους i.e. suffraganeos Epiph. (superiorum) Epiphanius s. IV commemorat signa interpunctionis extra Sabbata sed hoc quoad libros V. T. solum et in quoad novi Foederis libros ut patet ex eodem Epiphanio qui condemnat (illos) et reprobrat illis malam lectionem in interpunctionem loci Joan. 1, 3. ὃ γέγονεν ἐν αὐτῷ ζωὴ ἦν - Epiphanius interpunctionem ponit post γέγονεν - ita etiam

Lectiones has obscuritatis ex S. Epiphanio et S. Chrysostomo deprecationis crytani haereticis manifesta - quamvis Ojcovius et Alexandrini aliter aliter legant. S. Epiphanius nihilominus nec male legebat et male interpunctionem [illegible] Interpunctiones ejus temporis [illegible] optime notae fuerunt, sed interpunctiones hae in textum s. introducere ipsis in videbatur. Putabant tantum periculum inesse textui s. ob malam interpunctionem, ideo malebant ab ea abstinere. S. Hieronymus loquitur de Ephes. 1, 5. dubium adesse, an vox in charitate referenda ad praecedens vel posterius sententiam. Etenim 1° caritas est legi posse hunc sensum Hieronymus dicit. i.e. 1° ut essemus sancti coram ipso in charitate. 2° ut essemus sancti in charitate coram ipso in charitate etc. — Similiter alibi loqui. Gratias ago Deo meo semper memoriam hujus faciens. [illegible] itaq. potest ago semper - vel semper memoriam ei

Hoc in statu, negari nequit, difficillimam fuisse lectionem textus S. ἀναγνῶσις i.e. lectori publico in Ecclesia lectori ignotum erat, quoniam locus subsistendum diutius et paribrevius spatium temporis. Ut huic difficultati occurreret Euthalius Diac. Eccl. Alex. (sive medio inventi Stichometriam, quae consistit in conscribendis certis vocibus uno versu, quot vocabula uno oris hiatu proferri possunt. Sed hic oris hiatus, ne stricte intelligendus, naturalis pueri qui fidei una voce absolvunt ut patet ex Tit. 2. 1 sqq. ut sobrii sint - 2 versus: prudentes - 3es sani in fide etc. - Igitur in quibusdam exemplaribus sunt aequales versus - et quamvis vocabula in iis fuerint unoquoque abque intervallis scripta, tamen lectio textus multo facilior evadit.

C. XV. ℣. 13. 1860 r.

Eadem ratione scripsit et divisit Euthalius epistolas S. Pauli et Epistolas catholicas Evangelia vero aliter post S. Victa Scripta Stichometrice dant. Porter hanc divisionem invenit in codice divisio in capita diversa a nostris tamen Illa capitula fuerunt alia majora quae ad margines assignabant alia minora. Horum tam majorum quam minorum fuit diversus In evangelio S. Joannis capita Majora fuerunt 68. minora vero 355. In S. Marci Evangelio capita minora fuerunt 236 majora 49. Stichometrica ratio servanda fuit lectoribus, sed aliunde in ordinata, quia plus papyri exigebat seu potius membranae. Quum vero membrana pretiosa erant hinc ne spatia abque utilitate remanerent, amanuenses conservata methodo Stichometrica ita novum stichum in ab initio paginae posuerunt sed continuo post antecedentia inter, primum et alterum versum crucem scribebant ut crux pro interpunctione serviret seu potius pro primo gradu ad interpunctionem. Grammatici et amanuenses brevi observarunt hanc methodum peccare contra gradum dum punctabant locum crucis et his ponebant inter unum et alterum stichum ut crux pro puncto erat alii vero ponebant crucem pro scholastica interpunctione, in puncto in postremo stat positum erat punctum - in medio vero in medio semicolon.

I. N. J. F. 15

Ratio tag qua introducta interpunctio in libros ss. optime a nobis nota, sed quo tempore a introducta determinari nequit. Formabat hoc interpunctum a S. V ad IX. & subsequentes interpunctionibus & accentus qui deprehenduntur jam in codicibus s.c. IV exarati

Porro divisionem stichometricam & in capita obtinuit divisio in pericopas a πεφαλαια circumcisio quia partes quedam circumcidebant, ut lectioni in Ecclesia essent i.e. erant anagnosmata a lectore seu anagnosta in Ecclesia legi solita. Tempus pericopae ignotum est sed antiqua est origo - Ut in N. T. erant parabolae. ita in libris N. T. obtinuerunt πεφαλαια 53 parashoth erant legis Mosaicae, quia tot erant sabbatha Judaeorum. Quia vero illi praeterea habuerunt 3 festa: Natalis, Paschatis et Pentecostes. ideo et pericopae fuerunt numero quinquaginta sex. Pericopae illae decursu temporis brevibus plebant quae ne agris multiplicabantur festa Anni 56 2 Abris

Plus modificationes subiit textus Vaticanus externe. Capita vero et versus moderna introduxit primum Hugo a S. Caro qui cum Concordantias ad libros N. T. texuit divisionem in capita quae divisio ab hoc tempore religiose ab omnibus conservata est. Divisio in versus modernos versus refert ad Robertum Stephanum typographum qui 1551 in editione textus N. T. gradus primus adhuc fuit versiculos ad margines et exinde ejusmodi divisio religiose conservatur

Fidelis

Doprowadzenie rękopismu wiekiem historyą tekstu do wynalazienia sztuki drukarskiej. Sedynym sposobem rozmnażania go było stale przepisywanie. Manuskrypt ten miał przechodzących wiek IV Największej wagi nabiera na mocy pod Aleksandryjskich najwięcej zachowanego. Historya rękopisma nam nieznana nikt o jego kopiach nie słyszał. Ostatni który miał w ręku przeszło 70 lat, był jednak kopista Hieracha, który porównywał podczas pracy kopiując rękopis.

skoro Alexandrya upadać zaczęła tedy i kopiści mniéj spotykamy a w w. VII gdy arabowie ją opanowali, kopiści przechodzą do Konstantynopola - i tu wielka ich liczba. Po zdobyciu Konstantynopola przez Turków rozsełą się manuskrypta po zachodzie (stąd) zaczęto recenzye biblii według Konstantynopolit. edytecenzyi -

Wszystkie manuskrypta textus s. które dotąd się przechowały. Dzielą się na 3 klassy - 1. przed połowa V w. 2. stichometryczne a juncyalne i bez cursiva pisane z IX i X w. Dawniéj zwykle oznaczano je liczbami arabskiemi, ale potem literami poczęto je odznaczać - umy ne oznaczają się greckiemi lub łacińskiemi - kursywa zaś pisane nowszemi greckiemi lub łacińskiemi

1. klassie 4 są manuskrypta A. B. C. i Z. 1. Manuskrypt A. jest kodex Alexandryny, znajduje się w Muzeum Londyńskim. Jest cały starzec. Nowy zaś jest defektowany w połowy. Malarza. Kodex tenże 1628 przez Lukarisa Patr. Konstantynop. był ofiarowany Karolowi I. Królowi Angielskiemu. Pismo jest czyste piśmo, uncyalne, bez interpunkcyi z akcentami - Był pisany na początku V w. - na pochodzi z Egiptu z powodu częstego wstrząsania lit. M. Kamienia Ola a Manuskrypt ten wydany został r. 1788 w Londynie przez Woidego. Interpunkcyjne

2. ms. oznaczony lit. B. z kodex Vatic. de arcanum zawiera stary N. T. pochodzi z Aleksandryi N. T. nie cały tylko do Hebr. c. 9. reszta opuszczona ma być starszym od poprzedzającego. Akcenta są rzekomo późniejsze.

3. ms. oznaczony lit. C. zwany Ephrem rescriptus. Na 200 ćwiartkach jedenastowiecznego Pergaminu pisane Nowy Testament, rescriptus bo był spisany na zeskrobanych homiliach S. Efrema. Wydany został r. 1846 przez Tischendorfa. Litery 11. wieku bez akcentów, interpunkcyi

4. ms. oznaczony lit. D. kodex Dublinensis rescriptus Malatestiany przez Barrata w Kolegium S. Trójcy. Kodex ten zawiera Ewang. S. Mateusza tylko pochodzi z IV w. - pismo kwadratowe - oznacza się czy stosuje, o ile poskrobanie w stronicach na niem będących dostrzedz można -

Manuskrypta D. i E. czyli Gualpatitanus primus - secundus i Bordianus. Mają tylko wyjątki Ewangelij -

Z II typu t. j. z czasów stichometrycznych mamy następujące mss. Ms. lit. D. kodex Cantabrigiensis choć pochodzi z końca V w. jednak przedstawia tekst edycyi pochodzącej z III wieku. Kodex ten zawiera 4 Ewangelie Aktaprost. Oprócz greckiego tekstu ma na boku stawione tłumaczenie łacińskie Hieronymiańskie. Należał do Teodora z Beryt, który go darował Uniwers. w Cambridge. Z wieku V. tekst najstarożytniejszy. Ona oznaczony lit. gr. D. Claromontanus. Zawiera tylko listy S. Pawła sam sam wiek mu nadający co i poprzedzającemu. Na bokach kolumn stichometrya łacińska z III w. pochodząca.

III kodex E. San-Germanensis był własnością opactwa Saint-Germain des prat. Po najeździe Francyi przez koalicyę nie wiadomo gdzie się był podział. Dopiero później dowiedziano się że Dubrowski nabył go od Peterburga, gdzie się dostał znajduje. Zawiera listy S. Pawła - kod. jest z poprzedzającemi wkrytyce tekstu wartości.

IV kodex F. j. Augiensis dyplomatu w klasztorze Reichenau niedaleko Konstancyi - należący do Cambridge - pochodzi z w. IX - punkta - bez akcentów

kodex G. Boernerianus - jest mniejszej wagi - należał do Börnera - ma Listy S. Pawła (prócz ad Hebr.) Tekst ostatnie ma małej wagi - tożsamie

kodex H. Hesychianus - kodex jego dziwna kolacja przechodzący. Znajdujący się na okład. skóry odkrytej w klasztorze na Athos. Był spisany koniec Gauli znalezionej był r. 1218. - jest bardzo defektowy ma fragmenta listów S. Pawła Tekst ten poprzednich z różnicami nie ma stanowczej wagi.

Kodex I. z w. XI jak zdaje się przejęty klassy mamy kopiści, t. j. Do stichometrycznego. Kodex ten K. Cyprjan 1637 Dopisany z zamku Palatynat zachowaniem książki pierwszy stichometryczny W. (mocki) ewki. ma 4 ewang. brak jest od 4 rozdziału Jana - wiele jest w Moskwie starych kodexów, przedstawiających recenzye Konstantynopolitańską - Wogóle dotąd do tekstu Ewangelij spotrzebowano mss. wielkich uncyalnych 27 - mniejszych 469 - Do Aktów itp. i listów Katol. 8 wielkich - i 192 mniejszych. Do listów S. Pawła 2 wielkie. 246 mniejszych. Do Apokalipsy 2 wielkie - i 8 mniejszych czyli cursiva

P. XVI 19/11 1860.

A s. IV incomitabor amanuensium caligra-
phor tamen quoad N. T. recensionem
hi quo inventae ars typographica
coeperunt imprimi editiones textus N. T.
Opera primum vulgaverant opera
platonica paganor et scriptor
et SS. Patrum. Quoad biblia autem
a. 1488 fuit primum publicatus textus
hebraicus V. T. Novi vero graeci
quidam fragmenta primum publicata
ut tantum Marci, quidam
capita evangel. Joannis et primi
initio s. XVI N. T. prodiit graece

Quam rationem editores in edendo
textu N. T. graeci sequebantur?
Et haec ratio esse potest triplex.
Ita vulgarunt suam editionem
quia ex quam plurimis codicibus
compilarunt unam editionemque
et editio princeps vocat. quia
prima typis vulgata est.
II Editio haec differt ab ea quae
minimum codicem manuscriptum re-
fert et editio codicis Vaticani
ab Angelo Majo
III ratio vulgandi textum erat ut sola-
te ad editionem typis jam extantem
alia editio vulgaret vocatis in
subsidium alios codices mss.
antiquissimos ad purgandum textum quam
IV alias editiones primo secutus
sionem editionem auctior et his quoad
critican textus nullius est valoris.
V Alii editores editionibus textus s.
separatim recusis ad juncxerunt,
constanter ex lectionibus variant.
bus cum notis unde hae lec-
tiones variantes desumptae.

Prima editio textus sacri N. T. grae-
censet editio complutensis
jam enim a. 1502 vocatis
a Cardinali Ximenes celeberrimi theo-
logi istius aetatis complutum
Hispaniae urbe. Sed opus absolutum
a. 517 sub cujus finem ani
mortuus cardinalis. Editio haec
est prima approbatio prius ac-
cessit huic operi a. 1520.
Anno vero 516 Erasmus
Rotterdamensis publicavit editio-
nem graecam Novi Foederis.

Quoad valorem utriusque recensionis
primus partes editionis complutensis
tribuunt Critici. Codices manuscripti emis-
sos fuerunt quos consulue-
runt editores complutenses quibus ipse
Leo X submisit ex Bibliothe-
ca sua multos codices hebraeos et graecos.
Quoad characterem praecipuum illa
editio recensionem Byzantinam
exhibet. In qua editione complutensi
accusat la Semler quod ni-
mium tribuerit lectioni textus
lectioni latinae. Haec vere optime
notum est, quod in latinitatem haec
haec editio, sed eruditi quia la-
borarunt in ea edenda, illas prae
caeteris lectiones eligebant e codi-
bus graecis, quae maxime ac-
cedebant ad lectiones nostrae Vulgatae
secundum plurimum graecum
et codici valoris est editio Erasmi
et codices finici, nec antiquitate
ne alio respectu venerandos ha-
buit illae ad manus Erasmi
editiones plures fuerunt et in
editione 3a jam complutensi
codices in auctiores ab Erasmo
Vocatus hinc una et simi-
litudo unius complutensi editio-
nis.
In IVa editione 527 jam ad ver-
ba: Tres sunt qui testimonium
dant etc.

Exemplum Erasmi secuti sunt multi.

Obser. edit. Andreas
Simon Colinaeus Parisiis.
Leonis Complutensis
dein textum hunc Robertus Stepha-
nus aliquoties publicavit cui
et regis munificentia fuerunt ad
manus codices reperti in
Bibliotheca Parisiensi sed hunc
tempori quod typis erat im-
pressum haerendum reputabat hinc
priores editiones Roberti sub re-
spectu critico ei multum com-
mendandae.

Editiones has sequitur editio
Theodori Bezae Lutetiae
1551 – edita ubi divisio in versiculos primi-
tus
1565 prima vocat. Critici – a vere
recta in postfacti de auctoritate codicis ex qua se hausi

Has 5 tres repressiones et nvdis tantis
valoris sequentes s. magni momenti

A° a. 1565 ad. 1598 5es vulgavit editionem textus N.T.
graeci primum secutus editiones
Erasmi et Roberti quibus dam
mutatis ubique codice Cantabrigiensi insignis desumptis.
In editione hac quidam favent
erroribus Calvinianis Silicianis
ex editione Beza conjuncta cum
editione Roberti emendavit edi-
tor textus receptis. Contulit
III. editione Stephani Roberti et
textu Beza. Dicit quoque Editio Elzeviriana
Editio illa quia in praefatione
habuit in secundae editionis sectia
In lectorbenevole habes editio-
nem textus ab omnibus re-
ceptam". ita et ab omnibus Cal-
vinistis, utpote cui placitis cor-
respondens magis, recepta erat
hinc textus receptus vocata
et Storinis Longi. Orator editio-
nem hanc inter catholicos re-
ceptam fecit. A tempore
textus recepti per aliquot tempo-
ra tres reimpressiones hujus tex-
tus occurrunt. Plantinus enim
Quinquies ab a. 1573 ad 1591
vulgavit Antverpiae.

Idem textus Genevae 5es publi-
catus e. ab a. 1609 ad 1632 et successive jam
hujus jam alius textus reim-
pressiones facta. Jam tempus op-
portunum sub respectu critico textus recto
apertum e a tempore
Valtoni editoris polyglot-
tae Londinensis A. 1657 ex edi-
tione III. Roberti Stephani tanquam fun-
damento Valton editit textum
gradum ditissimo apparatu cum selectione variantium.
Contulit ille plurima mss. va-
cavit in auxilium sedecim
aut quissimos codices.

Exemplum Valtonis secuti s. primum
Tell deinde Millius, qui 30 annos
spatio laboravit in comparan-
do textu s. et colligendis lectionibus va-
rietatibus, quas 30,000 ex codicibus versionibus et hunc separa-
tum criticum auxit. Kü-
sterus qui vulgavit Millii
recensionem cum suis adnotatio-
nibus.

Gothagen-

† primus distinctionem fecit adhuc Africanorum Asiaticorum primus Byzantinis adnumerandis.

Qui simpliciorem viam aperuit
criticae textus s. primus fuit
Bengel qui 30 acquisitis mss.
codicibus, cum apparatu Küsteri
et Wetstenii codicibus antiquis
et Versionibus quos in partes duas divisit
principalibus edidit recensio-
nem textus a. 1734. Editio illa
multum differebat ab editionibus
antiquissimis et ab editione re-
cepta et hinc multum au-
dax videbatur Bengel in ec-
lesia Catholicis sed et Protestan-
tibus quamvis medio s. XVIII spiri-
tus corruptae philosophiae animos mul-
torum occupaverit, tamen Bengelius criticos sacri
cum numero Criticorum hoc fuit
Wetstenius, Diac. Eccles. Basilensis
qui suspectas errorum Arianor-
um et Sabellianum confugit ibi ad
editionem textus N.T. Graeci eum apparatu
critico edidit a. 1751
Unum tamen ad ejusmodi
editionem accedebat cum critica-
rum vulgant textum Stevens „receptum“ et ad margi-
nem editiones postrik ratione illas correctionum ortas
in textu lectionem quae distribuit ad antiquum affectu
Editio Wetsteinii multum dif-
fert ab editione recepta.
Tamen juxta mentem Wet-
stenii editio publicata e Lundi-
ni a. 1763 ab Anglo Seider
Spiritu ille religiosa reverentia
qua ducebant eum in sacrum Cri-
sti, ergo hunc impedimen-
tum fuit recensionis criticae
nam timebat ne ejusmodi
recensionibus pateret quid li-
tera, verbum Dei sed quum
divinus s. XVIII spiritus ille inus-
tus erat, jam nullum e-
rat impedimentum huic operi
Pro ceteris eminet in re-
censionibus his Griesbach.
Hic divisit codices in Alexandrinos, Palestinenses et Byzantinos
et vestigia Bengelii secutus
primus distinxit adhuc in his
codicibus et primus partes
edidit editioni

Tamen editio ejus parum
differt ab editione Complutensi et Erasmi
Editio Griesbachi
Editio Critica pubt. 1775 cum
cum gaudio e excepta et pro
reputata
dibus non absoluta. Tamen

et criticos invenit. Et primi horum erant Fridericus Matthäi prof. Philologiæ Moscuæ collatis codicibus Mosquensibus et Petropoli inventis editionem aliam adornavit textus N. T. ex codicibus Byzantinis, quæ proinde maxime accedit ad complutensem et Erasmianam. Editio hæc eo sub respectu observanda quod refert nobis textum orientalem. Valor Griesbachianæ editionis a Matthæi editione minime est imminutus.

Sequuntur editores seu collectores materiis hujus textus

alter Vindobonensis Professor Alter Lamarit Tischendorf primus Græcos orientales codices, præsertim textum S. Scripturæ. Ejusdem opinionis fuit Birch Professor Hafniæ (Scandinavus) Muldenhavius et ambo publicarunt editiones N. T. cum lectionibus variantibus. Per integrum hoc tempus primum partes Griesbachianæ editionis erant, quibus exhortatus Griesenbach iterum desse accinxit ad aliam editionem faciendam et perficiendam ea. 1806 quæ multo majori fama gavisa est. Knappius et Titmannus eam ediderunt. Attamen post laborem Griesenbachianum Scholtz alius quoque principis vulgavit editionem textus S. quæ ad antiquas magis accedit et maxime codices Byzantinos refert. Ratio hujus regulæ: Inter codices Alexandrinos et Palestinenses primos et differentiantes inter codices Byzantinos novissimos et paucissimos hinc ob concordiam codicibus Byzantinis primas partes vindicat. Non obstante tamen Scholtz recensione, editio Griesbachiana erudita est retenta usque Lachmannum Berolinensem quia [illegible] vulgatæ recensionem, quod omnium criticorum approbationem tulit. Lachmann putavit subjectivas omnes editiones fuisse quia quidem

[illegible] textum hucusque recipiendum principio, quod ipse optimum videbat sed necesse erat, ut primi principium hoc haberet futurum non subjectivum sed objectivum ea mente recensentis.

Pro fulcro ille sibi sumsit vocem antiquorum codicum, vocem antiquissimorum Patrum, et vocem traditionis antiquissimæ, et pluralitate vocum decidebat, quod lectio inter variantes primum locum obtinere debet, sanguine pressit.

XVII 20 1860 r.

primus objectivum admittimus

Elegit itaque codices antiquissimos magis versiones antiquas Peschitam Coptam

ad interpretem scriptor vocavit in auxilium Patres 4. Seculos et antiquas versiones ante tempora S. Hieronymi

Hac ratio pulgavit editionem multum differentem a recensione textus recepti et multos invenit critikos sed & plures laudatores. Laudibus exhortatus novam editionem adornavit recensam cujus publicavit I^{mam} tomum a. 1842. II^{am} 1850.

Præterea Tischendorf (qui anno posterito in Monte Sinai invenit codicem nunc patriarchatum Montis Sinaitici, in quo codice des libri N. T. inveniuntur, absolute res quos et nos habemus. Et quem codex ille sit ea tempestate quem Tischendorf sententiam, et S. III^{ti} fine; hinc arma nobis subministrabant pro canone nostro librorum sacrorum N. T.)

Tischendorf 1843 edidit recensionem textus S. N. T. græci finis ejus erat exhibere textum qui fuit tempore versionis S. Hieronymi, proinde sua editio convenit cum interpretatione Vulgata nostra.

Optime ille vir voluit hac ratione facilius reddere studium linguæ Græcæ inter Catholicos ut ipse dixit.

Obtinuit ille approbationem ob convenientiam cum Vulgata, ab archiepiscopo Parisiensi. Hæc prodiit ejus recensio a. 1842.

Tak więc chronologiczny history tekstu S. widzimy że wiele pracowało na przywrócenie pierwotnego tekstu czystości tekstu S. trzeba jednak niedokładności. Mamy tekst, nam tekst dogmatyczne - nie nas prawnie - t. j. nie chodzi nam mamy czysty pierwotnie co do jotty prawna identitas - ale mamy to samo słowo Boże co było w oryginale ale różnice tych identitas dogmatycznej

Widzimy dwa przykłady wariantów
tekstowych w tekście Mille. —
Luc. 5, 18. text. Διὰ τοῦτο οὖν μᾶλλον ἐζήτουν
αὐτὸν ἀποκτεῖναι, ὅτι οὐ μόνον etc.
Propterea ergo magis quærebant
eum interficere quia non solum solvebat
sabbatum sed patrem suum dicebat Deum
lect. var. Διὰ τοῦτο δ μνς. πα
καὶ διὰ τοῦτο. Cod. Claudiabrig. opus
exaltouv αὐτὸν – (Versio Copt. quærebant
eum
ut occiderent eum – Cod. M. opusz. ἀποκτεῖναι
[illegible] arabic, [illegible] wedle [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] quia [illegible]
Mat. 26, 26. text: Ἐσθιόντων δὲ αὐτῶν
λαβὼν ὁ Ἰησοῦς τὸν ἄρτον, καὶ εὐλογήσας, ἔκλασεν
καὶ ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς, καὶ εἶπε· λάβετε, φά-
γετε· τοῦτο ἔστι τὸ σῶμά μου. Comedentibus au-
tem eis, accepit Jesus panem, et benedixit ac
fregit, deditq discipulis suis, et ait: accipite etc.
lect. var. μο εὐλογήσας dodanie [illegible]
[illegible] Kam. καὶ ἐδίδου jestkaz dowz i dawszy
ἐδίδου quærentibus – sub potione Edelia
Wszystko to za drobnostki – Słowo
Boże całe nas dosyć nie-
kłuje. pro aurib[illegible] [illegible] pro [illegible]
[illegible] [illegible] – et dixit discipulis suum [illegible]
etc historiam textus S. pertinet histo-
ria versionum in Græc sed illas
primævas antiquas i. e. inme-
diatas – immediato ex textu
græco derivatas hic agemus
respectu habito maxime ad ver-
siones Novi Fœderis.

Versiones vero biblicæ in uno ex
puncto merentur nostram at-
tentionem. Ex quo quærimus quus
ordinavit verbo Divino ap-
parere ut simul verbo in lingua
vernacula hujus gentis.
Hinc versiones ex signa progressus
triumphalis Christianismi
sub respectu historia literaria
et cultura cujuscumq nationis
in gradici momenti: versiones
nam incipit nova epocha
literar in hac nationo ex quo
biblia in ejus linguam versa sunt.
Id obtinuit Germania, Gallia in
Polonia id quod obtinuit suo
tempore in Syria et toto Oriente.
Fuerunt gentes quod primum
legebant in sua lingua fuit sacra
lectura. Hæc literatura gentis
incipit, ut conservatio linguæ ver-
naculæ per versionem biblior.
Unum populi fidem amplexi habe-
bant ut res adeo linguam vulgarem
ut par esset reddendo hæc
sacro, tunc sub tutela Ecclæ
lingua vulgaris excolebat.

Et fuerant in Ecclesia viri qui
laborem linguam vernaculam
[illegible] [illegible] [illegible] [

quod nostram studiam etiam gravissima ad

Versiones latinæ antiquæ.

Tempore quo primum fides Rma in occidente allata & et annunciata Rmis, tempore isto cultura græca prævaluit in oibg fororis vitæ publicæ et privatæ. Rmi et ceteri qui altiores erant et putari voluerunt hanc linguam loquebantur. Ita ut prædicatores ex Italia provenientes et eo ipso linguam græcam callentes illi multam difficultatem inveniebant in annunciando verbo Dei. Sufficiebat enim ipsis lingua græca annunciare evangelium ut intelligerentur ab omnibus. Revista se habuisse multor testimoniis probatur præterea & certum e Marci Evangelium Romæ græce scriptum fuisse item epistam ad Romanos.

Tamen in potissimis plebeculam quoq, calluisse hanc linguam, multo magis in provinciis, ubi prævaluit lingua latina in Italia Gallia etc. Hinc ibi præcipues verbi divini debuerunt prædicare lingua latina & græca. Probabile e liturgiam Rmæ lingua græca primum celebratam fuisse. Sed quamvis prævaluit elementum græcum Rmæ. sed talia ex parte prævaluit elementum latinum ut necesse erat pro populo versionem latinam & pro s. adornare. Sed quando hæc versio et quomodo facta ignoramus. Tertullianum vocamus in testem linguam latinam ejus tempore in Africa prævaluisse et versionem latinam ibidem exstitisse.

Tertullianus circa a 190 scribens exhibet nobis Africanam Ecclesiam amplam et loquitur de antiquitate sua ecclesiæ et fidem Rmæ allatam esse certe lingua non alia nisi latina. Si Rmæ in Africam fides e allata

versio latina

in unum exiit (de versione latina) proin in Africana ecclesia utebatur quadam versione latina. Versionem itaq, latinam allatam in Africam Rmæ probat testimoniis sequentibus:

P. XVIII 26 1860.

Propositis de singulis quæ s. Augustinus protulit contra Faustinum Manichæum dum venit ad locum in quo agendum de determinanda eligenda lectione dixit esse colligendos codices et lectiones corrigendas juxta meliores codices. Quinam vero meliores codices demonstrat: et exemplaria unde ipse doctrina comparavit. Nomen regionis ex qua comparavit religio e Italia, quod sua antiquitatis monumenta demonstrat. Et si aliquod restaret post hæc verba s. Augustini testimonia sit locus libr. de doctr. Chr. l. 2 c. Subsistendo enim ex collatione codicum ait. In ipsis interpretationibus Itala cæteris præferatur. Et nomen derivatum a regione, ex qua religio in Africam comparavit, et cujus ipsam probavit et Itala præferatur & verbor tenacior cum perspicacitate sententiæ. Itaq, et Augustinus et alii versiones quas alii præferebant tenacitate verborum cum perspicuitate. Unica vero Itala versio utramq, qualitatem conciliabat. Præter hunc locum libri de doctr. Chr. nullibi nomen Itala exhibetur sed communiter et sæpe repetita nomina: versio communis usitata - Vulgata.

Quoad characterem illiqui versiones tales sæpes aut de eo conquerebantur conqueruntur eloquium ejus et simplicitatem quam alii laudant alii vituperant, sed simplicitatem ejus tribuam. Interpres et auctor hujus versionis præsto pedantibus grammaticis. In sequito

modo elegantiam, sed ea quæ fuerunt in textu primævo fideliter reddit.
Hinc usque desiderantibus legis constructio latine quas violat modo textum fideliter exhibeat.
Et insuper utitur lingua vernacula et phrasibus obsoletis quæ in scriptis classicis minime deprehendunt. Etsi
S. Augustin sententia veneranda est, S. Augustinus non solum tenacitatem sed et perspicuitatem attribuit. Si tamen in attenta hac sententia nobis judicium esset ferendum - nos tantam tenacitatem verborum quam perspicuitatem sententiarum attribuerem.
Nimi tamen movemur
e versis hæc vel inde, quia exhibet primævum textum
Græcum qualis fuit ex II.a fide
Quo fidum ex vicissitudine quibus textus deturpatus est, et quas in historia textus recensuimus, subiit.
Versio itaq; Itala exhibet textum græcum fideliter corruptum
sed vix in fragmentis conservata. e ad nostra tempora
Quæ vero ex illis quæ hodie allegarunt et quæ postmodum in versionibus conservata fuerunt collegit simul et edidit Sabatier sub titulo:
Bibliorum sacrorum versiones antiquæ seu vetus Itala et
et a.l Jos. Blanchini
sub titulo Evangeliarium quadruplex etc.
Simplicitas hujus Italæ quamvis in principio laudanda sed
in executione ubique sum
ei fide exhibet textum primævum quoad N.T.
cujus - argumentum modicum
profecerit difficultatem interpretationis nam doctrina nova erat
Hinc et voces novæ erant
usurpatæ ad quædam exprimenda.
e Vetus vero itaq; asseclis
textum primævum et hinc
ea quæ antiqui agnoverunt
versionem italam sibi vix accurate transmissam
Ex hoc tempore exemplaria corrigere et alias versiones facere.
Quoad correctionem exemplis suis Philoxeni
textu primævum:
~~Quicquam in forma Dei esse~~ 8 10 12.
antiquæ interpretatæ quæ
quum in forma Dei esset.
Hæc versio Tertulliano adhuc simplex videbatur - et proinde
adhuc vocem constitutus: qui cum
~~constitit~~ in forma Dei esset constitutus
(esse æqualem Deo = pariari Deo.
Similiter exinanivit Tertulliano reddit exhausit - logos = verbum - sermo
Ipz principio erat verbum Deo
Ibid. esse se æqualem Deo illam placuit per pariari
reddit - et dixit: pariari Deo.
Hujusmodi correctiones innumeræ in Patribus. Sufficiat unam
paginam Bibliorum inspexisse ad id sibi
perficiendum. - ad Cor. I-III lividum facio. cast.
Hinc difficultas in determinando
de textu puro antiquo itala.
Sed ista correctiones postea
ita mutarunt faciem italæ,
ut S. Hieronymus dicit: quot
fuerunt codices tot novæ versiones
seu potius correctiones.
Vetus itaq; versio Itala
in immobiles abiit rivulos
nam si cuivis facultas
erat græci sermonis stat.
ille adornabat versionem novam
vel saltem correctionem antiquæ
versionis, texte S. Hieronymo
Sunt itaq; huic turbationi
et hinc periculo quoad
conservationem textus medendi studio
Damaso et Hieronymum
qui erat vir peritissimus linguæ
græcæ et, ut opus aggrederet
corrigendi et ad primævum
statum reducendi versionem antiquam
nam nova versio potius
augeret perturbationes.
Hinc S. Hieronymus fuit solum, ut reliquas versiones latinas
ad textum primævum græcum in illis
quæ declinarent reduceret ad
textum primævum græcum.

Nam de recensione et collatio, quidem cogitare
potera[t], sit ope hujus collationis restaurare[t] primus
autem textus Italæ antiquæ.
S. Hieronymus itaq[ue] noluit reducere latinum textum ad textum
græcum; nam in Scriis erant
Lectiones suum tempori conserva-
tæ et quisq[ue] Scriis proprias suas
habiebat. Scribit hac de causa ad Damasum Pontificem:
Novum opus cogis me ex
antiquis facere et colligere me quasi
in tot. orb. ter. spar-
sis judex sed
earum. Op. cer. prius
sed periculosum, sup. alios
judicare ab aliis judican-
dus. Si enim velis muta-
re linguam et omnem
munditiam retrahere ad initia pristina
Quis eu. doct. par.
ac judex sus cum ii unum
mihi sumpserint
noverit
me falsari.

(Item miejsce poradzić się mistrzów Hom.)

Quamvis itaq[ue] scirbat Hiero-
nymus clamores, qui eum excip-
erent, tamen manum ad-
movit reducendo textum
latinum ad textum græcum,
Et hoc perfecit sequentibus quos-
cunque antiqui retinuerant e text.
græco eliminavit e latino.
Si vero invenit discrepan-
tiam inter textum lat. num et
græcum, et hæc modica erat, re-
linquebat, majorem vero, quæ mu-
taret sensum, tendebat ad textum
græcum.
Więc bardzo prosty był spo-
sób postępowania S. Hie-
ronima. Słowiany tu przy-
dawszy tłum. d. N. Z. Nowy
Testam nie jest ścisłem to-
maczeniem S. Hieronima
lecz dawną Italą, popra-
wioną do według tekstu
greckiego. Protestanci mó-
wią że S. Hieronim zaufał
starych tekstów takich, któ-
rych najwięcej były podobne
do Itali. etc. S. Hieronim
nigdzie o tem nie mówi:
Ego ... quod (evangelia) ne multum
discrepent a lectione an-
tiqua (versione). Te tylko po-
prawia ciemne miejsca, które
bardzo się różniły od tekstu
greckiego. A Protestanci ra-
miorat quod czytają, qui.
Hac ratione S. Hieron. asseruit
textum latinum ab additionibus
hæreticis etc. eg. Mat. 24, 36.
In antiqua Itala legebat: de die au-
tem illa et hora nemo scit
neque filius, nisi solus Pa-
ter!" neque filius elimi-
navit S. Hieronymus e sua versione
Gal. 3, 1. O insensati Galatæ
qui fascinavit vos
ne credere veritati ... At S. Hieron.
ut addictio contrarietatis in textum intrasset
nec credere eliminata e.
Alibi loco ab auctore de-
sumis antiquis male legebat ad
textum primævum corrigit
S. Hier. eg. Matth. 9, 11. Sollicitudine
in progr. spiritu ferventes, Dominum
in tala tempori
Hieronymus Domino pro
tempori posuit Kyrie pro καιρῷ
Descrit quoq[ue] interpreta-
tionem verborum antiquæ in
Mat. 6, 11. loco panem quoti-
dianum Hieronym interpretat per
supersubstantialem.
Utq[ue] tamen istis præcau-
tionibus Hieronym. et obstantibus
labor minime exceptus
gratiam invenit. Prosper
S. Augustinum tamen eum lau-
davit plurimi vero vitu-
perarunt, qui erant ejus æmuli.
Hinc amaris utitur ver-
bis Hieronymus loquen-
do de clamoribus quos con-
tra eum excitarunt.

Ep. Epistola ad Augustin.

Vocat hos homunculi, asellos etc.

In nro hort inimici primum Monachi, quos vitia vacti gavit Hieronymus - et hinc unde odium sor sibi conciliavit. Et hæc causa fuit cur versio ejus recepta ēt sit - altera vero causa fuit, quod studium literarium bibliorum adeo acre fuit in occidente, ac videmus illud fuisse in oriente, ubi tot recensiones occurrunt. et 3° quia homines assueverunt quibusdam expressionibus sacræ scripturæ.

P. XIX a. 27 1860 r.

Qa Notissimum factum de versibus excitatis in civitate Ephe in Asia, cujus causa fuit permutatio vocis

Hoc demonstat præd lectionem quia antiquæ lectioni adhærebant fideles. - Fructum jej redaje pogodzić do przywiązanie do litery textu - z tylu recenzyami. Ale zniany to textu były za prowadzane czasthowo, zatem nie raz były tak znaczące.

In Ecclesia Rna quoq; cui præf fuit Damasus, minime in usum recepta ē correctio S. Hieronymi sup positionis exemplar correctum in archivis depositum fuit sed Itum penes Italam versionem appositum.

Leo M. utiē adhuc Itala. Primum Gregorius M. primus comend in Lb. Jobi utitur versione S. Hieronymi, et antiqua Itala.

Ad alios vero suis operibus utit versione S. Hieronymi, et opera ejus optimum præbent fontem ex quo restaurari posset prima lectio versionis S. Hieronymi.

In Hispania et Gallia in usum venit hæc versio temporibus Leandri i.e. exeunte VI et ineun. VII s. Itaq hoc temp. in usum communem venit versio S. Hieron sed ex hoc tempore quoq; venit ut confusio ejus quoq; novum fuit periculum confundendi versionem S. Hieronymi cum Itala - nam versio S. Hieronymi ex Itala et vicissim corrigēbatur - Ita ut periodus hæc vocat periodus confusionis. Multis abhinc annis - 1112 ab hinc confusio orta ex collatione textus s. VIII Ita evadit ut undique querelæ audiebantur de corrupto textu Vulgatæ versionis Carolus M. protector Ecclesiæ curavit correctionem hujus Vulgatæ et laborem hunc demandavit Alcuino sed et ipse Carolus quædam correxit in hac recensione versionis. Quæ quum peracta esset Curavit ut in scholis Galliæ et Germaniæ codices isti, quos veraces appellat servarentur. Hinc provisum a Carolo et conservatio textus ex parte.

Quod Carolus M. in gratiam Galliæ et Germaniæ in gratiam Anglorum fecit Lanfrancus s. XI Abbas Beccensis in Normandia). Laborem hunc Carolinum præter has duas recensiones textus i.e. Caroli M. et Lanfranci jam via erat labor aliquis criticus circa nostram Vulgatam. Ex hoc tempore v conservabant hæ recens. vel si aliquando scribebant correctiones textu corrumpebat. Hinc necesse fuit ut provideret ne ulterius contingeret hoc provisum est ordinibus religiosis ordini Gregoriano et Benedictino.

Nam hoc tempore i.e. s. XII usq ad XIV orta est correctoria - Primum et celeberrimum correctorium fuit Parisiense quod et Abbatiense et Archiepiscopi Senonensis fuit.

Sed gravis inconveniens ē correctorium Fratrum Prædicatorum Parisiis in Conventu S. Jacobi. Non solum autem Fratres prædicatores sed et Cappadociani et Franciscani similia correctoria habuerunt.

Correctoria hæc fuerunt genus Masoræ hebraicæ et adnotabant varias adnotationes ad margines Vulgatæ, nimirum v lectiones variantes v proprietates grammaticales et rhetoricas. Hinc adnotabant lectionem si invenirent in hoc vel alio codice - in opere S. Patrum

po Tarnie

Nyc wezmy z correctorium Karyptkiego sotbońskiego adnotacyą do Mat. 23.14. Vae vobis scribae et pharisaei hypocritae, quia comeditis domos viduarum, orationes longas orantes: propterhoc amplius accipietis judicium. Ta adnotant, że wiersz ten ani do judicium nie znajduje się w Korynthiorum S. Hieronima ani w greckim tekście ani w wielu dawnych, księgach ale się znajduje gdzieindziej (Mar. 12. 40. Luc. 20.) w ewangelii S. ze S. Chryzostom go wykładaje przy tych słowach. Tak iuż correctoria były zadane, pko rzeczy tekstu - i potem były obfitem źródłem dla poprawiacy Vulgaty.

Laus vindicat przekłady correctoria OO. Emendatorum ut judicio et opinione eruditorum nostri quoque temporis affirmare ausi sumus. Ex his omnibus et typis impressis usq. ad editionem Stephani Roberti hoc correctorio in edendis bibliis usos fuisse.

Status iste permansit usq. inventionem artis typographicae sed et artes hae inventa primum mutatum e in statu nostro Vulgatae nam codices qui meliores videbant reimprimebant. Hinc reimpressionis bonitas dependebat ab electione codicis reimprimendi.

Praetermittimus editiones Vulgatae usq. ad Complutensem quia et absq. critica, qua gaudet editio Romana primum. Melior tamen e editio Roberti Stephani sed et ejus editione quoniam ampla ad textum graecum erant correcta, multa e mutata. Hinc ejus editio condemnata e - et paulo post reimpressit antiquam Vulgatam sed diversis lectionibus variantibus. Nihilominus tamen facultas Theologica in indicem librorum prohibitorum collocandam putavit. nam Robertus fuit Calvinista et ejus editio tum pro Catholica Editione habita e. Ita et Editiones Vulgatae ab inventione artis typographicae usq. ad Concil. Tridentinum impressae variae fuerunt reimpressionis codicum mss. Wallo Fabrum Erasmus - habemus versiones -

Hinc confusio orta e et multi viri hoc tempore doctissimi ut Erasmus, Lefebvre, Laurentius Valla a recensione textus Vulgatae manum abstinuerunt. Protestantes et in gr. S. XVI. Reformatores videbant hanc variationem lectionum sed et ipsi Catholici Theologi offendebantur hac diversitate. Hinc in Concilium Tridentinum Sess. IV (1546) statuit: Ut haec ipsa vetus

Które o takiem położeniu rzeczy nie mogło wydać lepszego rozporządzenia. Protestanci powtarzali pko Kościołowi opierali się pismu S. a to było w tłomaczeniach rożnych tych gdyby nie Kościół zwrócił się do tłomaczenia, które miało poprawki - i kazał je poprawić do pierwotnego stanu przywrócić.

Hinc orta in editionibus Vulgatae libertas cuivis bibliopolae qui cuivis impressis Vulgatam imprimebat juncta cum textum quidam corrigere et mutare. Antiqui enim Vulgatae bibliopolae fuerunt viri eruditi et docti. Ut sed audacia finis imponeretur statuit Concilium Tridentinum: Ut haec ipsa vetus Vulgata quam emendatissime

sed juxta Decreto Sancti Petri Clem. VII sino prohibitum e qualemcumque mutationem et correctionem in textum vulgatae inferre.

Post hoc decretum Facultatis Theologi Lovanienses labore summo susceperunt corrigendi textu Vulgatae presente Henteni, qui huic consociationi caput fuit. Editio haec a viris celeberrimis elaborata a Luca Burgensi ... prodiit a 1583 Volumina Editio haec quamplurimas excepit lectiones variantes ad margines et sumo cum

gaudio ē excepta sed ~~q~~ approbatiõ accessit ei ideoq; auctoritate publica caruit.
Insuper lectiones variantes offendiculo fuerunt hominibus tiũplicibus. Proinde ob defectum approbationis et lectiones variantes edẽdio hæc ñ posuit finem ulteriorib; correctionibus quia prototypa adhuc ñ reputabat. Ecclesiã ita ag. ~~ait~~ it se correcturi quinquatus S. Pius IX ad hunc laborem instituit congregationem constitutam e quibus dabi Cardinalib; et viris eruditis. Requaukhan Pontifex et Gregorio XIII nihil circa nostra Vulgatam ē pera chum nam de semper consumptam erat ita correctione breviarii, Missalis hui etc. demum sub Sixto V congregatio hæc ad vulgatæ corrigendæ manum apposuit

Versio hæc facta ad textus antiquiores versionis Hieronimianæ ex cursus ad textum græcum rarissimus. V. XX 3/12 1860.

ob. na naste pujačejen arkivskii

~~Cum~~

P. XX 3/12 1860.

~~Cum Deus dedit cong. spec.~~
~~mag. Bard~~

Vide Bibl. et tempore Gregorii XIII
divi. regnante Sixto V, res memorabilis
accidit etiam in Bibliorum Pontificio- nes ad finem perducta
et a. 1590 nova editio evulgata
cum bulla, Aeternus ille
Deus opus illud in solum Dei
sanctum sed etiam Catholicis plurimis
non probatum, nam in
opere illo irrepserunt et rotae
typographicae quaedam perperam
mutata.

Aliae mortuo Sixto V coepta
fuit de prohibita
nec edition illius. Sed Bellarminus
cum quidam ad congregationem
eam pertinuit
retinebat ut Gregorio XIII minime
rem aptam esse, ut edito
illa bulla firmata, prohiberet et novam
prohibendi sed procudendi
novam editionem nomine
Sixti V et Gregorii XIII
Summus Pontifex admisit hanc
consilio et instituit novam
congregationem, cujus finis erat
editionem novam bibliorum
illustrare. Hoc obiit, quin opus finiret
Innocentius IX qui brevissime
regnavit et Clementis VII
auspiciis bibliorum
quae prodierunt quae non
erant vulgatam constituunt
Clemente VIII regnante Congregato opus suum finivit pro-
side Cardinale Toleto 1592.

In editione nova bulla
est collocata et omissa
bulla Sixti V. et quaedam exempla
risata est, quia in Bulla [illegible] est
In praefatione editionis
Bellarmini, narrat causas
dictum, quo mutata et Sixti
V editio.

Principium quod tenuit
quod summorum unum erat recursus ad
hebraeum graecum frequentior. ratio cur est tabernam
Chaldaeos dominum ensium

Pappetuny eam sarcasmis suis

Vide Sixtus V przed śmiercią
swoją spostrzegł że Wulgata
przez niego poprawiona ma
niektóre błędy chciał ją sfo-
rować - inni zaś mówią że
dopiero Grzegorz XIII chciał to uczy-
nić ale za przyczyną te go
usunięcia podaje Bellarmin
błędy drukarskie - ale w Kle-
mensa VIII edycji jeszcze więcej
jest błędów drukarskich. Z te-
go powodu James Anglik
wydał bellum Papale, gdzie wy-
kazuje niby owa walkę mię-
dzy Sykstusem V a Klemensem VIII
co do biblii. Ale różnice zachodzą
drobne między obu edycyami
są angielskie słowa
Sykstus biblijne płaci funt
szterling za wykazanie błę-
du - Errores occurrunt etiam in prioribus editionibus Gen. 20, 25. Exodi 28, 42. Figuram tabernaculi - figuram tabernaculi
Vulgatam nostram autenticam esse
in essentialibus i. e. in rebus ad fidem
moresque aedificationem Ecclesiae spectantibus
nam alibi non dubitamus et
novimus eam sufficienter
verbum Dei praesentare
quamvis in complete (textus primigenius studio
vitiositates, quas
faciemenus emendarunt eli-
quantum. Exinde Eximia
autoritate (et autoritate quitate)
et obstante nostra vulgata
Protestantes simplicitatem ejus Colligunt illi
exegesis critissima grammatica et obscura
sexcenta verbor quae jo-
cis barbara videntur.
Ego exercitabar et so-
pebam spiritum meum.
Lecz wyrażanie to jest nudas
sine baedro - jak Izajasz mó-
wi:

V. 5. Bóg wystawiony jest jako
gospodarz i Pasterz nad
miata nieczystości z domu
ludu swego.

(Gen. 35.

Fr. 12

lectorum modicum curanda
et stoecula hoc - sed spi-
ritus et considerandus qui flat
ex nostris versionibus.
in heterodoxos ver-
sionibus. Sed simplicita-
tem illam Auct. et Doctores medii evi et mo-
derni. et Mirandolae ge Nos,
inquit, nocent. Non persuadent
sed cogunt verba sacra
semper loqui de nos-
tra vulgata. Protestantium vero versiones
et jejuna ea versio
Italicae, cui praecipuus
finis edendi biblia, erat
classicam linguam introducere
in Psalmo Miserere mei Deus
Commendamus nostrationes
Misereo mei Deus pro hia misericordia

8 17/12 18/11 P. XXI 4/12 1866

Utrum Vulgata interpretatio
est inspirata?
Certe responsio esset facillima ex
his quae jam dicta et probavimus
tantum hominem extrema sc.
quum - ut enim vidimus
Nullos videntes simplicitatem
nostrae vulgatae, et ideo eam contemnimus
ita ex altera parte nimium
extollunt alii auctoritatem
et dignitatem inspiratam
Pertinus Sutor
rationes quibus nituntur in
tuenda inspiratione Vulgatae
loco pernot decretum
Concilii Tridentini quo, verum
autenticam vulgatam nostram
declaravit. Et quoniam
distinguit Concilium inquiunt
nec inter partes bibliorum
i.e. inter interpretationem et originalem textum, itaq. nec nos distinguimus
2 Dixit S. Augustinus mendacium
in minimum esset in
jam de libris dictum
esset" Hinc concludunt
si in esset inspirata Vulgata
jam falsitas tota acu-
rari posset.
3. Insuper versio latina sacra
in ecclesia nos latet - certum tamen

latine quae ecclesia
Dei quum orientalis ec-
clesia est schismatica. Hinc si
Vulgata in esset inspirata
et in ea veritas verbum Dei.
Ecclesia latina careret ver-
bo divino, quod admitti nequit.
4° Bibliis Vulgatae editionis
ideo inspiratio denegatur
quia solum in versione e,
igit et deneganda esset inspi-
ratio libris antiqui Foede-
ris et Nullis Novi, qui ni-
si in versione extant ut
Libri Josue, Esther, Jud. Th. Esdrae, Matthaei
Respond. ad 1° Vulgatae
autentica declaratae, sed in
rebus fidei morum et spi-
ritualibus autentica esse
in essentialibus autentiam
esse in essentialibus et esse
inspiratum toto coelo Dif-
fert. Concilium Tridentinum
in obstante hac declaratione
demandavit correctionem Vulgatae quod in fecisset, si in ea reperisset
Vulgatae. habuerit inspirationem
Quoad 2° S. Augustinus vere
dixit - non revera mendacium nullum in libris sacris
se invenit, si autem mendacium esset, tota biblia essent
suspecta - nisi falsum hoc
ex negligentia transcriptorum
aut quum esset. Modicae declinationes
a textu primitivo mendacium vocari non possunt.
Quoad 3° Verbum Dei habet
non Ecclesia sed Vulgata in esset inspirata.
prophetarum Verbum Dei Ecclesia
habet vivum in traditione
ne conservatum.
Quoad 4° conclusio ab
istis libris ad Vulgatam
mala e - non antiquitus
sacra veneranda e - et
nos latet - certum tamen

è, quoad eg versionem S. Matthæi potuit hæc versio ab ipsis auctoribus apostolicis aut Lucæ facta esse - et esse inspirata. Insuper notandum inspirationem esse quæstionem facti, et quemadmodum de factum testimoniis sufficientibus probari debet, ita et inspiratio Vulgatæ probari debet. Videmus tamen biblia sæpe sæpius correctam. Versio hæc a S. Hieronymo peracta fuit et hic aperte loquitur se minime inspiratum esse. "Aliud è natem esse, aliud interpretem et.

Si enim esset inspiratus S. Hieronymus debuit esse inspirationis conscius.

Quoad Syriam suam antiquitatem et dignitatem ponit Peschito secundo loco. Syria occupavit illum tractum terræ qui a litore ubi Antiochia sita è ad Euphratem (Mesopotamiam) extenditur. Integer ille tractus terræ Mesopotamiæ dicitur locus linguæ Syriacæ.

A tempore Alexandri M. quo in locum imperii Medo-Persici substitutum è imperium Græcor. Seleuc. dabat etc. ob contactum cum græcis literis - cæperunt Syrorum linguæ sed magnam influxum græca habuit Syriaca. Ubi civitas Edessa, ubi erat lingua græca tam in tam erat communis. sed cum Syriaca imperium tenebat.

Quidpostoli Syriæ occidentalis fuerunt, recenset Act. 11, 20. Barnabas, Paulus

Quoad Syriam orientalem ex traditione novimus Addæum Romam et Bartholomæum ibi fidem prædicasse. Sed quo magis fides versus orientem pergebat eo magis apparebat necessitas præbendi linguæ Syriacæ evangelium et versionem Syriacam tempore Aptor. 300 exaratam. Edessa ab Antiochia dependentes. Antiochiæ novam Paulus, Barnabas quæ scripta sua ad alias Ecclesias inde miserunt proinde credendum est plures originales in archivis Edessenis et Antiochenis conservatas fuisse. Syria tamen orientalis plures edidit viros aspectu literario claros. In hac parte Syriæ occurrit Bardesanes, vir ingenii subtilis, laudatus a S. Hieronymo. Harmonius celeber poëta, qui quamvis Atheus edoctus scripsit nihominus linguæ Syriacæ obsequios amatorios, quos S. Ephræm scripsit sua carmina gli- rorum Syriam orientalem illustrarunt. dimus patriam versionis Peschito, ubi major erat ejus necessitas quam in Syria occidentali, ubi græca lingua prævalebat. In orientali Syria sacerdos debuit perlectam lectionem græcam in Syriacam linguam populo exponere.

Ex præter dubium versio Syriaca antiquissimo tempore orta; quod etiam probat canon S. integer. Desuper enim in epla Petri 2- epla Judæ - et II^a et III^a Joannis. Hinc versio illa confecta è ante completum canonem.

Auctor huius versionis pro-
supponit si in stylo sat.
tem vim applicis.

Versio haec grecismis e
inserta. stricte sequit
literam textus primi-
vi quamvis et his ex-
ceptionis datis. Nam
in obstante hac fidelitate,
et nam ubi indoles linguae syria-
cae permittebat verbum ver-
bo graecum textum reddere, interpres
periphraseos ope locutionem circumsi-
bit. Act. 2, 41. καὶ προσετέθησαν τῇ ψυχῇ
ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ τοὺς ἄνδρας, praeter quam
interpretat: et in frac-
tione eucharistiae ten-
sum coarctat - et his
agit in solum personem
dei et interpretem agit.

Hoc autem dico:
dixit: sicuti ego sum pu-
ritate. Sed hae licentiae
rarissimae sunt. Versio hac
fata felicissima habuit quae dicuntur
Itala quoad conservatio-
nem suam quamquam minime subi-
it has vicissitudines quales
nostra subiit Vulgata et conser-
vata et pura integra,
quemadmodum exiit de cala-
mo primi interpretis.

II Nomen simplicis
Peschito sortita est ob
suam simplicitatem sensu
VI° quum orta esset alias
versio ista Philoxeniana dicta.
Quoad canonem Ecclesiae
Syriacae in Peschito des
5 libri N. T. - nihilom-
nus hunc defectum in versione
pro defectu canonis in ecclesia
considerant quae habet
nam versio haec

ut antiquissima potuit ha-
bere has epistolas tamen sacrum opus postea
Ephraemi jam citat omnis-
sas in Peschito epistas,
quod argumento est eas in
canonem ecclesiae syriacae re-
ceptas esse. Eas in
esse in vetere Peschito, cau-
sa est, quod Syri nunc ve-
neranter unam versio-
nem. Nestoriani et
Monophysitae hucusque reti-
nuerunt solam Versionem
Peschito canonem. Ja-
pud Maronitas vero
invenimus canonem no-
strum. Sed hoc tempus
contigit tempore unio-
nis cum Ecclesia
latina. Editio Peshita pri-
mum typis impressa a. 1555
Patriarcha Nestorianus mi-
sit ad Julium III Pontificem
Mosen presbyterum qui tractaret de
unione cum ecclesia latina
inienda. Sed quum res
Mosi minus rite ces-
serat, praefectus Vindobonam
et opera sui amici germani
Widmanstadii, qui fuit a Ca-
rolis Ferdinandi I Imper. impres-
sionem hanc fecit Vindobonae.
Praeter hanc versionem
Peschita versio Syriaca Philo-
xeniana dicta, quae orta est s. VI.
hoc modo. Quum conver-
saria graeca translata essent
in linguam syriacam vi-
syri eruditi deprehenderunt
quaedam differentias inter
textum graecum et versionem
Peschito. Nihil mi-
rum, quod deprehende-
runt differentias, nam
versio Peschito hoc tempore
e textu graeco facta, quo
hic dicam per recensiones
faciem mu-
tavit.

A. XXII 10/12 1860.

Hinc inierunt consilium novam versionem adornandi. Rog. extens. Patriarcha Maxenaria alias Graecus protector Monophysitar. per. movit Philoxenum Hierapoleos ut ille hunc laborem susciperet. Philoxenus consentit in tamen ille ipse sed q.ius chorepiscopus Polycarpus versionem hanc dese- decimit et absolvit anno 508.

Editio hexapl. A. VII (616) fuit a Thoma Charket Episc. Germaniciae Mabbugensis qui ob errores ex Syria pulsus Alexandriam venit correcta ad exemplaria Graeca. Quum priores antiquiores codices partim corrupti seu partim depravati hinc correctio Thomae Charcheli pro nova reputata - quamvis non nova - et nomine ejus insignita. Peracta est ex Origiana

Quemadmodum Peschitaeta et Philoxeniana verbalis - sed quia ex altera aetate epocha emanat de vi hexaplaribus signis plus satisfacere profecto. Origianus tamen et quoad fidelitatem, et quoad elegantiam vincit in Peschito, quod ecclesiae (sensu Origeniano) textus hexaplaris accessit. Hinc cum codice Philoxeniana verbo ideo protinus laudanda quia ad codicem Origenianum recensionis facta et correcta. ac proin ad se. recensionis Origeniani faciem detegendam inservit.

Armenor cum Syr. vicinitatem et amicitias et conjunctionis illud autem vinculum adhuc firmius e junctum a tempore susceptae fidei Armeniacae dein Ecclesiis gloriantur ac Syri (Tomas, Bartholomaeus et Thadeus: Judas

F scripteram, eo absente y populiscarebat lectione S. textus.

N. F. II.

Liturgia eadem recepta fuit ab Armenis et conservata quod et apud Syros. Sibi omnes tamen Syri Armenii a tempore susceptis fidei cogitarunt de annuntiatione evangelii populo suo in lingua suavernacula; principe S. Mesro. qui a patre suo Vardano litteris graecis imbutus, vitae ascetica se totum dedit et statum Ecclesiae postea amplexus lector Ecclesiae factus est. Ille itaq. lector quotidie adfuit bis legebat S. Scripturas populo. Et sane Syra fere bat populum privata fabula verbi Divini cum enim ille in solum legebat sed et interpretabatur e Graeco in Armeniacum F dixit ergo Patriarcham Isaacum et illi incubat consilium faciendae versionis. Isaacus annuit.

Sed Armenis deerat modus scribendi et scriptura. Lector dicit per vocalisationem acceptos characteres scribendi, usus est ad exarandam bibliam Ipse Isaacq cum S. Mesro accinxit se huic versioni adornandae Sacra Versio conficta est ad exemplar versionis Peschito codices enim graeci deerant quorum prohibiti a Persis qui Armeniam tenebant et Manua quidam satrapa post collegisse eos codices Graecos et illos igni devovisse. Isaacus et S. Mesro inierunt cum Armenos Concilium qui linguae graecae ediscendae interpretarent commentaria graeca in linguam armeniacam

(primus liber versus erat proverbior)

Duo isti viri etiam dominum revertentes etiam attulerunt secum codicem graecum, hinc ardor utriusque eorum denuo revisit ut veterem novam ex greco verterentur; sed neque S. Marco nec illi duo fuerunt apti ad hunc laborem confitiendum, hinc iterum missi S. Alexandriam ubi multus eruditi linguae graecae jam versionem confecerunt.

Versio haec itaque quamvis primitus capta est ad textum Septuaginta tamen finita est ad graecum. Commendatur fidelitate sed versio non elegans. Cum quum hujus valebat non quotidianum linguae aramaicae a viris linguae coptica vigebat doctis eidem tribuat Spiritus et postea communis erat. vires qui est et graeca. in hac itaque versione Dissertatio comparativa plures difficultates sunt feliciter soluta sub respectu linguistico.

S. XVIII quo etiam iterum pingi coepere latini et ex Italo Thomam comuta vit cum regula S. Ammonii, ed. cit. ipsum epistolam regis versio armena ad exemplar Vulgatae latinae correcta.

Sic dicis, nam factum hoc interpretis adjumentis non facile probatur. Tres unus locus ex vulgata illatus reperiuntur qui destinationem Dauit in psalmo etc. Praeter hunc locum aliquem ex vulgata additum in lingua est. Quae invenimus similia nostrae vulgatae potius reference ad S. XVII quo Patriarcha Jacobus misit legatos cum hac versione Romam, per typos versio haec mea danter. Legati hujus patriarchae ex versione latina addiderunt ea quae fuerunt in nostra tractant et in ipsa versione decant.

Versio Georgica Georgia regio. conter- minea Armeniae antiquae

confectae. VI. Correcta et re- late ad exemplar versionis Ha- vicl. a 1743. Moscoviae habemus. Versiones Patriarchatus Antiochenae Alexandrinae. Alexandrinae duae Egyptiae et Patriarchalis ex. Mar. vides S. IV jam late pro- pagata et in Aegypto tam late, quam lata graeca lingua dominabat. Quam- vis autem lingua graeca pro- vinciae Aegypti quotidianum lingua coptica communis erat. Minutoli dissertatio comparativa Dit. Dir. ethnicter. postquam lingua graeca civitatem ami- sisset. Ut itaque determine- mus statum versionis opti- mae determinanda est etas, qua, cessante graeca sermone lingua coptica communis facta est. Hoc quod demonstrandum est. In Concilio Chalcedonens. a. 451. Episcopi Aegyptii nam pri- mi subscripserunt actis hujus con- cilii sed nomina illorum ab aliis interpretibus apposita sunt. Graecam de proin ignorabant linguam graecam. et hac ex ideo firma probata- certum tamen est unum episcopum Hellenistam pro- hus subscripsisse. Item in Concilio Ephesino. sed ex actis concilii nihil con- cludi debet. Quo tamen in ipso Aegypto vestigia, quae tempore linguae coptica communis evasit. S. Paulus minus scripsit regulam linguam coptica quod argumento est suo tempore praevalisse linguam coptica. Ne- gari autem nequit quin inter ejus cultores quorum unus erat Ioan

qui graecam illam coptic[am] sal-
lebant. Sed haec fuit publica et
ecclesiastica cum caeteris praeceptis
Pachomius.
Sed attendamus praescriptum
Pachomii, ut quisque mo-
nachus legere sciat, ut
possit legere S. scripturam.
Hinc concludimus graece
potius syriace legendam
praescriptam. Verum
S. Pachomius
po grecku, bojąc się aby
gdyby tym językiem pisa-
no się pomnożyło, że kiedy każe
czytać pismo S. to deprawuje jąz
Monachos hos in graeca
sed coptica lingua locutos
fuisse probatur facto. Pa-
chomius misit ad Atha-
nasium nostros monachos. qui
Divertentes ad quendam
Theodorum civem Alexandrinum
excepti. permoverunt eum
ut adiret S. Pachomium
ut agnosceret virtutis
rationem Monachorum. Pa-
chomius Theodoro dat instruc-
torem monachum ex senibus qui pote-
rat Pallad[ius] graecam linguam
sciebat. Hac aetate illo maxime
rat tempore quo lingua graeca floruit.
Ex hujus communis usu
linguae coptici habetur
argumentum
S. Antonio
promptum. Sancte ille magna
existimationis utebat tempo-
re Concilii Nicaeni. Palla-
dius tradit Antonium
graecam ignorasse, et di-
cit se hanc notitiam
ab eo accepisse cujus pa-
ter olim Interpres S. An-
tonii fuit. Praesupponi-
mus Antonium
ga salutem animar[um] no-
stram religuisse quidam
ad instructionem fidelium in coptica
scripta, et S. Hieronymum
aut certe ea minimum
aliquot ejus epistolas in l. latinam

Praeterea Antonius conver-
sus e verbis S. Scripturae
si vis perfecte esse, vade,
vende ea quae habes —
ac proinde quum graeco
ignoraret, hinc concludamus
ea verba laudata pro-
lata esse in linguam quam
intelligebat Antonius,
ac proinde in linguam
copticam. In explis S. Anto-
nii videmus aliquam eruditio-
nem et scientiam aliarum operum
et scimus eum biblia legisse — ad
haec opera debuerunt esse in copticam
Credimus itaque in totum
S. IV, quo S. Antonius vixit,
sed etiam jam S. III versio-
nem in linguam copticam exti-
tisse. Tabula praecedente alia
argumenta hujus rei perpendemus.

P. XXIII 11/12 1860 r.

Argumenta hujus S. 1° Testimonium
ex fastis persecutionis Diocletiani, quae
obtinuit initio S. IV. Praefectus Aegy-
pti data a Augusto in superiorem Aegy-
ptum ad singulas regiones Aegyptiorum integra
peragebantur linguae copticae. Quod directe demon-
strat usum hujus linguae pro graeca.
Adeoque indirecte probat Scri-
ptionem versionis copticae.
2° Eusebius S. III Historias
scripsit graecas de 6 diebus creationis
copticae. Si haec divisio
latio exegetica scripta ab ap-
tice praesupponitur fundamentum
ejus in lingua idem coptica exaratum.
Tabulae argumenta de Aegyptiaca magna
Si attendamus ad illud privilegium
quod tempore Domini Aegyptiis
Si obstante graeca linguae
dequina tione sacri regni praescripto
stolationes
lingua coptica peragebantur
hucusque et diu postquam
religio Sua in Aegypto propaga-
ta fuisset, officium divinum
lingua coptica peragebat, ac proin
necessaria erat pro his versio
Si proinde ita fuit tempo-
ribus remotissimis eccle-
sias versionem credimus
et ante initium saeculi saltem IV
eam factam.

In coptica versione eruditi distinguunt dialectos: Thebaicam et memphiticam. Prima dialecto prosecta recensionem Alexandrinam, Memphytica vero representare dicitur textum antiquum ταῖς κοιναῖς ἐκδόσεις

Thebaicæ versionis solum fragmenta exstant in codicibus mss. conservata. Memphytica vero typis excusa vulgata a Wilkinsio Anglo a. 1716.

Origini gens Aethiopica nem habuit, cujus doctor dicit Abu Salama, qui ipsius Aethiopum fuisse creditur. Alii opinantur versionem hanc ad arabicam alii ad textum primævum peractam fuisse.

Versio hæc verbalis et typis excusa a. 1548. sed vitiosa et ejus ad Hebræos posthuos deficiunt nos 13 epistolæ S. Pauli et catholicæ. Multa quæ in ea desiderantur ex Vulgata addita. Hæc versio continetur in polyglottis Waltonis.

Versiones arabicæ majoris momenti quam cæteræ, cum pleræque ex antiquis linguæ arabicæ ea fuerunt felicioris fata quæ nemi ni cedente lingua ubique cum arabum dominatione extendebat. Suppressa lingua populi debellati ab Arabibus victoribus ubicumque Arabes dominationem suam extenderunt, ibi quoque nova aetate opus erat, ut jam exstitisse versio in lingua propria populi nam vernaculus sermo in desuetudinem abire solitus est. Hinc multæ surrexerunt arabicæ versiones

Angelo Mai in sua collectione nova dicit se multas arabicas versiones vidisse

In Asia itaq. apud Syros in Africa apud Coptos versio lingua arabica facta est ut adeo syriaca et coptica versio solum in liturgia conservaretur.

Duo in Hispania necessitas fuit adornandi versionem biblior in linguam arabicam, quod fecit Joannes Hispalensis. Versio ejus exhibet textum S. Hieronymi ac proinde in modicum usum præstare potest in reliquis autem textus S. Hieronymi. Hæc autem e typis impressa sed ejus versiones arabicæ descendunt, et præsertim quæ ab Erpenio edita est a. 1616.

Versio Gothica

Gothi ante concilium Nicænum habuerunt martyres. Theophilus Metropolita Gothorum adfuit concilio Nicæno. Tempore quo invaserunt imperium Romanum sub Valentiniano, Valente, Gratiano, accepta Ulphila professi sunt Christum. Ulphilas tot ab his laudibus quantis et abiisse Mesco in Armenia. Sed Romanus oportet laudem orthodoxiæ invenisse exhibet Alphabetum prout et Mesco Armenis Versio prima Gothica 1805 a Angelo Mai edita restituta Gothorum tractu temporis dispariit ex historia et in varias nationes abiit. Versio tamen Gothica remansit sed in tota In codice argenteo 4 evangelia nisi et in bibliothecis vero Longobardis quædam epistolæ et actus.

Versio hsx peracta ex ms. orientali ac proin sub in-
finem Constantinopoleos codicum Constantinopolitanorum quor
prodierat codex Lucia-
nus. Idem ex eo Ulphilas versio-
nem petiit.

W czasie wojny 30-letniej
znajdował się w Verdun co-
dex argenteus- pi-
sany na pargaminie karma-
zynowym uncialibus ar-
genteis- wskazuje to a więc
musiał być wyciskany za po-
mocą form pewnych liter
dany równe- a nawet wiel-
kim podaje się widzieć kle
na którym przytwierdzano
litery. Litery zaś początk-
kowe każdego rozdziału
wierzchu są złote. Podczas
wojny 30letniej przeniesiono
ten kodex do Pragi- stamtąd
dostał się w ręce Vetterana Szwed-
kiego Comte-de-la-Gardie- Odnk-
pił zaś do Izaaka Voss, który
odstąpił ten kodex bibliotece Uniwersyteckiej
r. 1636 wydrukowany kosztem ten
kodex Cardinalis Mazarini opera mitis Comitis Costi

Quoad glisti- versionem Slavicam.

Hsx facta e s. IX a Cy-
ri? et Methodio Apli Slavor.
Versio hsx exhibet versionem
Luciani- Editiones hujus
versionis v: Pragæ 1570- Otto-
gi 1581- Moscuæ 1683- Wilnæ...
Versio hsx quæ apud Ros-
sos obtin. correcta e jus-
su Petri Magni a. 1751.

Widzimy z całej tej historyi
tekstu i wersyj nasz przy-
wrócenia pierwotnego tekstu
Zdaniem naszem praca ta
kosztowna na zawsze bezsku-
teczna- i niepodobna aby
przyszli do absolutnej zgo-
dności tekstu pierwotnego.
Dobaczmy bowiem fundament
na mocy którego dojść do swego
celu usiłujemy ci, co ustrzy-
mują ~~się~~ przeciwnie uznany
na zasadę, że ze wszystkich
manuskryptów na głosy do-
stąp bowiem gdy się zgadzają
nowy kodex karze chaos
powstawać- lecz tekst kor-
ny egzegezy i stary recenzyę.
Gdyby były liczne te manu-
skrypta, toby można było
z kościach decydować o czy-
stanie przeczytywiskiem. Lecz
spotykamy się wiele prze-
tych kodexów- przeto kry-
tycy tak sobie rozumieją:
Zadaniem recenzyą jest to
krytycznem wydaniem ko-
ny egzegezy, bo recenzent
musiał przy porównywaniu
wiela tekstów korzystać egzegezy
na, Hezychiusza i Orygie-
nesa- mogą zdaniem zamiast
wielu tekstów korzystać egzegezy
Ale gdzież te recenzye czy-
te mamy? Nie mamy
odpowiadających- ale możemy
dojść do przywrócenia tekstu
tych recenzyj z Ojców i in-
nych. Dopiero przywróciw-
szy recenzye, przywrócimy
tekst pierwotny- a to na mo-
cy tego, że recenzenci
wyrzucali Hebraizmy i
inne, które im się
wydawały wyrażenia. Tak więc
wiadomości głosów różnych
jemy o recenzyach, z recen-
tych o tych dochodzimy egzegezy,
z tego do tekstu pierwotnego.
Ale czyż to recenzye Hezy-
chius Luciani i Origenes mo-
gli zawsze wybrać najlepsze
lekcye.

XXIV

O apokryfach. S. N. T. 13.

Prelekcya d. 17 Grudnia 1860. 27

Apokryfa są książki napisane powszechnie we wszelkich celach i w naśladowaniu ksiąg ś. gdy w IV (IV Ezdr.), mianują tak. Takie jest rozumienie kościoła. Protestanci zaś za kanon libros Deuterocanonicos. A nasze apokryfy zowią się pseudepigrafa.

Początek apokryfów jakby wynikły z potrzeby prowadzić, należałoby się tajemniczych dopuszczeń Ezdrasza gdy z ust pogańskich ludów, którzy z niego korzystali, wiadomo że wszystkie czerpali swe pisarstwa. Wiadomo że wszystkie czerpali swe pisarstwa. Wiadomo że wszystkie czerpali swe pisarstwa.

kryfy. Zatem apokryfy są to komentarzem ludowym na księgi święte.

W apokryfach tych panuje typ od ludowości. Pogańskim bowiem typ ten pochodzącym sięgiem przechodzą na duchowieństwo, cudami cudowności te przenosił do Kościoła. Są one z cudami biblijnemi. Apokryfy te zatem uważany za pożyteczne, do pożycia jak rozumiano, dzieli się dwoma te oroby biblijne. Ktoś zajmowano się nimi do XVI w. Od tego czasu popadły w niełaskę zajmowano się nimi jeszcze, ale z pogardą. Zbiorano je za zbiór powieści bajek jak Le Quien. Richard Simon. Dopiero w 18 wieku Fabrycy zajęli się ich zbiorem. Widzimy w zbiorze jego zebrane apokryfa tak Nowego jak starego Testamentu. Ostatnie apokryfa wyszły w 1703 i 1719. a N. J. 1743. Xsander wydał r. 1543 kollekcyę, ale nie zupełną. Kollekcya Fabrycego ma wszystkie prawie apokryfy pseudonimowane, zebrała. Ale kollekcya ta w tym wieku, w którym i biblię zbierano brano za bajkę nie przyniosła wiele użytku. Dopiero później poczęto niemi się zajmować, odróżniać bajki od nieb. jek. i rozpatrywać piękności poszczególnej ich językowe.

Z apokryfów nieheretyckich które do nas doszły można nazwać historyą Boga, Matki Boskiej, i. Józefa. od narodzenia aż do zgonu Zbawiciela. Ewangelia Nativitatis Mariae. Historia Josephi fabri lignarii. Evangelium nativ. Mariae. et infantiae Salvat. etc.

Najstarszym jest apokryf Ewangelium nativitatis Mariae. Zdaje się ważają go za podstawę innych. Podzielić go można na dwie części: 1a opowiada narodzenie, przebywanie w Kościele i ślub 2a zaś od tego czasu aż do ucieczki do Egiptu. Apokryf ten nie był drukowany aż do Fabrycego. Z niego dopiero ustala, zdaje się Historia nativitatis et infantiae Salvatoris. zawierająca więcej niedorzeczności.

Poza tekst Evangelii nativitatis Mariae podobnym jest do poprzedniego Historia Joachimi et Annae. tak samo płacze za B. Bóg nie da jej dzieci. ślubuje oddać je na usługi Kościoła. —

R. II d. 19/13 1860 r. Protoevangelium S. Jacobi

Oprócz hostacyi Neandra i Tabryceg. to do treści jest tem samą co do Historia Nativitatis Mariae wydrukowana r. 1703 Puffendorfa łacko Apocryphor. - Dotąd zdaje się apokryf ten przynależy do ksiąg o apokryfach tych dopiero zrobiony w w. XVI

Ojciec Faber Stapulensis przełożył na francuzki historyą życia N. M. Panny Postella - profesora języków wschodnich w College de France. i powtórzył ją Surius. Pismo to nie dobrze było przyjęte od wszystkich jest Evangelia - Protestanci, gdy apokryfom nativitatis rozwinęły ogłoszony zrobił wyjęte w Historia nativitatis. stawił Postella jako źródło W Historyi nativitati czytelnika bez rozumu. Ma tamy że N. Panna była tyle cudów podobnych do przez 14 lat przy Kościele cudów Alkoranu. Na zapotem Abiathar Arcykapłan chodzie dopiero w XVI w. rzucał jej ręki dla swego syna. początek być znany ten a- Ale N. Panna odpowiedziała, że oddała swe panieństwo apokryf, ale Justyn, Epi- Bogu. Rzeczono zatem radzie Tertullian zna- komu powierzyć opiekę nadliego dobrze. Zaleciła ma rada Boga uwagę piśmi natchnionych przy- aby temu oddać tę opiekę narodzeniu się Maryi, któ- z tej rózgi wyleci gołąb. ra jest objawem nadzwyczajnej oblicznej. - Że przy tylko oczekiwał gołąb z różdżki apokryfy pas- Józefa. po narodzeniu doszło. Mniemano być ich autorem Esa czytany podróż jego do jaskini. Z innemi zna- do Egiptu. będącą zbiorem my apokryf po porów- zanych cudów. między kil. długi po grecku i Pana rzeczy niektóre zaciągają Teologa.

na uwagę: Jego dziewica Druga osoba będąca przed- Ks. Maryą zaczęrona upa- mistem apokryfów jest Jó- tem widziała pod drzewem ewangelach wyjęte- palmowem, i zaczęła o- płacz ona tylko do Babadze. dzeców z niego. Potedy Ks. nia Esa fantazya wy- Herod rozkazał palanie tych- ma tem poprzestać nie mo- lić swe gałęzie. A gdy powróciła zatem dalej i u- brali dosyć owoców Józef Historia Joseph carpenter is leg- i Maryą. P. Jezus skazują- narzeczonych i wkrótce zlu- tęsknem nazad odejść - i pić te dwa apokryfa w je- wypłynąć źródła - potem ka- den niewiadomo. Historyi- aby gotować tego drzewa zyć tu opowiada P. Jezus. rzasadzona była w raju - i jutrzenki raz na górze oliwnej. Opowiadanie zaś- aby z niego brano gałęzie jest skróceniem tylko. Justyn na korony dla tych, którzy Gdy już się Jezus bliskim śmierci- przy za Jezusa cierpieć będą, poszedł do Nowicjata spowiadł- i powrócił wrzy do domu sobo- teściach skonał. -

w drugiej części pos'apokryfu tego jest nadzwyczajna o chorobie ś. Józefa, który w rozpaczy przeklina dzień swego narodzenia.

I kolei następuje bajka o ucieczce ś. Rodziny do Egiptu. Chociaż bowiem już w dostatecznych wymienionych apokryfach znajdują się fakta ucieczki do Egiptu - jednak to nie wystarczało na wyczerpanie tej historii. Chrześcijańskie albo Ewangelium infantiae Henryk Sienkiewicz pozar pisarzy ogłosił drukiem po arabsku w XVI. wieku, najbardziej przypisywano go ś. Tomaszowi, ale Ojcowie Kościoła przypisują Bartłomiejowi. Z początku Autor sam opowiada swe życie poczynając od widzialnego narodzenia do powrotu Rodziny z Egiptu - i kończy się na chrzcie Pana - ale nie dostrzega się prostota - bajka życia ukrytego Pana. Tu opowiedziane fakta znane z "Dzieciątka Jezus" Klonowicza - gdzie pominięte są posty Pana. Raz Jezus farbierzowi w Egipcie do pieca i farbiarz gniewał się - pan Jezus pokazał palcem i już pofarbowane. Raz bawił się w chowanego. Dzieci się pokryły do takiej wielkości jak ma pisia. P. Jezus pyta się zachodzi nauczyciela matek, które odgadnie gdy ją przed sobą dzieci. I matki odpowiedziały że nie wiedzą. A kto wpisał? Skoro Jezus miał te skoro wpisał i wyskoro kazał kazał - Dopiero na prośbę matek P. Jezus przywrócił pos portae chłopca.

Raz nauczyciel uczył pana Jezusa litery. Chciał mu powtórzyć 8. P. Jezus powtórzył. Chciał mu powtórzyć 2. P. Jezus nauczyciel się zdenerwował i groził P. Jezusowi że go ukarze. Ale P. Jezus uprzedzając to począł mu wykładać znaczenie każdej litery, każde zagięcie jej - i radował się tem nauczyciel. Inna legenda tak samo opowiada - tylko dodaje że nauczyciel już podniósł rękę aby wykonać swą groźbę, ale mu ręka uschła, dopiero pan Jezus przywrócił mu jej użycie.

V. III D. 20 1860.
12

Od narodzenia do powrotu Rodziny opowiadające życie z Egiptu - i kończy się na chrzcie Pana - ale nie dostrzega się prostota - bajka życia ukrytego Pana. tu opowiedziane fakta znane z "Dzieciątka Jezus" Klonowicza albo Ewangelia Nikodema albo Acta Pilati dlatego że Rozpoczyna ją napadem Pilata - idzie potem wtedy do piekieł i zmartwychwstanie Pana. Nie używała na krzyżu jak na pisia. P. Jezus pyta się zachodzi nauczyciela matek, które odgadnie gdy ją przed sobą dzieci. I matki odpowiedziały że nie wiedzą. A kto wpisał? Skoro Jezus miał te skoro wpisał i wyskoro kazał kazał - Dopiero na prośbę matek P. Jezus przywrócił pos portae chłopca.

Grzegorz Turoweński. Gdy P. Jezus wyszedł z Jerozolimy stanęli przed Pilatem. Ci ludzie rozdarci tak jak go przed Pilatem. Pilat wysyła jednego odźwiernego z rozkazem, żeby przy-

prowadzi Ona, ale ten fakt policzy Lucyper
składa chorągiew swą uskarża się że wiele
Osób przychodzi po Ona mu wyrwał
tem przed trybunał ale mimo to nie oba-
Pisała, gdzie powszyscy boją się go. Gdy tak
Zastanie sobą Lucyper rozmawia
nim chorągwie. Nagle skatanem wtem głos
puje potem oskarżenie jak grzmot dysze się
małą podobna do opisu: Attollite porta
sanej po Ewangelii. etc. Lucyper każe je
kiej szem dopiero jest opowiadanie świeci się
wiadanie o zmartwych. na to oburzają. Da-
wstaniu. Z studzy Chrystus wid woła: Czy ziem
ta Jezus. x przed Sanhe- sam nie powiedział.
drynem świadczą o swo. Głos znowu: Attollite
kmychwstaniu i tych nie. etc. Lucyper nibyg się
czenie starszyzna okupu- jr. przychodzi potem i pozna je - i pyta Nie
świadczy to samo. Dzięć ich ręce głosi-
ją staruszki opowiadają. Wchodzi nie wchodzi
ją że przez tego wielu zmarłych uskarżająca
się. Potem Lucyper
Starszyzna powołuje tych ze swego zgromadzenia
to zmartwychwstali opo-
ci przychodzą i opisują widzenie. To czem le-
ma że gdy siedzieli w otchłani wraca do swo-
ich - jasność ich ogar- wielkości - przedsta-
nęła Syneon Arcykapłan Józia Ona wobec się-
wezwał ich aby chwalili tych, w Otchłani. Na-
li Jezusa - w pośród nich przed Adam wychy-
ukazał się Jan chrzci- nie, pada do nóg
ciel opowiada im że Ona i śpiewa psalm
idzie - Archiwiadectwa po Exaltate Domi- po-
kolei dają w otchłani Dawid śpiewa.
inni patryarchowie. i inni śpiewają, a na
W sprzeczności z tem, Kościół dodaje: Alleluja
duchami w otchłani. Widali nas słychać
daje w Ewangelii zgrzytanie zębów. o-
z Nikodemu, raz Ona skazuje się dalej Ewan
stanów. Szatan Jezus i Eliasz. potem za-

roiek. z krzyżem na ra- Pod imieniem Meli-
nionach. opasujących biodra zachował się
ile go tu Ktoś przy- List S. Jana Ojca,
dał. Jo napisawszy ostatnich jego chwi-
Maria Cleophy
owi dwie z kwadrygłach. — Acta S. Ma-
rcelli odchodzą po- thid Apli. z Księgi
tem sprawdzają ich pi- podczas pionych dwóch
sania i znajdują że przez Hollandystów
same — Na tem się Liber de transitu
kończy apokryf wscha- Maria przedstawia
ni. Łaciński styl ma Maryę krótką schow-
jeszcze nieco dosadne na cichą, spokorną
charakter jego mniej już w wieku będącą
być Rzym z tych bo- i blizką śmierci! Gdy
wiem wiadomości Apostołowie się ro-
wszystkich proroctw. zeszli Maryja w do-
Nie powtarza ten opo- mu Rodziców u stóp
krytt przed V wiekiem. góry oliwnej oddawa-
Przedmiot opowiada się modlitwie i
dań apokryf: czuwali nad przyszłą zwia-
musiał być stosownie stowiać jej śmierć
sowie jeszcze. Któ- ra Judy oddał jej
rych wielkie dzieła palmę — Ma-
nie były księgami ni. rya uprosiła sobie
objęte. Stąd mamy ta apostołowie
czyli raczej wiele. żeby Apostołowie
ny wielką liczbę do niej. Wzięła ma-
Apostolskich.
Acta S. Pauli et The- brała się w pięknej
cli, które według Te- kulijana była księgo-
we szaty. i powróciła
ne S. Apostoła. na górę oliwną. W tem
Akta S. Pawła na Ef- gdy S. Jan miał
Eucharystyę miały pokarmić, stało się trzę-
sienie ziemi i obok
wagę ludowaną. Memorabilia Wyniosłego tego Apostoła
Kolor Jota znacho- ka do Janu Maryi-
wane. heretyckie. Ucieszył się tem
Acta S. Andrei nieszczęśliwe, budujące Maryja i opowiada

mu się tydzień chwa jéj
ciało spalić – pokazu-
je mu straty w któ-
rych chciała być pochowa-
ną. Wtedy przyjeż-
dżają na obłokach je-
den po drugim Apo-
stołowie – i przez 3
dni opowiadają ca-
łemu o pogrzebie Ewan-
gelii. Zgromadzenie wszy-
stkie w domu oprócz A-
postołów – i 3 Dziewic
nie mogą się obu-
dzić – Maryja ~~skończa~~
śpiewa i umarła. 3 Dzie-
wice ubrały jéj ciało
do grobu, potem obłok
ciało ~~ogarnął~~ Pogrzeb
~~chór Aniołów~~

Wiele faktów tyczą-
cych się Apostołów
opowiedzianych jest
w Historii certa-
minis przypisywa-
nej Abdiaszowi Bpo-
wi babilońskiemu
towarzyszowi S. Judy.
Zasługuje na uwagę
fakt gdy S. Piotr
uciekał z więzienia
z Rzymu. Vado Ro-
mam demoroci-
figi. ———

O innych apokry-
fach mało można
zanotować – Są bi-
blią różnych S. Pawła do Se-
neki – Apokalipsa S. Piotra.

Ms. I d. 21 Januarii 1861. D. Ch. S. 1. II.

De Evangeliis.

Quum proinde verba Evangelium apud Graecos vocem communem habeant, quae eadem ratione communis vocabulum Evangelium, Datum est hoc nomen idea, quia doctrina in his libris contenta felices ac beatos reddat homines.

Denominatio haec e proprio quibusdam verbi libris petita est. Nam verbum Dei divinitus revelatum Vetus Testamentum Evangelium praesertim continet nuntium, caelestis regni nuntium. Quod Actus continet ea quae de hoc regno manifestavit doctrina Christi, de constitutione ejus et lege, quae continet miracula etc. hisce rebus evangelizationi opportuna. Haec omnia debent contineri in libro — quae de regno caelesti in libris invenimus — didactica sed didactica historicis. Evangelium definiri optime potest: narratio historica et didactica de vita et doctrina Jesu Christi, quae ab initio ejus ad diem quo assumptus est. Haec pars historica ad unum ea intima juncta est didactica, ut sine illa haec intelligi nequeat. Evangelia enim continent doctrinam de veritate utriusque generis, sed non ex professo, sed ad finem evangelizationis. Verbi Divini exempla singula velut exempla propositae sunt, ut ex his veritates generales deducantur. Mysterium regni caelestis apud antiquos erat veritas, ad quam aditus non patebat profano.

Μαρτυρία significat relationem ipsius praedicationis ad praedicantem, i. e. Apostolos qui annuntiabant doctrinam et gesta Christi. Apostoli haec ipsi audierant, viderant, contrectaverant manibus suis de verbo vitae, quod caro factum est, Deo in his vitae miraculis et reliquis evangelizationis operibus occurrens.

III. Nostra praedicatio praeconium praedicatio Apostolorum praeconium vocatur. Εἷς ὁ στάδιος ἐγὼ εἶμι ἐν ἀγῶνι, ἀθλητὴς — Praeco justa antiquorum erat homo qui voluntatem regis, imperatoris et magistratus ejus annunciabat populo. Proinde persona erat honorifica. Eligebatur ex omni ordine liberorum. Denominatio erat honorifica. Petrus fuit rex, et annuntiator voluntatis Dei Patris sui. Apostoli vero ex diversis ordinibus fuerunt.

Μυστήριον refertur ad ipsum Christum, quo ex Judaeis proponuntur veritates generales. Mysterium regni caelestis apud antiquos erat veritas, ad quam aditus non patebat profano.

Petri in domo Cornelii centurionis Caesareae altera Pauli in synagoga Antiochiae, ubi succincte narrant res gestae Jesu et ejus doctrinam.

Vid. Act. 10, 34–43 ubi Petri et ἡν διδασκαλον
Act. 13, 16–41 ubi Pauli prædicatio exhibetur.

Verum hic totum est fundamentum doctrinæ abstractæ Philosophiæ sed vera illa juncta quam vitæ instituenda Stag. Dn. fundamentum Rud. canonis nostri:

Primus ille ordo, quo Matthæus Marcus et Lucas conscripserunt evangelia Act. 1, 1. 2. Ordinem gregorum antiquissimum et Patrum nihil quicquam mutandi inde et reponendi ordinem sacrarum.

Quatuor illi libelli, quibus gesta et doctrina Domini continentur, sola sunt Apocrypha rejecta.

Antiquissimi patres ecclesiæ persuasum habuerunt, neque quidem potuisse esse plura evangelia nisi quatuor, quod nos admittimus.

Hic tres inseruimus argumentum pro quatuor evangeliis.

Neque autem plura nec pauciora esse possunt regiones mundi etc. Ita S. Irenæus contra hæres.

Hinc et denominationes antiquissimæ evangeliorum tenuerunt quatuor eorum.

Sed ea consensus omnium Patrum habemus quoad nostrum, in cujus fundamento habemus quoad ordinem doctrinæ abstractæ Philosophiæ sed vera illa juncta quam vitæ instituenda Stag. Dn. fundamentum Rud. canonis nostri:

Primus ille ordo, quo Matthæus Marcus et Lucas conscripserunt evangelia Act. 1, 1. 2. Ordinem gregorum antiquissimum et Patrum nihil quicquam mutandi inde et reponendi ordinem sacrarum.

Quatuor illi libelli, quibus gesta et doctrina Domini continentur, sola sunt Apocrypha rejecta.

Antiquissimi patres ecclesiæ persuasum habuerunt, neque quidem potuisse esse plura evangelia nisi quatuor, quod nos admittimus.

Hic tres inseruimus argumentum pro quatuor evangeliis.

Neque autem plura nec pauciora esse possunt regiones mundi etc. Ita S. Irenæus contra hæres.

Hinc et denominationes antiquissimæ evangeliorum tenuerunt quatuor eorum.

Duplex natura: 1ma juncta quam primus Matthæus 2da Joannes 3tia Lucas Marcus. Alter ordo est Patrum.

Prior ordo est dignitatis personarum scribentium. Alterum cujus nulla ratio exhibetur, credimus esse ordinem chronologicum.

Primum temporibus, quo canon Judaicus fixus, Ecclesia primum recipiebat Matthæum, i.e. persuasionem firmam fuisse dicimus, Marci, postea Lucæ, denique Joannis evangelia

Sententias hæc tria hypothesis, quæ probandæ sunt historicis.

Nos vero sequemur canonis, qui obtinet in Vulgata.

Evangelium S. Matthæi.

Antequam de opere dicamus, quis auctor et quo tempore scriptum sit evangelium, videamus in quo genere scripturæ hoc evangelium sit tractatum. Ut vero hæc determinemus, de auctore pauca præmittenda sunt.

Auctor N. Matthæus primum publicanus fuit et qui dudum pro telonio in Capharnaum sedebat. Vocatus a Christo vocationem sui libelli sectione secutus est Matthæus et hanc ob causam dictus est Levi, i. e. copulatus, quod nomen Levi in aliis evangeliis invenitur, nam per modestiam Matthæus hoc nomen scripsit nomen in suo evangelio. Matthæum binominem fuisse nihil mirum.

Præter hanc narrationem de vocatione Matthæi nihil aliud habemus in scriptis Matthæi nisi de plixiter convivio post vocationem facto. Quod autem post 12 annos commemorationem Pantænus Stoicus Alexandrinus ad Ethiopiam usque pervenit, ubi Matthæum in Hebræorum lingua evangelium invenisse dicitur, quod Bartholomæo apostolo relictum esse putabat, nihil certi habemus. Præter traditionem de Pantæno nihil aliud habemus quam quod Clemens Alexandrinus (Strom. I.) dicit Matthæum martyrii genus non subiisse, sed apud Æthiopiam usque ad patris sui Alphæi tempora vixisse. Alii vero Matthæum martyrii coronam adeptum esse testimonia libri non habent. Ut vero hæc determinemus, ad ipsius libri tractationem accedamus oportet. Matthæus personas agentes Hebræos secundum propositionem et connexionem sermonis Hebraici introduxit. Quare si comparemus Matthæum cum Marco, differentiam non parvi momenti deprehendemus in ordinatione sententiarum. Matthæus enim ea, quæ Hebræis dicenda erant, ordine disposuit, Marcus vero, qui Romanis scribebat, ea, quæ Matthæus posuit, non curavit. Marcus vero adjicit explicationem, quæ Hebræis non erat necessaria, ut Mc. 7, 3. 4. Quare discipuli tui transgrediuntur traditionem seniorum? non enim lavant manus suas cum manducant. Marcus autem ἑβδομήκοντα, quæ explicationis causa Matthæus omisit, ponit. Marcus vero Matthæum sequitur, ubi Matthæus ea, quæ Hebræis erant cognita, omisit. Similiter Mc. 15, 42 παρασκευὴν explicat, quod est ante sabbatum. Matthæus autem, quæ explicationis erant, omisit. In progressu vero narrationis Marcus explicationes, quas Matthæus habet, omisit. Eadem sunt dicenda de ordine geographico. Alii evangelistæ explicant etc. quæ desiderantur in Matthæo, qui hæc omnia ut superflua omittenda duxit. Nonnisi in exceptionibus accurat

ubi agit de Sadducæis Mat. 22, 23. Sed hic excusari potest, quod Sadducæi, qui erant optimates, plebi ignota. „In illo die accesserunt ad Jesum Sadducæi, qui dicunt „resurrectionem non esse"

S. contrahuntur acta in duas leges geographicas de utrisque disputat. II 3. 22 1861.

„ita in Matthæo

Hæc sufficiant innuisse Evangelium S. Matthæi fuisse scriptum in gratiam suæ Palæstinensium. Quamvis defectum adnotationum notavimus in Matthæo tamen ad singulam adnotationem pragmatices quoad facta et dicta Dni. Ex his intelligimus ejus scopum Ex Dni facta et dictis Dei difficillimum esset determinare scopum prorsus ac si absolutum adnotationibus, ut ex illis scopum Dni Matthæi possimus. In Matthæo adnotationum ejus Matthæus quoties narrationes facta et dicta Dni proferunt, quid characteristicum Messiæ Dominum. Haec exprimere vult ejus completa in persona Jesu. In aliis evangeliis occurrunt citationes V. T. sed in calamo ipsorum scriptorum sed referunt citationes aliquem personam. Primum et locum, in quibus Matthæus recurrit ad V. T. Ex his unus ad determinandam dictus per Isaiam prophetam. „dicentem: Vox clamantis in deserto" &c. Ex verba ipsius auctoris ad instar

4, 13. Portionem narrasset Jesu adiit: „Ut adimpleret quod dictum est per Isaiam Thesbitem „Terra Zabulon et terra Nephthalim, via maris trans Jordanem, Galilæa Gentium. Populus „qui sedebat in tenebris, vidit lucem „magnam; et sedentibus in regione umbræ mortis, lux orta est eis."

Formula: „ut ad-
„impleretur quod dictum est
constanter occurrunt in Matthæo-sin a his autem evangelistis gelisti pauca sunt. Sic in Matthæo ad 30 ejusmodi formulæ sine labore inveniuntur.

5, in Joanne 11.

Sed ei scopus Matthæi prohibere videtur Marcianeam in Asiæ Minoris latam, scopus concilium itaque ejus fuit dogmaticum. Hinc in mirabimus Sc. Vi. denues neglectum ordinem chronologicum ex. C 23-39 de Rabbi prædicat. Plurimum iter quod descriptum, vita prædicat. vide itaque lucrabatur ille historiam magis pragmatica, historia inhibuisse dogmata sanum. Ceterum non in his primordiis Matthæus collectam Matthæo sed adnotationes unius ejus Doctrinam Christi in Christi. Matthæus quoties se oratione absoluta, quæ præsentes facta et dicta Dni variis temporibus et variis recurrit ad V. T. et his locis prolata, sed adnotationibus innuit, quid characteristicum Messiæ Dominum. Hæc exprimere vult in parabolis, ea mente, ut propheticæ completa in Christo conspectus doctrinæ Christi. In tempore determinando convenimus commentatores. Alii assignant tempus post ascensionem Christi. Alii tempus Matthæo tempus, quo evangelium primum prædicabat, alii tempus, quo scripsisse. Primum videtur probabile, quia in narratione Matthæi pragmatica, ut mihi videtur, nullus locus, in quo Matthæus recurrit ad V. T. Ex his unus ad determinandam dictus per Isaiam prophetam. „dicentem: Vox clamantis in deserto" &c. Ex verba ipsius auctoris ad instar

4, 13. Portionem narrasset Jesu adiit: „Ut adimpleret quod dictum est per Isaiam Thesbitem „Terra Zabulon et terra Nephthalim, via maris trans Jordanem, Galilæa Gentium. Populus „qui sedebat in tenebris, vidit lucem „magnam; et sedentibus in regione umbræ mortis, lux orta est eis."

In evangelio Matthæi occurrit formula, quæ indicat ad-
„plenum spatium ab ascensione Jesu - a quibus de aliquo Chaldæa, addit Matthæus, usque in hodiernum diem

Hugi formula iudicat sat longum spatium temporis emensum ab ipso facto- sepulcri, cum Joseph de Arimathea quem milites custodientes corrupti a Phariseis ut celarent resurrectionem Dni. Et divulgatum est verbum istud apud Judaeos usq in hodiernum diem." Postea hanc formulam facere videtur pro spatio temporis inter factum et scriptum Evangelium. Dicit Matthaeus descendisse Angelum Dni. "qui advolvit lapidem et sedebat super eum" quem prius milites obsignaverant. Et dicit "Ecce terraemotus factus est magnus. Angelus enim Dni descendit de caelo et accedens revolvit lapidem et sedebat super eum." Haec omnia Matthaeus scribit quae Marcus omittit. Et Lucas dicit "Mulieres quae venerant cum Jesu de Galilaea viderunt sepulcrum et quomodo positum est corpus ejus. Et revertentes paraverunt aromata et unguenta et sabbato quidem siluerunt secundum mandatum." Et Joannes dicit "Maria Magdalene venit mane cum adhuc tenebrae essent ad monumentum et vidit lapidem sublatum a monumento." Et Lucas dicit "Mulieres invenerunt lapidem revolutum a monumento et ingressae non invenerunt corpus Jesu." Et Joannes dicit "Maria Magdalene cucurrit ad Simonem Petrum et ad alium discipulum quem amabat Jesus et dixit eis: Tulerunt Dominum de monumento et nescimus ubi posuerunt eum." Et Lucas dicit "Duo ex illis ibant ipsa die in castellum quod erat in spatio stadiorum sexaginta ab Jerusalem nomine Emmaus et ipsi loquebantur ad invicem de his omnibus quae acciderant." Et Joannes dicit "Maria stabat ad monumentum foris plorans et dum plorat vidit duos Angelos in albis sedentes unum ad caput et unum ad pedes ubi positum fuerat corpus Jesu." Et Lucas dicit "Dixerunt illi Angeli: Quid quaeritis viventem cum mortuis? Non est hic sed surrexit." Et Joannes dicit "Dixerunt ei illi Angeli: Mulier quid ploras? Dicit eis: Quia tulerunt Dominum meum et nescio ubi posuerunt eum." Et Lucas dicit "Et recordatae sunt verborum ejus et regressae a monumento nuntiaverunt haec omnia illis undecim et ceteris omnibus." Et Joannes dicit "Maria venit nuntians discipulis quia vidit Dominum et haec dixit ei." Et Lucas dicit "Et visum est ante illas sicut deliramentum verba haec et non credebant illis." Et Joannes dicit "Exierunt ergo Petrus et alius discipulus et venerunt ad monumentum. Et Lucas dicit "Petrus autem surrexit et cucurrit ad monumentum et procumbens vidit linteamina sola et abiit secum mirans quod factum fuisset." Et Joannes dicit "Et cum venisset Simon Petrus post eum introivit in monumentum et vidit linteamina posita et sudarium quod fuerat super caput ejus non cum linteaminibus positum sed seorsum involutum in unum locum." Et Lucas dicit "Et ecce duo ex illis ibant ipsa die in castellum quod erat in spatio stadiorum sexaginta ab Jerusalem nomine Emmaus et ipsi loquebantur ad invicem de his omnibus quae acciderant." Et Joannes dicit "Maria stabat ad monumentum foris plorans et dum plorat vidit duos Angelos in albis sedentes unum ad caput et unum ad pedes ubi positum fuerat corpus Jesu." Et Lucas dicit "Dixerunt illi Angeli: Quid quaeritis viventem cum mortuis? Non est hic sed surrexit." Et Joannes dicit "Dixerunt ei illi Angeli: Mulier quid ploras? Dicit eis: Quia tulerunt Dominum meum et nescio ubi posuerunt eum." Et Lucas dicit "Et recordatae sunt verborum ejus et regressae a monumento nuntiaverunt haec omnia illis undecim et ceteris omnibus." Et Joannes dicit "Maria venit nuntians discipulis quia vidit Dominum et haec dixit ei." Et Lucas dicit "Et visum est ante illas sicut deliramentum verba haec et non credebant illis." Et Joannes dicit "Exierunt ergo Petrus et alius discipulus et venerunt ad monumentum. Et Lucas dicit "Petrus autem surrexit et cucurrit ad monumentum et procumbens vidit linteamina sola et abiit secum mirans quod factum fuisset." Et Joannes dicit "Et cum venisset Simon Petrus post eum introivit in monumentum et vidit linteamina posita et sudarium quod fuerat super caput ejus non cum linteaminibus positum sed seorsum involutum in unum locum."

Modernistowie twierdzą, że Ewangelia św. Mateusza została napisana po 63 roku, a Ewangelia św. Łukasza po 62 roku. Ale to jest sprzeczne z tradycją Kościoła, która mówi, że Ewangelia św. Mateusza została napisana przed 63 rokiem, a Ewangelia św. Łukasza przed 62 rokiem. Tradycja ta jest potwierdzona przez wielu świadków, w tym przez samego św. Mateusza, który w swojej Ewangelii mówi o tym, że Jezus zmartwychwstał trzeciego dnia. Ewangelia św. Łukasza również mówi o tym, że Jezus zmartwychwstał trzeciego dnia. Ewangelia św. Jana również mówi o tym, że Jezus zmartwychwstał trzeciego dnia. Wszystkie te Ewangelie mówią o tym, że Jezus zmartwychwstał trzeciego dnia, a nie po 63 roku. Dlatego też modernistowie nie mają racji, twierdząc, że Ewangelia św. Mateusza została napisana po 63 roku.

Modernistowie twierdzą, że Ewangelia św. Mateusza została napisana po 63 roku, a Ewangelia św. Łukasza po 62 roku. Ale to jest sprzeczne z tradycją Kościoła, która mówi, że Ewangelia św. Mateusza została napisana przed 63 rokiem, a Ewangelia św. Łukasza przed 62 rokiem. Tradycja ta jest potwierdzona przez wielu świadków, w tym przez samego św. Mateusza, który w swojej Ewangelii mówi o tym, że Jezus zmartwychwstał trzeciego dnia. Ewangelia św. Łukasza również mówi o tym, że Jezus zmartwychwstał trzeciego dnia. Ewangelia św. Jana również mówi o tym, że Jezus zmartwychwstał trzeciego dnia. Wszystkie te Ewangelie mówią o tym, że Jezus zmartwychwstał trzeciego dnia, a nie po 63 roku. Dlatego też modernistowie nie mają racji, twierdząc, że Ewangelia św. Mateusza została napisana po 63 roku.

że ówczesna Dziejów - i że Bethleem przywodząc
proroctwo Mia powstaje Cyrus
na Tydów i mówi: quem oc-
cidistis. Ale odpowiadamy
że Zacharyasz u Flawjusza
jest syn Baruchi, nie Ba-
rachiaszа - Nasz zaś Zacha-
ryasz jest Synem Jojady - Że
Zacharyasz powstaje przeciw
nadużyciom ludu zabity od
II li Paralipomenon 24 v. 5. niego został - Trudności tylko
jest co do Jojady. S. Hiero-
nim powiada 1° Jojada był
mąż świątobliwy - w gro-
bach królewskich był po-
chowany - Mateusz więc u-
żywa appellativum Ba-
rachiasz (błogosławiony Je-
howy) zamiast proprii - 2°
że mógł mieć Jojada 2 imio-
na - że Zacharyasz nie
był ostatnim z zabitych pro-
roków - ale był ostatnim z tych
o których zabiciu mamy wiado-
mość pewną, bo pismo św. zawarte
II z Mach. 15 v. 14. 24. Odpowiadamy
obrzydliwość zgorszenia -
Co się przez to rozumie?
1° kiedy Seleucydowie opanowali
Kościół, i kiedy Cyrus bo-
jeszcze nie miał nadziei
do uskutecznienia swych za-
dań z Arymiejczykami, cze-
mu opierali się Seleucydzi za-
palczywi - Seleucydzi przeważyli
i przemogli Cyrusa ale nie
całą partyę umiarkowa-
waną - zrobili przez zdo-
bycz. Kościół - co jest naj-
obrzydliwszem obrzydzeniem
Potem widzą się jeszcze
niektóre zgorszenia przy-
kawali Żydzi jerykoń i
wyrzucili z nimi umiar-
kowanych - Z dodanych do
lectionarii Daniela słów Qui legit intelligat
rozumnie, że Mateusz pisze
ga Rzymian aby się odzwy-
li od Żydów gotujących się
do obrony Ojczyzny -
Lecz z tąd Pług może wno-
sić: że Qui legit intelligat.
by co napisane w czasie już
burzy - a nie w dawniejszym
czasie? Nadto gdyby pi-
sał Mateusz już w chwili
gwałtownych przygoto-
wań do wojny, słowa
rzeczone na ten by się nie
przydały - nikt by na nie
nie zważał. Żydzi bowiem
wspólnie z Żydami gotowali
się do obrony -
Determinowany równie czas pojawienia
ewangelii przed upadkiem Jerozolimy
była napisana 45 - 46 roku 28 1861
Ks. Pawła nawrócenia
Lingua Evliі S. Matthaei?
Remanet nihil: greca pericopa
et deo liber liturgicus Orientalium
bium partes ad exemplar
versionis graecae Vulgatum
stant. Traditio originalium
linguarum Ev. Matthaei: juxta graecam
haec traditio permanebat intacta
ad XVI v. Primus dubium movit
de lingua primaria Evliі
hebraea Erasmus Rotterdamus
a M. Strob. scripsit
evangelium Qui probabilius
videbat Evlium primum
in lingua Graeca scriptum fu-
isse - a Matthaeo hebraice scriptum evangelium
Haec sententia a Schegk. et Cal-
vino et Cardinali Caietano de Vio
novissimum expiravit - No-
vum pondus huic sententiae
dedit Matthaeus Lactius
qui opinatur se optime con-
stitutum quod Orientalis et
authentica lingua evangelii
defendendo, esset graeca
pro argumento Matth. 4 "quod nemo illustrius testimonium dederit
in suam morte evangelium, videtur -

exaratum fuisse. Alii eam do ignorare poterat, qua
ob causam ita asseruit, ipsa exaratum esse. Illud
quod et alii libri N.T. ea Hagu in infirmant et testi-
dem lingua exarati sic. monia Patrum posteriorum
stris temporibus celeberri. Papia. sed etiam Papiæ
pues hujus sententiæ e flu- testimonium infirmum esset
gius. Jam adeo prosi- tamen negamus testimo-
dia eos qui dicunt graece Patrum verbis Papiæ
primum scriptum fuisse ex illius, sic. Sic Origenes
1° Dia testimonia antiquor Pat. indeposidenter a ju-
rum et scriptor Eccle de Eolio dicio Papiæ asserit de tra-
Matthæi hebraice scripto- ditione accepisse, quod
rum testimonio Papiæ quæ 4 sint evangelia et quod
e infirmandum. evangelium S. Matthæi
2° Lingua graeca tempore Mat. sit exaratum lingua hebraica
thæi mixtatio fuit lin- Eusebius profert ex Matthæo
gua syro-chaldaica locum Ital. 44. Exultabit ex
3° Sunt Rebus philologica- ogtigia et in- negum verbum bonum.
dicia graeca et in hebraica locum 70 interpretibus.
scripti libri S. Matthæi: sed ponestica. Versione hac
4° Nemo unquam edixit in se e Jesus. cum exorbitat, ipse credendus omnino
testatum hebraicum. Superflum
literas testimonia
esset adurere. — Irenæus Origenes.

Resp. 1° Papias. Hierapolita. Ad 2° A tempore Macedo-
nius Eppus terra erat me- num qui fuisse superii ob-
diocris ingenii ut dicit de num qui fuisse superii ob-
eo Eusebius. Non negamus et inuerit, qui unus S. græci
tiam illum exaruisse opus fuerit videmus in Asia Mi-
de traditionibus antiquor. sedes. Quibi de oriente in gre-
gamus illum adeo inscien- sum, eadem applicanda sunt
tem, ut calumniatab hoc Palæstina. Testimoniis
ticis et adversariis. Nam variis semper colligere po-
epitheton illud ab Eusebio summus in quantum obtinuit
tribuit in illum, in quam lingua græca in Palæstina
tum interpretatione lit. et Syria. Scriptores qui
terali anxam prabuerat nobis hoc tradunt S. Ita-
hilissimo. Potest tamen bo, Manete - Josephi Appiani
vir esse mediocris ingenii Plures inscriptiones in Pal.
tamen fide dignus historicus. in theatris dicuntis etc. et
Papiæ cum explis et dici in lingua Græca - Act in-
pulis est conservatus scriptionem hic descendunt
Papiam pagos captasse de tempore Adriani. Ita-
rumores, adversarii pro- jani etc. Civitates plures
bare in possunt, nam opus nomina Jerusalem 23 græca 13 Syriaca
Hegesippus Syrus Antiochia Syrus Ascalon
græcus. Hegesippus Syrus Antiochia inter hebræos et Gr.
Hagnum cum Apto S. Joan- tes et numini referen-
ne e conversatus, quoms græcas, ex parte hebraas.

Hæc ora argumento ē nostris
adversarii linguam græcam
prævalisse linguæ syro-chal-
daicæ. Quibus addunt Dionem
Cassium testantem, quod
etiam in senatu ipso Ro-
mani magistratibus græce
græce loqui mos erat
græce supponunt græce lo-
qui et judicia peragere
consuevisse proconsules.
Denique addunt adversa-
rii, linguam græcam in usu
fuisse hebræis. ut libel-
lum repudii hac lingua
scribere[t] - et adducunt te-
stimonium Act. cap. 21 v. 37 Pauli
ad Lysiam interrogat: Græce
nosti? - Postea vero navat
S. Lucas, hebræos magis ad
huc præstitisse silentium,
quum audirent græce he-
braice allocutum Paulum.
Quod ex allatis ob rationem
narratum legimus, inde quod
lingua græca prædominaret.
Hinc, dicunt adversarii, fue-
runt diversæ synagogæ
pro Judæis græce et pro
Judæis hebraice loquentibus,
quibus necesse erat legere
scripturam in græca et
hebraica lingua.

Ad hæc respondemus:
Revera prædominata fuit
lingua græca, sed non in Syria
nullum influxum habuit.
nam ut tyrannis exercebat
a Macedonibus in Syria
ita a Græcis in Palæstina
attamen notum ē ex Ma-
chabæis quomodo se græce
rint Hebræi - adeoque ty-
rannis ipsa fuit impedimen-
tum quominus lingua illius
dominum altas radices egerit.

P. IV. D. 29/1 1861

Herodes et ejus filios linguæ
græcæ studiosi fuerunt et in
populum eam divulgare co-
nabant - sed alterius Hebræis
odiosus fuit.
Prior impediendi ratio alia erat
ac Mahumedanos, qui sub-
stituunt suam linguam lin-
guæ populi debellati, quam
illi relinquebant.
Duæ linguæ in nummis
eo magis probant populum in intellexisse
linguam græcam - ac
linguam vulgari.
Illi in bentaunt introduce linguam suam et
substituere hebraicæ - una
inscriptio in tabula affi-
xa cruci tribus linguis
exarata - Illi enim sup-
ponebant partem spec-
tatoris in intellecturam
latinam - sed neq;
græcam. - Nam Græc: Syro-Chaldaicam
civitates græca nomina
præferebant, in ides quia
cives græce loquebantur, sed
quia inclinabant ad ori-
ginem græcam. Sic
liber inter partem civium
legares et aliam causa
ob quam civitas hæc Gra-
cis sit adjudicanda,
nisi hæc: quod civitas hæc
stylo Græco a Herode ex-
structa. - Plures hac ci-
vitatem ides item di-
cunt græce, quia separa
ta a Judæa Syriæ et ad-
juncta - Græcis ora, qua
in erant Hebræi, Græ-
corum vocabatur.

ipsum et Hebraïs- adeo ut sepho habemus argumenta
denominatio Hellenï pa- pluria pro communi usu
ganum ipsis significet, linguâ syro-chaldaïce lo-
ut. quod disparet in enim legatione fungens se
nostra Vulgata. parte Iudæos ad Pedros
Fuerunt synagogæ pro Iu- obtestando, à loquiq; diversa-
dæis græcis. tamen inde non in tumultu bellico lin-
quidquam concludi potest gua syro chaldaïca in
linguam græcam prædomi- græca. Insuper scrip-
nantem fuisse- prout in- sit opus suum in gra-
Parcovid si e templum (De bello judaïco) linguam
pro catholicis Germanis. Syro-chaldaïca in gratiam
Affirmant adversarii; lin- Iudæorum, quam disperso
guam hebraïcam comen- Ex Act. 21, 37. postea egressionem
dari a rabbinis, quia hi potius argumentum pro
libellum repudii datum nostra parte. Paulus di-
in græca, agnoscunt va- cit: „Si licet mihi aliquid loqui ad te?“
lidum ac in hebræa. Hoc et centurio mirati sunt
finxit Lightfoot- qui ex Græce loqui: „Græce nosti“
commentariis hebraeo- Ex lingua tu es Aegyptius, qui ante hos dies
rum (tumultum concitasti.“)
larvam las (lingua vera Act adversarii nostri fa-
cula, vulgaris) sumit pro tent, linguam Græcam
lingua græca, ideo quia communem fuisse in
hæc prædominans fuit Aegypto quam in Pale-
sed larvam las ita recte stina. Procu si centurio
latant rabbini linguam mirat Aegyptium loqui
græcam, quare ipsi non quanto magis mirari de-
sierunt? Alia causa fe- bemus si Hebræus loquit lin-
di sequit, nisi quod pet- gua græca
linguam vulgarem in- Ulteriores dicunt: silen-
tellexerint syro chaldaïcam. tium præstiterunt majus
Multi quidem studio di- Iudæi quum audirent hebraice Paulum lo-
dicerunt linguam græcam quentem- sed hoc probat
ipsi de reipso Josephus fla- plures multos fuisse, qui
vius dicit- Lingua vul- græce intelligerent se
garis usu in studio di- plures adhuc qui hebraice
sci. Insuper tempore Quum itaq; putarent Pau-
obsidionis Hierosolymor lum alocuturum græce,
prohibet parentibus silentium fecerunt, sed
docere pueros suos lin- quum audirent hebraeam,
guam græcam. Ergo majus silentium præsti-
terunt.

3º Juxta vestigia, quod ad 4º Dicunt quemdam virum
dicunt adversarii, verum dixisse evangelium hebr-
ex versione 70; argumen- illud de
tant itaq; 5º quod Mat. ac inde, quod
non nulli
sunt itaq; 5º quod qui scripserunt illud, commorent
rent hebraice nesarea- esse Nazaraei
set potius ad tertium he- sed a) Vitium e- nam
braicum, et in interpre- in e dicendum quemdam
tatu ex graeco versionis textus
Deinde similitudo stylo videtur, sed nemiuem
b) matthaei cum evange- testimonium habisse quod
lio Marci. — Sed ex eo videri evangelium illud
c) 46 ex antiquo fide- Sed stricte loqdo habemus
re citati- nec 8 testimonium- nam papia
tati solum quoad ver- formaliter quidem affir-
sum, ac proin dixerunt mat se vidisse, sed trac-
tum a graeci, tum a he- dit illud lingua hebraea
braici textus verbis exaratum fuisse. Cfr.
16 loci d qui ex hebraico quem et Eusebius desu-
ac graeco codici consentiunt dixisse se vidisse evange-
17 e qui linguae graecae lium hebraeum. Hoc au-
tem accedunt. 6-7 reliqui loci tem fuit Evlium s. Mat-
citati consentiunt cum thaei, nec corruptum a
hebraeo potius quam Nazaraei. — Primi Evi
cum graeco: — 4 Stagg suppo- hebraei quem, in eorum
nimium, interpretem pro gratiam scriptum fuit
oculis habuisse textum evlium s. Mat.; multi
alexandrinum ac ex eo eor legalia observarunt
citationes Matthaei sede- tempore imminenti ob-
gisse- alias et Irenaeus dionis multi eor de
latine scripsisse e dicen- revolvunt relicti; trans
dus- nam occurrentes Jordanem- nulli Judaeo
tationes ex Vulgata adiens Hierosolyma erat
latina- 5) Marcus pro- ac proin adacti legalia
fuit deprompsere ex Mat. deserere Hui si vellent
thaeo- sua sponte, vel Marcum ea quae Hierosolyma redirent
scripserit, qua interpreta- unde schisma e ortum
tum e evangelium Mat- Nazaraei, qui stricte
thaei, quod Hui operi- adhaerebant legalibus et
mus admodit 2 ipse Apo- trans Jordanem manse-
stolus, a aliqui runt, retento evangelio
discipulus. hebraica lingua scripto
quod minus curabant
qui Hierosolymam i rever-

po tamie C. V d. 4/2 1861.

Taki początek heresy Nazarei-
tak i zatrzymanie przez nich
Ewangelii s. Mat. W Nazarecie
pierwotnym byli Żydzi i Ga-
latinenses i Hellenistę. Ci-
dnym ciężko było opuścić Ga-
galia. Podczas Oblężenia
Nie udali się do Pelli - i
uchronili się od nieszczęść
Nazareńskich. W 50 lat a-
budował Herodes Świątynię
ale zabronił Żydom ewangelium hoc postu-
powania. Żydzi, i Anioł się corrumpi per tot an-
przyszłym był ten Zakaz. nos servum - qui efflare
to judeis było to niewolnictwo ad Origenem et
s. sława cała narodu wiel. Hieronymum, pagie eccl.
była - Anioł też, bo tam sedemdziesięciu per alios potui-
były naczynia nowiejsze se corrumpi - Epiphanius
bytności - Ezn. Jednak- textatur ewangelium Naza-
ki żydzi, ani Pogan[in] reni juxta adimpletum
wolno było wracać do a quibusdam (adeoque
odbudowanej miasta to interpolatum) - S. Hiero-
Krzyżowali nienawidzili nimis textatur genea-
żydowstwa - a Anie pier. Magias in eo reseata
wotni obserwowali bez- juxta (adeoq religia
ga - musieli je więc po erant concordantia no-
rucie - a ci się nie chcieli stro ewangelio Matth
li wrócić patrzymalie- plane juxta tempore s. Hiero. qui vocabant ewang. nostrum
galia tj. Nazarejczycy. Na- Ewangelia Nazarejczyków
rejczycy zatrzymali ewan- niektóre fakta obrzezy-
gelię żydowską - a o inne nie w naszego tekstu
greckie nie dbali. Gdy Anie de też trudności znikają.
którzy porzucili do Pellonitey. jego Zacharias maxyma
porzucił też greki. filius Dojadę nie ba-
Nie pamiętliginus evan- dą. Ewangelja więc
gelium Ebionitar et Na- hebrajska pierwotna za-
zarei juxta unum dem pewne była obrzezniej
ac Evangelium s. Mat. no- sza - bez dla czego było-
strum. Obserwatinoni- maec skraca, przyjść
dicunt, quod Nazarei ch. dzieć nie można da
nitę pretuerunt conjungere Evan- braka oryginału. Jed-
gelium. Nos negamus nak wszyscy Ojcowie
poszli za tekstem Mat. zgadzają się że Ewan-

crenise to fert autentycze-
ne bo swoyey z niepo-
tujaz wszythie a bytko dla
etudeyt wytuja ewang Nazar
tredinus itaq Evange-
lium Nazar. et illud
nostrum fuisse idem in
essentialibus. Sed multi
contra hoc pugnant et
dicunt S. Duo priora
capita Evangelii S. Mat.
ab aliis scripta fuisse et posteriori tempore
dicunt Ideo aliqua
in Evangelio Nazareor
desunt: quum autem no-
strum sit compendium
Evangelii Nazarenorum.
ideoq si in hoc desit ge-
nealogia, debet abesse
in illo. Sed Epiphanius Hieronymus
dicit, Nazarenos resecas-
se genealogias.
b) quod in antiquis co-
dicibus pluribus reperiunt
verba. Explicit Evangelium Genealo-
gia Jesu Xi. et incipit evan-
gelium Jesu Xti. - Resp.
Verba hec habet Tixi unus de
Marbejanus Graecus s. VII
vel VIII. Cumque codex
hic potest facere contra
alios codices. Duxerunt manuscripti
verba ne Tixi sunt ma-
nu aliena appocita.
hoc dicunt
postea tempore.
multibus e volvere in arte critica
c) Quinque concordi-
ant evangelista narrat
historiam infantiae Je-
sus - nam quotidiana Xti
praedicant Jesum na-
tum in Jonthiam de-
de sed ejus resurrecti-
onem. Resp. Deus con-
venies e, nam Matthaeo
erat demonstrare ea
historia adimpleta esse
Prodis Apostol autem
in eadem semper fuit,
ut Tixi resurrectionem
enarrarent - nam ex hoc
sunt praedicationibus
in Actis et Epistolis Apo-
stolor Tixi duq incipiunt a resurrectio-
ne - in aliis autem
Petri in prima concione ad populum 3 - coram Judaeis facienda
praedicationibus vare
incipiunt. In M. J. Jesus Matth.
d) non fuerunt Apli testes
hor quae referunt Ibus
capitibus evangelii
s. Matthaei - quomodo
itaq potuit texta. Mat.
de iis quae non vidit.
Resp. Apli erant in-
spirati - et quamvis
in erant oculati testes
tamen ut audirit testi-
bant, et inspiratione
ducti hec nobis reliqu-
runt.
e) in scriptis antiquis
dicitur citatio de-
sumpta ex illis Ibus
capitibus.
Resp. S. Julianus
Africanus conatur re-
conciliare concordiam in-
ter genealogiam Lucae et
Matthaei et adfert no-
mina eor qui ipsius de-
cessores hoc in studio
fuerunt - S. Justinus
Martyr nq de verbum ci-
tat historiam Magorum
quae in I capite Matthaei occurrit
quamq Matthaeum in allegat utpote auditorem
memoriae recurrant quidem Clarus. ante corpi celebri

J. N. J. 4. II.

P. VI d. 5/2 1861.

Rosenmüller commendat Matthaeum Syrorum
Clarum tradit sententiam Papiae
Genealogiam Matthaei eam rejicere
tam et contendit Jesum
Domino Jesu et a quadam
sanguinea Jesu inerudito
completam. Sententiam hanc pro-
bat sequentibus
Ver. 16 "genealogia: "De qua natus
natus e Jesus (qui dicit
dictus") adeoque ait Rosenmüller
Jesum vere Christum fuisse
Sed secunda e hac
probat
argumentatio, nam
vos Matthaeo
solere e addere nomini-
bus propriis, ut Matthaeo
Jaiphi. Rosenmüller pertinet
non ad rationalistas
nunc quamvis Jesu pura ra-
tione utitur

Scaurus putativam vero certam — quod absurdum non
et Matthaeus dixit — Matthaeus de proselyto — bivetum eadem
etiam Matthaeus vere emit Matthaeum sed aliquem putativum

Evangelium S. Marci.

Marcus alio cognomine Joannis
suis signatis sub nomine Marci
ei domui per venit in de-
cepit. Patria ejus fuit Co-
ryolyma, Maria mater,
avunculus Barnabas Cyprius
fuit Josephus ob eloquen-
tiam Barnabas dictus.
Unde Antiochia Paulus Jesu.
Cyprius et Barnabas Cyprius
profecti sunt ubi Marcus
remansit, alii vero ul-
teriores profecti sunt
Paulus hac egre tulit et enim
per 6 annos ignorabatur
de eo. Altera vice, quantum e quo grade, cum
iterum Paulus cum Barna-
ba discederent Antiochia
Marcum Barnabas adu-
mere secum voluit
noluit Paulus. Itaque Bar-
nabas cum Marco Cy-

Rosenmüller Christum vere Nazarenum fuisse

Lucam Matthaeo posteriorem esse

Lucam Matthaeo posteriorem esse

Matthaeum Syrorum Clarum

Papiae

Matthaeum Syrorum Clarum

Matthaeum Syrorum Clarum

Matthaeum Syrorum Clarum

randiam, ubi Marcus et Lucas Asianus constituto Romam reversus ad Apostoli martyrium obiit sub Trajano. et V Jonas Martir testimonia pro auctore nostri Evangelii Marco habemus de Papia, Clemente Alex. Eusebio, Origene, Irenaeo, Tertulliano. et v. IV

Res destantur uno ore tam clare, ut neminem invenimus qui contrarium iret. Cum testimonia collegit S. Hieronymus, qui (lib. de Viris illustr. c. 8.) ait Marcum Petri auditum et interpretem succincte conscripsisse Evangelium in Italia suorum quos Petrus ei praedicaverat. et a Petro approbationem tulisse quod in gratiam suorum scripsisset Marcus probatur testimoniis internis. Nam 1° numerus citationum ex V.T. apud Marcum quam apud Matthaeum multo major. 2° citationum Matthaei. 2° Marcus studiosus fuit in colligendis parabolis Petri de conversione gentium exemplantibus - ut paucas parabolas omittat de seminatore C 4 - de pastore C 4 - 3 de grano sinapis et C 4 de fermento C 4 - de incrementis C 4 - 4° de rejectione Hebraeorum et vocatione gentium 12-17

3° Praetermittit Marcus ea quae Pharisaeos et Judaeos spectabant, quia haec inutilia lectoribus proponere personas erat.

4. Exponit ritus Hebraeos data occasione, ut lectores intelligant, ut: communes manus i.e. loti manus - baptismata calicum etc. haec inutilia Hebraeis essent scribere hoc omnes quam

Finis Petrus - quae ea non integris in evangelium explicans sed breviter hoc nomine quia sermonis Petri alius explicabat - Alius Apostolus erat ergo etc. cohabitatores - impetres voluntatis Dei gratiam - digne Deum venerantes et salutis

Quae contra ceteras gentes ipsis injuriosa, ea Petro prolata sunt, ea omittit ut Matt. 6 32 - 10, 5. In viam gentium ne abieritis - quae Marcus praetermittit. - Item omittit: Non est bonum sumere panem filiorum et dare canibus Ro. Matt 15 gratia vocationis - fabricator ergo Deus esse - Sed quidam quid innuunt, Rm. in inspexit scriptum quisque hos evangelistarum ut Κυνάριον graecizata voce latina centuria - item προσαγωγεῖς graecis - quotum etc. Nec - videndum in gratiam salutis dictum vix alia extant argumenta Nonnulli desunt, Marcum latine scripsisse. Ita Baronius. Fundamentum hujus hypotheseos est codex Venetus asservatus latine scriptus et antiquissimus Aquileiae antiquissimo tempore asservatus e quo ex 4 evangeliorum Carolo M. obtinuit a Nicolao I. archa Aquileens. 2 quaterniones i.e. 8 folia quae postea Venetias translata ibique asseverantur. Judicium vetus ex versionis Vulgatae [illegible] Marcus haupta pego dugo ime morna bylo ogla dar. Item tak vsporiade ze cnytac prave nie morna dala po odey provanie - przekonanie vsa ze nie ide za erzion etgo olskich.

Credimus Evangelium Marci exaratum inter 44-50 i.e. quo tempore perrexit Petrum Romam fuerat. Ita ces Patres excepto S. Irenaeo lib. 3. c. 1.

contr. hæres. qui legge recentiorem quam alii statem evang.
~~est~~ quod Mo Matthæi et Marci assignat, ~~ut~~ di-
post discessum (ἔξοδος scriptum fuerit Evangelium Matt.
sed alii ~~dicunt~~ per ἔξοδον discessum ἔξοδος mortem Apl. intelligunt
intelligunt, nos vero dicimus per discessum intelligendum
esse mortem Apl. sed drenge in erat consilium ergo
historicum, tantum voluit probare inspirationem.
Posterea Des patres concinunt Eplam ad Rom scriptam
fuisse hunc temporis quando Ecclia una nova fuit.
et S. Marcus scripsit Evangelium pro ingratiam eorum ad
P. VII d. 4 Martii 1861. nostis eccle Chus- ac pro-in
ante Eplam ad Rom i.e.
ante a. 58.

Adc qui in solum latine, sed E-
tiam coptice scriptum defendunt
Evglium S. Marci ~~contra~~, quia in
Aegypto Alexandria sedem fi-
xit Marcus suam. Sed hypo-
thesis hæc nullo testimonio ni-
tit. Et lingua græca præ co-
ca Alexandriæ dominabat
adeoque etiam Alexandriæ esset debuit scribere græce.
Quæstio nobis occurrit, cu-
jus solvenda erit similitudo
inter Matthæi et Marci E-
vangelia. Similitudo hæc to-
tolum realis, sed etiam ver-
balis eg. inter Mt. (15, 32... et Mr. 8, 1...)
hist de multiplicatione panis-
culorum panis. Mr. 4, 4... Mt.
13, 4.. Mr. 14, 43... Mat. 26, 47... Lk. 13-28 cum Mat 23-32 quorum
Similitudo illa tam frequens
inter unum et alterum
Evglium fortuita esse non potuit
Recentiores critici Germani
plura exstant convincia ex-
plicandi has similitudines
Eichhorni Protestantis sententia
fuisse primum aliquod
opusculum hebraice scriptum
de gestis Jesu. Ewaus Opus
fuisse hoc vocat evange-
lium primordiale. Ex hoc hau-
sisse deinde Evangelista
suas historias et doctrinam.
Sed concedamus hoc Evan-
gelium primordiale, tamen sunt diff.

plures adsunt loci qui similis
mi es quibus ipse magis
re solum quoad argumentum
sed ipsa verborum quoad series
nio quod magis adhuc mira
re solum quoad identitatem
formarum verborum has notas
ac comperimus. has relationes
quid estendere ex- presertim
in textu Græco. Chaq 15- inveni
quadam mutationes paucissimas
explicari potest identitatem
Eichhorn alii fuisse Evangelium
primarium linguam Hebræa ea-
rum illud fuisse utpote recepta
olim communem et qua
Ex hauriebant suas narra
tiones - § 11/13-

sultates quæ contra hanc hypothesin

1. Primum attendamus linguam græcam multo ditiorem esse lingua hebræa - ac proin multa vocabula & similia - ac proin dialectus hoc synonimorum eorundem via explicari potest inter utrumq Evangelistam.

1. plures græca vocabula respondent hebræo vocabulo

Sub respectu grammaticali mira & forma linguæ hebraicæ sed græcæ &. ac proin difficilia erat utrique convenire in una forma

Formæ copiæ

præteritum et futurum

eg. προσκαλεσάμενος τους μαθητας - Vox vocabit autem discipulos suos προσκαλεσάμενος potuit alia forma & que bona reddi - ac proprietatis - Auriet præsentis præteriti futuri

Matt. 15 v 32
Mar. 18 - 1
forma eadem usurpat.

Syri, Chaldæi etc. minime usurpant formas compositas, & contrario vero Græci & nimia libertas componendi verba eg προσκαλεσάς, μετακαλεσάς & unum idemq. Hæc quomodo convenire poterant Marcus et Matthæus si interpretabentur ex hebraico opusculo in græcam linguam

Forma cum præpositionibus ignota in hebræo notabitur in græca possumus hanc v. alteram formam adhibere -

Hebræi in ipsa activa & passiva ea tantum verba formata - ac proin ei eadem adjectiva apud utrumq evangelistam, cum occurrunt, huic conveniebit alia, quam evangelium primordiale causa assignari debet. eg. Joannes Baptista habuit ζωνην

„zonam coriaceam" quamvis hæc vestis indolem linguæ græcæ decendum erat singulum corii.

Quas difficultates nos advertimus in explicatione similitudinis inter Matthæum et Marcum, ex hypothesi Eichhornii illius evangelii hebraici primordialis adnotavit etiam Marshallus, et destruens hypothesin Eichhornii, suam propriam illocum ejus subjecit

In introductione Michaelis

Hypothesis Marshii tollum removet difficultates explicandi similitudines inter Matthæum et Marcum sed etiam inter Lucam. Similitudines hæ occurrunt inter Matthæum et Marcum, Matthæum et Lucam et Marcum et Lucam. Hypothesi hæc ergo. Scripsit ille primum evangelium sed tunc in versione græca, et ex hac versione confectum fuit ea evangelium a Marco et Luca. Matthæus vero scripsit evangelium hebraice et primævo textu evangelii. Interpres vero Matthæi ad manus habuit evangelium Marci et Lucæ et ad hæc interpretabat Evangelium S. Matthæi. Tempore quo Marsh hæc statuebat suam hypothesin Eichhornius vidit et in secunda editione suæ Introductionis dem. outtravit insufficientiam hypothesis Marshii et suam propriam modificatam posuit hanc: Statim mihi occurrit hoc evangelium primævum, a quo hæc derivant similitudinem. Evangelium hoc primordiale hebraice scriptum, postea versum in græcum, et ex hac versione græca processit evangelium Matthæi. Deinde Marcus inspiciens opus Matthæi

quod formam loquendum in hoc hunc ferunt portæ narrationis eadem hinc nil rerum Græcum interpretum Matthæi in amborum verath tum Marcum tum Lucam —

primordiale monumentum et hebraicum sed quia competam fuisse versionem græcam ita ut hæc evangelistis in hac illo versione usus — (Differentiæ ab hoc usus) — Matthæum ex hebraeo scripsit — Non obstante communi fonte evang Matthæi dabat aliud exemplar hebraicum primordialis evang. ad dictatum quod ea modificationis — hujus exemplaris — dabat versio: ex 4 mss

Hujus codicis 3 dabat versio 3 codices hebraei et 3 homines versionis græcas —

primo codices – ex illis haurebant – ubi convenit Matth. cum Marc. illa versione graeca sub mediante qui sunt – Ubi convenit Matth. inter praesupponunt, utentes Thom codice alia versione modificata – mediante versione illa Graeca –

habuit prae oculis aliam versionem huius Evangelii et adhuc aliqua Lucas [admittitur ab Eichhornio] Itaq. exemplaria hebraea evangelii primordialis, et totidem versiones graecas ipsis confectas et modificatas sed hac ratione in explicat similitudo inter Marcum et Lucam. oportuit ad plenam explicationem horum similitudinum admittere exemplaria hebraea et totidem versiones. F.

F Nova hypothesis Gratii qui tria evangelia graeca fuisse facta ex hebraeo et loca ex Marco et Lucas in Matth translata s, admittit interpolationes. Nempe interpretem loca graeca desiderabantur in Marco et Matthaeo substituisse.

Sed quamvis hypotheses hae pro possibilibus, sed spectato fonte, ex quo derivandi, esse debent. nam nullus scriptor antiquor de evangelio illo primordiali aliquid locutus est. Sed Quamvis autem testimonia perire potuerant, tamen ipsum evangelium primo tam diu debuit notum esse. Nam sept. S. Paul. minime ut ad Philemonem, alia parva religiose conservata, itaq. admitti nequit, ut opus tam magni momenti decem Joannis ad Gajum et Gajum epistolis brevissimis privatis

locis fata diu per conservaverit, praesertim quum antiquius esset doctrina evangelii v. d. 18/3 882.

Contra hanc objectionem nostram reponunt adversarii eo tum illud primum fuisse possibile sed et

F Hypothesis Gratii in opere 18 novam hypothesin proponit Gratius. 1° fuit proprium evangelium Hebraeorum ad normam hujus proto evangelii conscriptum Matthaei – (cum hoc textus coincidit Matthaei – (cum hoc textus coincidit Matthaei – (cum hoc textus coincidit

necessariam fuisse. Hoc
testatem hanc probant 1)
respectu habito ad popu-
lum. 2) Non necesse fuit,
dicunt, ut in quodam mo-
mumento exarata essent do-
trina et fata Dñi ut po-
pulus fieri ~~ex~~ posset, quæ acta & et dicta ejus.
Sed ~~I~~ attendamus Paliset.
nam arctis limitibus cir-
cumscriptam, pro necessi-
tate absoluta hujus mo-
numenti prioribus annis
post Ascensionem non
~~fuerit~~ pugna
simus, postea autem exaltavit nostra Evangelia
2) respectu Doctor. ajunt,
necesse fuisse quandam
normam sanam fuisse ut
prædicatio ad unam normam
~~fieret~~ fieret. ut Apli. prædicando fidem haberent
inde non numerus

Necessitas publica absoluta

in margine cavit primus Apostolus ut nullus ejus mos

Fuit primos fideles fuisse Judæos, qui Jesum audiebant, ões fere noverant Dñm, quis facta apertæ haberent Tempore isto quo animi erant pleni

vetus nota ejus ut cecidit re evangelia

Cap. VIII v. 5 Martii 1861 r.

Respondemus hanc necessitatem mi-
nime confirmari posse ipsius
Spiritus S. Sancti prædicationis e-
xempla, contrarium probant
et ostendunt modum prædi-
cationis varium fuisse. Ut
Petrus Act. 2, 14... ex actione
immissi Spiritus Sancti ex ca-
sionem sumit ad adumbran-
da tempora Messiæ. Ita hac
prædicatione provocat Petrus

puta Dñi præmebant, ut quid eorum quasi tandem in præmium revocarent — et inde deri-vabant, quidam capite doctrinæ Xti.

in Jurea ejus acusatus ebrietatis, ubi illa ingeniosa ad animi occasionem

Psal. 15, 8. „Providebam Dominum in conspectu meo semper: quoniam
„a dextris est mihi ne commovear. Propter hoc lætatum est cor meum, et exul-
ad quem locum minime pro- „tavit lingua mea: insu-
vocant Evangelistæ. Dum i- „per et caro mea re-
stas locus inde signa præcepta „quiescet in spe."
prædicationis extemporanea,
dum citatio Ps occurrit apud
evangelistas, hinc fuit hypo-

Ps 53- C8-12 Actor

thesis adversariorum applicanda necessitatem typi praedicationis normae cuiusque.
Scribitur Philippus Act. 8. 32. adeque nulla praeparatione verba Esaiae 53.7. Eunucho laudatis regiae domestico explicat, quae ipse lector desiderat in Evangeliis. Proin necessitas existentiae huius evangelii primordialis ad systematice doctrinam proponendam reprobatur. FE

Adversarii provocant ad citationes Patrum, quae differunt a nostro textu, et hanc differentiam dicunt esse ideo, quia Patres citabant evangelium primordiale. Sed Patres per se per libros N. T. potuerunt habere quoddam opus continens systema doctrinae vel facta Christi. Sed hoc mera et hypothesis, nullo argumento probata, vel unquam probanda, prout patet ex dictis. Sed citationes Patrum differentes a nostro textu nullam differentiam parium, nam si attendamus Clementem Romanum, Ignatium etc. fuisse socios et ipsos Apostolos proin audisse plura in conjugata in libris N. T. tamen similia, et pluries repetita ac proin Clemens Romanus et Barnabas similia vel diversa a nostris libris protulerunt quidam in talibus enim casibus provocant ad depositum doctrinae et traditionem. Haec 1a causa differentiae inter citationes Patrum et nostrum textum, nimirum quia Patres plura potuerunt citare ex nostris libris sed ex propria scientia quam acce-

53.7
Tanquam ovis ad occisionem ductus est.

si non aperuit os suum
ejusmodi locum in comprehendimus
in Evangeliis –
55 7ma ejus Domus inventabit

nec locus iste invenitur in evang. nostro – praedicationem itaque Evangelistae in parte conformatam ad quartum typum

Nec proin evang. vestra aeque typo adaptata fuisse – nec aliquod exemplar quod substrat primaevum Evang. vocat

F Provocant ad Epistam S. Pauli ad Timoth. ubi ei commendat S. Apst ut ad depositum se conformaret; sed non est probatum depositum hoc fuisse librum; potius S. Apst hic de traditione loquitur –

Patres nihil dicunt de hujusmodi typo et narrationes ejus sunt dissimiles. v. g. cum Evangelista dissimiles admittimus ex Evangeliis descriptas esse citationes si ultimum concludimus Patres provocasse ad propriam scientiam de textu – Cl. R. vir Apstle qui plus didicisse ab Apstle quam scriptum est in Evangeliis –

sperunt ex ore Apl[or]- etc
Supra sequit corollarium: Si occurrit
locus apud S. Patrem, qui in nostro textu Evangelii, de statim pu-
Patrem locum hunc desumpsit
se ex apocrypho- nam forte
erat casus contrarius adesse i.e. quod
liber apocryphus ex hoc Patre citat
locum, qui in text. nostro erat ex traditione orig.
eg. in epla ad Smyrnenses le-
gimus

ex patre citationem illam apoc
fonte puro in apocryphum in
tota est- Dowiedz, że do-
apocryfow winny zgadzania
do z tego egzemplarza pierwo
tnej ewangelii

ex quasi citaret locum Evan-
gelii, sed locus ille è in Evan-
gelio Nazaraeorum:

de ew. pierwszej wersyi wiadom
wiele od Apost- nie dziwnego
że pisarz Apocryfu pierwsze
dwa dzieła do swego
dzieła- Chociaby mamy
i bdz. wzięt co z Apocryfu
ale uprzedzić apokryfu ale
nigdy istniał + Ktora chronić
mogła by prawdziwą czytan
zastępującą

Alium dæmonium corporale
tumptum credit ex Evangelio
Nazaraeorum sed contrarium
fieri potuit. Verosimile
è locum hunc præterissum
fuisse a scriptore Græco Evgelii
S. Matthæi

+ Alia hypotesi firmandi sua
hypotesi

Altera causa assignari potest
quod colligitur ex iis quæ de
historia textus protuli.

Nullam Apłi videtur opus
alios Evangelii- Marcus
ii videtur Matthæi- Lucas ii
1a nec II- nobis non adhuc
successive Evang. illos exorta

Ut vero rationalistæ hypothesi
sua de evangelio primordiali fal-
sum subministrarent, provocant
ad hypothesin, quæ statuit, mul-
lum ipsum alterius Apli E-
vangelium legisse ac proin
opus fuisse ut ex uno fonte
res sua sensa decerperent.

ad ita cum successive quid
impediebat, ut ea videsse-
runt dial, multos conatus
fuisse qui describerent hec
quæ in ans completa sunt,
si episcopi duus nota fuissent
opera et cor- qui conati fuisset
opus coniungere — charitas fidelium

Sed quare ii viderunt? lege-
rant? Evangelia, ipsis ra-
tionalistis fautoribus, in eo-
dem tempore scripta fuerunt
ac proin quid obstabat, quo-
minus unus alterius Evan-
gelium videret. Vinculum
charitatis strictum fuit inter
primos Dnos. Roma, Smyrna,
Ephesus etc. commercium inter

id fecit ut opera sancta statim visioni
Ecclesiæ communicarentur, itaq hoc modo
assertionem suam firmare non possunt.—
Fogelius Ubum dix Lat. Textkritiker, der
bereits und mehrfach Eichhornischen nostram
sententiam infirmare studebat dicens: in Evan-
gelio semitta discrepare, ordinem rarum
esse, imo nonnulla contraria, factaratio
modo enarrata. Quod factum si esset
si alter Evang: alterig opp ad manu haberet.—
Sed cum Livium et Polibium idem dem ipse
ipse: Livium ex Polibio multa excerpsisse, itaq
juxta Fogelium aperire debuerunt eos eodem
modo ex fonte hausisse, sed cum Livium
multa ex Polibio desumpsisse, nihilominus
discrimen inter eos invenitis, prima Livij
pactorum quæ desumpsit ex Polibio multa
alia aliunde scire potuit.—

se habuerunt. ac proinde potius
esset, si ignoraret de evange-
lio suo collega alter Apos-
to explicandos istaq; simili-
tudines inter Evangelistas Sy-
opticos, nobis arridet hypothe-
sis, quę statuit, unum Evan-
gelistam alterius opere pro
fonte usum et pręq oculis
habuisse. illudque complevisse
Datem nic innego przypuścić się
można, jak tylko że Mateusz
przed oczyma Marka, a Łukasz
obudwóch. Racyonaliscy powia-
dają, że albo ten mogł przypadek,
albo że wszyscy brali z evan-
gelium primordiale. był przyczy-
na zgodności w opowiadaniu E-
wangelistów, ale że pierwsze
według nich mniemania inaczej nie
mogło. przeto musiało być dru-
gie. Odpowiadamy że pierwszej
hypotezie nawet wprzyja Zwia-
tek miłości bliźniey Mościoły
i pierwszych Rzjan. Ale temu
zaprzeczają antilogias między
jednym i drugim Evangelistą,
któreby nie były, gdyby jeden dru-
giego miał przed oczyma. Od-
powiadamy, że antilogie są
tylko pozorne, jak to nie raz
dowiedziono, zostało i pochodzą
one z różnicy celu, w jakim
one pisali, z równieżi że jeden
drugiego dopełniał.
Nikomu nie pokaże tu chcę
się na to, aby coraz nowe hypote-
zy wyszukiwać. Zagadzają się dru-
gie na Evangelium primordiale.
Ale gdy że okazały się niedosta-
teczne, Gieseler wymyślił

Everlasta circuli Imperii per optimo probatz

Nec a contra affirmanum Evang. Matthaei primarius opus antecessit. et eius tam hyp. subst. nobis ad diffi- cultates.—

Opinia Vogela powtórzona w roku 1812.

R. 1812 opinia Vogela — uwagi co do

R. 1818

Ustawia Krytyke

nową hypotezę, t. j. że zamiast Ewangelium primordiale pisane przyjmuje evangelium ustne. Gdy bowiem Apostołowie rozbrali się po wniebowstąpieniu Pana każdy z nich udawał się do innego kraju i w dziedzinie jego opowiadał. Lecz ponieważ mieli się rozejść, przeto obijali sobie o pamięć znaczniejsze nauki i fakta Jezusa, wzajemnie uzupełniali opowiadanie jeden drugiego, z tąd mieli typ, formę, według której mogliby jednozgodnie opowiadać Ewangelję. Ci co nie należeli do Apostołów, a mieli opowiadać Ewangelję, musieli się tej formy trzymać. Stąd mówi Gieseler głowna wybitniejsze fakta są jednakowo opisane, a mniej ważne nie. Lecz potrzeba było aby Ewangelja była nie mechanicznie była opowiadaną, formułami. Apostoł mówi przykładowo do Tymoteusza. — i ad Gal. 2. „deinde post annos quatuordecim, iterum ascendi Hierosolymam cum Barnaba, assumpto et Tito. Ascendi autem secundum revelationem: et contuli cum illis evangelium, quod praedico in gentibus, seorsum autem iis, qui videbantur aliquid esse: ne forte in vacuum curram, aut cucurrerim." — Przyczyna tego była nie pogrom. Paweł z Barnabą uczy przeciwnie jak inni bo nie uczy legalia. a gdyby ta norma była, toby nie potrzebował chodzić do Jerozolimy sprawdzać naukę — ~~toby nie~~ Zdaje się gdyby było to evangelium ustne primordiale, nie potrzebaby ~~mieć~~ jak tylko jedną ewangelja. co też tyczy opowiadania faktów

d. 11 Martii 1861.

Lecz ta hypoteza zupełnie przeczy jak opowiadaniu Ewang. fakta były znane nauka mniej. Chrystus więc w rodzaju słowa nauki i nie czyn rapsodyczne opowiadanie miało miejsce — tymczasem nigdzie nie podobnego nie widzimy. Gdyby tylko rzymskie nie było to tak Ewang. byłaby nie tak mocno przylgnął do tradycji — zresztą gdy była z przyczyny Ewang. utworzona, pisana tak jak dzieło przyjęte 4 Ewang, które się tobie [illegible] potępiają.

Autor ten powie że niebyli pierwszymi Apost. — to przecie ułatwić się mogli tem postarzaniem do jednostronnego widzenia rzeczy

podrobnemu Ewan. św. Marka do Luke
Da się wytłomaczyć wspro popodobieństwie
ze św. Marek znał już Ewangelia
Marka nie był na Wzgórzu Krzyża
Św. Łuk. - mniej więcej wiadomo
naocznego Mat. - wyjątkowy fakt
transfiguracji i cudu widomy Jezus
przy grobie nikogo nie było obecny
„Magdalene, et altera Maria, videre sepulchrum"

Fakta mniej ważne są, jednako
bo opowiedziane - inne ważne
nie - + jest wiarygodny fakt rzeczy-
wisty, bez zaprzeczenia ważny.
Mateusz 28,1 jedynie stawia tylko 2 nie-
wiasty idące do grobu: „venit Maria
Magdalene et altera Maria videre sepulchrum" aby widzieć grób.
u Marka 16,1 zaś trzy: Maria Magdalene,
„et Maria Jacobi, et Salome emerunt aromata, ut venientes ungerent Jesum"
aby namaścić ciało - u Łukasza
Chrystus kazał Marii trzymać Jemu do
innego środa i nie dam pisał 24,1 zaś nie na imiona: „Una autem
jest to fantazmat Sabbathi valde diluculo venerunt ad mo-
numentum, portantes quæ paraverant aromata".
S. Mateusz mówi 28,2 „Et ecce terræ
„motus factus est magnus. Angelus enim
„Dni descendit de cælo et accedens revolvit lapidem"
F „Et dicebant ad invicem:
„Quis revolvet nobis lapidem
„ab ostio monu-
„menti? Et respicientes
„vident revolutum
„lapidem".
u Marka 16,3 zaś wystawione
kobiety naradzające się nad
odwaleniem kamienia, czego nie
ma u Mateusza - jak również
u Marka 16,5 in monumento (X)
(X) „Et introeuntes in mo-
„numentum viderunt ju-
„venem sedentem in dex-
„tris, cooperatum stola can-
„dida, et obstupuerunt."
(1) „Erat autem aspectus
„ejus sicut fulgur: et ve-
„stimentum ejus sicut nix".
Łatwo niezgrawda co Łuk.
mówi. w. 4.
(2) Luc. 24,4. „Et factum est dum
„mente consternarentur
„de illa ista, ecce duo viri
„steterunt secus illas in ve-
„ste fulgenti."
u Mateusza jak również
u Marka 16,5 in monumento (X)
u Mateusza super lapidem
sedentem anioła
kamienia Mateusz 28,3 (1) u Łukasza (2)
dodaje jeszcze drugiego anioła
Zatem wracamy do naszej hypo-
tezy i mówimy że S. Marek
używał za źródło S. Mateusza.
To tylko możemy za pewne, bio-
rzyć, że pewne przekazy, czego sami nie
byli świadkami - a czego nie
byliśmy świadkami, tam uży-
wamy świadectwa współczesnych
Nic więcej dziwnego że S. Marek
który był tylko uczniem i nie
zawsze był z Jezusem, użył
za źródło do swej Ewangelii, E-
wangelii S. Mateusza, jako
jedynej po ręce, i napisanej
przez świadka naocznego.
Dla czego by Ewangelia, która
dana Tysiącu Jezusa, lub ty-
siącu i nim od świadków na-
ocznych, mieli się udawać do
źródeł martwych.

Niemcy cytują S. Justyna. Jeden dział contra Tryphonem cytujący Stary Testament, cytuje dosłownie. To nie dziwo o dowodzeniu spełnienia proroctw. Cytujący zaś Nowy Testament, nie tak dokładnie cytuje. Severyn Vater zebrał te cytacye N. T. i one stanowią poprawnie porównanie tekstem, ale dalekie. Niemcy to biorą za tekst ów evangelii porównali. F

Rozumie się, że S. Marek pisząc w celu różnym od Mateusza, musiał też i inne okoliczności przedstawić. Widzimy u niego niektóre szczegóły pominięte u Mateusza np Mat. 9, 2. „Et ecce offerebant ei paralyticum jacentem in lecto. Et „dens Jesus fidem illorum, dixit paralytico: confide fili, remittuntur tibi peccata „tua".

Tymczasem u Mar. 2, 3. znajdujemy szczegóły: „qui a quatuor portabatur. Et quum non possent offerre eum illi propter turbam, nudaverunt „tectum ubi erat: et patefacientes submiserunt „grabatum, in quo paralyticus jacebat. Quum autem videret Jesus fidem illorum, ait paralytico: ei. Podobnież w rozdz. Mat. 9, 20. kobieta de mulière fluxum sanguinis patiente ek Mar. 5, 25. uwydatnia cud ten - przedstawiając że niewiasta ta straciła majętność na lekarzy. Mateusz opowiada tylko że dotknęła szaty Jezusa - a Marek dodaje jeszcze co ona uczyniła (!) Niektóre drobne szczegóły u Mateusza pominięte, są u Marka Mat. 9, 18. przychodzi dopiero prosić Jezusa o uzdrowienie córki - Marek dodaje że by to Jair dopiero tydzień Mat. 15, 22. powiada że była niewiasta chananejska - i Marek Mat. 7, 26. dodaje że Syro-fenicyanka genere. Mat. 27, 57. Józef z Arymatei był mąż bogaty - a Marek 15, 43. „nobilis decurio" powiada że należał do rady, i przywodzi rozmowę, niż Jezus z Piłatem.

F. Ex ipso S^to Justino M. demonstrare videtur hanc suam hypothesin, nempe: loci isti saepius occurrunt et semper alia forma, quo fieri non potuerit si ex aliquo protoevangelio extemporaneo innotuissent sententiam protulit eum ex memoria citasse. — Duo alii patres [illegible] eidem secundi quidem et S. Justino ergo stat suffragium deberemque typos prototypos quos fuerunt patres. —

Comparatio Evangelii S. Marci cum S. Matth.

Powinno jednak takich szczegółów
Ewangelja Marka jest krótsza
od innych wszystkich. Widać
oszczędzić się i pospiechem pi-
sał. Nie kładzie wstępu, ale
tylko tytuł. potem po 2ch wier.
szach skarnodrzejstwo Jana ma-
luje. Co potem przechodzi do jego
chrztu. i per saltum powycho-
dząc nowi ochrzcie Jezusa
i odtąd już nie puszcza
mici opowiadania faktów Je-
zusa. — Hoc ergo demon-
strandi Marcum quamvis non ocula-
tum testem eor. qui in E-
vangelium retulit sed perce-
pisse ab immediato teste.
Sed quis fuerit testis hic
S.S. Petrus. Hujus rei testes
s Patres — et indicia interna
in Evangelio contenta. Hoc refer.
P. X. 12. Martii 1861. mus factum illud, quod respe com-
memorat nomen S. Petri a
Marco ubi revera necesse est
eg. 5, 37. quasi adjustifican-
dum de necessitate a narra-
tione Matthaei. Adducit testem
oculatum hujus rec. Petrum.
Cap. 14, 33-41. refert orationem hu-
montanam dictam, apud ju-
dicium. Similiter Marcus et Matthaeus
28, 10. refert, Dnum injunxisse
annunciare de sua resurrec-
tione discipulis. Marcus vero
16, 7. addit: et Petro. Hujus rei
alia causa assignari nequit
quam provocatio ad testimonium
Petri testis oculatis. Hanc
per hypothesin nostram con-
probat omissio narrationis
eor. qui gloriosa de Petro
dicunt in aliis evangeliis
occurrunt, ut de ejus primatu

(1) „Et ne admiserit quemquam se
„sequi, nisi Petrum, et Ja-
„cobum, et Joannem fra-
„trem Jacobi."
Fil Mat. 9, 23-25. Historia
de filia Jairi ~~adiuvam~~ re-
suscitata. Mrk M-5

(2) Mat. 28, 7. 10. Angelus dicit
ad mulieres: „Et cito euntes
„dicite discipulis ejus quia ele-
„surrexit: et ecce praecedit
„vos in Galilaeam" etc Postea
autem quam illae profectae
sunt, occurrit eis Jesus
et idem injungit ibid. 28, 10.
„ite, nunciate fratribus meis
„ut eant in Galilaeam, ibi me
„videbunt!" Mar. 16, 7. vero
Jairi Angelus dicit ad mu-
lieres: „Sed ite, dicite discipu-
„lis ejus, et Petro, quia praece-
„dit vos in Galilaeam: ibi
„eum videbitis, sicut dixit
„vobis."

Mar 11-12-15 de ficu maledicta
memorat Petrus — subjungit etiam ejus
in Matheo desiderium et utpote in illo
confirmanda nomen Petro praefa
Mar. 13-3 de exitio urbis et mundi
Petrus erk 24-3 Mat ponunt in genere discipuli quadrupli

e contra vero referunt ignominiosa, et abnegatio. Sed jam Origenes observavit Eusebius: "Marcus quidem hoc scribit, sed Petrus narravit." Has itaq; quæstione solutâ accedamus ad considerandum quo ordine Marcus scripserit Evangelium. Primum, juxta ea quæ Papias de Marco et Matthæo tradidit, solum sed diversa quæ Matthæus et breviator Matthæi fuerit? R. Observamus quidem Marcum Evangelium dominicæ brevius esse evangelio Matthæi, sed observandum, quod prætermittit citationes ac parabolas, et miracula varia, altera tamen ex parte plura refert Marcus facta Jesu quam Matthæus alia vero refert quæ prætermisit a Matthæo loca apud Marcum quam apud Matthæum. Quæ integra ex Mt. transcripta 19. ita tamen ut aliquot verborum scripta sunt 12. Quæ Jesus conjungendi figuræ sunt 12. Quæ Jesus a Matthæo quam Mat. referunt 11. quæ Marcus supplevit et auxit 15. quæ primus aut solus scripsit, sunt 11. Hæc minime vocari potest Marcus breviator Matthæi. Num autem solum supplevit Marcus Matthæum? Negamus. Nam plura a Matthæo relata facta Marcus prætermisit. Hoc quidem posset illum consulto omisisse dixisse hoc, quia voluit supplere solum evangelium Matthæi. Sed respondemus: Si prætermittenda ducerat quædam facta et alia ut prætermisit præsertim quod quædam notitiæ monuit facta repetita a Marco. Imo ut ipsi Jesus Marci consilium, nonne potius ipsum Evangelium Matthæi transcripsisset iis additis, quæ addenda ipsi videbant?

qui Dæmonst. Evangel. l. 3. 8. 5. hæc habet: "Marcus cum ad illum historiæ locum veniret, ubi Jesus interrogavit, quem se esse homines dicerent, ipsique sui discipuli quam de se opinionem haberent, dubitasset Petrus: Tam quam de Petro, nihil illi respondentem Deum aut dicentem describit... Non enim interfuit Mr. iis, quæ a Petro dicta? ac ne Petrus quidem, quæ ad ipsum ac de ipso dicta sunt ab Deo, proprio motu proferre ausum tacuit. Hæc cum Petrus memoriæ tradenda indicavit, quanquam Mr. ea prætermisit. Quæ autem ad negationem suam pertinebant, in lucem protulit, et publicavit, quoniam post illam flere et amare. Quem in modum narrantem Marcum Marcus quidem hæc scribit, ac Petrus testatur; ora enim, quæ apud Mr. leguntur, narrationum dominum Petri dicunt esse commentaria." — + Ad rei meliorem elucidationem, in quantum numeris hæc relatio Marci ad Matthæum se primi potest, ex nris se computo locor. ab breviatore locor. pleniq narratore, et omissorum etc. Jesus referunt

Mat 9-2 cum Mar 2-2 de paralytico — Mat 9 tradit illa quæ præmittunt in Matt
Marcus Mat. 9-18 principis filiæ qui mortua de mortua puella
Marcus 5-2 ingressus cum fuisset membrum synagoga
M. 25-22 Mar. illum fuisse 7-26 Jairi
gratiam 22-26 Barabas vinctus insignis - reus
insignis - Mar- cus (15-7)
Crimina 27-57 de Josepho ab Arimath et Appo
latum cum divitem consilii esse sui
Mar 15-21 membrum consilii esse sui et alia profert quæ nominem cum Pilato
M. 14-13 Ubi potes abiitos esse ponem cum
8-14 Marcus apostolos habuisse unum parem

Comprehendit in charo quodam
praecipitato brevitas —
14 c. 1. incipit jam enarrationem
praedicationis — Evang.
chis pertractatis — reptim
mentione facta resurrectionis cum
claudit evangelium —
Ea quae gerebant post resurrectionem
usq. ad ascensionem vix aliquo verbo
memorat.
Quisquis vidit Joan, voluisse
alio absolvere statim expressius
repetit.
Una eaparte char. c. finis alterae
ex parte est compendiosus.
Illum pater Matthaeus alium habuisse
fontem patet — unum eorum
bene vel quorum, ille post
Petrum cujus narrationem usus
in conscribendi Evangelio. Quibus
erat visum ab ordine factor in duo
tradidit — recurrit ad Petrum —
Exemplo vide Prop X 12 chartis —
Prosper. stat. c. 8.
Mat 15-1 primum introitus Capharnaum
scilicet to 22-29 — series factor aliq
comprehendit in charo qui in Matthaeo
ubi diversus ordo narrationis.
Marci a Matth. mentorat Petrus —
24-36 Et prosecutus est eum Simon
et alii
Quae laudem meruit hoc quod
de Petro laudabile dicendum erat
praetermissum aut lapsu vero ejus
fere narratur

quae brevius 7. refert ad objectum abbreviationem
ang integra ad ubi compendium
verbo occurrit sunt II mo

quae justus a Marco et insuper
quae suppl quae angel simul
26 — an plures — pateria quae
Marcus primus aut solus
scripsit sunt II — Hyperi
quae plures e charis pathos
ac prima jam sententia augustius
adhuc potest quis illorum
abbreviatorem appellat —

II

Sed neq. Marcus in ordinem chronologicum redigere voluit facta a Matthaeo relata, nam praeter pauca, cetera alio eodem quo Matthaeus ordine refert alii non ordine chronologi- procul scripsit dubium. Stagi antiquor. hypothesin admittamus quidem refert Eusebius H. E. II c. 15. refert ex Papia et Clemente Alexandrino, aequant hi verbis „Quum Dei doctrina Christi „illustraverat .. tantus .. fulgor veri „tatis emicuit in mentibus eor, qui be- „atum audierant, ut parum haberent „semel audisse, nec contenti essent „caelestis verbi doctrinam viva voce „multis traditam scriptis accepisse, sed „Marcum Petri sectatorem, cujus hodieque „extat evangelium, cujus orarent, ut do- „trinae illius, quam auditu acceperant, scrip- „tum aliquod monumentum apud se relinqueret „neve priores destiterunt, quam hominem „quassent, auctoresq. scribendi illius, quod „secundum Marcum dicitur evangelii exti- „tissent ... Petrus librum illum auctoritate „sua comprobasse dicitur, ut deinceps „in ecclesiis legeretur." Finivit corpus patet An evangelium S. Marci e integrum.

Unicus locus oppugnat finis i. e. 16a 9 ad finem — explor missio et ascensio Dni posteriorib manus af- firmat, quia S. Gregorius e Hyssenus orat. II de resurr. et S. Hieronymus testant finem hujus evang. ideo deesse in pluribus exem- plaribus — professum esse eum (quia dicerat in codicib Graecis) locum illum tanquam ei pertineret ad evan- gelium illud et docere in multis codicibus Graecis. Sed in multis aliis contra- dicit adsunt. et S. Hieronymus in Com. in Mar. locum hunc commentat, adeoq. in ea re persuadet quod apud eos est locus iste. Insuper et Gregorius et Hieronymus testant, testant de co-

dicibus quos ad manus habebant i. e. Palæstinensibus in codicibus autem Lectionis ad locum Argumentis internis ostendit, ubinam adesse & posse de autentia hoc hujus. Color orationis, concatenatis ideis, alia perfecte constant Evangelio. Præterea sine hoc loco finis abruptus esset. — Ratio autem cur locus hic in multis codicibus græcis desit, erat lectio Ecclis. Mos enim erat jejunium absolvere hoc tempore quo incipiebat resurrectio. In ecclia Alexandrina credebat jejunium absolvi media nocte ante resurrectionem. Hanc post primum galli cinium denum. Hæc lectio etiam magis fuit accommodata mori Rho: mane..

Lectio autem Matthæi Ecclis Alexandrinæ. Hinc & qui legebant etiam evangelium conabant conciliare Marcum cum Matthæo. vespere autem sabbati Mat. surgens autem mane — prius obtuta narratio pugnat — diversitas temporis — turbabant hoc loco et tempus jejunii — remotum fuisse illogi hujusmodi narrationem — quæ vespere sabbati convenit cum illogi surgens mane — cui expressa est non tam vesperi qui pt elapso — adverbialis ad designandum tempus successivum — explicandum et sabbathi elapsi prima sabbati — mane primæ die Hebdomadæ — Hæc interpretatio obtinuit potorat in potor. Alex. ob pt in antiquissimam jam linguam graecam et in valentinam Coptic. — Illogi facile explicari potuit hunc locum defuisse in Mosco codicibus Alexandrinis

Neque ipse Xenium pastoris ipsius textus est.

in Hesichianis codicibus Alexandrinis

Præterea critica pro nostra parte ē, quia omissio est multo probabilis et facilis est gravis additio talis loci. — hanc autem omissio facile fieri potuit ob eam causam quod discrimen erat inter S. Matth et S. Marcum quoad designandum tempus resurrectionis —

Evangelium Lucæ

incipit more Græcorum a prefatiuncula quadam, qua indicant motiva auctoris. Præfat. hæc plurimum confert ad dilucidandas quæstiones quoad evangelium hoc. Quum autem variæ hypotheses ad explicandum Evangelium Lucæ, hinc et præfatiuncula hæc variis interpretatur. Videamus ergo sensum rectum et proprium. Duobus prioribus versiculis hujus præfationis causa indicatur. Græcorum quidem multi "conati sunt ordinare narrationem, quæ in "nobis completæ sunt rerum: sicut tradiderunt "nobis, qui ab initio ipsi viderunt, et ministri fuerunt sermonis." Duobus autem aliis continuum: "Visum est et mihi, assecuto omnia a principio diligenter, ex ordine tibi scribere, optime Theophile. Ut cognoscas eorum verborum de quibus eruditus es veritatem."

Multi quinam? Non Marcus et Matthæus, sed plures quam juxta morem dicendi Græcorum et Hebræorum multi significant duos, sed plures. Conati sunt Marcus autem et Matthæus conscripserunt. ordinare ἀνατάξασθαι. Idem verbum præsupponit multa scripta, quæ ad ordinem redigerent. Matthæus autem et Marcus in ordine chronologico scripserunt. narratio

Isti itaque multi idem ordinarunt narrationem juxta sermones eorum, qui ipsi viderunt rerum. Hæc autem de Matthæo et Marco dici nequeunt. Itaque quum multi conati sunt sed frustra,

opera eorum itaque fuerunt, tum cognoscimus

non intelligunt quoqui apocrypha quæ Irenæus dicebam traditam nam in operibus illis supponit vera esse narrata relationem esse certam in apocryphis "falsa fabulis sibi vos" vertendo indicat plurimos fuisse qui instanter opera sibi et Marci narrationem in ordinem sunt

31/4 1862

visum ē et mihi (itaq; idem
consilium habet cum illis
multis) assento omnia a principio
fa priori monet tibi fidem
adhibenda, ~~a~~ nam (consecu-
tus ē testimonia aliorū testium
oculariū) diligenter (conside-
da t diligentiam tuam in cog-
noscendis rebus prędicto-
rum tuorū) ut ordine ti-
bi scribam, gr. καθεξῆς σοι γράψαι
(itaq; suis chronologico ordine
nam illi multi ordinabant so-
lum orationes) et nonulli pu-
tant per multos qui conati sunt
ordine narrationem texere
intelligunt apocrypha. Sed
hi tibi cognita sunt. et con-
silium par. ē erat historicum
prout horum qui conati s.-
Apocrypha fabellis abeg. or-
dine ē replēta. Przytem
Apli contra postanowili
zkt. - A tych kilka wier-
szy widać że istniało pismo
o życiu i nauce Chry-
sta bowiem objawiała się nie-
raz obfitość świadków na-
ocznych) zatrzymania na pi-
śmie tego co Pokus robił i nau-
czał. Wielu brzydzi się
tego za przykładem Ewange-
listów - lecz cała nie dopie-
ro bo nie byli inspirati.
Evangelium suum dicat Lu-
cas ipse Theophilo, de quo postea dicemus.
Color dictionis, stylus, quam-
vis purior et magis graecus,
tamen abundat phrasibus
orientalibus. Itaq; auctor
debuit esse Palaestinensis ē Syrus.

in quo exadam

quid alius ē ordinare narratio
num et alius scribere ex ordine

Quoad Templum adorabimus
deum in loco. Qui ratione cons
cutus est. significat visum
et mihi - et denominat
dum contra, ipsum evangelium
apud suam qui viderunt, et
narrationis fuissent, ministri-
Ex ordine scribere in Greek sum
dum ē. ac utpote in Greek scripto
ri incidere in narrationem fort
etiam inelegico ordine omisso
Generatim, suam consumpsisse
ordine chronologico perhibet
Dicti color rationis certo
stylus purior suum et quasi
Graecum - quivis utrisq; qui
utrosq; suum. ē lingua S. Lucas
scholarium et ejus notatis sua
Hebraeis utamur: hebraeis - ca-
thonis stylo pro certo habemus
suum stylo palestinensem
ro. typum
In opere suo auctor predicit cogni-
tionem perfectam rerum Hebrae-
cum ex facto concludimus Lucam
fuisse ē Hebraeam religione ē
saltem proselytum

Persona S. Lucae.

+ g 11/23/15

Insuper auctori nota ~~auctoritas~~ fuerunt instituta religionis hebraicae. Itaq. auctor debuit esse e Hebraeis e proselyta sabbatum. Et hoc confirmant Eusebius et Hieronymus qui testantur Lucam natum fuisse Antiochiae in Syria. et ex Act. 1, XIX. colligere possumus auctorem non fuisse Iudaeum. „Et notum factum est omnibus habitantibus Jerusalem, ita ut appellaretur ager ille, lingua eorum, Haceldama." Verba haec Petri. et Petrus si dixerat haec quidam per Haceldama in lingua eorum intelligerat. Itaque credimus haec verba a Luca addita, et eum linguam hebraeam exoticam fuisse.

1. v 18 Ethic: quidem Judas

non fuit Hebraeus fides

Quod autem Lucas fuerit proselyta confirmat locus Coloss. IV, 10 „salutat vos Aristarchus... et Marcus... et Jesus qui dicitur Justus qui sunt ex circumcisione: hi soli adjutores mei in regno Dei, qui mihi fuerunt „solatio". Roma missa haec epistola – „Salutat vos Epaphras, qui est ex vobis (i. e. ex Colossensibus, gentilibus) et Lucas medicus charissimus" adeoque junxit eum pari loco cum Luca. Idem memorat, videri Lucam fuisse medicum. idem traditio constans et loca evangelii Lucae confirmant. nam ubi Matthaeus et Marcus de morbo aliquo agunt, dicunt generaliter, Lucas autem utitur hac de re vocabulis scientificis graecis. quod optime concordat cum patria ejus Antiochia ubi graeca lingua et medicina erat in usu.

Eg. ubi Mos et Aaron pro vestem vulgarem vasos exercitii usurpat eorum observavere — de illis qui valetudinem mutabant M. Luther. [illegible] et contra Lucas [illegible] valetudinem mortis speciales Mos. de morbo Petr. jacentem febribus 4-38 ex Luc Actor 3-10 apostolis sanitatem venal. 1-30

Notandum: Origenem, Dorotheum Thyrium, Epiphanium dicere, Lucam fuisse ex 70 Jubis unum perfecta ex c. 10 act 25 ubi de visione de mundis et immundis de praeputio de iis vitiatis quasi spiritali circumcisione junctus eis apostolis

Sed plures contra sentiunt, ideo, quia Lucas in praefatione sua ait: „visum et mihi [illegible] scribere per ordinem“

Theodoret, Augustinus, Hieron, Euseb. Tertull. Joannes negant argumentum illud provare debuisse ea praefationem vitia ab aliis accepisse ea quae alios tradiderunt.

Si autem esset unus ex 70 Jubis minime ipsi opus esset provocare ad testimonium aliorum.

Fuit autem discipulus et comes [illegible] tempore [illegible] S. Pauli individuus. e. adhaesit eum ipse Romam venit. P. XII c. 19 Marca 1861.

Irenaeus, Origenes, Clemens Alex. etc. testant S. Lucam exse auctorem hujus evangelii:

Illustr ex Imm medicum Antiochiae ut ejus scripta indicant, operis peritia et [illegible] quae continuus [illegible] comes erat. (scripsit evangelium“

Theophilus, cui dicat Lucas opus suum, quis esset difficile determinare. Alius sentit S. Chrysostomus, Theophilus e persona, a viris pietate Ambrosium Deo charos- Προηκοπτοι audem quidam Recentiores Edita. Ipse c. 1 dat sententia S. primum hunc tenuisse c. probabilius e. Theophilum esse nomen viri, quam titulus ἀρίστου κρατίστους qui cognomine designandi praefecti et nobilis- simi Romani, nam Hebraei ei pate- bat aditus ad dignitates Hebraeus. Utaque Theophilus nomen fuit Palestinae hujus et Jovis se, patet exinde quod Lucas subjungit adnotationes geographicas 8, 26 de regione Gedarenorum contra Galilaeam. Nazareth non contra quod ei decisset. si Theophilus esset Hebraeus origine.

describens ritus mores Hebraeorum et Europaeorum Hebraeus caeteroquin plus erat.

Non fuit Graecus Theophilus
Lucas in Act. Apost.
quia de Macedonia etc. idem
subjungit adnotationes ejus
modi. Quum autem de Sici-
lia loquitur, nihil simile facit
idem et de Italia — de Roma
Stacy fuit Italus. Duobus ti-
Lucas
ri servientibus enarrat ea ora
quae a Paulo Romae gesta s.
Stacy supponebat Lucam Theo-
philum optime hasce noisse
quia propriis vidit oculis.
Eximde haud absurde collegeris
Theophilum Romanum fuisse. Quia
quod unum probitatis discrimen gentis Paulo quia Lucas gessit tradit ipse testis.
Si vero admittere nomi-
ne Theophili intelligendam
sectam aliquam. Secta hic
debuit esse insignis et
una ob easdem causas, quas
protulimus probantes Theo-
philum Romanum fuisse.
At nisse autem, Thucydidem
Graecum abhorrebat nomine
quodam proprio designare comuni-
tatem — Sectam attendamus an argumentum autem, hoc
excludit addictiones perso-
nales

Act 28-12-13-15
tres tabernas ipsi obviam ire determinat.

motatis mutandis apparebat
per multa loca, postea hinc
deducebat.
Sed Deus fuit personae individualis
nam nullam historiam invenimus
Lucas illi opus
describentes dedicabant opus
omnibus. Intelligere se possumus quare
declinaret ab illo invidiosas
Cum nulla mentio personalis auctoris
vel mutuus Evangg reprobabat ad
narrationes, quae nulla in relatione
erat cum illo viro.
Sed quivis speciali personae opus
hoc scriptum dicamus nihil to-
tum ex argumento videmus
Spiritus inservire oportet et se
Antiquis non erat mos Deum no-
minis personam dare.

Relatio hujus evangelii ad evangelium Matthaei et Marci.

Lucas ex Mat. et Marc. plura in evangelium suum fere verbotenus intulit.

cf. Mat. 8, 19-22 — Luc. 9, 57...

„Et accedens unus scriba, ait
„illi: Magister, sequar te, quo-
„cunque ieris.
„Et dixit ei Jesus: Vulpes foveas
„habent, et volucres caeli nidos:
„Filius autem hominis non habet
„ubi caput reclinet.
„Alius autem de discipulis ejus
„ait illi: Dñe, permitte me pri-
„mum ire, et sepelire patrem meum.

„...dixit quidam ad illum:
„sequar te quocumque
„ieris.
„Dixit illi Jesus: Vulpes
„foveas habent, et volucres
„caeli nidos: Filius autem ho-
„minis non habet ubi caput
„reclinet.
„Alii autem ad alterum:
„Sequere me; ille autem
„dixit: Dñe permitte mi-

Mat.

„Jesus autem ait illi: Sequere me, et dimitte mortuos sepelire mortuos suos.“

Luc.

„primum ire, et sepelire patrem meum.
„Dixitque ei Jesus: Sine „ut mortui sepeliant mortuos suos: tu autem vade „et annuntia regnum Dei.

Ewangelia o wskrzeszeniu córki Jaira przytaczają Mat. Marek i Łukasz. Ewangelia Mateusza ma tylko 9 wierszy, Marka 43, a Łukasza 56. Ewangelia Mateusza jest najkrótsza, najzwięźlejsza, najbardziej lapidarna. Ewangelia Marka najbardziej plastyczna, najbardziej malownicza, najbardziej obrazowa. Ewangelia Łukasza najbardziej psychologiczna, najbardziej wnikająca w duszę bohaterów. Ewangelia Mateusza najbardziej teologiczna, najbardziej skupiona na Jezusie. Ewangelia Marka najbardziej ludowa, najbardziej skupiona na cudzie. Ewangelia Łukasza najbardziej literacka, najbardziej skupiona na człowieku.

Lucas itaq; ex evangeliorum decessorum suam multa descripsit. Si tamen suum opus illis adnectebat. Plura suis habet sibi propria. Suum sub respectu dictionis, suum sub respectu narationis. et arguendi. quae differunt a deo[rsum] pos[ter].

Deus conveniunt Lucas sy-
ntaxe. ut breves enuncia-
tiones, repetitiones cum-
ctionis kai ut hebraicum ו,
phrasis kai ἐγένετο factum est autem. respon-
dens hebraicum וַיְהִי waichi. Sae-
pius repetitio pronominis
αὐτος. ejus loco sufficit. Si hebraismus ipsa
lingua apud Lucam & puris,
simus ita Marco et Matthaeo.
Postrema observant quod
in ceremoniis hebraicis occurrunt
personae. et fideliter ser-
vat Lucas aramaismos et hebraismos. voluit enim simpliciter et fideliter referre verba Dni. Oppositio tandem est in Matthaeo, disparet in Luca etiam in iis locis, quae Lucas ex Matthaeo sumpsisse videtur eg thesaurizare, ministere.

Insuper evanescunt a Matthaeo adverbia: statim etc. Amen substituta alia. Moris e orientalibus sedentium verba alior referre verba huc sermone directo. prout erant prolata. In vero item apud Graecos et Rom. Lucas

Jasna rzecz, iż nad podobieństwa jednego drugi mat-
kowią nas od indywidualnego charakteru i rożnego ale jako drz- S. Luk. czyli pewne jakieś
Jany jak Marc. starannie opowiadanie chał.— W pewnej pytamy ulubiony
te interpolacye mogły mieć miejsce Lucas powstają w Marcu 1e: wers
w końcu II. jest znajdują się wersety
i tam są Ewang. jak dziś są -
Za czasów trudniej bitne za życia
Ewang. interpolacye nie mogły mieć
jeszcze ich śmierci - nie miejscowy
rata-dzi. na usprawiedliwienie tych interpo-
do wstępu manuskryptów -
I potrzeba tak wypadnie prze-
czytać tych pytań - E. E.
Że Ewang mają takie wersy w-
interpola. przyjęto tych nie mogą
S. Łu 1w 2rzd. ma takie wersy o tak
wyj mowa urbanes. Oby interpola. nie przyjęto
ale chociaż takie wypadnie przeciwko.
Nic innego z 24 nie ma wskutek-
u Łuka wersy wolno co po Marku
S. Marek gwałtownie skróty -
prawdopodobne przypuszczenie że S. Łukasz przed drugiego
tych Ewangelistów nie widział natchnieniem przejęte
bardzo o tem pokój widzimy - że pisarz jest
tak był natchniony że wpisał każdy tych ustępów
nie twierdzimy nobis wersy (pondy dej
i nabd - Takich objęte przyklejej jest
Ewangelią -

Si idcirco tres dicunt quia
in tribus scriptis. Marcum Lucas
secutus est -

adverbia tunc apud Mat. pas statim
apud Marc. in Luca vix repetunt -
Quae formula, Amen Amen dico
vobis accipitur - pro Amen ponit
aere ita. e — margis grece legit
Juxta hebrais e propria, pleroque in textu
are legentes. Lucas repetit tantu
ejus sermones indirecte -

Matth.
L. 5. 4
Matt. 18-31-32 demones regebant
si eius vis his -
L - 8 - 37 ho. factum alibi et rogabat
eum ut permitteret is ingredi
et permisit illis -

autem sermone historico di-
~~verbo~~ cf. Mat. 8, 31.

Lucas vero historica refert
hic — ✠

Ubi membra sententiae para-
llela apud Orientales cf.
Mat. 7, 24. — bis ergo qui audit verba mea haec et
facit ea assimilabitur viro sapienti qui aedificavit domum suam
supra petram —
~~apud~~

apud Lucam vero desideratur
hic parallelismus 6, 47.. sensu plenus
vid aliquantum deprehenditur

Verte Locum hunc verbum Lu-
cas prae oculis habuit Matthaeum — et hinc parallelismum
mentalem servat.

P. XIII d. 15 Aprilis 1861.

~~Collatio~~ Lucae tamen propria habet Lucas alia ratione styli alia
ratione materiae sed notavimus.
Quoad materiam desumpsit Lucas
a Matthaeo et Marco ita tamen ut ple-
nius Evangelium Lucae ab Evangeliis
Matthaei et Marci ut Lucas brevitati studeat.
Plenius e Lucae nam cap.
1 et 2 — 4, 5, 1-10. 7, 11-17
19, 1-28. desiderantur in evangeliis
Matthaei et Marci Lucae proprii
et ex aliis evangeliis desumta
sed addit quidam eg. ex Mat. 3, 3.
refert verba:

~~et~~

Similiter ex Mat. 3, 10. desumtis
verbis

~~ad~~ subjungit:

Genus oblivionis dicendi
quo plures sententiae continentes
parallelismum modo

Lucam primum hebraei sanctum
alia ex parte linguae graecae
magis prioris studiosum
illud duplicem momentum styli
respondit origini — primum
cum aliis gentis studiis graecis
ut adhibitissimum —

3

Joannem vero plerosque
et alios breviores

quoad plurimum deprehen-
dimus, plura quae primum
notavi I et 2.
15-30 c 4 de praedicatione
Nazarethana c 5- 1-10 de missa
culosa
c 7- 11-17 resuscitatio in Nain
filii
18- 1-40 de judice iniquitatis
19- 1-28 narratio de Zachaeo
et his omnis —
quae in aliis neglexerunt com-
morare deprehendimus quae
dicta quae in duas ~~et~~ adimple-
ta praeterita cf. J.
Mat. 3-3 Hic e quo e dictum
per prophetam

Omnis vallis implebit

Stag plura habet quae retinentur in Matthaei et Marco dictis verbis: Mar. 10, 47 de Iesu Nazareno audita eum adesse qui baptista capit clamare et dicere: Iesu fili David miserere mei. Subjungit: 18-36-7- plenius refert interrogabat quid hoc esset —

Lc 18 v 35 ss

Mat 3-10 Lucae 3, 16 juxta eum venturi qui baptizabit eos in spiritu et igne

Lucas triplex „ministerio" ceteros quid ergo faciemus, et res. qui habet duas tunicas det non habenti

Revera pleniorem cui nova lucis radium Lucam brevitati studuisse demonstrat. In solum ea quae quadam compendiose narrat, quaedam omittit quae illi Judaeos spectabant, sed etiam praetermittit ea, in quibus Petro quidem partes erant, sed non principales. Eg. praetermittit narrationem quando capitur Joannis Bapt. exaltit proximum spuelle ea Gaut. praedicare Mat. 14-5-12- praetermittit Petra Judaeo proditore — de somnio uxoris Pilati integra haec oratio — quia agit de alia persona omittit.

de judicio sindone inducto Insuper plures parabolas dicta, et imagines omittit. videlicet quia plures et similes, vel simpliciter rem narrat ubi parabola 3 10 vir. similes eg. Mat. 25 1-13. (et Luca omittit) praefertur illi sanctitia ipsa c 12 v 35 similes stolae hominis expectanti dominum revertentem a nuptiis Mat 22-2

Mat 27-13 de Juda proditore praetermittit

28-7 de pilati uxore somnio

Similiter narrat de postremo judicio Mat. 25-31-46 cujus finis et inculcatio miserico- dia erga proximos, quam Dns enumerabit. (et coronis finis)

Obj. Quamodo desiderant hic, quum certum sit, Lucam voluisse pleniorem narra-

Mat. 4- 18-22 vocatio Petri et Andreae

tionem de Jesu et quomodo eum
dicere possumus cum brevitate studuisse, dum reperta
ea quæ ab aliis desiderantur.
Resp. Quia Lucas in
Matthæo et Marco vidit ea
compendiose narrata et quæ
ibi, ea supplet. Itaque hoc
consilio modus difficultatis
solvit.

Consilium autem
eorum ipse Lucas enarrat,
quod in mente habuit ea
ordinate scribere ea de facta
quæ alii conatiq ordinare. Hoc autem
ideo fine
dat Theophilus plenam noti-
tiam habeat factor et dictor Jesu.
Multi enim frustra conati
sunt ordinare narrationem
de vita Jesu, sed hoc vitio
Lucæ haud apti, itaque
consilium init in ordinem
redigere i. e. chronologice
proponere narrationem de
vita Jesu. Hujus senten-
tiæ portrahunt indicia v.
1) Lucas multa alio ac Mat-
thæus ordine facta exhibet.
Seimus autem de Matthæum
a Luca ut textum ocula-
rem habitum fuisse. Itaque si in
ordine facto differt, hu-
jus differentiæ alia ratio
assignari nequit, nisi quia
Lucas voluit chronologico
ordine facta exhibere.
2) Si voluerit Lucas cum
Marco quoad ordinem chronologicum
Matthæo, in iis factis, in
quibus Marcus a Matthæo differt

Consilium auto-
ris. —

Jam proemio commen-
tum est.

Postquam ea ordine
jubebit & eundem etiam
Lucam — nam abundat
nedum dicit ei ordine
factorum narrandorum quia
Marcum sed hunc tempus
ne quando diverga ab
Matthæo — ! — .

In quibus vero Matthæus et Marcus eundem ordinem servant in his Lucas differt a Marco. Quapropter observandum Lucam sibi stati historiam chronologico ordine exhibere voluisse, sed in aliis pericopis non item. Ita enim Marcus ordinem chronologicum sequitur, Lucas vero aliter facta aliarum personarum narrat. De incarceratione Joannis. Similiter Lc. ad finem de Joanne Baptista loquitur facta ejus et statim 2, 1. refert nativitatem Jesu. Notum est, sex mensium spatium intercessisse inter nativitatem Joannis et Jesu. Attendamus tamen in illis quæ directe nunc respiciunt. Primum invenimus quæstionem contra Mosaicam sententiam. Locus ille qui pugnare videtur contra ordinem chronol. est 6, 6. Sabbato huic capitis describit quomodo Jesus cum discipulos evellentes spicas et. et statim sequitur narratio de sanatione paralytici eadem die sabbati. Sed in Matthæo item hæc duæ actiones Jesu simul repræsentant una post alteram eodemque sabbato. Hæc contra hanc concatenationem chronologicam factorum peccasse videtur Lucas, nam differt sanationem ad alterum sabbatum. Sed verba

Omnia facta personarum sibi ordine chronologico narrare pro certo asserere nolumus.

In his vero quæ dicta sunt ordo turbatur

In incarceratione Joannis præcedit Dominus ordinatus Joannis, persone minus significans. Marcus obscurum cum præcedentem de incarceratione

In dictis Dñi plena in parabolis non eodem ordine enumeratur

Sabbati primi, postea tributa sunt ad nonnisi in enarratione pericopum ejus continuæ actiones sunt

possunt intelligi: In de X ine

Formula „postea, posthæc" in-
dicare esse possunt tres statim
unum factum excepisse alte-
rum. —

Matthæus narrat de tenta-
tione Jesu ita, ut narratio
ejus quoad ordinem tentatio-
nis præferenda videat nar-
rationi Lucæ. Occurrit enim
quod gradatio. Primum
nempe

Dum narrat tertiam partem
incipit apud duas iterum
et per optime respondet
præcedenti tentationum
Matth. vade satana
Quidam unum satis
cuta — in Evang. dum
non omnino recedit a
Dno diabolum ut apud
Lucam.

C. 4.

Hæc gradatio desideratur
in Luca. Narratio autem Lu-
cæ et philologice et chronolo-
gice a recta. Nam legimus 4/8.
iterum recte positum

Dein illa responsio Jesu: „Vade
satana" perfecte concordat cum
tentatione ultima.

Sed in pluribus editionibus
mss. Lucæ responsi narra-
tio hæc aliter exhibet, nam
loco versiculi

occurrit versiculum Mat.

Inde concludimus narrationem
Lucæ ab amanuensibus male
correctam — et narrationem
Matthæi præferendam esse.

Luc. C. 6

die 5 Maij 1862

adiutant

observandum

Insuper Lucas in sermonum doctrinae Jesu ad factor. i.e. in fidei et praeceptor. moralium ejus ordinem chronologicum exhibere voluisse - imo ordinem quoad sermones et doctrinas magis adhuc quam in Matthaeo et Marco servatum esse. —

p. XIV d. 16 Aprilis 1861 a.

Scripsit autem in gratiam eorum, qui recens Acto nomen dederunt. Hinc ea quae in Matthaeo et Marco in gratiam praeceptor. Jesu discipulor. Tradita a Luca praetermissa - ad Mat. 5, 19. „Qui ergo solverit unum de mandatis istis minimis, et docuerit sic hominus, minimus vocabitur in regno caelorum; qui autem fecerit et docuerit, hic magnus vocabit in regno caelor." Mat. 13, 52. „Ideo omnis scriba doctus in regno caelorum, similis est homini patrifamilias, qui profert de thesauro suo nova et vetera." (1) —

Et habil regulas vivendi-
catum sunt in genere spectantes
et quidem ita tam ea quae orden
da sunt quae agenda sunt

(1) Mat. 16, 17-19. „Beatus es Simon Bar-Jona: quia caro et sanguis tu revelavit tibi, sed Pater meus, qui in caelis est. Et ego dico tibi, quia tu es Petrus, et super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam, et portae inferi tu praevalebunt adversus eam. Et tibi dabo claves regni caelorum. Et quaecunque ligaveris super terram, erit ligatum et in caelis: et quodcunque solveris super terram, erit solutum et in caelis."

Spatius amore - benevolentia
quam terrore ad agendum interpellat

Et narratio de extremo judicio. Licet hujus postremae narrationis omissio ut insidiosum alteri causa subesse possit, nempe: judicium postea esse mitius, spatius terrorem incutiat quam amorem excitet -

Sive itaque attendamus ad ea quae Lucas ex Matthaeo et Marco sed quae solus primus refert, sive attendimus ad inculcanda nova praecepta gentibus recens conversis ad Deum

In gratiam gentilium recens
ad Christum conversorum Lucam scripsisse
testantur: Irenæus, qui dicit
evangelium illud esse Græcis
scriptum i. e. in gre gentili-
bus. Fradit Lucas scripsisse
in partibus Achaiæ et Beo-
t.q. teb. Paul. fundavit
Ecclesias - Stagy. Nihil mirum
si in gratiam Ecclesiæ a sua
gretro sua fundatarum con-
scriberet facta et doctrinam Sal-
vatoris. Sicut dedicavit eidem
S. Theophilo. Indicia hujus scopus
Initio ipso Evangelii dum
enarrata infantia Jesu, nar-
rat de verum historiam Dñi
et incipit a prædicatione ejus
Nazareth, et plura ejusdem
quæ gentiles spectant. 4, 24 ait: „Nemo
„rectus in patria sua. In veritate dico vobis, multæ viduæ e-
„rant in diebus Eliæ in Israël, quando clausum est cælum annis
„tribus et mensibus sex; cum facta esset fames magna in ea terra:
i. e. ad viduam Civitatis Gen-
tilium. — „et multi leprosi erant
„erant leprosi sub Eliseo propheta,
„et nemo eorum mundatus est nisi
„Naaman Syrus" qui gentilis erat.
Stagy eum in finem hæc
scripta s, ut lector, gentili-
um, animos sibi conciliare
vult - id confirmat singulis
verbis, quibus extendit bonum Ale-
xandri erga Judæos causa hoc dictum.
„Et repleti sunt omnes in synagoga ira, hæc audientes. Et surrexe-
„runt, et ejecerunt illum extra civitatem: et duxerunt illum
„usque ad supercilium
„montis, super quem
„civitas illorum erat ædi-
„ficata, ut præcipi-
„tarent eum".
parabolis et imaginibus re-
latis a Luca scopo hujus
conformes - ut parabola de
invitatis ad nuptias - simili-
ter c. 20 parabola de vine-
toribus occidentibus filium Dñi
vineæ - Colonis Hebræis, qui
filium Dñi vineæ Trucidarunt
darunt et ejecti s, et in locum eorum gentiles voca-
cap. 5, 1: similiter 5. de litera veteri
et novo.

argumenta ex ipso Evan
demonstrat, ubi perpetuo
omissa ea quæ gentilibus
quæ protulit ex gen-
bib. 24 chal. 15-25- De in
vitatis ad nuptias
2 de vinitoris qui Dum
audierunt occidis-alios
et ideo Dum abstulisse vineam
et præcisse alios id. gentiles
5-36-9 stat. Luc. ubi dicit
vinum etiam et in mutandum
in altera veteres- leges
nova novas expostulant Dom
rem- Luc. 12-54-55 in genere
nkyro generi hm
7-32-4- condemnans ii qui
contemnunt doctrinam Sal.
v. ad virtutes pœnadas inte
pellat, variis dictis
13-6-9 de fico - 15- de filio
prodigo
Quamvis inscriptionis Exordi
to scriptum dicat Deum uni
cum Abrahamum optimum patrem
ipso Gentes in
Nemo e prophetis acceptus
„est in patria sua. In veritate dico vobis, multæ viduæ e-
„rant in diebus Eliæ in Israël, quando clausum est cælum annis
„tribus et mensibus sex; cum facta esset fames magna in ea terra:
„et ad nullam earum missus est Elias, nisi
„in Sarepta Sidonii, ad
„mulierem viduam"
gratiam gentilium scriptum a se
Hieron. Dum ait in gratiam
Gratiæ scripsit (Græcis christia-

Rom K.

de litera veteri
et novo.

De omissis

omissa omnia quæ probrosa et quæ non quidem Hebræis

11-13 Maij

Si ad præstemissa ex Matthæo et Marco apud Lucam loca attendamus, hæ spectant eos Judæos, vel gentilibus sunt odiosa. Ex locis quæ hebræa solos spectant eam, plo scilicet Mat. 15, 10... „Et interrogaverunt „eum discipuli ejus dicentes: Quid vis ergo scribæ dicunt quod

(1) „cognoverunt eum, sed „fecerunt in eo quæcunq „voluerunt. Sic et Filius „hominis passurus ab „eis."

„Eliam oportet primum venire? „At ille respondens, ait eis: Elias quidem „venturus est et restituet ea; dico autem „vobis, quia Elias jam venit, et non (1) „cognoverunt eum, sed fecerunt in eo quæcunq voluerunt. Sic et Filius hominis passurus est ab eis."

Quæ tamen fieri possunt ab Hebræis - ad exasperandam eorum insubmissionem - respiciebant Hebræos - quibus erat fides conservata de adventu Christi gentibus indifferens exclusivè præsertim Lucæ

Ejusmodi narratio de adventu Eliæ in reali, sed in quantum fuit typus Christi exstet superflua et incerta, quidquid ejus de Judæis solum intelligi queat Mat. 5, 17 „Non veni solvere „legem aut prophetas" in vem solvere, sed adimplere; ibid. v. 20. Nisi abundaverit

Similiter quidquid in Lucæ prætermittit

Ejusmodi gradatio pœnarum a quocunq intelligi potuerant. Hinc prætermittuntur similiter præstermittuntur quæ superiora gentibus et Mat. 10, 5.

Suffic[it] tamen adnotare vocabula hebræa, aramaica etc. quæ occurrunt apud Matthæum et Marcum apud Lucam omittunt ut Mar. 5, 41. Talitha cumi

filia patris Jairi

Lucæ vero 8, 55 Puella surge et in historia transfigurationis loco Rabbi Magister in Luca, Magister Calvariæ locus Golgotha. Nonnisi 9 verba aramaica

mensurw / cum 16-6

sit Sabbatos, Sabbatov, Sabbato
va et etiam quod solemne
erat Sinis. —
Non in gratiam Judaor Lucas
scripsisse evang. probat inde quod
locor designatio praetermit-
titur ibi, ubi in Matthaeo et
Marco ponitur locus et ejus de-
scriptio.
Sed etiam ubi Marcus et
Matthaeus commemorant Phari-
saeos accessisse ad Jesum,
Lucas ponit simpliciter hoc. 3,7.
bas- item mentio Herodia-
nor praetermittit in Luca
eccidium Herodianor exhi-
bet futurum simpliciter in
sub figuris de Daniele, quas
fuerunt Hebraeis proprias.
Matthaeus 14,5. ait Jn diebus Hero-
dis Regis Lucas addit Tetrar-
cha etiam: regis Judaor
Mat. 4,15. „in Galilaeam ci-
vitatem" Lucas addit „Hie-
rosolymam" Mar. 7,1. Cavete
a fermento Pharisaeorum et Herodis
Lucas Pharisaeor quod est hypocrisis
Mat. 6,7. Orantes nolite mul-
tum loqui ut faciunt ethni-
ci: putant enim quod in multiloquio
sua exaudiantur.
nolite ergo assimilari eis: scit enim
Lucas vero 11,2. Omnia peccata et
cui illis cum oratis dicite „Pater
Mat. 24,9. „Et eritis odio omni-
bus gentibus" propter no-
men meum „Lucas 21,17 „gen-
tibus" omittit. Mat. 18,17
„dic ei. sit tibi sicut ethnicus
et publicanus". Lucas 17,14.
Jam hanc compassionem
ejus" tb. t. Unde conclude-

Probasse omissa

Pater vester quid opus est
vobis, antequam pe-
tatis eum. Sic ergo vos o-
rabitis: Pater noster et

mus oportet, Lucam ἑλληνιστὴν
Hebraeorum sed gentilium, et quidem
ut notavimus Athaicum et Boeo-
tiam habitantium, Evangelium scripsisse.
Quoad tempus quo Lucas scri-
sit suum Evangelium, plures dari
hypotheses, quas examinandas
duximus. Sufficit dixisse
illud ab eo scriptum fuisse spa-
tio temporis inter 50 et 60 a. Chr. vulg.
Quibus auctoribus scripsit
evangelium Lucas quibus quo-
rum auxilia & usus, re-
ctes habemus? Patres: Irenaeum
Tertullianum, Gregorium Nyss. Eusebium
et qui testantur, Lucam scri-
sisse evangelium auctore et
magistro Paulo. Sed ni-
hil nam fuit comes indi-
viduus Pauli. Tamen Pau-
lus ipse fuit testis oculatus
eorum quae Lucas refert - et
Lucas dicit se scribere ex te-
stimonio eorum, qui ab initio ipsi
viderunt, et ministri fuerunt sermonis.
Inter hos eos qui viderunt
et audierunt Jesum, fuit
Petrus praecipue. Itaque vi-
dimus Petrum etiam fuisse
auctorem Lucae in conscribendo evangelio
Cuius iudicia et in Evan-
gelio Lucae ut multa dic-
ta Petri cf. Luc. 8, 49.

Semper quaesivit et multos fluxum fons
quidem potiendi - pater verbi citati Petri in huc
citato omisso.

12, 41. Ut simules homines sunt,
hominibus expectantibus Dum verba
Petri perlecta clauduntur -

Quomodo verba huic pro-
tulerit Petrus ad Jesum
Lucas a nemine alio nis-

nisi testimonio et summa veritudine
impediti nos asserere
et alios audivisse usus et Lucae
alium fontem admittamus necne
est - Et quidem sub respe
ctu historico qui maxime
nam Paulus subrespectu do
ctrinali utpote inspectus unus
fons existimatur potuit -

a Petro recipere debuit. Si-
militer multa ex verba ad
Petrum directa Mt 26, 31-32. cf 28
Vide Linnerd
finem sectionis

Hæc ita fixi ab ipso Petro
edoceri poterat. Et Lucas
præcipue quod in talibus
factis enarrandis adhuc
Petrum. Sed cap. I et II°
præcipue e facta, quorum
Petrus quidem testis oculatus fuit. In his itaq; re-
perimus, Rosenmüller Lucam e-
doctum fuisse a B. V. Maria.
Hujus sententiæ etiam
Rosenmüller. qui dixit, Lu-
cam percepisse multa ab Apo-
stolis, B. V. Maria et amicis ejus.
Hujus rei habemus testi-
monia externa Lc 2, 19. et 51.
Lucam consentium esse omnia diligenter
Vestigia invenimus in ipso Evan Luc c 2-19 Maria
autem conservabat verba hæc – conferebat in corde
suo v. 33 – ubi. Et erat Pater et Mater mirantes

Bis itaq; repetita ejusdem
et conservavit verba
...
Quid sibi velint verba hæc
provocant multi ad Gen.
ubi Pater Josephi conservasse
dicitur omnium filii
sui in corde suo. Itaq; re-
dunt Mariam considerasse
verba Dei. Sed hæc loca

de transitu ejus ligno
Jesu enatos – Petrus
omnia præterquam
de præparatione Pas-
chæ de negatione Petri
circumstantia nova
adjungit et de
ipsis alterum ex-
ab alio accipit –

Dr 2 Maja 1862.

Gudalewski –

ut demonstravi ea quæ
fonte hausserit alius
finis prorsus ni deprehendi

Ita illustrant se invicem. nam
Gen. 37-11 Jacob considerat dominum - quia suspicio esse poterat.
hic autem Lucas bis eadem verba repetit ~~et Julio forsan fi~~
~~re, huic ut indicat Mariam Joannem Baptistam~~ suspicioni vero
nullus dari poterat locus, quam
Maria notitiam haec per
cepit ab Angelo.
testimonio pastorum divinitatem pueri
puto esse certum evadit. 9, 11/2/58
XV. D. 22 Aprilis 861.

De evangelio S. Joannis.

Joannes filius Zebedaei piscatoris ex
Bethsaida oriundus. Natus ei
Salome, quae Dnum secuta
est in itineribus Hierosolymi-
tanis et opibus suis ministra-
bat ejus necessitatibus.
Joannes fuit Discipulus Joan-
nis Baptistae usq ad tempus, quo
audivit, Ecce Agnus Dei. ab
hoc tempore accessit ad Je-
sum et fuit discipulus ejus
charissimus. Cujus amoris
signa habemus variis in
locis. Post ascensionem Dni
invenimus Joannem primum
cum Petro annuntiantem
evangelium. et ultimum
mortuum. Hac tempore Con-
cilii Hierosolymitani fuit
Hierosolymis. postea bonis
a Domitiano in dolium fer-
vente ejectus, sed illaesus
mansit. et in Pathmos relegatus
usq ad tempora Nervae ibi hab-
itavit. Obiit, ut Chrysostomus refert
120 anno vitae - juxta Epiphanium 94 anno
vitae - sive vulgavit circa a. 100.

patris sui non tantum
conservabat - et magis
conservabat ne ea
observando ut
expectant executionem suorum
verborum - utpote Joseph expecta
bat implementum somnii
sui unus Cf. nihil hic loci
fuit - BVM nonnisi ejus habitus
expectabat ab aliunde
Causas has ab ea admitten-
dis velut pro re usum est
narrationis Matth.
Rosenmullerus ... debuit
dicere Lucas inde hanc suam
hanc narrationem ex suo cum
Maria - Apost et alios - sed
Nam sine dubio Mat. Ev. dudum scripsit
hanc aliis narrationem.

abiit cum Andrea
Jacobo Petro et Philippo

Ultimus ex anno dicunt
postea Ephesum secessit
Asia minore ejus testimonio

Evangelium quartum ex ordine esse S. Joannis demonstratur testimoniis tum SS. Patrum tum haereticorum et Porphyrii et Celsi. – Epiphanius tradit, fuisse multos qui hoc evangelium Cerintho tribuerint quia reperit in eo Nos sed causa futilis. Qui postero tempore oppugnarunt Joannis evangelium non genuinitatem sed auctoritatem ejus impugnarunt. – Tum ex ipso evang. auctor vocat se dilectum discipulum a Deo. Tres erant dilecti: Petrus, Jacobus et Joannes. Sed Jacobus erat auctor Petrus, nam auctor se ipsum distinguit a Petro 13, 23 Erat ergo recumbens unus ex discipulis ejus in sinu Jesu quem diligebat Jesus. Innuit hinc ergo Petrus et dicit ei: (2 personas expressa distinguntur)

Jo 21. Cum vidisset ergo, et venit ad Simonem Petrum et alium discipulum quem amabat Jesus et dicit illis – item distinctio expressa

Non Jacobus – nam Jacobus obiit a. 13° post ascensum Dni – evangelium hoc autem multo recentioris temporis & nos admonet Hag Joannes e auctor hujus evangelii. Insuper aliud habemus eoo argumentum pro auctore Joanne. Mat. ait Joannem fuisse piscatorem et ipse auctor prodit de hujus quarum eg. 6, 19. Cum remigassent ergo quasi stadia 21 aut 30 vident Jesum supra mare ambulantem. –

Uno fere oculis ictu determinat spatium illud, quo Petrus a navicula

Jenner origen Tertul. Clemens Alexandr.

Epiphanius si enumerat eos qui negarunt Joannem esse Apostolum e haeretici nominis Cerinthum dicunt ut vere hoyos ad designandum Xtum –

Nonnulli dant, verbetum negabant et evangelium impletum Ebionitae – arg. hos disputamus ex cod. Sinaitico arg. Constantianus arg.

Interna arg –

Saepe sepius dicit de se ipso Quod et quotidie magis: Diligebat – possimus ut ex his unum Quisnam de quibus plurimis, quem magis omnes diligebat – applicari possit – sed perpendamus arg. – Jamus dicit quid de ipsa a persona Sti –

21 – 1 – 11.

pertiam illius probat in arte nautica

21, 1–10. In hac narratione cognoscitur spectia artis nautici – cap 6 Mittite in dexteram nauigii rete – distantia meritq. quatis erant ratis et tam tanti erant, non est visum vitare –

Tertium argumentum progenuinitatis est: Patres communiter de indole S. Joannis referunt, illum summa charitate operatum. Hujus charitatis habemus indicia in ipso evangelio, se ipsum auctor nominat discipulum, quem diligebat Jesus – nomine Jesu repetendo multum delectat, et pluries quam alius quisq. Evangelista illud repetit – verba ajastica (agape) occurrunt – mihi desunt – Quum itaq. S. Joannes discipulus amantissimus Jesu e auctor hujus Evangelii; proinde habemus testem oculatum factor Jesu – Quod confirmat minutiis descriptis ut c. 4. de colloquio inito Jesum et mulierem samaritanam, circa horam sextam erat quasi sexta

Similiter nomina Jesu Xti cum veneratione quasi repetit nomen Jesu plus duplo ouvrit in evang IV pts. Lucas et Marc minus pts.

Verba amoris agapao quasi –

Xti amabilitatem depingit repetens sermones Dni cum hac amoris designatione de amore ejus – ne una mina – quasi paulum magis modo narrationis protractis –

Vezmy up pomnoves P. Sekuda
z Daniaytanka, kyb ímyj
fakt, a Majdseny ishistad
o de loratione fedum de resurrectione Lotavi - etres
Dvi - dan pellitur presentanz - qz probant ocalatu fuitte
Con tolum in factis sed et ser-
monibus Jesu referendis ag-
noscendus e testis oculatus
noster auctor, nam sepe
repetitiones eorudem phra-
sium occurrunt quod indicio e auctore ex memoria derivisse. =
Constitum auctori determi-
nare possumus ex indiciis
internis - nam des aund-
tationes ad unum scopum
tendunt - continuo occurrunt
illæ phrases: Jesus e Christus,
Filius Dei - Messias - et hoc te-
stim cap. 1m - Cap. 2m Domus
Patris mei - Scio quia Mes-
sias venit - Ego sum qui loquor
tecum - Cap. 5, 17. Pater meus
operatz usqz modo et ego operor
Stag Joannes voluit demon-
strare Jesum esse Filium Dei
Istum, quod et expressit
ultimo versiculo c. 20. 31. ut
credatis quia Jesus e Filius
Dei et ut credentes vitam
habeatis æternam. Hæc in genere
Si ipsi ita gerarunt adequate minime respondet
Constitum itaq e apologe-
tican - prout supponunt
exactissa tempora Joannis qui
negarunt Jesum fuisse fi-
lium Dei et Messiam - Ipsa
fuerunt Corinthiani et Ni-
colaitæ Corinthiani ~~non~~ capaces
non volentes quomodo eius
~~explicatos quomodo eius~~

I. nijmbs eis circumstantijs repertus
C4- lego quando loquens cum
muliere samar - ad puteum - hora
quasi 6a - et f. C5. 5 mono qui
expectabat adventu maris/mobi
erant 85 anor
Mirantur de miraculo in Gal
Con -

Ex 12/5-62
Con

Statim ft mirandum conceptum
verbi. mundum testimonia filia-
tionis Dei.
29- Et hic e testimonium Joa
32- quia hic est filius Dei
34.
deus testimon Andreæ 40 v. 1c
Invenimus Messiam quod
interpretatum est Christus
testimonia Philippi 45
testimon Nathan - 46
tues filius Dei -
Capite 2. auferte ista hinc
A. nolitis facere domum
patris mei domus ne
gociationis -
de te ipso testimon
Ca 3 in sermone cum Nic
demo - 15. ut omnis
qui credit in ipsum non
pereat - quia deus ita
dilexit mundum ut
qui credit in filio Dei
habeat vitam
subsistem - deprehendimus
plures per credentes ad
Joan et ejus verbum
de Bpta -
35-
C4- ubi loquit cum muliere
25 leg Jesus quia Messias venit
qui vocatur Christus
Ego sum qui loquor tecum
Et testimonia illor qui a
muliere audiverunt
non tibi solum credimus
sed ipsi scimus quod hic
Salvator est

fuissent. Tempore passionis Xtum deseruisse et Deum Crucifixum fugisse per Xtum, a quo vitam autem accepit Deum miracula patrauit.

quidquid ad euangelium non pertinet ad probandam plenitudinem

C. XVI. d. 23 Aprilis 1861.

Sanctarius negat ut demonstret Xtum esse veram lucem non vero Joannem.

Hic vult, ut testimonium perhibeat de lumine affirmat, probet Joannem missum ut praedicaret ut omnes per illum credant. Ut plenius mentis fuisse Joannem lucem esse v. 9. Negatives non erat ille lux (Joannes) sed ut testimonium perhiberet de lumine

5-32. quasi approbat quod venerunt ad testimonium obtinendum ab Apostolis cum tanto studio, ut habeamus ejus divinitatis

Fuse sine scopo.

Ephesi sub Herode fuisse nonnullos qui ab Joanne Baptista abierunt, illi Baptistae doctrinam fausse acceperunt

supremum in materiam agere ut ~~discederent~~ haberet illatis adversum excogitandi. Sensus justa eos fuit homo more naturali magis Filius hominis esse aliquando spiritum superiorem Xtum, nomine ita ut in Jesu Deus personam (1) Samaritanis Christi contra illos Ephesum disperses scripsit S. Joannes evangelium. Quoad chronologiam et originem harum satis certi definiri potest. Tempore S. Joannis eas exstitisse patet ex hoc evangelio.

Secundarium vero contrarium Praeter illud autem consilium principale attendendum in cap. I occurrere inculcationem Xtum esse lucem et vitam. Proinde pugnat contra eos, qui negabant Xtum esse restauratorem generis humani sed alium quemquam. Hoc Joannes Apostolus adjudicat ita attributa lucis et vitae Xto - et negat ea Joanni Baptistae inesse "non erat ille lux" etc., ut testimonium perhiberet de lumine, ad illud etiam tendit 5, 32. "alius est qui testimonium perhibet de me" Ejusmodi cura in selecta locorum quae demonstrant Xtum restauratorem generis humani. Non erant autem homines qui Joannem restauratorem moralem generis humani putarent? Erant in eadem civitate, quae sedes fuit Joannis qui baptizati erant baptismo Joannis, neque audierunt de spiritus S. e. - et hi extollebant magistrum suum. Joannes facta ea, quae maxime probare videntur filiationem Jesum esse Filium Dei, praetermittit. Causa hujus

huius omissionis alia assignari non potest, nisi quod Joanni nota fuerunt tria præcedentia evangelia, et quæ in iis reperiebant documenta videamus in specie. In Synagoga Capharnaum Jesus liberavit quendam a dæmone, qui eius clamavit, reflexionibus aliis Evangelistis: "Tu es Filius Dei." ~~Ita~~ Et hoc testimonium est testimonium inimici. Joannes tunc præsens fuit - et tamen non commemorat hoc factum et testimonium filiationis divinæ prætermittit. - Insuper a dæmonibus in regione Gerasenor datum testimonium prætermittit, quamquam præsens huic facto fuerit. Passionem describit cum minutis circumstantiis, et tamen interrogationem Caiphæ et responsum Jesu se esse filium Dei prætermittit Joannes. Factum transfigurationis prætermittit usque ubi Deus pater dat testimonium filiationis - ad testimonium Patris in baptismo de filiatione Xti. mixi alludit ℣ occurrit 1-32-4.

Hæc admittamus oportet Evangelistam eo animo hæc facta, quod speraret futurum quendam qui hæc colligeret - Sed hoc absurdum est dicere, ~~ita~~ quod spe ~~abductus~~ omitteret ~~facta~~ documenta, quæ pro ipsius scopo aptissima erant -

Filiationis Jesu ea præterm.

Joanni nota perfecta fuisse Evang. præterm. ea omnia pro filiatione ideo quod ab aliis præsentibus conjecto est non describi debuisse debemusque et non si præterm. - speraba quis oriretur

Si plura v. argumenta quaramus quod S. Evang. tota fuisse illa v. Totus continuo apetat ad facta patrata similia. Jamus recentiora ad miracula. Insuper gravabas omnia testimonia miracula pro quid nitum in Evan. nomine S. ouvrant miracula

Gravissimum documentum veritatis doctrinae a Christo annunciatae et ipsius missionis divinae miracula. Non solum ex se ad eam ex sententia Joannis, nam hic facit Jesum provocantem ad illa. Miracula autem ipsi S. exhibent ab Joanne adhuc vera ab aliis relata omittit, itaq supponendum, nota ipsi fuisse Evangelia tria priora.

Niektórzy wytłomaczyć sobie chcieli tę małą liczbę cudów tem, że S. Jan chciał się zastosować do pojęć Hellenistów wystawił Jezusa nie według pojęć Żydowskich z cudami. Lecz u S. Łukasza powołuje się na cuda - jakem inna przyczyna tej małej liczby cudów u S. Jana i ta że inni Evangeliści je opowiedzieli.

Num post, an ante alios scripsit suum Evangelium? —

Joannem post ceteros evangelistas scripsisse, evangelium suum probat frequens allusio ad facta ab aliis relata 1, 14. „Vidimus gloriam ejus quasi Unigeniti a Patre“ De qua 1, 25. „Quid baptizas si Tu es Christus“ et Tu dixit Joannem baptizasse. - 3, 23 narrat Jesum venisse in Judaeam - et addit „Adhuc enim erat in carcere Joannes“ Locutio Haec phrasis illustrat nobis factum incarcerationis Joannis Baptistae - Sed si conferamus evangelium hoc obscuritas evanescit

Fakta te pokazują że San S.
nie z innej przyczyny opuścił
je jak tylko z tej iż przez dru-
gich były opowiedziane. Stąd
nie mówi o ustanowieniu Naj-
świętszego Sakra- a o czem
pisali już 3 poprzedni - a
opisuje umywanie nóg. Inne
fakta opowiedziane przez
drugich ewangelistów San S.
wystawia dokładniej. or S
tyo fakt skaparcia się S. Pio-
tra. (Że było w domu Anna-
sza - IIe - i 3^e w domu Kaifa-
sza - S. Mateusz powiada że
służąca, Łukasz że służący,
Marek że puella spowiadała
ta skaparcie się Piotra. S. Jan
zaś gdyż wszystkich i mówi że
nie jeden quidam, ale quidam
stąd pro certo habemus,
Joannem pre oculis habuisse
tria priora evangelia et relate
ad hoc delectum partium pertinuisse
et Matthiam Marci et ducas con-
tinet finibus Galilęa- Sodu-
mes vero continet finibus
Judęa- et inici pauca quoad
Galilęam referunt.
Naturaliści powiadają że
inny jest Łotr u S. Jana
a inny u Ewangelistów. Uczy-
niona dopiero uwaga poka-
zuje, iż musiał z tymi a nie
innymi charakterem u S. Jana
wystawić Łza - bo inny
był charakter Galilęa a in-
ny Judęi - bo w Galilei Łotr
opowiada w parabolach to
co Judęi wprost opowiadał.

Plura comprehendens omittam ad consilia sibi assumpsit ut probarent. Actum
esse fb.

Plura et tuto talia
non. ubivisse narrandi
modo aggressi fuerunt
Mr 13 5-8 12
tres evangelia-
&
leer nr alia quidam
Matt 26-57 Pacificatio
by Mr loci Inimicitiae
fuisse ad Conj: togata ab
anilla regal: v. vid deinc 2-
et 3a
Marci 14-53. Non enim
Caiphe et hic loci
nominis
1 et 2-3 in eodem loco esse hibet
in Actis Caiphę- Conveniunt charac
et Matth Lucę quod 2 tegimus
adiam 58- et fol position videns
ait de domestico-
Joan 18- 13 Differentia narrationis
ad Annam et de quo nullo mentio
apud 1os narratio contigit
in Ana atrio - actio translata
ad Caiphan - altera denegatio ejs
in atrio-
dixerunt ei quidam ex
Petro
Collationem inchoando Joan
usurpat numerum hunc et
per optime-
Locutorum autorem

a jednak nie słuchało go chętnie
jak w Galilei, gdzie był lud żywy
do buntu prędko skłonny. W Ju-
dei musiał inaczej postępować,
bo tu było centrum kraju,
stąd miało się rozchodzić
słowo Boże na wsze strony.
Łatwo u S. Jana tak samo roz-
mawia jak u Łukasza, lub
innych ewangelistów. Zatem
sposób nauczania jest ten
sam. Różnicę tylko znajdu-
jemy w mowie najdłuższej
ze wszystkich cap. 13. mia-
na po wieczerzy.

wśród Galilei bardzi entuzyazm u Judei sum zmie. stan chorób. ty. w sprz. świat był wkurzowany.

Bretschneider w dziele swojem „Probabilia de Evangelio et epist. S. Joan. indole et origine" zbija autentyczność Ewangelii S. Jana i karzuca że nie świadek naoczny ale kto inny napisał ją. Lubo-mirscy już podali dowody oczywiście pokazujące, że Ewangelja ta tylko przez naocznego świadka mogła być napisaną, jednak przy porów-nywaniu tu jeszcze kilka [illegible]

P. XVII. D. 29 Kwietnia 1861 r.

Kto mógł mówić tam interpelacje — musiał być współ.

W Ewangelii S. Jana widzimy P. Jezusa często podróżującego do Jerozoli-my, już to dla dop wypełnie-nia pracą Mojżeszowego, już to aby korzystać tam ze zbiegu ludu i aby tam być ukrzyżowanym.

Kto był pierwszy kapłan Annasz sprawujący tę godność [illegible] Annasz był K 13 kontynuje 14–15 ł. Annasz o chrzt. odjęcia od Apost. jedność stanie się niepewnie.

W innych Ewangelijach niéma Jezus wygnania [illegible] na ślub. w pierwszej podróży znajduje Jezus dobre dotyć przyjęcie ogółu, ale w nie-których była niechęć. 2, 23.

Xi. Mat. 10. wyjście 1. Zbawienie st. Łuk. 2 porzucić aby przyro-stowy będą bolesł.

Cum autem esset Hierosolymis in pas-cha in die festo, multi crediderunt in nomine ejus, videntes signa ejus, quæ faciebat. Ipse autem Jesus non credebat semet ipsum eis, eo quod ipse nosset omnes,...

W drugiej podróży niektórzy
zagorzali jawnie już wystę-
pują, jako Faryzeusowie: ✠ ✠ ✠ z okazji uzdrowienia chorego w szabat. 5, 16-18.
Propterea persequebantur Judæi Jesum, quia hæc faciebat in
sabbatho. Jesus autem respondit eis: Pater meus usque modo operatur
et ego operor. Propterea ergo magis quærebant eum Judæi interficere...

W rozdz. 7, 25 czytamy ✠ trzecim
przybyciu do Jerozolimy: Dicebant autem ambulabat
Jesus in Galilæam, non enim volebat in Judæam ambulare, quia
quærebant eum Judæi interficere. – i 7, 25. Nonne hic est, quem
quærunt interficere? Przybył Jezus do Jerozolimy.
Jeżeli nie przyszło do czynu
to było skutkiem Bożego determinizmu.
czy w Judei: 7, 30. Quærebant ergo
eum apprehendere: et nemo misit in
illum manus, quia nondum venerat hora ejus.
Staruszyna już wykłada swoi
kolnierzy. 7, 32. – i tłum wygłaszał
ezemu go nie schwycili: 7, 45. Qua-
re non adduxistis illum? Responderunt
ministri: Nunquam sic locutus est homo, sicut hic homo.
W czasie przedostatniego pobytu
w Jerozolimy Żydzi chcą
cych kamienie 8, 59. Tulerunt ergo
lapides, ut jacerent in eum. Jesus
autem abscondit se et exivit de
templo.

Tym sposobem ujmie nagłość i
przypadkowość śmierci P. Jezusa,
jaka się znajduje w innych E-
wangelistów. Takie oddanie rze-
czy dowodzi znajomości pisarza
Żydowiny wspomnieli iż się znaj-
dują częste interlokucye w mo-
wie P. Jezusa która jednak za-
da dąży do jednego celu. jak w rozdz. 8. znajduje się 10 interloku-
cyi – jak również w rozdz. 10. 13. 14.
rozdz. albo wysokiego artyz-
mu pisarza. albo naocznego.
Lecz że pierwszego w żaden
przypadku nie można, więc na-
leży koniecznie drugie przypuścić.

jobi opowiada wizyty
rozmowy familijne
Judei. p. Tomasz Lich
pielgrzymie – 81. lieży
podróżuje pan Jezus
mowi z wami, pod
wpływ Ducha 14. 15
ale nie pierwszy psycho
logiczne podanie tego
mowienia – powody
albo rzeczy.

Za prawdą psychologi
czną napisano przez
pytania prostego nie
może być wymysłem ale
opowiedzeniem

Spisać ś. Jana Jezusa

Z okazji wskrzeszenia Łazarza
zarzuca Bretschneider: czemu nie kogo
po drodze wskrzesił pierwszego Jezus
czemu nie w Jerozolimie lecz w Betanii
Łazarz. Ten nie nie znaczy. Bo
jeżeli [skoro] pytają nas czemu
jeżeli żaden nie kogo innego tylko Ła-
zarza wskrzesił. Odpowiadamy
że Łazarz był człowiekiem mo-
żnym - przyjacielem Jezusa.
Zrobił Jezus cud nie w Jerozo-
limie, bo tam nikt podobny nie
umarł. Betania też była bar-
dzo blisko Jerozolimy. Do tym
jakieś widzimy ogólny zajaś
ludu Jerozolimskiego dla Jezu-
sa - ale ten cud służy do determi-
nacyi Faryzeuszów aby zła-
pać Jezusa. Widzimy to zgo-
dę z prawdą psychologiczną.
To dowodzi naoczności Jana.
Innym dowodem tej naocz-
ności jest chronologiczne ozna-
czenie czasu - jak 1,29.

Cud wskrzeszenia Łazarza -
Marty - charakter doskonale
utrzymany -
Illa ut audivit surgit, cito -
Uczucie charyz było takie że wcale inne
wrażenie wywarło na L. Vivès - interpret
Spiritu - Nietylko że Jan J. pla
sat ale przytacza co mówili obecni
Kazał odwalić grób Martha
się odzywa Maryja miłosz-
Widzimy że Sty Jan wie
dział słowa każdego
Inaczej nie bierze sobie
za cel odmalować charak
tery - ale wspomina dla
matycznej więzi - potrzeb
ne obecności albo zgo-
dnego zdania - ale
nie ostatnie wzięcie pier-
wsze.

jako też innych przygotowa-
wanie przy wejściu Jańskiej

Jednak Bretschneider powiada
że S. Jan [illegible] znał Judei - i ich
zwyczajów ludu żydowskiego.
Jakoby nie był naocznym i
pisał później - Marcus pierw-
szy opiera się na 1,28. Hic in Betha-
nia facta est trans Jordanem, ubi erat
Joannes baptizans.
Widzę jakoby Betania była nad
Jordanem, gdy tymczasem była
blisko Jerozolimy. Odpowia-
damy że S. Jan 11, 18 tamże pisze
nie Bretschneider że Beta-
nia leży o 18 stadjów od Jero-

szolimy. Mogła więc być jed-
na Betania gdzie mieszkał
Łazarz. Druga nad Jordanem
wspomniana gdy przyjmiemy
że ta druga zwała się Beth-
bara t. j. dom przewozu. a
Bethania znaczy dom okrętu.
i zwała się inaczej Bethsine t. j.
dom daktylów. Różnica w wymawianiu
hebrajskim żmina w greckiem.
Drugi zarzut opiera na Joan.
11, 49. 18-13. Kajfasz.. gdy esset pontifex anni illius.
Bretschneider uważa, że przy-
puścić należy iż autor mnie-
mał jakoby Kapłaństwo było
dorocznem - gdy tymczasem by-
ło ono dożywotniem. Lecz zna-
dujemy ślad takiego złożenia
jednego Arcykapłana a usta-
nowienia drugiego np Salo-
mon zamiast Abiathara u-
stanowił Sadoka. To tu było wy-
jątkowem, to za Krzyżmana sta-
ło się zwyczajem za Tyberyusza
odwołany został z Palestyny Gratus,
a Prokonsul Valerius na jego miejsce
posłany został, ten odrzucił Annasza
a postanowił Ismaela syna Fabi Arcykapłanem - Józefa gdy
nowił tę otrzymał Eleazar syn Ananusa.
Witeliusz sam przybywszy do Jerozo-
lima Kajfasza wybrał Jonathasa
syna Annasza do tego czasu Arcykapłana
lecz gdy powrócił do Jerozoli-
23 r. drugi raz wzywa Jonathasa przyjmuje a trzeci natępnie
my i tego po dobrze Jonathasowi
wiązał ich wynagrodził Jonathasowi
dał im Arcykapłana Teofila
drugiego syna Annasza -
Tak też mogło być i za Heroda
że było kilku Arcykapłanów - gdy on
panował, po przybyciu Magów,
zwołuje principes sacerdotum - Arcykapłanów
wiadomo
kaz że tylko było do Starego
Testamentu dwóch kapłanów i trzeci
kapłan. Tymczasem u Łukasza

Nazwa jedna stale tam była
nadawana - wiadomo jest
Jan Chrzciciel umarł 60
dla czego miał stanąć się
rzeby Nowiewnie w Jerozo-
P. Jezus nie tylko cudami
ale chciał nadziei nad ale
wiary pomagał.
Zawiadomili Jerozolimczyków
pytają się Kapłanów i Fa-
czy to możliwe barzo
skarżą się że dotkliwa
cordis swego się zdoby
no co podobnego
gudami obiecuje mil
Credidernnt - niektórzy nie
nie zyskali i tylu cudów
poili do Faryzeu-
wiele jest jeszcze dowodów
1-8 22 oznaczony dzień
1-35-42 następnego dnia
Andrzej sprowadza brata
1-44 Księga
2-1- wesele
4-43- 11-6 Łazarz.
opuszcza Betanią 12-1 i wraca
do Betanii
Czytelnicy - oznaczone
4-52 Jerozolimy
wp podział Rady że Annasz
był nie potrzebna wartość
przed nim
Annasz - Kajfasz gdy
roku jeszcze Józefo-
wi Kajfaszowi: któ-
ry do Witeliusza To-
konsula pełnił swój
urząd Tyberyusz
wystał 20 r. panowania
Judaizmu było
W. W.
Nauczyciel Lenin
Zwierzęta.

Kapłaństwo p. Tydzień było
był odziedziczne - powiedzenie
Ale dążę do Zrozumienia
Najczęściej Mojżesz zmieniał
się co rok
Faktycznie przypadło było F
Zgromadzenie - różnie się działo

* Byli oni zapewne najpotężniejszymi pomiędzy dymidzyonowanymi strzyga-mami - i może na przemian do wsi rządzili.

O wielkanoc na sabat a przeto Parasceve wypada na piątek - a dies stynor u S. Jana na wypada we czwartek, choć powinien się rozpoczynać w piątek.

2) Słusznie przeto na wieczor czwartek już mógł się zwać dies stynor.

po powrocie z niewoli Babilon był stanowiony przed dniem wczorajszym święcili Wigilią - wigilią tę tak stanowiąc obchodzili - że zad 5 we czwartek się zachodzące czwartek tego nazywali formalnie dies stynor -

B Jon 1-2 Niemby zarzucił kto odbywanie tydzień w piątek - w czwartek nie mogło miejsca odtąd mamy obchodzić tę

Galileo 10 Maja 1862
Worek

wolny ostatniej wigilii bydło wolnej

wypełnione dwoch razem dniach i nocach. Widzi się więc, że jeden był prawym, a drugiego znaczenie niewiadome. Zatem pokazuje się jeszcze bardziej naoczność Jana, który tak zgodnie z okolicznościami dawnemi opisuje fakta.

Quaestio multo

Der S. Janowi że się zna przy Paschy, gdy Talczyńcy wchodzą dzień Paschy.

Wiadomo bowiem że Żydzi obchodzili paschę a 14 na 15 Nizan. W owym roku wypadało jednakże zwracając uwagę na powszechną tradycyę. Żydzi byli bardzo skrupulatni w takim względzie. Wyniatali nawet przed dniem Paschy kwas tak iż dies Parasceves mógł się nazwać dies stynor we wieczor. Galilejczycy zaś jak w tym roku jeszcze skrupulatniejsi byli, tak iż, jak w tym roku pp we czwartek na wieczor był kwas wyprzątnięty u nich (2)

Liber Evangeliorum S. Joannis scriptum fuit alibi urbem Ephesum, alibi insulam Pathmos assignant. Pathmos degentem Theophilactus, Hippolitus (et plures cum ipso Graeci - Sam vero Beschito, Irenaeus et alii plures dicunt Ephesum esse locum scriptionis hujus Evangelii. Alii hoc conciliare volentes statuunt Evangelium hoc Pathmi esse scriptum sed Ephesi vulgatum per quendam Gajum socium Joannis, ut diversum a Gajo, de quo (3 Epi. 1. 7. 9. 10. etc.) Quoad tempus scriptionis. Alii affirmant scriptum quidem hoc Evangelium sub Domitiano (81 ad 96) alii sub Claudio inter a. 41 et 45. alii denique alii sub Nerone a. 54-68.

ultimum conscriptum

drukowano

Sed duæ posteriores hypotheses
nitunt falsa hypothesi, qua
di in Apocalypsi annuntiaret
excidium Hierosolymor. ac prox.
ante hoc excidium scribi debuit. Sed
Apocalypsis è postremum S. Joannis opus. itaq. Evange-
lium ante Apocalypsim scriptum fuit. et quidem juxta
Sed quia illa hypothesis hanc hypothesin bo-
ut suo loco probabit, è falsa. giori tempore ante
itaq. eam rejecta posteriorem & excidium.
latem huic Evangelio assignamus
inquirimus inter a. 81 et 96. p. Chr. Nerva - vacante sede I
Judicia autem interna ^ spatium temporis
nostis sententiæ suo loco proferent. inter...
Contra integritatem hujus evang. Integritas
objicitur Joan. 8, 3-11. de muliere adultera, quam Pharisæi
accusant et quærunt a Jesu quid cum ea faciendum sit. Deum itaq. Orientales mi-
nime delicati & in rebus ma-
trimonialibus, et quoniam timebant ne hoc factum Je-
su sumeret pro conniventia
adulterii, historia hæc in lectione omittebat, et obelo notabat. De Armenis histo-
rice constat, eos omisisse lectionem hujus loci. proin. de amanuensibus locum obelo notatum omittebant, et SS. Patres in explicabant. Exinde itaq. in potè formari argu-
mentum contra integritatem Evangelii.
Alium locum i. c. 21 - oppugnat pri. Eberhardus
Dr Paulus (Heidelbergensis) ideo quia tanquam in perti-
nens ad evangelium, sed po-
steriori tempore a quodam alio
additum - nam cap. 20, 31. jam ab

scripta ē

soloēk narrati evangelica veritatis, „Multa quidem et alia signa
„fecit Jesus in conspectu discipu-
„lorū suorū, quæ nō ē scripta in libro
„hoc. / Hæc autem scripta ē ut cre-
„datis quia Jesus ē Christus Filius
„Dei: et ut credentes, vitam ha-
„beatis in nomine ejus." Narra-
tio vero cap. sequēs nō conjungit
naturalitēr cum hoc 20° illius 6
versiculis absoluto, et videk poste-
riōris manus

C. XVIII d. 30 Aprilis 1861 a—

In toto evangelio Johus dicit in tertia persona de se in primo—

Causa hujus ē sequens: Dō Paulus affirmat, Dñum exercuisse piscatorem cum discipulis post resurrectionem per 40 dies. Post piscationem panis cena et Petrus interrogat Petrum, utrum plus caeteris amat ejsum? et dein Petrus ei dixit Pasce oves meas— et postea de morte ejus ait: „Quum esses junior cingebas te, et ambulabas ubi „volebas: quum autem senueris, extendes „manus tuas, et alius te cinget, et ducet quo tu nō vis." Et quum hæc dixisset, dixit ei: Sequere me. Petrus quidnā de Joanne, qui prope Petrum sedebat, et Dñus dixit: „Sic eum volo manere donec veniam." quid agis tu me sequere. Si usus sermonis spectek videnk hæc verba significare: Joannem usq ad adventum Chti in vitā mansurum. Sed quæritur quidnā sibi velit iste adventus? Paulus per hunc intelligit extremum Dñi adventum. Et revera nulli fuerunt in primitiva Ecclesia, qui hanc sententiam tenebant, ut Epiphanius, Ephrem, Gregorius Turon., Albertus Mag., Vincentius Lerinens. Thomas de Villanova— Sec. XV Georgius Trapezuntinus, Jacobus Stapulensis et Florentinus, qui existimabant

Locus primus in persona 3ª hic invenitur nec nō ēt extraordinarium quam in corpore Evang. nō invenimus 1-14 primum et secundum— Et verbum caro factum est nō nobis ēt vidimus

Stylus vidētur ē eadem in hoc quoq; capite enarrationibus partium Chti ad optimum pastorem ut possit describi character Petri— [illegible]

Clausa nihil adhuc probat Joan. nō fuit finitus Christus—

Causam Paulus probabilem attulerat 21C. Evg. J. Chti— q Dñs revera dictus fuisset quod tradit Evang. Paulus

P. Corbard Evangelistam nō mortuum cum omnibus mandatoribus orbis ēt—

adventum nō erat nisi occidium Jerusalem— nam in ruinis illius impletur—

Joannem adhuc vivere. Sententiam hanc suam superstruebant Apoc. 10, 9-11. „Accipe librum, et devora illum: „et faciet amaricari ventrem tuum, sed „in ore tuo erit dulce tanquam mel. „Et accepi librum de manu Angeli „et devoravi illum: et erat in ore meo „tanquam mel dulce: et cum devo„rassem eum, amaricata e vente„meus: et dixit mihi (Angelus): Por„tet te iterum prophetare gentibus „et populis, et linguis, et regibus „multis." Talis est vaticinium prophetici[um] angeli. Albinam explicio? Post tempora. Plus jam vetus fuit, quum lege vivebat, adeoque non potuit pervenire nationes et praedicare evangelium ac proin supponendum e, eum cum Enoch et Elia venturum in die ultimo. nunc vero vivit in secretute in quodam abscondito loco Ephesi et in aliis locis sub fide vigebat. ex tempore quo obiit S. Joannes. Ex hoc Paulus Heidelbergenus dicit, quod post mortem Joannis quaedam membrum addiderit cap. 21 Evangelio Joannis ut doceret quinam adventus e intelligendus. Hoc auctor enim cap. 21 expresse innuit, qualis fuit sententia de vita Joannis. „Exiit ergo sermo iste inter fratres quia discipulus ille non moritur" et dein sequit commentarius hoc verbor. „Et non dixit „Jesus: Non moritur; sed: Sic eum „volo manere donec veniam" i.e. veniam eum visurus per mortem i.e. donec moriatur. Hypothesis Pauli Heidelberg. quid

Resp: 1° Joannes non juxta principia artis scripsit suum Evangelium prius post XX cap: completum et XXI addidisse nihil mirum. –

2° Dictionis color hoc capite idem ac in integro Evangelio. –

3= Dein scripsume eadem formula designat, ac alibi; character vivax Petri idem ac in aliis locis deprehenditur, i.e. 3 capita hoc ejusdem auctoris. –

Praeterea si caput hoc posterius addidisset Ecclesia: Ephesina certe etiam verba haec explicasset uberius, dixerat de vitae obitum Joannis et caetera quae desiderantur in ultimo capitae et quae status haec ostendunt illum tempus vitae functum finisse. –

Ea quae in Act: C.X leguntur postmodo concilium e morte S. Joannis loco iste intelligendus de praedicatione verbi divi, quae tum vivo i.e: actionibus, epistolis et apostolis. –

Hier vermisse ich die Jerusalemquadrum – vermuthlich Cyprian pro die et praedicabilis verbum Dei voce divae nihilominus propsa quando religius libuit –

Nam verba Act. prout ex contextu orationis patet, intelligenda s. de vita longeva Joannis. In vero usq. ad finem mundi. Itaquam vita Joannis longior esset quam ceterorum apl.orum, quum obiit post excidium Hierosolymitanum. Hinc verba: „donec veniam" emendanda s. de adventu ad ultionem de Jerosolymis sumendam. Hinc a Dño praedictum fuit Joannem longiori ac ceteri Apli vita gavisurum. Ipse ejus itaque praecavendo errorem addidit commentarium. qui n. e. ab alio auctore additus.

Paulus Fleidelberg. videt differentiam inter c. 20 et 21. Moris e. Joanni in tertia de se persona scribere. In cap. 21 autem loquit. in prima persona, diversa ratione legit, ac prae in diversus e. auctor.

Reperimus, unicum locum esse (21,25.) ubi auctor de se in prima persona loquit. - in aliis autem ejusdem capitis ubi de ipso dicit, prout et per totum evangelium loquit in tertia persona. Stylus vero dicendi, linguae eadem s. in hoc capite (21.) ac in toto evangelio. ergo idem e. auctor hujus capituli qui et aliorum.

Contra auctoritatem hujus capitis Paulus Fleidelberg. ponit unam difficultatem. nempe Apostolos hic praesupponi in partibus Galilaeae (circa mare Tyberiadis) versari. Capite autem praecedenti v. 26 legimus apparitionem Chti Jerosolymis, ubi et illi habitabant.

Qua ideo ratione videri Apli et Jerosolymis et in Galilea poterant ~~habita~~ adesse eodem fere tempore. Resp. Poterant Apli post octo dies a prima apparitione Xti Jerosolymis esse et post octo Galilæa transmigrari. Paulus allegat Luc. 24, 49. „Vos autem sedete in civitate „quoadusq; induamini virtute ex „alto". Hæc quali præceptum ut manerent in una loca - et verba hæc ex Luca videntur prolata esse tempore primæ apparitionis. Sed attendendo ad act. 1, 3. subjungimus: „per dies 40 apparens eis, „et loquens de regno Dei. Et convescens præcepit eis ab Jerosolymis ne discederent." Aliquid aliud apparet. Saltem enim ibi apparitio Xti sæpius per 40 dies. et finis sub finem 40 diei præcepit discipulis Jesus. ne discederent Jerosolymis. Ac prima optime hoc convenit cum evangelio Joannis. Poterant enim Apli commorare in Galilæa et in Judæa. —

De Actibus Apostolorum.

Liber hic ideo sic insignitus est, quia exhibet ~~de~~ facta, quæ post descensionem Spiritus S. per Apostolos, quamvis non ~~omnes~~ primis describuntur facta et facta Petri et Pauli etsi non ita et partim Jacobi. Itaque hæc denominatio Actorum Apostolorum non est stricte sumenda. Liber inde aliquando non occupabat locum in catalogis librorum ss. sed collocabatur inter epistolas S. Pauli et alterorum Apostolorum, vel inter epistolas et Apocalypsin. Nunc autem optime ponitur post evangelia. Nam positus post evangelia tali modo ad ea se habet, quemadmodum ipsa ad V. Foedus. Actus Apostolorum complementum Evangeliorum. Quæ quidem prædictum Apostolis in Evangelio fuit, in Actis expletum videmus. ~~Opti~~ et hæc supplementum evangeliis. Itaque optime post ea locum obtinebit. Sed insuper apte collocantur ante epistolas S. Pauli. Nam in epistolis his plura narrantur, quæ intelligi non possunt sine notitia historiæ in Actis Apostolorum contentæ.

Quoad argumentum hujus libri deprehendimus in eo res gestas Petri et Pauli, unicum Jacobi Minoris et mentionem de morte Jacobi Majoris. Nam vero post diligentem lectionem hujus libri deprehendimus in eo historiam nascentis Ecclesiæ potissimum Apostolorum. Facta vero facta et descripta, quæ ad res Apostolorum referuntur, nempe: Electio Matthiæ. Descensio Spi-

Actus epistolarum Pauli.

Quinos vel in omnibus catalogis invenimus postpositos Pauli. et ante Catholicas. Quinos inscribit Apostolos juxta Apostolatus principatum in ambobus posuerunt et Pauli Petri. Paulus primo. et Mors Jacobi minoris.

ritus S. - Concilium Hierosolymitanum et propagatio religionis. Alia spectant solum Petrum, alia et quidem majori ex parte in reo solum Paulum. Inter itag partes dividi potè integer liber - quæ prima occupat fundationem Eccliæ in Palæstina - altera fundationem eccliæ antiochenæ et Petrum spectat ad c 13
ejus gestis - tertia denig fundationem Eccliæ inter gentiles in Græcia et Achaia. Pauli gesta - ab an 34 usq. ad 63. -

Scopus hujus libri è simplicissimus: quæ enim in Evangelio fuerunt promissa quoad futurum regnum Dei, hæc in actis auctor impleta esse nobis oculos proponit

Auctor est notus et ex traditione antiqua et ex inscriptione hujus libri, qui eidem Theophilo, cui et evangelium S. Lucæ dicatus. Proinde auctor et Evangelii S. Lucæ et actuum e unus idemq; fuit idem stylus, eadem diction et puritas linguæ græcæ quæ in Evangelio Lucæ quam in actis cernimus. Hæc sententiæ testimonia tum externa tum interna ipsius libri suffragantur. - Librum hunc canonicum et fide dignum esse autenticum et item ostendunt testimonia tum externa tum interna. Testimonia I^i capitis, etsi ad aliquam partem ea prætermittimus, tamen eam non satis perspicua. Nihilominus habemus antiquos Patres Lucæ hoc opus tribuentes. Inter hos præprimis Irenæus

Electio Matthiæ. Descensus SS. Spiritus. Prima pars concionis Petri. Continuatur c 13. exclusive Pauli conversio

I. Nicholaus cardinalis antiquum volumen refert quomodo S. Thomæ Apli illius fuisse quondam invasum Apli comprobant veritatem publici juris fecerint, quæ gentibus præcederent jus etiam adquirendi

II Eichhorn opinatur scribi narrationem propagationis Evangelii et fidei Christi per prædicationis historiæ Evangelii eorum Verbi divini Antiochiæ et in partibus Europæ et transmigrationem Apli ex Asia in Europam

III Quantum affirmat dicta exhibere historiam Evangelii primæ potissimum fundationis Ecclesiæ, certum est mihi exhiberi omnia quæ referuntur ad hanc historiam affirmationis negotii necessaria ut hic collocarentur. Reprehendunt præcipue traditionis, quomodo hæc gesserint Apli in variis circumstantiis exhibendi circumstantiis ut quæ versabant Apli relata ad mundum Judæorum ut quæ primos Christianos habituros sufficiunt ad propagandam primum quam historiam Evangelii postremus apponere aut hæc gesta Pauli tanta cum solicitudine prosequuntur quæ referunt ad gentium Pauli cum præmissum sua facta laboris gesta sua

qui tantos conatus ponit
in primum diem firmandi
corpus esset. ut S. denique
necesse erat ad Lucas ab Apli
fundatas mentis recurrere qui
nam Apli et ubi Lucas fundatum
an prim. Tro. ob nos Cautos
properitio instituatur.

Schneckenburger et Baur ubique
supell- opinantur dict. esse ipso
Lucam S. Paul. contra Judaizantes
hos contra duos testes
firmant argum. 1° pro nostra
vocatio Pauli. 2° pro nostra Actorum
narratio Actorum ex hujus Apli
quid probant nisi communem autor
demonstrandi disputandi Apli.
2. deprehendunt parallelismum inter
Petrum et Paulum quoad facta-
ex quibus narat miraculum Petri
profert aliud Pauli. Petri sanatio
Claudi ad portam 3-1 Cenaculum
Pauli sanatio Claudi Listris act. 14-7
Petrus morte metuit etiamsi
et Paulus Pauli carcere
punit. 12-1 Petrus Tabitam
ab Ape revocat. simile 20-Pauli
Eutychem ad vitam revocat. hic
parallelismus factor. demonstrat
Communem autorem probandi
Paulum, etsi potius vocatur
aquat potestate Pauli.
3° quod doctrinam: scopus
Petri disputatur Pauli
Conveniendam personalem
mutuam amicitiam exhibent
autor
Haec solummodo apponimus
convenientiae hoc objectum
deprehendit- apologeticus
et ergo finis objective verissimus
C- Num et subjective i.e.
ea libro ut collegimus Lucam
Petro convenire- nihil omnino
nunquid eos licet undique
deprimere autoris hujus operis
scopum fuisse hanc convenientiam
demonstrare-
parallelismum hunc ad probandam
miraculi convenientiam
minime probamus. Differen-
tia magna. Aliud e quando
morte petuit Petrus - et aliud
Pauli - alia circumstantia
primo - praeterea ubi ad vitam
revocat Tabita - illa revera
mortua est - quod provenerat illum dubium fore postmodum nunquam ille

* Si quis accurate ea lect. studuit - - dein probat conveniendam actor pauli cum natra
tione Lucae - (deinde de distributione Lucae -
randus, qui, quoties ex Act. libro
referendo, expresse ait, eos a Lu-
ca, comite Apto scriptore fuisse
qui fuit oculatus testis hos facere
etiam. Eundem quis? testimonia
Tertulliani, Clementis Alexandri-
ni, Origenis et caeterorum posteriorum.
Sed autem? (item Canones - sed antiquissimae versiones M.
dubitatur plura ipse liber prae se
ferat testimonia certissima. Haec
ne inveniant respondere natu-
ra rei et rationi temporis. Ut
eg. 3,1. „Petrus autem et Joannes
ascendebant in templum, ad horam
orationis nonam." „Nona hora
praesupponit ab auctore hora ora-
tionis. Et revera Josepho Flavio
Antiq. Jud. dicit, Judaeos bis per
diem solitos fuisse sacrificium,
nempe mane et horam circa
nonam. Bene optime Lucas no-
vit res hierosolymitanas. - Si-
militer 4,1. legimus: „loquentibus
autem illis ad populum, superve-
nerunt, (saeculo) et magistratus templi"
Quinam magistratus templi opti-
me exprimit textus graecus: οἱ
στρατηγὸς τοῦ ἱεροῦ - de proinde
lites in templo praesupponuntur.
Ex archeologia hebraica minime de-
prehendimus milites in templo-
sed si attendamus ad ea, quae ait
Josephus Flavius in Antiq. Jud.
revera fuisse custodes templi.
ducem eorum fuisse Eleazarum
filium Anani, videbimus opti-
mam convenientiam cum hist-
ria et circumstantiis ejus temporis.
Similiter 5,17. Exurgens autem
princeps sacerdotum, et omnes qui

cum illo erant (qui è hebreis
"adducebat) repleti è zelo: et ita
Proinde unius sacerdos sadducæus
Iudæos abhorret, ut unius sacer-
dos sadducæus esset - Phariszi ver
fuerunt homines, quos auctoritas
apud populum prævalebat, et
magistratus occupabant - Sadu-
cæi autem abominationi fuerunt
Vix itaq; possibile è, ut aliquis
eos occuparet dignitatem unius
sacerdotis. Sed si attendamus ad
tempora Joannis Hyrcani, is facile
potuisse concedemus - nam
illi quos voluerant constitue-
bant unius sacerdotes. —

Lap. 5, 37. "Post hunc exstitit Judas
"Galilæus in diebus professionis, et a-
"vocavit populum post se, et ipse periit
"et omnes, quotquot consenserunt ei dispersi sunt."
Quæ hic loci traduntur de Juda Gali-
læo quoad verbum fere referuntur
a Josepho Flavio. qui Judas Galilæus
cavit per xtto grande exercitum instituebat
11, 27. "In his autem diebus supervenit
"venerunt ab Hierosolymis prophetæ circa
"illum: et surgens unus ex eis nomine
"Agabus, significabat per spiritum famem
"magnam futuram in universo orbe terræ
Josephus in Ant. Jud. l. 20. c. 4 refert
5to anno Claudii famem magnam
obtinuisse in Judæa. Itaq; eorum
nit nostri auctoris relatio cum fide ver.
12, 1. "Eodem autem tempore mi-
"sit Herodes rex manus, ut af-
"fligeret quosdam de Ecclesia."
Herodes dicit rex. Est post
obitum Herodis M. per 30 annos
spatium nemo in Judæa hac dig-
tate præditus fuit. Nonnulli tri-
buunt ante mortem Herodis,
de quo mutato loco è verum, is

quod scopum
mortuus. Paulus dixit ani-
ma ejectus in eo est. Repen-
tinam restaurationem vi-
tium S. Paul. accelerabat
scopus itaq; concitandi di.
Quæ semper enervat supp.
Bar. ann. 22 c 1 - ubi de electis
- ne novi Apli agit "oportet ergo
ex his viris qui congregati sunt

Petrus hic loci enumerat conditio-
nes. ut novus Aplus ad munus
hoc vocari - in omni tempore
cum eo in qui præsentes fuerunt
si scopus esset demonstrare
Spiritum S. Pauli - hanc dicho-

XIX d. 7 Maji 1861.

nem Petri opinionem - cum
ejusmodi in esset Paulus quam deti
derabant conditiones exlato verta
protula-
in bonum hujus hypotesis quæ
jurisprudentia. S.
Doctor Aberley - 1555 - qui affirmat
quod autor scopum scripsit
Apologiam Paul. - non defendit
Aplum contra Judæos contra Gentiles
ex parte - potissimum defendit pri-
vilegia testimonia historiæ antiqui-
tatis - et scripti - caudit odium
quod facta è sub Claudio
Gelasinum sed magis Hebræos
demonstrat quam Paulus relata
ad Hebræos quidem quidem
existentia - relata ad Gentiles
illum esse gentilibus amicissimum.
Jugum quod dependit nimius to è
artificiata - Utile è nosse
duas opiniones - ad obstandum
erroribus autoris eas - quam
advertatur prob.
Autor hujus operis persuasum
habuit innovationem hanc nondum
sufficienti probata è doctrina
doctrinæ. cum et alia miracula
perpetrata fuit et doctrina
propagabat - Aplis etiam vi
quia pro miracula Dei ea rabbina
quæ ei acta fuerunt. Quin e
discipulus Pauli fuit quia
Paul. describit

vhorum ubi presens fuit
quod personam-

nitas hoc restaurata est. Et vers. 23
immitt
Et postea brevi tempore Herodem
mortuum fuisse. de proinde rum narrat Actus.
Caligula enim nepos Herodis M. ipse
Herodi Agrippæ imposuit coro-
nam regiam. Claudius successor
Caligulæ confirmavit hoc et dominium
Herodis Agrippæ auxit.
Eodem cap. v. 13 et seq. quæ refe-
runt de morte hujus regis Cæsarea
eadem refert apud Josephum. Hoc cum
discrimine, quod hic Angelo perc-
ciente apud Josephum vero bube-
ne ainnuciante morbus venit
qui consumpsit miserum Herodem.
13, 7. „Qui erat (Judæus Barjesu) cum
„Proconsule Sergio Paulo."

Sergius Paulus dicit Proconsul Cy-
pri. ut ex v. 14 patet. Cilo
itaque auctor erravit. nam Cy-
prus pertinebat ad provincias
imperatorias non vero Sena-
toriales. Senatoriales provincias
regebant Proconsules Imperatorias
vero Propretores. Sed Dio Cas-
sius dicit, Cyprum per Impe-
ratorem cum Senatu communi-
tatam fuisse eodem tempore
quo ad quod historia loca
citati refert ita ut Imperator traderet Cyprum Senatui
ab eoq. aliam provinciam Senato-
rialem acceperit.
Similiter 18, 12. „Gallione au-
tem Proconsule Achaiæ"
Achaja autem erat Impe-
ratorialis provincia. Sed
Forte Dio Cassio sub
Claudio, sub quo gesta hic co-
ri describuntur, cum Sena-
tu permutata est.

18-6- „cum testimonium
omnia cum veritate patrum
descripsit, discrimen nullum
agnoscebant inter Judæos
et Novos-

„si vero quæstiones sint de
„verbo lege judaica tum-

16, 13. „Die autem Sabbatorum egressi sumus „foras portam juxta fluvium, ubi videbatur „oratio esse: et sedentes loquebamur mulieribus quae convenerant.“

Stag. Tempus Sabbati – locus vero ubi conveniebant Judaei orandi ad fluvium situs. Stag. erat προσευχή. Προσευχας autem fuisse domos orationis ad fluvios sitas testantur Josephg et Tertullianus

17, 22. „Stans autem Paulg in medio areopagi, ait: Viri Athenienses, per omnia quasi „superstitiosiores vos video. Praeteriens enim, et videns „simulacra vestra, inveni aram, in qua scriptum erat: „Ignoto Deo.“

Stag. Deus ignotg commemoratur. Ignoti hujus Dei historiam ita narrat Diogenes Laërtg. Fuisse 600 a. ante Ch. Athenis pestem graviorem. Consulentes Atheniens oraculum responsum accepere, ut convitium peterent ab Epimenide in Cretam Cretatus et ab Atheniensibus solemniter Epimenides veniens Athenas jussit congregari oves albas et nigras – et unamquam eorum dimittere ita ut homo eam sequeretur – et ubi ovis dieta requiesceret ibi, et immolandum Deo ignoto altare quodcunque stetisset, ad hujus Dei statuam statuerit, si vero in ad statuam deti[illegible] sigillum ignoto Deo curavit. Insuper Pausanias ejusdem statuas ipsos commemorat ad aras Deo ignoto erectas. Philostrates in vita Apollonii Tyanei ait, Apollonium docuisse, deos esse colendos ceu praecipue autem hoc observandum Athenis. Stag. ita Fubi esset statua Dei ignoti: Stud Deo ignoto cum erant Athenis. ac proin vera narrat Lucas. Cujus nos auctorem Actorum Apo. fuisse posteriorem tabulis quas narrat. hunc in tam pari no-

Si comparamus Paulum depictum in Actis cum Paulo ex ejus Epistolis communicatis optima hominum imagi ejus describere conabuntur, quod ea natura ei fuerit

Inveni et ipse tutoty Lucae. 16-10.

ment. circumstantiis fieri non pos-
set, quin impingeret.
18,2. „Posthæc egressus Paulus ab A-
„thenis, venit Corinthum: et inveniens
„quendam Judæum nomine Aquilam,
„Ponticum genere, qui nuper venerat
„ab Italia, et Priscillam uxorem ejus,
„(eo quod præcepisset Claudius discedere omnes Judæos Ro-
ma) ad eos ipsum comprobat Suetonius.
18,12. 22,25. „Et quum adstrinxe-
„runt eum loris, dixit astanti sibi
„centurioni Paulus: Si hominem
„Romanum et indemnatum licet vobis flagellare?
Quibusdam videt impossibile
ut Judæi ad Romanum jus civitatis
admitterentur. Sed Josephus refert
illum plures Judæos
de militia remisisse ideo, quia
etsi cives Romani erant, tamen
ritus Judaicos sequebantur.
24,24. Post aliquot autem dies veniens
„Felix cum Drusilla uxore sua, quæ
„erat Judæa, vocavit Paulum, et
„audivit ab eo fidem quæ est in Christum
„Jesum."
Drusilla uxor Felicis exhibet
hic loci et Judæa origine
dicit. Itaq optime nota e-
rant auctori nostro relatio-
nes inter habitatores et regentes
Josephg ideo confirmat et ad Di-
Drusillam quinque filiam Agrippæ
et Deæ religioni Hebræor valedixisse.
25,12. „Tunc Festus cum concilio
„locutus, respondit: Cæsarem appel-
„lasti; ad Cæsarem ibis."
Concilium itaq quoddam
exhibet fuisse procuratorib.
De conciliis hujusmodi nulla
mentio apud antiquiores scrip-
tores occurrit sed usu quodam pro-
consules illud introduxerunt.
Licero tradit, Propretoribus
ejusmodi concilium ad manus
latus fuisse, constans amici
cis et et familiaribus Propræ-
toris

25, 13. „Et quum dies aliquot transacti
„essent, Agrippa rex et Berenice descen-
„derunt Cæsaream ad salutandum Festum."
Rex itaq; accurrit. sed in rec
Iudæor. Hist. historia testatur.
Quod Claudius post mortem
Herodis Agrippæ filio huius item Agrippæ
etsi in ætatem, tamen ti-
tulum regis donavit. erat
enim Agrippa filius Herodis Ag-
grippæ, puer 18 annor. ideoq; Clau-
dius regimen ei non contulit.
Itaq; nihil mirum si rex hic
Festum venit ad salutandum Fe-
stum.
26, 27. Paulus alloquit Agrippam: „Cre-
„dis rex Agrippa prophetis? scio quia
„credis." Non habemus testimonium
de fide Agrippæ. sed quia pater ejus fuit
zelotissimus Iudæus, idem et de filio supponendum. Et de id te-
stat reapse Josephus
Flavius. –
Describens autor iter
in Italiam
sum ait: 28, 13. „et post unum diem
„flante austro, secunda die venimus Puteolos."
Puteoli erant portus, ad quem
appellebant naves ex Asia et Africa.
Quæ ulterius tenuit de tri-
bus tabernis, Appii foro etc.
ea tibi ita describere potuit, qui
fuit particeps narrator et hæc
loca ipse vidit propriis oculis.
28, 16. „Cum autem venissemus Romam,
„permissum est Paulo manere sibimet
„cum custodiente se milite."
Itaq; derelictus est tibi ipsi et
cum custodiente se milite, sed
catenis vinctus. Mos enim
erat Romæ, teste Seneca, Ul-
piano et aliis, accusatos domi relin-
quere sed catenis ligatos, et eis cu-
stos miles dabatur.
Et proin ubivis loco ita
relata in actibus et post. opti-
me respondent relationibus et
circumstantiis alibunde notis. Et
supponamus itaq; necesse est, auctorem fuisse ocularum testem cor. quæ narrat.

× Quemadm difficillimum esset impo-
teri posteris qui ea narrare vita
ut perfecte narratio his respondeat fi-
sed eadem ratione minus difficile esset eidem exhibere characterem personae sibi constantem et respondentem personis aliunde nobis notis. Sed in nostris Actibus personae principalis character semper sibi constat. Magistratus Rui optime descripti. Invenimus eos personas frigidas et indifferentes tum respectu rei Judaeorum tum Christianorum. Sic 25, 18... „De quo, (Paulo) „stetissent accusatores, nullam cau-„sam deferebant, de quibus ego suspi-„cabar malum: quaestiones vero quas „dam de sua superstitione habebant ad-„versus eum, et de quodam Jesu de- X
X „functo, quem affir- Quaestiones religiosae gravitatis
„mabat Paulus vivere." momenti appellat magistratus hic „quaestiones de superstitione Ejusmodi relatio optime respon-det relationibus historicorum. Scriptor posterioris status cen-te ejusmodi phrasin eliminavisset et ei aliam substituis-set - noster autem pauit hanc phrasin, quia tempore paganismi scripsit. Simili modo exhibet responsum Gallionis cap. 18 v. 14. „Si quidem esset iniquum „aliquid, aut facinus pessimum, o viri „Judaei, recte vos sustinerem. Si vero „quaestiones de verbo, et nominibus, et
F „et lege vestra, vos Quaestiones religiosae videntur
„ipsi videritis, judex „ego horum nolo esse." ei quaestiones de verbo i.e. quae nullius momenti.
Auctor Actuum exhibet semet ipsum eo quem gerit quae de-scribit - ut apud Livium: „Quod „vi nos profecisti Macedoniam" - „navigavimus" „eramus in hac „urbe" etc. plures sunt ejusmodi

narratio phrases in prima persona numeri pluralis. Notandum etiam quod:
Usq, ad tempora adventus Pauli in
Macedoniam, gesta ⁊ etiam a-
liorum Apostolor ex parte attingit
ab hoc vero tempore omnes
Pauli gesta persequit - et omni-
tem se itinerum hujus Apli perhibet.
Observandum quoq de Paulique post
quam venit Romam etc. morte
nullam mentionem fieri ab auctore.
Si opus hoc scriptum esset post
mortem Pauli hoc delineare-
t. Hinc patet opus scriptum
fuisse ab auctore coævo et
ante mortem Pauli, aliaquin e-
nim hoc circumstantia ita ⁊ ri-
mum veritati Chr probans te-
stimonium nequaquam omitteret.

p. XX. d. 13 Maji 1861.
x

Inter opera Apocrypha a Fabricio et
Tischendorfio collecta ⁊ plura
opera quæ nomine Actuum in-
scribuntur uti Actus Petri, Apocaly-
psis Petri, Actus Pauli, Itinerar et.
Forma Philippi et Apocalyps Pauli.
Nec ista Actus ⁊ cum nostr.
conferant ⁊ quod argumentum
cuique a nostris differunt. con-
tinent ejusmodi fabellas errores quam
ista nostris nec veritatis histo-
ricæ ⁊ et error nullus. In-
super ⁊ Actus isti ⁊ scripti
medio s. II, quo tempore, teste Tertulliano, Actus nostri
Utraque Actus falsi testimo- jam ab omnibus
nia sibi vindicant, ut no- erant recepti.
stris Scriptis in genere
stri. - Acta nostri exhibent
historiam fundationis Eccl. in Gre
et plurium Eccl. ad quas Apli
gestas, Apli, eor sermones et
quomodo coram judiciis de
Apli gesserunt. Ista hæc publi-

ce agebant in uno loco de
in pluribus, Romæ, Athe-
nis, Corinthi, in Achaja, Macedonia
prout supponendum, hæc ita
calamo excepta a teste ocula-
to. Fuisset quidem hæc casus
ut essent posteriori tempore
ex memorabilibus collecta con-
fecti. Sed tunc in essent autem
tici etsi fide digni, quia ex
collectis documentis essent scrip-
ti. Si autem essent ita scrip-
ti tunc videremus duplicem
colorem dictionis, nempe hor
memorabilium et compila-
toris. Quem tamen in nostris
actis continue idem stylus, et
color dictionis occurrit quod minime esset,
si ex fontibus scriberetur historia.
Quoad tempus, quo hæc excidium
Jerosolymæ cecidimus scriptum fuisse
opus istud et quidem Lucæ ex
ratione quod ita se habet
tum, tum ita ita se scripta
re si auctor proprius ocia vi-
deret oculis et statim res
res gestas calamo excipie-
bat, i.e. quasi auctor quum
historiam hanc scriberet, hæc ei præsentes
essent prout ante Hierosolymor
debuit scribere tempore, quo
hæc ocia adhuc stant præsentia
Nullus est dubium de erroribus con-
tra fidem, a hæreticis oppugnatam
Si vero legalibus fuerit exhibet
in actibus ita ut inde colligere
liceat, eum nihil dogmatum
fuisse. Sed si posteriori tem-
pore scriberet actus, tunc
certe omitteret quæstiones le-
galibus, ut circumcisionis, et liber
inseret narratione quæ post excidium
Hierosolymor successerunt

Fol. 11 jam simile
reperiuntur ut autem
sunt in ocia Corin-
thi quod excipiatur si
facta in esset prout
veritate descripta

stylus

Communis an 63 erat vulgaris
quibus eruntur, hoc anno pl placuit
65 utrog. in casu arte mitte
pauli et ante excidium Jero-
Locus illi. latentis Rute e-
lingua in aliud e qui gradu.

Exhibent Apli ambu-
lantes, annunciantes
Evangelium, exhibent
studiis cor magistra-
tus, loca ocia etc.

Non ideo hoc primum est ex
quo exacte explicitus textus
judicatus nisi mens inventa
aliquibus non hoc nonnulli
Hierosolymis, et objectus mod

et tempore, quum hæc
auctor scriberet.

Insuper certum est ea dicta de Evangelio Lucae, evangelium illud ante excidium Hierosolymae scriptum esse. In Evangelio hoc invenimus vaticinium de excidio hujus urbis. Hinc si post excidium essent scripti nostri actus, certe in iis adesset aut nota aut adimpletio hujus vaticinii. Adeoque si tantum hoc probato, pro nostrum ante excidium scriptum fuisse. Duo igitur sunt statuenda pro epocha nostri libri: 63 et 65. Tarum uterque inter quem horum amplectamur? Qui scriptum post Hierosolymae excidium, fere omnes. Qui autem dicunt et ante illud scriptum fuisse nullo argumento interno et externo hanc sententiam probant.

Exarat. e lingua graeca.

Alterum argumentum quoad tempus evangelii: illud ante excidium Jer. scriptum fuisse ex hac sententia de excidio Dei Wette affirmatum evangelium ante excidium scriptos credit post excidium. Etenim ille eliminat elementum supernaturale prorsus dicit post excidium Hierosolymae exaratum fuisse confectumque esse cum Evangelio. Contra hanc hypothesin pugnamus.

Insuper rationalistica modi in inquirendo tum dicta contra pugnantias in nostros libros Ss. cum fontibus aliunde notis in nostris libris Actibus nullam repugnantiam cum historia aliunde nota invenimus.

Quae vero objicunt contra veritatem historiae Actor. et parvi momenti et facile solvuntur.

Prima objectio desumit ex 2, 13.
"Alii autem irridentes dicebant:
"Quia musto pleni sunt isti."
Opinio itaq illa quasi musto
pleni essent et ebrii juxta ea quae-
dam e documentum antiquitus exhib.
etenim dicto exhibet tempore
Pentecostes quando mustum ne-
esse non poterat, quum vites
fructum uvas proferant. Sed
respondemus potius ejusmodi
phrasim Judaeos proferre in
eo sensu quasi reapse inebriati essent, sed solum ita
eos loqui ac si ebrii essent.
Quapropter ad hanc objectionem
Sylvinius respondet: ita
per Ἰδιωτισμός non mustum solum, sed
et vinum dulce intelligi et
antiqui scribant autem con-
servandi per totum annum
hoc vinum cum dicendi ne-
cessitate.
Altera objectio est in historia De-
metrii argentarii. quia Paulus
in ea exhibetur approbans cultum Di-
anae, quod non convenit charactere Pauli
ac proin ea hic narratio ut
non naturae non conveniens et
non autentica, ac inde totum
opus. Sed narratio haec ita
exhibetur cap 19, 24 et seq. "Deme-
"trius enim quidam nomine, ar-
"gentarius, faciens aedes argen-
"teas Dianae, praestabat artificibus
"non modicum quaestum: quos convocans
"et eos qui hujusmodi erant operarios,
"dixit: Viri, scitis quod de hoc ar-
"tificio ex nobis acquisitio est: et vide-
"tis, et auditis, quia non solum Ephesi, sed
"pene totius Asiae, Paulus hic suadens
Itaq testimonium habemus
ipsius Demetrii, Paulum aver-
tisse a cultu Deae et hinc
non repugnat ulterior narratio.

verso ille minime perus videbi-
qui refert tensam audientum

Ephesi demetrius contra
Paulum turbas excitavit
propter commodi motus qui
ipsae Dianam vemus
dabat.

"suadens averti
"multam turbam,
"dicens: Quoniam non
"sunt dii, qui manu-
"bus fiunt."

Objectio praecipue confert ex verbis scribae: „Viri Ephesii, quis enim „e hominum qui nesciat Ephesior civi- „tatem cultricem esse magnae Dia- „nae, Jovisque prolis? ... Adducti, „enim homines istos, neque sacrile- „gos, neque blasphemantes deam „vestram."

Itaque, dicunt, si in ~~criminare-~~ sunt blasphemarunt deam, to- lerabant ejus cultum, quod cum charactere Pauli et suor prio- rum in convenit. F credendum itaque e testimonio pubblico.

Sed si attendamus ad gemus hor testimoniorum invenemus prius testimonium fide dig- nius, nam posterius compo- situm fuit ad sedandas tur- bas. et diu potest magistra- tum efficere mentitum fuisse, ad sedandam turbam. Objiciunt Paulum se in ges- sisse et Asiam, testem pe- sitatis tempore illo. F Respon- demus cum prudenter se ges- sisse. in vero timiditate ab- stinuisse. ne populum sur- reptum fuisse. nam vole- bat intrare in populum aut rationem redderet (coram populo) sed rebus ejus cohi- buerunt discipuli ejus et non permiserunt eum intrare. insuper ces facientes ei „de „asiis principibus, qui erant amici „ejus, miserunt ad eum rogantes „ne se daret in theatrum." ubi, im- petum fecerunt uno animo "Ephe- sii" „rapto Gaio et Aristarcho Ma- „cedonibus, comitibus Pauli."

34

Paulus ubique verbum domi- quum - sanctum appellat eorum Deum. Sergo ejus gens di-

F Duo sunt hic itaque testimonia: Demetrii et Alexandri, alterum privatum, publicum alterum.

F Unum alium locum petit.

30

Coram synedrio primum reprehendit

Et Dominus se adversus dispanuit

manifeste mentiti, dicunt adversari

Ipse contextus sufficienter comprobat, qui adstabant eram explicationem insufficientem fuisse, v. g. factus clamor - nihil mali invenimus in hoc homine - Non condemnemus sed partes eius parti suscepturus

Videre Herodianum divertit, et

et quatuor annis post tempus, quo Herodianis primitiva vice erat. admittere publicam explicationem veram esse

23, 3. legimus: „Percutiet te Deus „paries dealbate. Et tu sedens „judicas me secundum legem, et „contra legem jubes me percuti?“

Stag blasphemat Summo sacerdoti et adstantes dicunt ei: „Summum sacerdotem Dei maledicis?“ Sed Paulus respondet: „Nesciebam „fratres quia princeps est sacerdotum. Scriptum „est enim: Principem populi „tui non maledices.“ Hinc autem possibile est, ut Judaeus, pharisaeus, qui continuo Herodianis morabatur, nesciret quinam esset Summus sacerdos. Sed si attendamus ad res gestas hujus temporis facile hoc his rebus ignorantia explicatur. Etenim Paulus per 20 annos commorabatur extra Herodianum, extra hos tempus autem nisi bis vel aliquot dies et judicium, coram quo haec gesta sunt, agebatur. Iterum his rebus ante profectionem adventum ejus Herodianum. Cumque super quotannis alter alteri succedebat Summus sacerdos - proinde si in mentem venerat, saltem faciem ejus ignorabat Paulus. Postea quam Paulus se explicat: „Nesciebam fratres, quia princeps est sacerdotum“ nemo ei respondet, quomodo Judaeus, pharisaeus etc. ignorare Summum possit. Sed res dilucidatio premitur et ulterius processus instituitur.

Rozróżniliśmy się Autora Ap. od Autora Ewangelii S. Łukasza - styl, kolor dykcyi jest ten sam w obu dziełach. Wszędzie przebija prostota i lekkość w opowiadaniu - fakta przeplatane mowami odpowiadającemi charakterowi mówcy. Mowy S. Piotra są proste bez ozdób retorycznych tak samo prawie mowy S. Pawła do Żydów - ale gdy Paweł do Żydów mówi do Pogan, jest styl piękniejszy, zdawne jednak znać że Żyd mówi. S. Łukasz pan improwizuje, nie jest mówcą ex professo - rapsod skazuje na talent. - fakta S. Pawła każe w prostocie opisuje fakta w krótkich wyrazach, ale wielkie mających znaczenie i zawierających wielkie prawdy - opisy są zgodne z prawdą psychologiczną, np uczniowie po wniebowstąpieniu Pańskiem bojaźliwi, jednozgodnie się modlą. Mowy S. Pawła do Żydów, jednozgodnie się odznaczają, a w Areopagu - Mowa w Milecie pożegnalna. Wystąpienie wobec dumnych Greków było arcytrudnem. Mowa S. Pawła jest krótka i rzecznie prowadzona. Rozpoczątku ich zjednywa sobie i mówi że religijniejszymi od innych ich widzi (nie superstitiosiores) - Oto Atheńczyk jest raczej Greckie niż żydowskie.

S. Paweł zazwyczaj pisze swoje listy jak Demostenes Mężowie Ateńscy widzą rzeczownie więcej religijni niż inni i czują bezpośrednio Ved. mówi superstitiosiores = [illegible] należy do tej lekcji - wyżsi najrozumniejsi tow

słowa wyjęte z postaci spożycia -

Z twojej krwi o Jezu[illegible] [illegible] pienie

z religijności idzie do Boga nieskończonego, a [illegible] dzieje sobie drogę do swego stwórcy - przytacza słowa Stratusa filozofa najpopularniejszego po owe czasy tak iż Ovidius Atmosfera cum sole et luna semper agitus est mówi że Dignus est cum sole et luna colere Stratus. Stąd stwarza czyste bóstki - wyprowadzający bowiem że bóstwo istnieje, poświadcza że trzeba, przystępując do wyznania tego bóstwa, zmienić życie - bo nadzieja zależy od męka Bożego - któremu tylko parę słów napomknął, czem jeszcze bardziej zwrócił uwagę słuchaczów. Mowa w Milecie jest innego charakteru - jak tu nie stara się o zjednanie sobie słuchaczów, lecz jak ojciec przemawia do dzieci. Una cum personis S. Pauli transeamus ad Stoicorum de Epicurei ejus. Primo tamen de ejus vita aliqua dicenda praemittamus necesse est.

S. Paulus, ut ipse fatetur, natus e Thar-
sis urbe Ciliciæ, Saulus primum ipse nomen
fuit, quod nomen mutatum e in Paulum
in memoriam Pauli Proconsulis Cypri, quem convertit ad fidem.
Tharsus urbs primaria Ciliciæ Tharsis floruit
floruit scientiis (prout) et artibus, ut Athenæ et Alexandriam pri-
mum locum sibi vindicaret. vestigia profanæ eruditionis
Hinc quibusdam videtur Paulum vocabulorum Veteris ex Alexandri
ibi primum educatum fuisse et corrumpunt bonos mores
recepisse culturam hellenicam, cu- prava colloquia
jus vestigia occurrunt in ejus epis- 1 ad Cor. 15. 33. allegatis Grae-
tolis hoc negant ex quidem ar- cis propriis e auctore profana
gumentis historicis nixi. Fuit ideo Thaum et nostra
quia S. Paulus fuit Zelotes, Pha- quoq; sententia ni-
risæus zelosissimus. Item hil nisi vestigiis
pater ejus. Quomodo itaq; Pha- hellenismi in epist.
risæus zelosus traderet edu-
candum filium suum magistris pagano? Quæstionis tenuendi
Quæstio certe tui e tenui momenti; itaque possumus eam tradidit
supersedere. — Certum ta- tua tuto. his notis esse
men e Paulum unum fuisse potuerunt ad placitum. —
Hierosolymis magistro Gamaliele I
in doctrina Pharisaica addiscendo.
Ex dotes animi Pauli temporis trac- In epist. et orationib.
tu doctrinæ Pharisaicæ influxu mutato. vera hebraismos com-
Persequebatur Ille Deum ut exi- prehendimus. dictis
mii zeloti Judæi; sino pecu- quod gentilis antiq.
liare apparet, extrahens vin- rio
ctos viros et mulieres et ad
tribunalia adducens. Sino tu con-
tentus eos Hierosolymis persequi; obtinuit a sumo sacer-
tempore itineris Damascum dote, ut idem Dama
petens converteret e ex zelo- sci ei o facere pos-
so Judæo in zelosissimum et-
plor. Eo hoc tempore mei-
pisse peregrinationes ejus ad
propagandam suam religionem. Ecclesiasticas
peregrinationes — præsertim in genti-
lium regiones, unde et nomen Apli præputii ei adhæsit.

Ann 3/62 -

Tata ipsius et peregrinationesque
cingula et inutiliter persequerent, et des ex parte monu-
menta ad hoc perficiendum.
Sub finem vitæ sub anno 3° Neronis Imperii Romam venit; inde
post 2 annos comorationis ca-
sere dicitur proiectus versus Orien-
tem et per Siciliam, Sardiniam
visitasse ja et Hispaniam appulisse.
ubi eum furiose tabidio finem tetrahi
za czasu życia S. Pawła, do któ-
rych świadectwo ostatni raz Wschod
brzegi Afryki, Sardynię, Hiszpanię, Mace-
donię, jak
jest ciemna, żywiołu zapewne
cha jej. powiadają że był raz
tylko w Rzymie gdy apellował
do Cesarza - i ostatni, gdy Paweł II Tim.
4, 17 mówi „Dominus autem astitit
„mihi et confortavit me, ut per me præ-
„dicatio impleatur et audiant omnes gentes:
„et liberatus sum de ore leonis."
A. j. od Nerona, że upon tyrana
ma uwolniony został. Zatem
mówi o pierwszej podróży do Rzy-
mu - że był z więzienia wtedy
uwolniony. W 59 po nar. Chr.
przybył pierwszy raz do Rzymu
był przez dwa lata tam. za-
tem w 61 uwolniony został. Ta-
met jest na tym rok. em. - i do-
daje okoliczność - że umarła
w tym roku Agrypina matka
Nerona, więc była amnestya
dla niektórych osób wygna-
nych i więzionych
nych z Rzymu jak świadczy Ta-
cyt. Lecz Tacyt tylko z wy-
gnanych z Rzymu wypisuje nazwy-
Dion zatem okoliczność za
uwolnienie Pawła mogła

wspomnąć. c Na dworze Nerona
był Blaxen krewnego z rodu ky-
dowskiego. była też Poppea, jak się
zdaje neofitka żydowska. Żydzi więc
mogli działać przez nią na uwolnienie Pawła.
sam ś. Paweł miał zwolenni-
ków swojej nauki: w Galionie i
jego bracie Senece. Przybycie ka-
płana Pawła do Rzymu wzniec-
iło w Senece chęć poznania go.
ś. Hieronim bowiem wiadomy
o ich wzajemnych stosunkach
albo listy które mamy teraz
Seneki do Pawła dz. później
ręki. To jednak jest pew-
ne że Paweł z Seneką nadzie-
mógł więc za jego protekcyą
być uwolniony r. 63. Drugi
raz uwięziony został 65 r.
zatem przez te 4 lata więz-
ienia jednem a drugiem uwię-
zieniem, jak wiadomy tradycyą poświęcił na podróże. wie-
dział ostatni raz wschodnie
a nawet, jak ś. Hieronim Com-
ment. in Gal. c. 1 i 4. mówi o Hiszpanii
in Hiszpanian aliquando
rum transportatus navibus.

P. XXII d. 21. Maja 1861.

Credimus ita ad impletum promissum Pau-
li Rom. 15, 24. expressum. Per Romam voluit His-
paniam adire, sed captivita
Jerosolymis jam ab hoc pro-
posito impedivit. Sed postea eum Hispaniam attigisse te-
statur Clemens Rom. quidquid ad termi-
nos Occidentis Paulum pervenisse.
similiter Chrysostomus Athanasius, Theodoret.
Hieronymus jam citavimus.

certum quae Nos Lucas tam
tempore Neronis persecutionem
passos fuisse. Hinc mihi mu-
rum objicum ad eos scribere.

10/5 62 14. Epla Pauli juxta dignitatem Scriptae in canone positae et extensionem materiae. excepta epla ad Hebreos. quae et dignitate Scripturae et extensione argumenti probatur tamen infra ad calcem eplae ejus exponitur autentia enim ejus longo ante tempore fuit testata et Ordo chronologicus probabilitur exigit, certo enim praestitui nequit:
I Thessalon. II Thessal. ad Galatas. I. Corinth. II Corinth. Rom. ad Philemonem. ad Colossen. ad Philippens. ad Ephesios ad Hebreos et demum Pastorales I. Timot. ad Titum et II Timot.

Spatio 14 an — Hae epla scripta ab a Th- -66. Corinthi 3. 2 ad Tess. 1 Rom. 2 Gal. et 1 ad Cor. Ephesi Romae et in Macedonia. Corinthi scripta Ad Thessal. et ad Romanos. Ephesi ad Galatas et I Corinthios. Ma- -cedonia II Corinthios. I Timot. Nicopoli. ad Titum. et Cretae quae scripta e Roma. —
Et Vos recensebimus hic eplas juxta ordinem quo e sin canone.

De Epla ad Rnos.

Incertum ē quando coepta Rna
Roma esti ē. Sed a Pompeio
plures fuerunt Romæ Judæi
versi; sed quia ob tenaciam
religionis suæ Dris suis in-
commodo magis quam comode e-
rant, itaq; donati libertat. transtiberim locati ē. et
Solebant saltem semel ~~Per~~ per
annum Hierosolymā profisisci et
post ascensionem Dni plures ex
reperimus in prima ~~quo~~ con-
cione Petri ē, ut colligi licet ex
Act. 2, 41. Hic itaq; Romam re-
versi fuerunt primi annun-
tiatores evangelii. Fides Rna
facillime recepta ē, et quidem a proselytis
quia rituum et cæremoniarum parum fuit
Judæi origine præsupponend.
ē magis libenter succepisse
Rnam religionem ~~et~~ quibus Pa-
lestinenses, qui sperabant Messiam incerti
Dni vero Judæi
dum Acti ignominiosam
mortem ~~in~~ viderunt, qua-
gis poterant conciliare mira-
cula cum vaticiniis.
Brevi itaq; factum ē, ut
Paulus posset ad Rnos scribere: Gratias
ago Deo, quod fides vestra annuntiat in universo mundo!
i. e. quod ritus cæsentium
magnus fuit Romæ. Sed hu-
usq; nullibi inveniimus relationem
aliquam, nedum inter Rnos et Paulum.
Quare itaq; Rnus scripsit
eplam, quos in convert.?
quod fuit relatio lectorum
ad auctorem? Hac quæstione

Quodnam Rnos noverat et
inter cos fuit. relatio quam
fuisse potuis inq; et communi
datum sibi ignotam. Nos tales
nulla itaq; exhibent data
ex quib. determinari possit
variq; opiniones de causa
Petro synagogam
habuerunt.
adhuc tenendum esse inq;
ponunt Rnos discolas Rnos
distinctos ortas cum eam
divertat doctrinat per Apl.os
nunciatas - Hypothesis Ro
tiviana obi - falsa
petrum condunt ibi prius
annuntiasse Evang. ergo fuerit
us - Paulus ad corr. gendos
nas opiniones correxit Epla
ad cuta ponemus. ille nullo
nitib fundamenta
sufficib. Act. 10 - de visio
ne Petri ubi in vase
dicit varii generis reptilia
mundā et immundā præceptum
itaq; accepit ut distinguendi
et mera statim incipit pos-
care gentilib. doctrinam
ubi Petrum in Epli II/10
firmat doctrinam Pauli-
nunquid id fecerat si contra
eum Paulum sibi habuerit

soluto plures alias quæstiones difficiles, soluto faciles evadunt.
Moderni critici præsertim Germani hanc occasionem dant conscribendæ huic epłæ. Affirmant, Petrum etc. Apłos Judaizantes Romanæ fidem Dnam judaismo vitiatam annuntiasse. Paulus itaq; Apłus gentium scripsit ad Rnos ut ibi præcaveant ab ejusmodi Apostolis. Quamvis in eadem Dnica tamen occasione antiquitates occasionem ~~se~~ hujus epłæ explicant.
Dicunt illi fuisse dissensiones inter Rnos ex judaismo, qui legalibus adhærebant, et illos ex paganismo convertos. Quas itaq; fuit conciliatione. Paulus itaq; sui officii hoc putans, scripsit epłam ad Rnos. Estius, Calmetus etc. commentatores hanc sententiam secuti decepti antithetica descriptione hujus epłæ. Exhibet enim Apłus in epła sua primum Ethnicos, tum Judæos, et hos etiam increpat. Illa itaq; antithetica dispositio videtur ipsis innuere studium tollendi dissensiones. Sed nobis videtur hic datum internum esse, sed aliam rationem seu occasionem fuisse hujus epłæ. Etenim ait Apłus: „Gratias ago Deo... quia fides vestra annuntiatur in universo mundo." i. e. fides floret. Itaq; ubi discordiæ et quia aliter fides florere non potest. Ulterius dicit: „certus sum autem fratres et ego ipse de vobis, quod et ipsi pleni estis dilectione, repleti omni scientia bita, ut possitis alterutrum monere." Si itaq; ita erant instructi, ut monere alter alterum, quomodo esse poterant discordes? Si

autem essent discordia certe eorum
studio fieret clarior, quam quis ex illa auctoritate
Non obstante itaq; auctoritate Patrum
et quicquid Gentis consentaneum
videbatur ad eorum sententia discedimus
runt. Sic tamen, ita ut nullum
Patrum pro nostris partibus
stare faciamus. imo S. Chrysosto-
mus docet, Apostolos hac via ejus Rnos
docere et ad adventum suum preparare.
Progressum nostrum sententiæ pro
inveniemus in tolum in aliis patribus, ideo stetum est 15, 23.—

„Nunc vero ulterius locum non habens
„in his regionibus, cupiditatem autem
„habens veniendi ad vos ex multos... cum
„in Hispaniam proficisci cupero, spero quod videam vos"
Itaq; affirmat 1° se spem habere
vere orientis. 2° proponitum sibi
esse Hispaniam proficisci. 3° in
hoc mentem Hispaniam itinere
Romam digressurum. — Mo-
tivus enim explatus compelle-
bat ipsum ad annuntiandam
fidem eibq; gentibus ac pro in
Rnis. Prosequitur itaq; ve-
niret ad eos, viam quasi sibi
sternens misit ad eos hanc epistam.
Si itaq; compellebat ipsum ad hanc
epistam conscribendam cupiditas com-
municandi explatus, potuit materiam
scribendi facile eligere. Elegit autem
doctrinam de salute. Incultat autem
necessitatem fidei. Hanc necessitatem exhibet primum rela-
te ad ethnicos, deinde
relate ad Hebræos.
Scripta fuit epistola Corinthi ut ma-
nifestum est ex salutatione Phœbes Diaconissam Cenchreen-
sis Ecclesiæ Romam scribentes. Ten-
chreæ autem a portus Corin-
thi. itaq; Corinthi scripta
fuit. Commemorat insuper do-
mus Caji, qui fuit proprietarius Ecclesiæ
Corinthi, ut patet ex I Cor. 1, 14.
Tempus vero cadere videtur in
illos 3 menses, quos sequuntur
Act. 20, 3.

57 anno æræ vulgaris

1. 11 Dispero enim videre
vos ut aliquid impertiar
vobis gratiæ spiritualis
ut confirmemini vos

Demonstrationem ex-
ponit ex propriis argumen-
tum itaq; ratione quia ostendit
Epistolam scribi Corinthi
Corinthi videtur principalem
Metropolin, totius mundi
argumentum generale
et universale nisi de
Romanis solum agit
quod patetur de quatuor
Capitibus comparatam
Reliqua de præceptis argumen-
tis vero de dogmate —
Insuper tractatum Gentili alterum
quatuor Retractio — notandum

Lingua greca w Latina wersja

Post epsa, nam Patres recurrunt ad textum Graecum in latinum - nego Dyroscholus. Dicta ut volunt Beltonius et Bartholdius - sed ni probant ~~autem~~ nie z powodu błędnie w Kościele Rzymskim, nie z powodu iż Piotr uczył żydaizmu, bo on pko judaizmu już na Soborze Jerozolimskim stało powstał - ale z powodu, że S. Paweł czuje w sobie powołanie do apostolstwa dla pogan, mając iść do Rzymu, uprzedza Rzymian o tem i naucza o zbawieniu, wykazując potrzebę nauki zbawienia dla tego biorąc 1ą pagan od 1,19 - 2,16 a przez całą zastawia. Pogaństwu już bodaj upadał pod wzgl. moralnym. Przechodzi więc do II części już trudniejsze. bo tu przez idzie z żydami, bo skrzyżili się oni bowiem z prawa i z wybraństwa. Apostoł okazuje że stare wybraństwo nie nie znaczy - skrzyżili się z prawa - a Apostoł im powiada że pogaństwo miało prawo na grubszowniejsze powiada że zbawienie to otrzymać można tylko przez Jezusa Boga. Najpiękniejszy rozdział wszystkich listów jest ten gdzie S. Paweł okazuje jak łaska dzieła przeniewieńca stare go w nowego. Druga część tej nauki pisze wykłada przez porównanie Boga z człowiekiem. Cały wywód dogmatyczny kończy się z rozdz. 11. - Odtąd idą same tylko przepisy, które zawsze konieczne być muszą, do wszystkich

Co dispono non motho autem patris sicas quia in Ecclesia nis duos et Judeos quia has autem admittamus ortum pertigi
1-8 Cpatrus ego duo do nostr. quod fides est
15-14- Certus sum autem fratres orci quod plen ertis
non sicut itagi desperi plen cos vocat -
Antikris ir astril nos vocatis - Certum est- jus Domus.
Corinthi sequentis probat Commendat perhaben traumatizomquisto huan (16-1) Cenchris ejus diaconissa
Zeotem. Justinphous codi cum antipistor. Epaphr ano Koewor - Illos instrphous pro Testimonio habemus - - tempus -
Lingua latinam fatmerom Corinth a Lapide - sequuntur est instimus - monulli typo Chaldai - Beltenius Bertholdus - novat ver- cupidi
z tego materyału, nie skanień, bo na serca wszystkie prawo natury, a jeden jest go zapomniał - a idzie mu. jej tylko na piśmie prawo ale go nie wypełniają. Stąd potrzeba zbawienia obu stron dowodzi -

Kościołów — List S. Pawła jest
do rozpoznania
trudnym — bo S. Paweł w swym
zapale [illegible] na głośną myśl, opusz-
cza inne stanowcze związki i przyjście z jednej myśli do drugiej.
Walentyjanie walczą [illegible] Ojciec S. Hieronim
wolnej woli, Pelagjanie za wol- powiada, że do jego
nej wolą, Predestynjanie, Kal- rozumienia trzeba
win i inni heretycy, powoły- by nowego objawie-
wali się na list S. Pawła do nia. Heretycy wiec du-
Rzymian. Jeden tylko Kościół ka- chem na wszystkim ho-
tolicki zachowując tradycyę, zacho- retykom na poparcie
wał prawdziwe jego rozumienie. ich błędów.
Sposób antytetyczny tego listu dał
okazyę pochop heretykom do popierania swych błędów.
Jednak list ten jest najwięcej-
szym ze wszystkich listów S. Pa-
wła — i S. Chryzostom winien
całą swą sławę krasomówską,
wstępowaniu się w ten list. List ten zawiera się objawieniu
Wielu ludzi a filozofych tak samo trzy-
mali o tym liście. S. Dominik zaś
drez jeżeli nie całą biblją, to
przynajmniej list S. Pawła do
Rzymian mieć przy sobie. — S. Jo-
masz ciągle go czytał. S. Chryzo-
stom napisał najlepszy swój
komentarz na ten list. Tako-
mo S. Tomasz z Akw. choć
z wcześniej nie jest znakomitym
w komentowaniu pisma S. —

Auctoritas sanctae ecclesiae [illegible]
in videtur aliqua argumenta adesse pugnas
Epla hac de causa 3 hi qui posteriorem debent authentic
quitant — Nulla apparebit authentia nisi ratione personae
auctore- Judicantes praesertim qui paulum in Epla esse dic
bant. Facta separatione inter [illegible] — verum est
2 de Hebraicis expos — de tempore majoribus
inspiry — globeris &c

Epham non etiamsi sub regula dogmatis accipiatur sub regula exegetica
difficillima tamen etiam petebant argumenta de Paul. Ep. qui ne liberum ar-
bitrium calollentes gratuitam infirmabant — pleni Lutet. qui liberum arbitrium tollentes
gratuitum — Regula ubique adhaerendum nobis est magisterio Ecclesiae —

P. XXIII 27 Maji 1861.

Epla ad Corinthios prima.

Corinthus pulcherrima quidem et florentissima urbs ante eversionem ab Turcis ob malam tractationem legatorum Anglorum postea a Cæsare restaurata. Paulus in hanc civitatem a. 52 venit ibique per 18 menses commoratus est, prædicans evangelium. Post discessum Apli superuenerunt alii magistri, qui dam pure sane doctrinam, alii vero deturpatam tradentes.

Civis corruptissimi Corinthiorum mores vivere omnia quæ negotium dare videbantur, ne parte corruptionis hoc causa fuit Cæsaris

Unde dissensiones et schismata orta sunt. eo facilius quod Ecclesia hæc constabat ex Judæis et gentibus ad christianismum conversis.

Quæ fuit mirus opinio de propria sapientia.

Cephas quem Græci Petrum appellant sic putabant Rhetorica eruditissimi quæ speciem veritatis quærebat

Sectatores Apollo- Græcorum partes primas tenuit - alii Apollo publicis orationibus - quia vero eral cultus - eloquentiam quærentes magis

De dictis dissensionibus et quibusdam abusibus Ecclesiæ Apostolus certiorem factus per Chloen- per alios - in super certiorem factus de variis quæstionibus, de quibus Stephanus Fortunatus et Achaicus cum consulue runt.

Ad hæc ut ita dicam legationes scripsit Apostolus hanc epistolam, quæ

Vt ultra unusquisque et alius discipulos sequi erubant Cephas: Petro discipuli

dicit - recapse tamen. et secunda, ut patet ex 5, 9. hujus epistolæ scripsi vobis in epla: Ne commisceamini fornicariis

Ignoramus et placita - utrum ulla superbiam ultra fornicatores prohibuisse in de legatis sive hoc sint aliud nulla differentia dogmata fuerit in Ecclesia Corinthi his moribus graui- alii accederant et se dicebant Christo pti

hæc non ad hunc locum nullibi fit commemoratio hujus præcepti. Hæc necesse est, ut fuerit alia in quam posteriori epla, quæ deperiit.

Epla ad Hebræos opera apocrypha omnia

Qui Xti vocabant nec unus ex 2 hypoth. 1a illos fuisse qui immediate a Xto vocationem accepisse-

superbia i addicti erant

2a Est illos fuisse Apros qui fuerunt Brigidi et Jacobi Minoris-

Est nec probant nec probant alteram arta argumenta.

epla ad Corinthios. Sed epla hæc et apocrypha a Vulgata vulgata est typis Amstelodami. Easta et quam in collectione apocryphorum Fabricii. Ung Germanor. recepit Rhenferdius qui totum oppugnare auctoritatem Hebraicorum librorum, defendit auctoritatem hujus apocryphæ epla- Nonnen ejus Ring- sed argumenta, quæ in opere: Abhandlungen a. 1823 Heidelbergæ edito adducit nullius sunt valoris.

Scopus Apli fuit dissensiones componere et ad questiones quasdam respondere eo magis persuademur, hunc et in alium fuisse scopum Apli patet eximde, quod S. Clemens Rus dicit de tuam epla ad Corinthios Scripsisse ob eundem scopum, quem et S. Paulus sibi proposuerat habuit. Ipse autem expresse affirmat se scripsisse ad componendas dissensiones inter fratres. Tota epla in tres partes dividi potest. In I.a c. 1 ad 4. tractat ea quæ Apl̃us percepit de Corinthiis a Chloe. II c. 5 et 6. complectit ea quæ ipsi nuntiata s. ab aliis, IIIo nomine quotidie. IIIa ad finem resolvit Apl̃us questiones sibi a corinthiis per Stephanum, Fortunatum et Achaicum propositas. In prima parte facta salutatione redarguit Corinthios, quod morum dissensiones, eos moneat ad unitatem. sicut unus e Patres docet quicunque doctores fidei Xti pro simplicitate veritatis, non pro forma sermonis existimari debere. Sub finem hujus partis promittit corinthiis, se brevi ad eos venturum. In IIa parte ag. de incestuoso, et eum excommunicari jubet. et de litibus quas deferebant ad judices ethnicos Xni. et quos inter se invicem componendas jubet Apl̃s. In IIIa parte solvit has questiones. 1) de continentia. Vituperat illos qui professæ religionis negligunt officia matrimonialia, injungit ut fidelis non derelinquat uxorem infidelem si hæc consentit habitare cum illo. Caelibes admonet. 2) de idolothytis. affirmat carnem idolis macellatam esse indifferens, nam hac ratione scandalizari admonet, ut abstineant se ab idolothytis ne inducationis. sacrificia vero gentilia esse fugienda. Scripsisse præcipit. reprobat quosdam abusus. qui in agapis celebrandis irrepserunt. agit de donis Spiritus s. quæ prosequatur Fidei unam charitatem dicit.

abusum aspicem. quæstiones varias solvit quas proposuerat. Corinthi per. legatos de matrimonio. ut elenchum eam colligant pro libero arbitrio. Revertat sub. ista comparerent. et alios ejus fideles Corinthi. colligerent. post qui fuerant in tribulationes.

Epla

Sub finem Resurrectionem Dñi probat testimonijs Epistolæ et adventum Secundum Filij Dei præmittit.

~~Hæc~~ Cætera ex quibus præcepta moralia postea sumit de eleemosyna Ubi scripta fuit hæc epla paulo ante 16. 1. Permanebo autem Ephesi usque ad Pentecosten.

Prius manifestum e. Ephesi scriptam fuisse hanc eplam.

Quum autem ut ex Act. 19,10 constet quod Paulus per triennium Ephesi commoratus sit. c. a. ~~DCCCXXXV~~ 54-56. quum vero eodem quo scribit, anno discessurus erat Epheso itaque scripserit ~~ex~~ epla paulo ante discessum ~~Ves~~ ~~vocatum~~ itaq a. 56.

Do Korynta przybył S. Paweł z Macedonii. Był w Macedonii potem w Atenach z Aten przybył do Korynta. Nauczał tu w Synagodze - żydzi słuchali go przez kilka tygodni ale bez korzyści - dopiero po przybyciu Sylasa i Tymoteusza (Uraczyli ~~pilnie~~ ~~na~~ ~~chali~~ ~~niektórzy~~, ale tydz. powstali ~~phd~~ Pawła więc Apostoł udał się do domu Justusa i tam pisownię Kościoła rozpoczął.

chodzili się przeciw i poganiać do domu Justusa. ~~Hist~~ Chciał opuścić już Korynt, ~~dy~~ widząc bezowocne swe prace. ale widzeniem w środku nocy przez 16 miesięcy i więcej tu tedy nauczał. Po opuszczeniu Korynta przez Pawła inni nauczyciele przynieśli do tego Boże, ale już niedobre. Mianowicie głównym był Apollo który był uczniem Pawła, a potem w Filozofii greckiej wykształcony wziął się też pisanie nauki, bardzo pod. Za pychą pawłowa odrzucił proc. od ~~te~~ innych ludów. Trzymała się filozofia ich na wszystko, chociaż nie nie rozumieli. Filozofia ich odmalowała się piękności formy, do wstrętnie zepsutego Greków. Paweł opowiadał słowo Boże z prostota, jak sam w liście do Korynt.

Gdy po Pawle przybył Apollo, Łu-
jeszcze trzymał się zarad czy-
stej nauki. Ten po Pawła głoszonej
Aby skutkiem sobie pewnej sprawić
skanizerami się powiększyła przy-
byciem Apollosa judaizantów, którzy
było jedno warzydło - utworzyły się
schizmy zdaje się że nauka Ewa, jest
jak nauka filozofów, dowolna. Wiele
było wątpliwości, którzy się poczęli chwa-
lić że są przysłani od Pawła
lub Apollona. Poparci oni zostali
przez Żydów nawróconych,
qui fuerunt Cephae. Widzimy to z listu
tym wyekty - Pawłowe (wykład prawdy)
Apollosa (wykład dowodny) Cephae (judaizantów) i ci qui fu-
erunt Christi.
tego jest hypoteza na wytłomaczenie
tych słów „qui fuerunt Christi" - ale wszyst-
kie niepewne. Najprawdopodobniej
byli to Żydzi, którzy z pychy nie
chcieli się do nikogo przyznać -
mówili że są Chrystusowi uczniami Ewa - Lecz hypoteza ta, jako różne, nie ma za sobą dowodów. —
dla pogodzenia więc tych nieporozumień napisał Paweł list. Że schizmata były bez wątpienia powierzchowne, nie miały różnic dogmatycznych, ale niezgody między wiernymi na
ten list
tem nie ma na takiej wagi dogmatycznej jak list do Rzymian. Mają-
nak tę wyższość, że głębiej poznała nam wojnę w stanie nowiciela pierwotnego. —
Najwięcej ta znajdujemy szczegółów
nie z życia pierwszych Żydzian.
Stąd najprzyjemniej się czyta. Charakter nie to do każdego bynajmniej
nie przypada obrazu. Cały list pokazuje jak Paweł rad i pomaga się wo-
skanalości. List S. Klemensa Rzymskiego ad Cor. jest komentarzem
tego listu. Obadwa uzupełniają
święty obraz Kościoła S. —

skanizowanie.

de his certum partim per datum proprii Ep. II 56 Ephesi- alterum non multo post temptum certum - 57-

Prima hæc epla hunc effectum habuit ut schismata revera sopita sint saltem ex parte- et eleemosyna abunde colligeret. Nihilominus judaizantes hac epla ansam sumpserunt calumniandi Apostolum. Etenim Titus promittit se brevi venturum Corinthum, sed variis negotiis impeditus hoc facere statim fecit, et inde inconstitiæ eum arguebant.

Altera causa calumniandi Apostolum fuit, quod dixit, se propriis manibus victum quæsivisse, non ne eleemosyna vitam sustentasse, ne alicui oneri esset- itaque dicebant adversarii eum se gloriari- ac proin esse mendacem et vanæ gloriæ apud homines cupidum. Paulus itaque misit primum Titum, ut explorasset, quemnam sensum haberent de eo Corinthii. Titus de omnibus certiorem reddidit Paulum in Macedonia, ubi eum obviam sibi euntem deprehendit. In Macedonia itaque priusquam Corinthum descenderet, ut sibi animos Corinthiorum, et Apostolatum suum contra calumniatores defenderet, scripsit epistam, cui Secunda ad Corinthios inscriptio est. Tempus scriptionis hujus epli incidit in a. 57 p. Chr. vulgaris- adeoq. brevi post priorem. Temporis spatio è exarata. Quinam vero fuerit in specie locus scriptionis hujus epli. ignoratur. Probabilius vero scripta fuit Philippis in Macedonia ut præsertim inscriptio græco textui præfixa. Epla hæc, ut prior, in 3 abit partes-

S. N. T. 23. II.

73

I^a parte (c. 1–7 inclus.) post salutationem et exordium ostendit pericula et adversitates quas passus est et excusat se propter illas non dum venisse Corinthum. alteram autem causam huius rei fuisse curam eius quae erga eos gerebatur, quae fuit paterna sollicitudo ut tempus ipsis esset haec hic conscripta e apologia vero corrigendi Ephi contra criminationes judaizantium.

II^a (c. 8 et 9) hortatur Corinthios ad veram emendandam Ephesinatum vitandam et benevolentiam eorum captat, quod ob emendationem et eleemosynam hortatur. — captando benevolentiam laudat auditores dum eos laudat ob

III^a pars c. 9–13. item agit de objectionibus adversariorum suorum et comparationem instituit inter se et falsos doctores ut rem Corinthios tueretur. Is autem ut de gloiaretur quod gloriae cupidus. Nam hoc exigebat Corinthiorum fama integritas a quibus nam et Epli doctrinam Epli receperint. —

Epla ad Galatas

qui habitabant partes septentrionales Asiae minoris. Equidem primus Apls huius populi. Sed quo tempore populus hic erat numerandus fideles et Judaei inibi erant, facile itaque Epli potuit, ut Judaei, qui de hac regione festum Pentecostes Hierosolymis frequentabant, post concionem Epli domum reversi; religione Epli imbuti, eandem cum reliquis civibus suis communicarunt. Insuper, ut inferius probabimus, S. Paulus bis in Galatia fuerat; itaque ejus opera potuit propagari fundus Evangelii in his regionibus Asiae minoris. — 16-4

ad dignitatem munus Apli demonstrandam — contul

In prima Epla fides alterius Epli est laudata itaque Z. sed nostram atatem in tuleruni publicata a Germanis sed est opus speciem. (Epi Chrysostomi vespiamus) Finis Primum tum assignavit finis Epli ad Rmos respectu doctrinae Epli ad Rmos et dogmati. subsequenti historico prima partes tractandae Epli adhuc et quidem 1° qua ratione ejus doctrina delibrata in 2° et 3. pandit veterem et internam animos suos

a Gallo- natione inhabitate misti enim Graecis- nati sub nomine Galatae graecorum barbarie donati abarta quia medios ait Gallos partis Hellenum Hebraei. Rel. Xtis cognito facilius devenire potuit Amsi impedimento fuerunt

P. XXIV d. 28/5 - 1861. a.

† Ex 4, 13 constat Apostolum scripsisse Epistolam ad Galatas postquam iis evangelium prædicavisset. Itaque post ~~ad~~ eum discessum quem e Galatia scripsit. Sed quem? Distinguamus adventus Apli

1) de quo Act. 16, 6. „Transeuntes autem Phrygiam et Galaticæ regionem, vetati „sunt a Spiritu S. loqui verbum Dei in Asia." ~~Quod~~ quod accidit ~~Vide~~ stat in post Concilium Hierosolymitanum scilicet a. 49 exeunte. -

2) Act. 18, 23. „Et facto ibi aliquanto tempore profectus, perambulans ex ordine „Galaticam regionem et Phrygiam". ~~quæris~~ quod a. 54 accidisse notum est.

Quæritur ita. ~~Ut~~ quem adventum et discessum scripta est hæc epla. Resp. Non post primum sed post alterum, nam post primum adventum Judæi fuit ~~una~~ data occasio scribendi per seipsos judaizantium.

Primo adventu ea moderatione usus est Apls erga Judæos tum ex Judæis quam ex paganis, quod minime impugnabat observationem legalium et Judaicarum.

Secundo adventu vero vestigia præsentis Concilii Hierosolymitani legalia quæ ad salutem exigebantur servaria docuit. Dum itaque post alterum adventum Pauli venerunt alii magistri judaizantes, qui necessitatem legalium inculcabant, auctoritatem doctrinæ Apli deprimebant hi sectatores, dicentes quod Paulus inferior fuit cæteris Aplis, quia post ascensionem est vocatus.

Hinc Paulus defendit Aplatum suum demonstrando eadem ratione ac cæteros ad munus prædicandi vocatum fuisse - imo quandam superioritatem ostendit, dum dicat quod in Cæto passibili sed in gloria collocato visus fuit. Insuper provocat ad factum Antiochiæ patratum quum in faciem restiterit Petri Aplo.

Cæterum ne discrepare videret doctrina ejus a doctrina cæterorum Aplorum

orgueilleux

C'est ainsi que Paul s'adressait aux Galates - il faisait Pierre restituit Vocatus est. Cum Petrus - propagateur de l'antagonisme qui se trouve entre Paul et les autres Apôtres pour les Hébreux. bene scisse Petrum ego a comis se abstinuisse ut Judaizantibus Christis et nec Paulo qui faciunt illa ex-cognita bat- protest allegorice sanctæ Agnes - statio Ignatii in Urbem

refert se contulisse cum suam doctrinam cum doctrina ceterorum Apostolorum.

Stylus & hujus epli est ~~in~~ vehementior quam in aliis epistolis S. Pauli, quod Stylus caus tribuendus ingenio eor in quor gratiam scripta e epla hec.

Epla hec reputatur a quibusdam ut compendium epli ad Romanos. Quia demonstrat hic insufficientia legis ad salutem obtinendam et necessitas salutis per Xtum mediatorem obtinende. Sed in epistola ad Romanos n solum insufficientia legis ad salutem sed etiam absolute insufficientiam legis naturalis - itaq in solum respectu Judeor ~~ceteg~~ Quoad alterum tamen partem multa s in epla ad Galatas similia sunt epli ad Romanos.

Epla ad Ephesios

~~in ima~~ Ephesus metropolis Asiae minoris

Apostolus ibi prima semina verbi Dei jecit. Invenit quidem ibi quosdam fideles, sed hi neque baptizati erant. Per triennium ibi dem conversatus n solum Ephesii sed et in agris vicinia multos ad Xtum convertit.

Convertit per illum Ephesii integram fidem illam crescentem conservarunt tempore illo quo vinculis detinebat Apostolus Rom. Nihilominus pseudo Doctores n judaidantes solum sed etiam infecti principiis philosophiae platonicae, quae docebant Xtum esse mediatorem gratiae humanae, sed alterum non veniens proin docebant Deum usum fuisse aliis mediatoribus scilicet Angelis, ut eor ope homo ascendendo salvari posset. Hos enervabant Filium Dei patris Xti, substituentes ejus loco alios mediatores, scilicet Angelos.

Apostoli Jacobi - manu ipsius Apli exarata esse fertur. Dubitat an prima vel secunda vice scripsit. Postalterum illustrem epla non Epla scripsisse. Cum autem 54 scribendi anno Gal. scribatur Apostolum Epla hanc tempore scripsit Corinthi hunc tempore scripsit Judeos, sed et Pagano insufficientiam legis ad obtinendam salutem

1 6 - Vide - quae utterus scripsi vobis manu mea -

Anno Xti 19 - 1 - Pauli jam peridam

cum Apli per annum totum tractavit Ephesios, fere in X. regione - praedicantis Evangelium - et gratum animum effecerit scripsit Epla ad Ephes. quamadmodum Const. apus Graece.

Mar. Epist. inscribit ad Eph. Marcion et alii putabant ad Laodicenos. scripta — (ad Colos. 4.16 - ubi Epla Colos. jubet leg. in Laodicenorum) quia Epla quidem ad Laodicenos nunquam hoc videretur Marcion sequentibus rationibus inducant.

Inscriptionem ex Ephes 1,1 Codices veteres affirmat. Complures in Codicibus desiderat ut testatur Basilius Magn.

Tim. Ephesius episcopus Ephesiorum de his certiorem fecit Apostolum Romae vinculis detentum, exposcitque ab eo medelam his malis afferendam.

Huic occasioni respondet argumentum sequentium huius Epla versatur in demonstrando 1) beneficia religionis a Christo revelatae — 2) Deum Patrem esse mediatorem inter Deum et homines.

Beneficia hujus religionis primum recenset ex fide, ab initio Epla ad 1, 14.

Deinde ostendit effectum ac proinde beneficium hujus religionis, conjunctionem ponit inter et Judaeos (c. 2. ad 3, 12).

Inde 2a parte tradit praecepta 5-22.

Hinc ratiocinatur, illos qui Christi sacris imbuti sint, debere fidem amplecti, ejusque tenacissimos esse, ac Acto adhuc.

De caetero in integra hac Epla tradit praecepta moralia.

Quidam sequentes Marcionem putant epistolam hanc in Ephesiis sed Laodicensibus esse scriptam — Nam 1) Colos. 4,16 Apostolus scribit ut Epla, quae Laodicensibus erat scripta legatur in Colossensi ecclia, et vicissim ab Colossenses Epla legat Laodicensibus. Hanc Epla ad Laodicenses putant esse Epla ad Ephesios, quam nos vocamus. Inscriptio autem, quae invenit in nostra Vulgata, antiquiores non fuit. Hoc testatur testimonium Basilii „ad Laodicenses“. Haec dubitationem inscriptio vera.

2) In integra insuper Epla hac nulla mentio occurrit de relationis Pauli ad Ephesios, prout in aliis Eplis — imo neminem salutat — quum tamen scribens ad Ephesios, quos adhuc non vidit, salutationes miscit.

3 annis commoratus Ephes. nulla mentio inventa

3) Nulla occurrit mentio Timothei qui fuit eppus Ephesi. discipulus Pauli, et presens fuit Romæ, quum Paulus hæc scribebat. Sed et expressiones quædam hujus epli conjicere sinunt, eam non ad Ephesios, sed alios, qui eidem Paulum viderunt, scriptam fuisse: ut 3, 2. "si tamen audistis" nihil enim Non absolute dicit Apls audistis, sed: si audistis - ac proin supponit eos potuisse non audisse - seu non esse de numero eorum, qui eum audierunt. Ephesiis autem ipse Paulus prædicavit fidem. 1, 15. audientes vos Acta 20 credidisse.

scribit utpote ad ignotos sibi. Attamen ipse his verbis innuunt.

Stag. audit Apl̃us eos conversos fuisse, non vero a seipso eos conversos fuisse. Sed possumus dicere ad hanc ultimam relationem respondere, quod post ejus Epheso discessum, multi opera Timothei religioni Chr̃i nomen dederunt. Et de eor conversione Apl̃us a Timotheo certior factus.

Ex istis objectionibus evincunt epl̃am hanc præsupponere characterem quendam gl̃em, non vero ad solos Ephesios eam scriptam fuisse. Ipse Basilius fatetur quod illa inscriptio: ad Laodicenses potuit addi a quovis librario. Insuper communiter affirmabat ex Patribus epl̃am hanc in gra. Ephesior. non vero Laodicensium scriptam fuisse.

oppositio argumentorum Ignatii - Clem. Alex. in Pædagog. Strom affirmant. Origines contra Cerdonem Tertullianum contra Marcionem Eusebium Ecclesiæ -

Stag. credamus oportet eam fuisse epl̃am encyclicam in gratiam ecclesiarum minorum ad quas Tychicus quendam epl̃a hæc missa est ut patet ex 6, 22 pro Tychicum quendam. Scripta fuit Romæ tempore primæ captivitatis Pauli ut patet ex 3, 1. ubi vinctum de appellat. etc. Proin scripta est a. 63 vel 64

explicat multa munia relativa ad Ephesios ratione habita eorum epistolarum evangelicarum. Præterea ultima salutationes ejus de causa ad eos missa fuit.

Quoad stylum: periodi in prima parte hujus epl̃æ et longiores ac proin difficiliores. periodi longiores - in 2 partes dividi in dogmaticam et moralem. prima pars ostendit divinum scientiarum quod consequitur fidem obtigit - ratione divinæ agnitionis - ratione effectuum -

Data 16 maja 1862

Epla ad Philippenses

Philippi erat civitas Macedoniæ olim Prenides appellata, postea nomen a Philippo patre Alexandri M. sumpsit

Tempore secundi itineris sui a Paulus Actum ibi primus prædicavit Lydiam et Lucam et Silam ex paganis. Romæ detentus ab Epaphrodito recepit eleemosynam in sui gratiam a Philippensibus collectam et in gra pauperum Hierosolymitanorum. Hinc gratias referens Paulus Philippensibus, hanc ad eos eplam scripsit. Cæteris aliis eplis occasionem præbuerunt dissensiones internæ et odia. Huic autem amor paternus erga filios et filialis erga patrem. Gaudet Philippenses Eccles et speratæ brevi finem accepturam captivitatem et monet ut sibi caveant a falsis doctoribus, si qui exorti essent. Monita hæc occasionem præbuerunt nonnullis affirmandi ibi deum fuisse et eam dissensiones. Sed hoc pro mera hypothesi habendum est, monita hæc præcedentes paterna sollicitudine de salute fidelium. Ratione argumenti et occasionis, epla ad Ephesios similima est epla ad Colossenses.

Epaphras domuit Laodiceam et Hierapolim Paulus personaliter non fuit et ipse ei fidem annuntiavit

Colossæ, Colassæ, urbs Phrygiæ inter Laodiceam et Hierapolim sita. Urbs hæc sub Nerone terræ motu diruta est. Colossenses conversi sunt ad fidem tempore quo Paulus in carcere detinebat. Tempore hoc Paulus certior factus de statu Ecclesiæ Colossensis ab Epaphra fuisse semper doctores judaizantes, qui Apostolum et doctrinam ab eo prædicatam, quæ pro nihilo habebant, sua placita illis substituebant.

Similitudo occasionem invoket di-
similitudinem argumenti. Hinc sub
respectu dogmatico epla haec con-
sideranti potest ut supplementum epli ad
Eph. sed respectu parenetico epla
ad Ephesios inservit supplemento
epli ad Colossenses.

Scripsit autem contra philosophas,
hinc genus hinc elegantiore forma
ut liber et philosophice refutat sectatio-
demonstrando relationem Xti ad
mundum et quomodo oecono-
mia salutis per Xtum pendeat
a Xto pendata esset.

Epla haec per eodem tempore
epla ad Ephesios et per eun-
dem Tychicum è perlata.

W liście do Kolos. 4, 16 znajdu-
je się wzmianka o liście do La-
odycejczyków. Zatem albo/bo
osobny list do Laodycejczyków
istniał - albo/że jest to na-
szym Kolosanie - ale który?
Nieznany. Jedni przypusz-
czają że tym listem jest list
do Galatów, inni że do Hebrajczyków.
Najprawdopodobniej zaś jest to
że tym listem jest list do Efezów,
który bardzo łatwo może być wzię-
ty za list do Laodycejczyków, lub mia-
any za encyklikę najprzód do Efezów,
potem do Laodycejczyków przesłaną.
List ad Ephes. ma ogólny charak-
ter, więc mógł być wszędzie łatwo
zabierany do czytania. Hypoteza
ta potwierdza się tem, że gdyby Apo-
stoł pisał osobny list do Laodycej-
czyków, toby w liście ad Colossen-
ses nie kazał salutare co.

Judaizantes affirmabant salutem
obtineri posse si necessario
mediante Xto sed etiam ope
angelor. Theosophias
errores seminarunt.

2-8 Videte ne quis vos decipiat per philosophiam
↑ #18. Nemo vos seducat

Oeconomia salutis ubertim
describitur

Więc nie będzie osobnego do Laodycejczyków listu. Trudności jako temu sprzyjające na bacznych powodach polegają. Zatrut świadkowie: dla czego tylko będący w Efezie, nie przypisał Kolosensom listu do Laodycejczyków, na który powołuje się Apostoł? odpowiadamy, że czasy owe nie były tego rodzaju, aby mogły odpisy do wielu egzemplarzy się same kościoły udzielały ich sobie dostawały one zawsze w związku jedności z całą i komunikacyi.

P. XXV d. 3 Junii 1861a.

Epla ad Thessalonicenses duas I.a scripta a post discessum Apli ex Macedne

Una cum Sylla et Timoth. Petr. ingressus Iudeam Sabbatis. Messiam venturum esse et judicium institurum et vitam et mortuis.

per 3 sabbata docebat regnum Dei

Per 3 sabbata quia Thessi ignorat contra Paulum turbas excitarunt et illum expulerunt civitate una cum Sila et Timotheo. Per hoc 3 sabbata de Messia docebat Apl̃us sed quid in specie, ignorat Lucas et tamen Apl̃us ob temporis brevitatem, de judicio et resurrectione leviter illum exposuisse. Adeoq, in erant sufficienter instructi Thessalonicenses quoad hæc puncta. Prout duris ex una parte premebant tristitiæ judicii - et ex altera persecuti a Judæis et ut viderent spem suam impleri Apostolus hic audiens quum esset Athenis, Timotheum misit ad Thessalonicam qui reversus certiorem fecit Apl̃um jam Corinthi morantem de animorum perturbatione

Apostolus ut adstaq, ut adimple-
ret ea quę ordinem obiter tum tradi-
dit et Thessalonicenses consolatus
est Epłam Scripsit ad Timotheum
Scripsit ad Corinthi. Quum itaq,
fideles Thess. adventum Dñi expectarent
alii autem instare hunc adventum
verit epła Pauli sed hęc in
dem placavit animos eor, quia
in sufficiens mentio fuit extremi
judicii et resurrectionis.
Hunc finem dedit epła quę dum
nomine ipsius Apostoli vulgata, et
scripta a quodam Thessalonicensium
eo fine ut qui pejores fuerint 1-4.
corrigerent instantia judicii.
Mentio hujus epistolę cadit II
Thes 5. 2. k. ... „Ne cito moveamini a vestro
„sensu, neque terreamini, neq, per spiri-
„tum, neque per sermonem, neq, per epłam
„tanquam per nos missam, quasi instet dies Dni.“
Fuerunt quidam qui hanc epłam
fuisse nostram Iam commendatam
ad Thessal dicebant, sed in probatis
nam epła recta in suis canonica ut e nostra
Ut hinc patet Paulus animadvertam
consul ad Corinthi scripsit alte-
ram epłam, in qua signa extremi
judicii exhibet. —
Hucusq epłę commendatę epłę ad sin-
gulos Apostolos directę; quę vero
sequuntur directę ad
personas singulares, quarum tres
vocantur pastorales (I et II ad
Timotheum et epła ad Titum,
quia Apłus in eis tradit regu-
las, ex quibus pastores anima-
rum gregi duq invigilare debent.

Do his certus factus
scripsit 2 epis. Justinus ago
et signa judicii enumerat
5 2-3 exortus fuit

Niektóry z Żydów chciał
list ten drugi uważać
za niekanoniczny — ze nie
ma cytaty ?? — w powołaje
się na poprzedzający
3 w liście tym przyp. 2 w ostatnim
o Antyk. — gdzy jej nie ma
w rodzaju innym — list ten podpisał ?? Paweł. Że
studium pokazuje talent
Cały ?? cyt. wyraźnie cały styl
pisma i podobny — i dzisiaj
wolą drugi list nie z dzieła
oderwanym E.
Antyk arg. zaden i w innych ta-
kże razy przytacz
Cały podpisał nie widzę powodu do
zaprzeczenia — mówiły zapewne
listy i do Galatów

Data 17 Maja 1862 ostatnie
słowa przed
Wakacyami —

Fudakowski

Epla ad Timotheum.

Timotheus ~~a~~ Lystra in Lycaonia natus
fuit ex patre gentili et matre Judaea
a qua ~~in~~ initiatus sacris Judaicis
et ad praedicationem Pauli facile
ad ~~Chr~~ nomen deductus. In secundo ~~ejus~~ ejus
circumcisit eum Paulus coactus est eum circumcidere
quia ex patre gentili erat natus. ~~Ideo~~
Incertum est quo tempore illum
vocavit Paulus et consecravit eum
Episcopum.
Ephesi fuit ejus sedes episcopalis.
Occasio et tempus hujus epli determi-
natur circumstantiis quae in praecedenti
epla a Pl. ad Ephes.
Ideo scripsit Paulus ad Timotheum hanc
epla
ut ipse praeceptis tradere quae ad
ne innatae sibi clerici - quomodo
se gerere debeant viduis - monitum
ut rectos diret ecclesiam contra
falsos doctores, qui fuerunt quondam
et iisdem similes.
Habemus etiam, praeter haec generalia
praecepta, mentionem meae personalem, ut Tim. medeatur sibi, aliquid
proini hauriendo, ne in morbum incidat.
Item mentio meae personalis ejus juvenilis
aetatis. Fuit enim, 35 annos natus et jam Epus.
Ne itaque haec juvenilis aetas offendiculo sit aliis, monet eum ipse ut gravitate morum sibi consulere.
Hinc quae putant epla hanc scriptam
fuisse in Macedonia a. 64. ab
post Iam captivitatem Romam in
Orientem directi Apli.
Alteri epla ad Timotheum annexa
praebuerunt adjuncta, in quibus versabatur
Dum II.a vice detineret Roma
abeq. spe liberationis, scripsit qua-
si Testamentum - exhortat hunc fi-
lium suum charissimum, ut a captivitate
et ut illum Romam evocet

Ignorat an Timotheus obediens fuit huic vocationi. Certam Ilium & cum sub S. Joanne gubernasse Ephesinam et martyrium subiisse tempore, quo Joannes in Patmo exul consolabat. In epla hac commemorantur Alexander, cujus lapsus commemorat, et Philetus et Hymenaeus qui in Asia defecerunt a fide sed etiam errores suos gnosticis similiores propagarunt.

Ratio hoc in hac epla familiaris. Scripta fuit Romae sed quo anno disputat. Etenim alii unam alii duas statuunt captivitates Pauli. Nos assignamus tempus secundae captivitatis huic epli. Nam in prima ad Timotheum epla Paulus ait, se liberatum fuisse ex ore leonis. et in hac altera e contra, consolatur seipsum, se bonum certamen certasse, et jam fini suo appropinquare. Itaque scripsit hanc eplam postremis vitae suae diebus.

F quia ignoramus fata ejus.

Epla ad Titum.

Situs fuit apli in discipuli solum, sed et comes individuus. De vita ejus pauca quae scimus colliguntur ex epistolis S. Pauli. Fuit Paulo amantissimus cum Paulo Corinthum venit. et Corinthum discessit ut Apli um certiorem redderet de statu ecclae Corinthiacae - et ab eo ibidem missus est a Paulo cum epla. Postea disparet ex historia et deprehendimus eum tandem e Metropolitam in Creta tempore quo hae epla ad eum & directa. Postea missus a Paulo in Dalmatiam, unde videt in Cretam rediisse ibiq martyrium obiisse.

Argumentum quod attinet fere eadem traduntur praecepta quae et in eplis ad Timotheum - nempe Qua ratione vitae modos prescribere debet senibus, mulieribus etc etc. variis generis hominibus.

contra Tertullianum agit vehementiore stylo ipsos appellando mendaces sed hic alienum, solum citat verba. Paulus monet de vitandis vitiis ut caveat a falsis doctoribus, qui in ita expressis ut in epla ad Timotheum definiuntur.

Si in Nicopolis, saltem vicinia ejus fuit locus descriptionis hujus epls.
~~Nicopolis duae in Cilicia~~ sed quae Nicopolis incertum est. Nam plures sunt hujus nominis urbes, nempe: Cilicia, Epiri.

Ceteri hanc epistolam oppugnabant, in authentica a Marcionitis Schleiermacherus Eichhornius et quidem ob sequentes rationes:

1) Lingua et stylus differunt a lingua et stylo reliquarum Pauli Epistolarum

2) Difficultas historica in assignando tempore quo scripta est haec epls

Quoad 1) rejecta ita est - sed diversitas hujus styli explicatur differentia argumenti. Si quoque stylus hic purior est, nihil mirum, nam tunc jam magis versatus Paulus in lingua Graeca, ut de longiore tempore inter Graecos commorans compositiones verborum veluti ἑτεροδιδασκαλοῦντες, ἀγαθοεργεῖν, quae reprobrandi, nihil contra authentiam faciunt - aliter enim nullius epls authentia certa esset. Argumentum hoc itaque minimum probat.

Eadem res est in assignando tempore. Nullius enim epls dies certo assignari potest. Sed Eichhornio et Schleiermachero fas placuit admittere alteram captivitatem Romanam ideo difficile ipsis est determinare dictarum harum epistolarum.

Hæc contra hos tres epistolas pastorales; specialiter
vero contra Titum, ad Titum objiciunt
quidam eum esse Paulo [illegible] et eum
exprobrando Epistulam malam vitam Cretensibus
citat Epimenidis verba

Cretenses semper mendaces malæ bestiæ ventres otiosi

et Epimenidem appellat prophetam
Cretensium. Quomodo autem
Paulus hoc nomine dedecorare
posset hominem infidelem? Quem itaque
hoc indignum Epistolo putant, epistulam totam rejudicant.
Sed quæ Cl. hæc vera e. Testimonia prophanorum scriptorum hanc
citationem Epimenidis confirmant. Nam
exprobrant Cretensibus mendacium, ut
Cretizare cum Cretensi idem
fuit ac: mentiri cum menda-
ce. et Cretensis et mendax no-
mina eorum ejusdem significationis.
Licitum itaque Paulo fuit citare senten-
tiam alterius, quum hæc vera fuit.
Prophetæ et poetæ nomina
synonyma erant. Poetæ etiam
appellabantur vates. et vates
ob prædictionem futurorum vocaba-
tur pro prophetæ.

P. XXVI d. 4 Junii 1861.

Epla ad Philemonem

qui civis fuit Colossensis et ab Epaphra
conversus ad fidem Xti. Onesimus
ejus servus furatus est quasdam
res Dno et Romam se contulit ubi
obsequiis Apli sibi obst gratiam
meritus e. Paulus videns ejus peni-
tentiam, ut conciliaret Dnum cum servo suo scripsit hanc epistulam
Epla hæc e specimen quomodo
nota quæ sunt corda hominum Apli.
exhortationem precibus et laudibus
ita conjungit, ut obtineat sco-
pum suum. Epla hæc effectum ta-
lem habuit, ut Philemon venia
Onesimo concessa, eum Romam
Paulo remiserit.

Romae communiter scripta fuisse credit
hasce epla, et quidem in prima captivitate
quia v. 22 ait ep̄lus: „Simul autem
et para mihi hospitium; nam spero per
orationes vestras donari me vobis.“
quod non solum expressio confidentiae
sed putandum, sed etiam expressio spei
de sua liberatione, quae cujus impletio
Idem. meminit.
Auctoritatem huic epl̄o denegabant non-
nulli quia 1) epla haec est brevissima
2) directa ad virum privatum et
in negotio privato. Verum autem in pactio.
Quoad 1) ex brevitate minime
inspiratio pendet. quoad 2) ep̄lae
scribendae epistolas, eadem ratione
a Spiritu motus fuit quum
mysteria fidei exponeret sive quae
de quum gratum animum eum
manifestaret. et ob hanc rationem
non epla haec in canonem relata.

Epla ad Hebraeos

ultimo loco ponitur quia dubitatum
est longo tempore de ejus autentia
1) ob rationes philologicas etenim
a) initium hujus epl̄i differt ab initio
aliarum eplarum, deest salutationes et
b) stylus est alius - c) nova oc-
currunt vocabula, quae in nulla
alia epistola occurrant - denique
2) ob rationes dogmaticas etenim
Montanistae et Novatiani negantes
hominem lapsum ab Ecclesia recipi posse, provocabant ad quaedam loca hujus epl̄i. Quum
autem haec etiam hi frequentissime
Romae essent, hinc Ecclesia Romana
usque ad s. IV oppugnabat auctoritatem hujus epl̄i. Sed ecclesiae
orientales, et maxime Alexandrina eam in canone habuit

e auctoritate Hieronymi et Augustini factum e ut reciperet etiam in canonem hos ecclesiæ epla- et concilia- carthaginense III et IV eam in canonem libros s. recepit.
Paulo post Innocentij ep. ad Exuperium Tolosanum jam epla
ad Hebræos canonicam ponit.
Tempore reformationis quidam recentiores antiquos dubia et quidam
e catholicis Cardin. Cajetanus protestantibus Lutherus et Beza. contra
hos Concilium Trident. declaravit epla
hanc canonicam et divinam.
Sed quamvis Concilium epla
ham nomine Pauli confirmaverit,
sed intendit Trini confirmare di-
vinam esse ejus auctoritatem.
Sicut et Psalmos nomine Davi-
dis autenticos declarat, sed nemo
qui affirmet, eos Psalmos David tribuendos.
Quid de autore sentiendum
breui dicemus. Primum di-
cendum est de lectoribus, quibus scripta e.
Illos Hebræos fuisse extra dubium
e si vero attendamus ad usum
loquendi s. quidem vocis hebræus
invenimus vocem hanc tempore
exaltationis hujus epli Græcum significa-
tionem habuisse: Apel Hebræus dicebat
oppos qui aramaicam loquebantur et
oppositio ad Hellenistas
Rec 2) Quando autem plures Judæi
duxerunt fidem Xti. Hebræi
dicebantur Judæis Christi - qui vero
servabant legem antiquam vo-
cabantur stricte Judæi.
Attendendo ad indolem hujus epli
inveniemus eam scriptam fuisse
ad anos Hebræos i.e. qui in Palæstina vivebant.
Dominitit enim Apls se ver-
surum esse ad eos itaq. i. Hierosolymam

saltem Palestinam fuisse locum habitationis lectorum, sequitur. Loquitur eis de cigrenamidegio antiquo, de templo ut presente, omittit et in explicat ritus, quod presupponit lectores Hebreos.
Consolationes monita quoq in hac epla continuens presupponunt lectores Palestinenses et ea in imminis congratibus persecutionum patiebant, et ad instus multa passi. Etenim ipsi erant legis tenacissimi quum audissent Judeos ad fidem conversos (†) observationem legis mosaice neglexisse Eroin partim ut eos consolaret partim ut eos veritatem et salutem doceret, et alia quibus observandis ab Hebreorum vita plus haud exigam.

In innych listach apostoł występuje z nauką, z groźbą, często. Tu zaś widać chamowanie żydowskie. Charakter więc tego listu jest więcej pocieszającym niż nauczy. Naukę daje indirecte cytatami zapożyczonymi Oekonomen Kolatii pozyskanowat względem i nie z powagą, ale z prośbą, żydów Palestyńskich występuje. Kogo vos ut recipiatis... F. Stan. Rejan Palest. w Palestynie et Sadeis. Był pozytywny - bo chociaż chcieli zachować jedność narodową - chodzili do świątyni i tylko tajemnice odbywali po synagogach osobnych. jednak stanowczo żydowską widząc że tu, t.j. w Kościele, idzie o zupełną zmianę Mojżeszowych ustaw, bo Kościół wierzył na Testament t.j. na najgłówniejszą podstawę St. Testamentu t.j. na przyj-

(†) dogmatyczne hos ferebant - F. Stanowisko jakieś zajmował względem żydów Palestyńskich nie pozwolił pozostawać. Kto chciał bowiem do Pawła uwierzyć

cie Messyasza, którego nie uznawała
ze starszyzną etc. wtec Cejan przeła-
Stan ten pogorszył się, skoro dowie-
dzieli się, tydzień (nie Anie) że Anie
ze Sudgis rozprószeni potrzucali le-
galia - a że najgorliwszym pro-
motorem, więc Anie żydowscy uwa-
żali go niejako za sprawcę swych
cierpień. Tymczasem zachowanie lega-
liów było niebezpiecznem dla Anizmu
burzą się zblizała, trzeba się było bać
zazdrości żydowskiej, by wiara nie wygasła
(10, 39.) Stąd wielkie było cierpienie Cejan tydów
Epla hug plura habet sibi propria
et a ceteris distincta ita ut
multi ob hanc causam auctorem
hujus epli Paulum sed Bar-
nabam, alii Clementem Rom., alii Apollinem esse dicunt.
Hug auctorem Paulum defendit
et differentias philologicas parvi
facit, quia nulla e. Pauli epla
quae non ab alia stylo differat
sed fatendum, differentiam hanc in
esse tam magnam inter epla singulas
quam quae e inter eplam ad He-
braos et inter ceteras eplas - ideo
non possumus pro certo ponere ipsum
Paulum esse auctorem hujus epli.
Sed et Origenes dicit: "Ego vero ita censeo
"sententias quidem
"ipsius apli esse - dictionem
"vero et compositionem alterius
"esse cujusdam
"Unde et quasi Ecclia
"hanc eplam pro Paulina habet pro nomine
"laudatur. Nec enim
"temere majores eam esse Pauli tradiderunt
"Quis vero scripserit, soli Deo no-
"tum est esse opinor, sed scriptores, quod monumenta ad nos pervenerunt partim Clementi
"Rom. hunc scribere Eppo jam
"adscribunt, partim Lucae.
Stague Paulus quoad sensum
e auctor hujus epli - alius au-
tem ignotus quidam cui facultas erat
linguae Graecae eam scripsit. Sed quis-
nam ille fuerit, ignoratur. Dolcum
suspicatur Barnabam, aut Lucam vel
alium quempiam.

Sed constans Scriptæ traditio prævalere debet cæteris argumentis quæ si quæ adduci possunt, negativa est. Traditio autem est argumentum positivum et illa auctoritatem hujus epistolæ Paulum agnovit.

Hieronymus de vir. illustr. c. 5.
„scripserat ut Hebræus Hebraïce i.e. suo eloquio diverterunt, ut ea quæ eloquenter scripta fuerant in Hebræo, eloquentia verterent in Græcum, aiunt (Clementem Rom.) ipsius (Pauli) adjunctum sententiarum Pauli proprio ordinasse et ornasse sermone."
Sententia hæc ex aliis optime nobis arridet. Etenim explicat differentias stili hujus epistolæ a stylo aliarum epistolarum et cur stylus hujus epistolæ similis est stylo epistolæ Clementis Rom. qui in præfatione ad Philip. 43. vocat eruditos Pauli. Hæc auctoritas traditionis confirmat et difficultatibus satisfacit.

Tak było przed naszą erą, tak było i po Chrystusie. Tak nad wszystkimi innymi przewyższa Pismo św. wszelkie literackie etc. Pod względem literackim, mylibyśmy się bardzo, gdybyśmy w innych księgach Pisma św. szukali tego, co znajdujemy w Listach św. Pawła. Pismo św. jest tylko jedno, a to jest Pismo św. Starego i Nowego Testamentu.

Epistolæ catholicæ v canonicæ.

Epl hæ dicunt catholicæ, quia sunt velut Encyclicæ quædam diriæ in gre ad fideles ~~tt~~ v ad Eccias speciales, v ad fideles saltem dispersionis Hebræorum, ~~v~~ non ad aliquas Eccias. canonicæ dicuntur potius ideo, quia continent canonem, normam vivendi: non vero quia catalogo librorum sacrorum sunt ~~ad~~ inscripti. Prima harum epla

Epistola S. Jacobi.

~~Jac~~ Auctor hujus epl se ipsum nominat Jacobum servum Dni. Servus ē synonymum Apli. sed et quis alius hoc nomine donari potuit. ~~et Dni~~ Hinc nascimur adhuc eandem Jacobum Apl̃um esse auctorem hujus epl. sed ex traditione novimus, Jacobum Apostolum hanc epl̃am scripsisse. Sed in N. T. tres occurrunt Jacobi: Jacobus Zebedæi major, Alphæi minor, et Jacobus frater Dni. igitur quis eorum ē auctor hujus epl̃æ?

Quod primum, ille dum obiit 43 P. XXVII d. 5 Julii 1861.
v 44 a. Xto vulgaris auctor esse non potuit, quia hujus tempore Ecclia nondum constituta erat. Cum quo meminit epla insuper epla hæc supponit scriptam epistolam ad Rom. et Galatas. Remanent igitur duo posteriores Jacobi.
Ex collatione locorum sacræ scripturæ patet ambos posteriores Jacobos esse unum eundemque personæ. nam Mat. 13, 55. et Mar. 6, 3. fratres Dni enumerantur. et Mat. 27, 56. Mar. 15, 40. Joan. 19, 25. de matribus earum eorum instituit.

Joan. 19, 15 videm discunt filii Cleophæ, qui fuit frater Josephi, tutoris Dni nostri. Joannes ibid. appellat Mariam sororem B. V. M.

Jacobus itaq. minor est frater Dni, quod confirmatur epla Gal. 1, 19. „Alium autem apl[orum] vidi neminem, nisi Jacobum fratrem Dni."
Insuper idem confirmat ex dictis Apl[orum] usq. ad c. 15 ubi exhibet nom[en] Jacobi majoris, occurrit distinctio inter unum et alterum Jacobum - post hoc autem tempus auctor jam sine ulla distinctione

Si autem altera esset persona Jacobus minor ne ponit Jacobum - et altera frater Dni. De hoc Jacobo notum est illum post certe distinctio occurret. obitum Festi a. aute adventum Procuratoris instigante Anano suno pontifice e pinnaculo templi dejectum et lapidibus obtutum fuisse. Epla hæc scripta e ad refellendos errores eorum qui ex eplis S. Pauli acceperunt ansam vivendi pro libidine sua. Apls enim Paulus ait nos justificari non ex operibus sed fide. Jacobus autem dicit quod ex operibus fides valuit - et inultat fidem sine operibus mortuam esse.
Non quidem ut pugnet cum Paulo sed ut suppleret doctrinam ejus male intellectam. itaq. si est contradictio inter Jacobum et Paulum in prima intuitu videtur epla hæc epposita eplis S. Pauli ad Rom. eodem ejus argumento quibus utit Paulus ad demonstrandum ex fide justificari hominem. Jacobus adhibet ad demonstrandum contra, opera esse necessaria ad salutem. e.g.c. 2. v. 23. Prov. 22. dicit ad exemplum Abrahami: „Credidit autem Abraham Deo, et reputatum est „illi ad justitiam..." et concludit exinde: „Videtis, quoniam ex operibus justificatur „homo, non ex fide tantum." Paulus vero

Gal. 3,6. ad idem exemplum provocat, sed
concludit ita: „cognoscite ergo, quia, qui ex
fide sunt, ii sunt filii Abrahae."

Semper Ad illam contradictionem solvendam
animadvertit significatio vocabulorum
adhibitorum ab utroque epla. Paulus
intelligit fidem vivam, quae dirigit opera.
Iacobus loquitur magis de sensu scho-
lastico, agendo de operibus, quae
sunt ex ipsa fide fructus.
Opera Pauli & opera legis mo-
saica, opera bona in se, sed non
sanctificata a fide velut gratia necessaria.
Iacobo opera dicunt fere totum
vim se spectabona opera, sed vim
conferentia bona quibus accessit gratia
divina, meritum fidei.
Scripta e huc epla Pervolgavit, ubi deles
et pli era. tempus incertum. Sed quum S. Iacobus
a. 62 obiit, quum scripta est epla
ejus prior epla ad Romanos (a. 58 scripta)
et a. 59 et 63. incidit tempus scriptionis ejus.
Lingua graeca, teste Traditione
et ipsa natura. Fscripta e epla hdr. Fmanu scripta e
Integra epla abq ei arte e con- ad eos qui fuerant
texta. repetitiones frequentes dispersi. Rui, adeq
moralibus praeceptis abundat. graece callebant.
solvit abrupte, et quadam salutatione ad praecepta morali:
Postremus versiculus enim sonat:
„fratres mei, si quis ex vobis erraverit a veritate, et converterit
quis eum, scire debet, quoniam, qui convertit peccatorem
ab errore viae suae, salvabit animam ejus a morte, et operit multitudi-
et epla absolvit. nem peccatorum."
Celsior est Gal.
vinista de valore hujus epli
sub respectu literario hdr a.t:
Ska pisarowy rzut oka uderza nas nagroma dzona nie
Kuisma i bóle przykarów wypowiedzianych jasno, krótko, jak.
skoholek, nieoczekanych obok siebie bez wewnętrznego związ-
ku. Widzi się, jakoby autor chciał korzystać z nieja wszyst-
kich, każdy zbyteczny frazes, każde niepotrzebne słowo
kasuje. Każdy przepełniony jest myślami zorak rozumem. S. Paweł
jest w tym samym stopniu pisarzem praktycznym, a jednak nikt
nie pisania nawet podobieństwa między dziełami tych pi-
sarzami. Dzieła Pawła powtarzają jedna drugiej w niektórych
rozmowach pismo. Widzi się też niezgodności, razem i wal-
czyć ze sobą o miejsce na papierze. Ktoś styl zawsze zbyt
nie nawiązuje i długie periody, w których nie zawsze łatwo
dopatrzyć początku lub końca. Widzi się Jakoba przeciwnie
krótkie, dobitne, biegną jedne za drugiemi szybko bez przejścia

ber naturalnego powiązku, jakby artykuły i przykazań prawa. Widać tu nie literata, lecz człowieka z głową, jasną i szerokim sercem. Przejęty Chrystusowską wagą Do Pauli epistolas agendo observandi et quis i obrzezkowcia powodami de pluribus adversariis, qui doctrinam Ewangelii, pozwalają jednak epistolas velut non consentientem doctrinae naturalnemu rozumowi pawłowemu et ceterorum Apostolorum, coepebant, ac proin opus fuit, ut a quo damnemy ewangelii i zdaniu. Apostolo insignis auctoritatis confirmaretur ea quae Paulus docuit Ducha S. tonem, zawsze Plurimi enim, quia a solo Paulo recepturam godności i su- ceperant fidem, dubitarunt an in vera rodzaj powagi." fide starent instituti:

Epla inscripsit Jacobi corrigendo errores a quibusdam promptos ex epistolis S. Pauli praebuit novam ansam calumniandi Pt. jam in Paulum solum sed et Jacobum.

Itaq. Petrus scripsit epistolam ad confirmandos eos qui a Paulo conversi sunt, et ad persuadendum ipsis, eos esse in vera fide. Quod et fecit prima sua epla. Hoc patet scopus epistolae patet ex 5, 12. „per Silvanum fidelem fratrem vobis, ut arbitror, breviter scripsi, obsecrans et contestans, hanc esse veram gratiam Dei in qua statis." Non nulli haec verba volunt accipere de altera quadam epla Non autem de altera epla, quae scripsit haec verba sed accipienda sed de eadem ipsa, patet inde, quod Petrus in IIa epla secundam hanc epistolam secundam nuncupellat.

Scopum suum assecutus est ipso facto scribendo ad eos qui a Paulo conversi sunt, appellando eos sanctos, electos, etc. ut indicaret eos in vera fide esse.

Inscripsit ut ibi eisdem phrasibus quibus et Paulus in epla ad Ephesios et Colossenses. Deo similiter. Do inter has epistolas nulla quia intercedit.

Scripta est haec epla Romae ut patet ex 5, 13. „salutat vos ecclesia „quae est in Babylone coelecta et Marcus filius meus" ubi per Babylonis nomine Romam, paucissimis exceptis, intelligunt Romani. item et in Apocalypsi Joannes hoc nomine Romam appellat, et Paulus in II Tim. libertum de dicit ex ore Leonis i. e. Neronis.

Scripta ē vel 60 63. Epla hæ
partem contulit ad dubia quoad
Sauli de etiam tollenda et animos
persuadendos. Nicolaitas et Gnosti-
cos hæreses in Ecc. crevit, itaq; ad na-
gis persuadendum Paulum revera fuisse
Eplum Dni et occurrendum hæreticis scri-
sit S. Petrus secundam epistolam ubi
expressius quam in prior. comme-
morat Paulum, eum fratrem appellat
commemorat Eplas ejus et rectas
dicit, sed duriores. Nihil ad in-
telligendum. Auctoritas hujg Epli gra-
vis Ecclg oculis ~~in dubium~~ ~~revocata~~
Calvinus, Grotius et. recoxerunt hoc
dubium antiquorum de autentia
sed hujus epistolæ. -
Ecclesia Alexandrina antiquissi-
mis temporibus fuit hæc epistola
inter libros canonicos habita
Clemens Alexand. Commentarium
scripsit in hanc II Petri eplam
ut testatur Eusebius H.E. l. 6. c. 13.
Traditionem Ecclg Alexandrinæ sequens
Origenes ante v. IV et postea Ecc.
Deus universim in canonem li-
brorum divinorum hanc eplam retulit.
Indicia interna autentiæ hujg Epli S.
Epla Auctor se appellat Epl.
et verendi. et dicit se testem
transfigurationis. ~~et~~ eam eplam secundam
~~se~~ dari suam appellat.
~~et~~ proin ~~2~~ e Epl. ~~2~~ impostor.
Sed impostor ~~2~~ e, nam Epistolæ
litudo occurrit inter primam
et alteram eplam - 2) nulla causa
impostur& huic assignari potest.
~~Deus~~ nam ~~2~~ prodit se hæreticum,
sed ubiq; virum catholicum ap-
rct. Si autem esset impostor,
opus ejus ut Apocryphum nullius
in canonem recipere&. -

Tangam similitudinem cum epla
II Petri habet epla Judæ.

Judas frater Jac. dicit, nam fuit
e numero quatuor supra enu-
meratis. Hæc dicit scripsisse ad eos-
dem ad quos et Petrus. i.e. ad
incolas etatis Minoris, Ponti, Galatiæ &c.
Epla ejus e quasi recapitulatio
eorum quæ ab aliis dicta explis-
brevissime hic exposita e doctrina
catholica contra Nicolaitas et Gnosticos et tra-
dunt præcepta moralia Epla huic ~~eidem~~ auctoritatem
abjudicant Inulli ideo Quia
continet libri mentio pugni
inter Michaelem Arch. et diabolum de cor-
pore Mosis quæ historia desumpta traditæ ab
et adversariis ex libro apo-
crypho. (de morte Mosis)
Sed etsi ita esset tamen
in inde sequitur negandam esse
authentiam epla. potuit autem
factum hoc aliunde cum potu-
erat et esse verum. Incaput hoc facto
traditæ præceptum morale de non blaspe-
mando. non vero explicat ipsum
factum.
Quia citat apocryphus Enochi.
Sed nullam sententiam invenimus
quæ ~~simile~~ esset citata ex isto
apocrypho. et quamvis Enoch citatur
id sumit aliunde: ex revelatione potuit
Quoad ipsum factum pugni Michaelis
Archangeli cum diabolo de corpore Mosis
quamvis e miranda historia tamen
in ea negandum miraculum
non aliter ac alia miracula rejici
enda essent.

Etenim, si exulio libro
cujus authentica.

Epla I. S. Joannis

Stricte loquendo non est Epla, sed introductio ad Evangelium. Nam desiderat formula eplarum. Desunt salutationes initio, quam sub finem epla. Quum tamen in epla ad Hebraeos sub finem saltem occurrunt salutationes. Eplam hanc esse introductionem in evang. patet ex ejus initio: "Quod vidimus, quod manus nostrae contrectaverunt de verbo vitae, annuntiamus vobis."

Hae spem in nobis existant ac si in hac epla enarranda essent facta de Incarnatione Dni N. J. Ch. Sed hic invenimus solum capita doctrinae de incarnatione. Incipes c. 2 v. 12 ad 14 quasi conspectum ob oculos ponit, quae enarraturus est in sequentia scripti. Haec ita autem in evangelio reperiuntur. In vero in epla Evangelista scriptum fuit contra Ebionitas et alios negantes divinitatem Chri. Incipiens dum ille error in solum dogmatica sed et moralia pervenerit, dum haeretici hi liberarent se ab obligatione legis moralis, hinc Apl. in introductione ad evangelium seu in hac epla, contra hos errores agit.

II.a scripta ad Electam Kyriam. Domina haec exhibetur habens plures filios et filias, quorum alii fideles sunt, alii in infidelitate ~~praeceptor~~ adhuc vivunt. Deos communiter censent hac Dna significari Ecclesiam quandam, In vero personam singularem. Epla haec continet compendium praeceptorum moralium in prima epla traditorum.

Epla III Joannis scripta fuit
ad quendam Gajum. Agit in ea
Epla contra Diotrephen quen-
dam praepositum cujusdam Eccls
qui tamen male esse gerebat
contra erga fratres tos fideles
et hospites non recipiebat.
Laudat vero Gajum et Demetrium
quendam hospitalitatis causa.

p. XXVIII d. 6 Junii 1861. Ab initio Eccls usq ad a. 60 op-
pressio religionis Xnae balteatus fi-
nibus continebatur. Ab hoc vero tem-
pore fere, i.e. a tempore incensi Ro-
mani persecutio in alias provin-
cias diffusa e. potissimum in pro-
vinciis Asiae minoris exercita a. 80-90 p.
tempore, quo scripta e ultimus Andlibr Joan.

Apocalypsis.

Librum hunc scripsit Epla Joannes ut
consolaretur Eccles Asiae. Ratio, qua
scopum suum assequitur est spes Xnae.
Principale objectum e exhibere futura
fata Eccls Xnae, quae ita adumbrantur
ut ad 5 puncta reduci possint. 1) Abro-
gatio cultus Judaeorum et subversio status Hebr.
a. c. 1 ad 11. 2) Enarrata hac eversione
synagogae accedit ad depingendum
paganismi interitum - c. 12 ad 19.
3) Victoria Religionis Xnae de pagan-
ismo et de synagoga relata,
et istius religionis pax. a c. 19 ad 20.
4) Finis hujus mundi et judicium extre-
mum - 20, 11. ad 22. 5) felicitas electorum.
Sub hac respectu Apocalypsis opus per-
fectissimum totum in se continens.
In dubiis explicandis plures infeliciter
laborarunt, quod ex multitudine sym-
bolor procedit et usq ad Grotium
vix ade commentarius in Apocalypsin
sanioris criticae ju-
dicio praeditus
Alii applicabant Apocalypsin ad extre-
mum judicium, alii ad facta historica.
ibat ut Turcis Tartaris Arabibus et
Pcibus suis pastis fuerint in hac libro.
Grotius demum sanioren exhibet sen-
tentiam. Refert ille omnia, quae
in hac libro narrantur ad trium

1) ad ea quæ enarrantur de Sodoma symbolica
2) ad ea quæ enarrantur de Babylone item symbolica et
3) quæ pertinent ad Jerosolymam cælestem.

Hoc ordine instituto facilius et solutu erit, in partes totum librum Apocalypseos referunt ad Sodomam, Hebræos vero adumbrant, quæ pertinent ad Babylonem designant horum imperium quæ vero ad Jerosolymam cælestem, hæc pertinent partim ad Ecclesiam militantium partim ad vitam functorum beatam.

Quod vero reapse divisio illa argumenti in facta re quæ referuntur ad has civitates patet ex ea est justa patet exinde, quod ad finem cap. 11. ita de Sodoma dicta optime in Jerosolyma quadrant, cujus arx gentilis Arad. Ipsa urbs post mortem duorum testium destructur. Quæ autem de Babylone sunt dicta in Romam Romanam quadrant. Evangelium phialibus clades designant. urbs in capite septem collium ædificata.

Bossuet in Comentario in Apocalypsin ita refert ad destructionem imperii Romani et ad persecutiones quas Christiani patiebantur ab Imperatoribus Romanis. Postrema pars quæ refertur ad extremum judicium ipsi videtur designare ultimam cladem Romæ per Alaricum inflictam. Ea enarratione explicat Calmetus.

Wetsteinius in Prol. ad N. T. Christi destructionem Jerosolymæ et posteriora facta Hebræorum adumbrata credit in Apocalypsi. Ceterum tamen fatetur opus absolutissimum esse Apocalypsin excellens gravitate, accurata imaginum repræsentatione, imo sub exspectu literario ac librorum antecellit.

Scripta est Apocalypsis in Patmo ut patet ex 1, 9. Tempus vero spectat ad solvendum dubio, quo tempore etiam Joannes? an tempore Neronis, an Domitiani? Sed potior est sententia, quæ Joannem sub Domitiano exulem facit i. e. a. 81-91. inter a. 81 et 91. Hæc a. 81-91 scripta est Apocalypsis. An dubium est vocatas Apocalypsin erroneum libri tar. Dionisius Alex. et Cajus negarunt authentiam hujus libro ad eruenda argumenta, quibus illi errores suos superstruebant.

Ex hoc tempore alii scripta alii cuidam
Joanni presbytero Ephesino tribuebant
hunc librum Tamen fere multus
liber qui tot habeat auctoria cui
nudita quod habet nostri liber. Sic habe-
ta mus testem Papiam Hierapoli-
tanum, de quo testatur
eum expresse Joanni Apto tribuisse hoc opus
Papias autem fuit discipulus ipsius Joan-
nis. Justinus Martyr Dial. con-
tra Tryph. expresse Joanni Apo-
stolo tribuit hoc opus - ~~Item Melito~~
~~to Epo~~ Idem Irenæus H.E.l.4.c.5 testat
de Melitone, quidem Epus unig haer Ecclia
quibg Apocalypsin dicavit Joannes
quique Apocalypsin tribuit Joanni Apo
Clemens Alexandr. Origenes quide
ferens de Apocalypsi unibram du-
bii exprimit de auctoria ejus,
quod tamen nitavit ad ejus
Joannis.

Co do zawartości opowiadania Jowanni
te w Apokalipsie obrazami - co jest
historyczną i moralną część, to
tu prorocka. Apocalypsis przedstawia
całą przyszłość Kościoła to sposob
ogólnowy odnosząc się do najwy-
bitniejszych punktów dziejowych. Oczy-
tając ją, mówi Bóg nam, kiedy je
czujemy blizko siebie obecność
Boga. Ekalnet mówi, że przystę-
pując do tłomaczenia tej księgi, przy-
stępował z uprzedzeniem że jest trudna
ciemna, po głębokim przeczytaniu nabrał
innego, popełnił Eichhorn broni Apokalipsy jako na-
trząsaniom się niedowarzonych
umysłów i mówiąc, że stanowiska
odpowiedniego, uważając ją za arcy-
dziełem - a powinno że mówić że
ją pisał Bóg. Gdyby zaś była dzie-
łem tylko ludzkiem, toby Bóg nie
mógł takiego arcydzieła napisać
bo nie był literatem. Entuzyazm zaś za-
gdzie może w czynach, a nie słowach objawia się arcydzieła.

Introductio in libros ss. Novi T. ~~Generalis~~

Prolegomena. §. 1. Introductionis in ll. ss. N. T. notio et finis — 1.
§. 2. Nomina librorum N. T. — 4.
§. 3. Argumentum horum librorum — 7.
§. 4. Libri sacri N. T. sunt maximi momenti. — 9.
§. 5. Cognitio Introductionis in ll. N. T. utilis et necessaria — 11.
§. 6. Brevis conspectus historiæ Introductionis et literaturæ ejus — 14.

Pars I. Introductio generalis. Sectio I^a apologetica.

Caput I. De libror ss. N. T. authentia.

§. 7. Qui liber è authenticus et quibus argumentis demonstratur authentia — 21.
A. Argumenta externa. §. 8. Eorum distinctio — 24.
§. 9. Varia forma testimoniorum authentiæ librorum ss. N. T. — 25.
α. Testes orthodoxi. §. 10. E sæculo primo — 28.
§. 11. E sæculo II. pag. 33. §. 12. E sæculo III° ~~pag. 38~~ — 38.
§. 13. Testium nominatorum fides ostenditur — 41.
β. Testes heterodoxi §. 14. — 45.
γ. §. 15. Testimonia ethnicorum — 49.
B. Argumenta interna. §. 16. Tractandorum conspectus — 53.
1. Libri N. T. consentiunt cum fide dignis aliorum relationibus, quoad objecta varia, de quibus utrinque agitur — 55.
§. 17. Varia objecta hic distinguenda — ib.
§. 18. Libri N. T. consentiunt cum fide digna aliorum relatione quoad statum Judæorum civilem et religiosum — 56.
§. 19. Idem quoad adjuncta locorum — 59.
§. 20. — quoad indolem et adjuncta personarum — 64.
§. 21. Solvuntur dubia ~~pag. 75~~ §. 22. Continuatio — ~~86~~.
§. 23. Consensus hucusque monstrati momentum — 91.
2. Libri N. T. consentiunt quoad materiam et formam suam cum nota indole et adjunctis auctorum quibus tribuuntur.
§. 24. Rei tractandæ ordo. — 94.
§. 25. α) Libri N. T. ab octo diversis auctoribus exarati — 95.
§. 26. β) Auctores N. T., antequam Isto nomen dederant, Judæi erant. 98.
§. 27. γ) Duobus exceptis illiterati — 99.
§. 28 δ) Auctores N. T. semet exhibent tanquam præsentes rerum, quas narrant, testes — 102.
§. 29 ε) Denique tanquam viros animi candore et veritatis amore summe conspicuos — 107.

§.30. Suppositionis librorum V.T. moralis impossibilitas — — — pag. 109.
§.31. Conclusio — — —

Sectio II. Historia librorum ss. N. T.

§. 59. Definitio ejus et divisio — — — — — — — — — — 211.

Caput I. De librorum ss. N. T. origine, conservatione, propagatione et auctoritate in Ecclesia agnita.

A. De origine librorum ss. N. T. — — — — — — — — — — 212.

§. 60. An auctores ss. N. T. libros suos ipsi scripserint? — — ibid.

§. 61. Quae scribendi materialia adhibuerint? — — — 213.

§. 62. De originali librorum ss. lingua — — — — — — 215.

§. 63. De originali scripturae forma in libris N. T. — — 219.

§. 64. Prima librorum ss. N. T. editio — — — — — — — 224.

B. De librorum ss. N. T. conservatione et propagatione.

§. 65. An quidam libri N. T. prorsus perierint — — — 225.

§. 66. Autographa N. T. maturae interierunt — — — — 229.

§. 67. Causa inheritus praematuri autographorum N. T. — 233.

§. 68. Maturae librorum ss. N. T. propagatio, ejusque causae — 235.

§. 69. De variis modis, quibus librorum N. T. propagatio fiebat diversa aetate — — — — — — — — — — 237.

a) De codicibus et editionibus impressis ll. ss. N. T.

§. 70. De codicibus graecis N. T. — — — — — — — — 238.

§. 71. Codices uncialibus litteris scripti — — — — — — 241.

§. 72. Codices praecipui minutiori seu cursivo charactere scripti. 254.

§. 73. De editionibus impressis textus graeci N. T. — — 256.

b) De textu recepto pag. 266. c) Editiones polyglottae — — — 268.

d) De editionibus criticis N. T. — — — — — — — — — 272.

De Versionibus N. T. §. 74. Tractandae conspectus — — — 284.

1° Versiones Orientales. §. 75. Versio Syriaca — — — — — 285.

§. 76. Versiones Aegyptiacae pag. 290. — §. 77. — arabicae p. 292. §. 78. persicae 293.

§. 79. — aethiopica — pag. 294. — §. 80. — armenica — — — — — 295.

2° Versiones occidentales. §. 81. — latinae. §. 82. — ante S. Hieronymum 296.

§. 83. Versio Itala — pag. 297. — §. 84. Emendatio Vulgatae p. S. Hieron. 298.

§. 85. Fata Vulgatae usque ad Concilium Tridentinum — — 301.

§. 86. Emendationes Vulgatae tempore Conc. Trid. et cura Rom. Pont. 307.

§. 87. Cujus momenti Vulgata nostra — — — — — — — 312.

§. 88. De reliquis versionibus latinis — — — — — — — 315.

§. 89. Versio gothica pag. 321. — §. 90. Slavica p. 323. §. 91. polonicae 329.

§. 92. Periodus I. De antiquis versionibus polonicis in impressis — 331.

§. 93. Periodus II. Bibliorum polonicorum editiones impressae. A. Walterium. — 344.

§. 94. B. Biblia integra, aut solius N. T. polonica — — — — — 356.
§. 95. Versiones bibliorum polonicae Lutheranorum — — — — — — 375.
§. 96. " — " — " — " — " Calvinianae — — — — — — — 377.
§. 97. " — " — " — " — " Socinianorum — — — — — — 381.
§. 98. 1. De versionibus bibliorum lithuanicis — — — — — — 392.
§. 99. Citata SS. Patrum — — — — — — — — — 400.
Cap. §. 100. De auctoritate librorum N. T. in Ecclesia agnita — — 403.
§. 101. Quando canon factus fuit? — — — — — — — — 417.
§. 102. Aut in aequales fuerint collectiones, et quomodo dirimebant 421.
Caput II. De forma textus N. T. §. 103. Fata textus externa (in antiq.) 425.
§. 104. Materia codicum et forma litterae — — — — — ibid.
§. 105. Divisio librorum N. T. in usus ecclesiasticos — — — — 428.
§. 106. Divisio textus in capita et versus — — — — — — 431.
§. 107. Inscriptiones et subscriptiones — — — — — — — 432.
Caput III. De fatis textus S. N. T. ejusque emendatione — — 434.
§. 108. Conditio textus S. N. T. — — — — — — — — ibid.
§. 109. Lectionum variantium origo — — — — — — — 436.
§. 110. De recensionibus textus S. N. T. — — — — — — 444.
Sectio III. De critica textus S. §. 111. Notio criticae et necessitas 452.
§. 112. Quid lectio, ejus varietas, quibus modis ad cognitionem lectionis originariae perveniatur — — — — — — — — — 453.
Caput I. De lectionum genuinitate ex internis rationibus cognoscenda.
§. 113. Lectio examinata primo in se — — — — — — — 454.
§. 114. Lectio examinata 2do relate ad alias lectiones — — — 455.
§. 115. De conjectura critica — — — — — — — — — ibid.
Caput II. De lectionum genuinitate ex testimoniis cognoscenda — 456.
§. 116. Monumentum testium — — — — — — — — — ibid.
§. 117. Quis in hac re testem agere potest — — — — — — 457.
§. 118. Testium diaskepsia quomodo cognoscenda — — — — 460.

Introductio specialis §. 1a Conspectus tradendor. pag. 1.

Sectio I De libris N. F. historicis. Caput I. De Evangeliis.

§. 2. Evangelii notio — 2.

§. 3. Quatuor illum evangelia, reliquis rejectis, Ecclia agnovit. — 3.

§. 4. Inscriptiones Evangeliorum pag. 6. — §. 5. Ordo Evangeliorum — — — 7.

Caput II. De Evangelio S. Matthæi. §. 6. Matthæi persona et vita. 8.

§. 7. Evangelii S. Matthæi argumentum et dispositio — — — — 11.

§. 8. Quibus lectoribus Matthæus scripsit suum Evang.? — — — 16.

§. 9. Ubi et quando exaratum sit evangelium S. Matthæi? — — 18.

§. 10. Quo consilio scripsit Matthæus suum evangelium — — — 22.

§. 11. De lingua originali Evangelii S. Mat. — — — — — — — 26.

§. 12. Quando, a quo et qua fide confecta et grœca Evangelii ejus versio 34.

§. 13. Vindicatæ authentia Evang. S. Mat. contra exceptiones ex internis rationibus repetitas — — — — — — — — — — — — — — 36.

§. 14. Duo priora capita eundem cum reliquo Evangelio habent auctorem. 47.

Caput III De Evangelio S. Marci. §. 15. S. Marci persona et vita. 53.

§. 16. Argumentum Evangelii S. Marci — — — — — — — — — — 57.

§. 17. Quibus lectoribus, ubi et quando scriptum sit hoc Evang. — — 62.

§. 18. Consilium Evangelii S. Marci — — — — — — — — — — 64.

§. 19. Fontes, quibus S. Marcus est usus — — — — — — — — 65.

§. 20. De originali evangelii S. Marci lingua — — — — — — 67.

§. 21. De Evangelii S. Marci authentia et integritate — — — 70.

Caput IV. De Evangelio S. Lucæ. §. 22. De S. Lucæ persona et vita. 74.

§. 23. Argumentum evangelii S. Lucæ — — — — — — — — — 78.

§. 24. De Theophilo cui S. Lucas Evangelium et Actus dedicavit — — 84.

§. 25. De consilio Evangelii S. Lucæ — — — — — — — — — 87.

§. 26. Quando et ubi S. Lucas evangelium suum exaravit — — — 88.

§. 27. De fontibus, quibus est usus — — — — — — — — — — 92.

§. 28. Evangelii S. Lucæ lingua et dictio ejusdem authentia et integritas 97.

§. 29. De Evangelii Marcionis ejusq. relatione ad Evangelium S. Lucæ. 98.

Caput V. De trium priorum Evangeliorum relatione ad invicem, et de variis quoad modum eor. originis hypothesibus.

§. 30. Trium priorum evangeliorum relatio ad invicem — — — — 100.

§. 31. Hypotheses variæ de modo eor. originis. — — — — — 102.

§. 32. Difficultates, quæ hypothesi primæ obstant — — — — — 106.

§. 33. — " — " — " — " — " — De alio quodam fonte scripto obstant 108.

§. 34 Hypothesis de fonte Evangeliorum communi scripto dijudicata. 110.

§. 35. Sententia de modo originis Evangeliorum reliquis verosimilior — — 112.

Caput VI De Evangelio S. Joannis. §. 36. De S. Joanne Aplo — 117.
§. 37. Argumentum et dispositio Evangelii S. Joannis — 123.
§. 38. Peculiaris S. Joannis Evangelii indoles — 128.
§. 39. Consilium Evangelii S. Joannis — 130.
§. 40. Occasio ~~hujus~~ scribendi hujus Evangelii — 134.
§. 41. Quando, ubi et quibus lectoribus scriptum sit Evang. S.J. 139.
§. 42. De evangelii S. Joannis authentia — 143.
§. 43. " — " — " — " — " — integritate — 151.
Caput VII De Actis Aplor. §. 44. Libri hujus auctor et auctoritas. 154.
§. 45. Consilium auctoris et libri argumentum — 156.
§. 46. Quando, ubi S. Lucas scripsit librum hunc et quibus fontibus est usus — 161.
Sectio II De libris N.T. didacticis. Caput I. De epistolis S. Pauli.
§. 47. Brevis vitæ Pauli Apli delineatio — 163.
§. 48. De Pauli Apli ejusq epistolæ indole — 169.
A. De epla ad Rnos. §. 49. De urbe Rnor et Rnor — 174.
§. 50. Epla ad Rnos argumentum et dispositio — 178.
§. 51. " — " — " — consilium et occasio — 179.
§. 52. Quando et ubi scripta sit? — 180.
§. 53. Epla ad Rnos lingua originalis, authentia et integritas — 185.
B. De utraq ad Corinthios. §. 54. De urbe et cœtu Corinthior — 187.
§. 55. Ubi, quando et qua occasione scripta sit epla I ad Corinth. — 189.
§. 56. Ejusdem epla argumentum et dispositio — 190.
§. 57. Ubi, quando et qua occasione exarata sit epla II ad Corinth. — 192.
§. 58. Argumentum epla II ad Cor. ejusq dispositio — 194.
C. De epla ad Galatas. §. 59. De lectoribus epla ejusq occasione — 195.
§. 60. Epla argumentum et consilium — 198.
§. 61. Ubi et quando epla hæc scripta sit — 201.
D. De epla ad Ephesios. §. 62. Quibus lectoribus epla hæc scripta sit — 206.
§. 63. Epla ad Ephesios argumentum — 213.
§. 64. Quando, ubi et qua occasione epla hæc scripta sit — 214.
E. De epla ad Philippenses. §. 65. De urbe Philippis et cœtu Rnor in eadem 217.
§. 66. Epla occasio et argumentum, ubi et quando scripta — 218.
F. De epla ad Colossenses. §. 67. De cœtu Rnor Colossis — 220.
§. 68. Occasio, scopus et argumentum epla — 222.
G. De utraq ad Thessalonicenses epla. §. 69 De urbe Thessalonica et cœtus Chri origine in eadem — 223.

~~G. De utraq epla~~

§. 70. Quando et ubi Ia epla scripta ẽ — — — — — — — — pag. 225.
§. 71. Occasio et argumentum — — — — — — — — — — — ibi.
§. 72. Quando et ubi scripta sit IIa epla ad Thessalonicenses — — 227.
§. 73. Eplę hujus occasio et argumentum — — — — — — 228.
~~§. 74.~~ H. De utraq ad Timotheum epla. §. 74. De Timothei persona. 229.
§. 75. Occasio et argumentum eplę Ia ad Tim. — — — — — — 231.
§. 76. — " — " — " — " — " IIa " — " — 232.
§. 77. Ubi et quando scripta ẽ IIa ad Tim. epla — — — — 233
§. 78. De tempore, quo exarata est Ia ad Tim. epla — — — 237.
I. De epla ad Titum. §. 79. De Tito et cœtu Cretensi — — — 240.
§. 80. Argumentum eplę hujus pag. 241. — §. 81. Quando et ubi scripta 242.
§. 82. Eplæ pastoralium S. Pauli auctoritas — — — — — — 246.
K. §. 83. Lector, occasio, argumentum eplę, quando et ubi scripta — 248.
L. ~~§. 84.~~ De epla ad Hebræos. §. 84. De auctore eplę — — — — 250.
§. 85. Argumentum eplę ad Hebræos — — — — — — — — 262.
§. 86. Ad quos scripta fuit. pag. 265. — §. 87. Occasio et scopus — — 266.
§. 88. Tempus et locus pag. 267. — §. 89. Lingua eplę — — — — 268.
Caput II De eplis catholicis. §. 90. Quæ ẽ et cur ita vocant — 269.
1. De epla S. Jacobi: §. 91. De Jacobo auctore hujus eplę — — — 271.
§. 92. De eplę hujus auctore et auctoritate — — — — — — 274.
§. 93. Eplę argumentum, occasio et consilium — — — — — 278.
§. 94. Quibus, quando et ubi scripta est epla — — — — — — 280.
2. De eplis S. Petri. §. 95. De S. Petri persona — — — — — 281.
§. 96. Eplę Ia S. Petri argumentum et consilium — — — — 285.
§. 97. Quibus, quando et ubi scripta est — — — — — — 287.
§. 98. Argumentum IIæ eplę Petri — quibus, quando et ubi scripta 289.
§. 99. Eplę authentia et canonica auctoritas — — — — — 290.
3. De eplis S. Joannis. §. 100. Eplę Ia S. Joannis authentia — — 293.
§. 101. Eplę argumentum et consilium — — — — — — — 295.
§. 102. Quibus scripta est et qua occasione — — — — — — 297.
§. 103. Quando et ubi est scripta — — — — — — — — 300.
§. 104. De eplæ Iæ Joannis integritate præcipue de V, 7. — — 301.
§. 105. Ad quos scriptæ sint eplæ II et III Joannis — — — — 303.
§. 106. Argumentum utriusq, quando et ubi scriptæ — — — — 304.
§. 107. De utriusq, authentia — — — — — — — — — 305.

4. De epla Judæ. §. 108. Epłs argumentum — — — — — — — 309.
§. 109. De epłs auctore et canonica auctoritate — — — — — 310.
§. 110. Quibus lectoribus, quando et ubi scripta sit? — — — 315.
§. 111. De erroribus et errore magistris, quibus in epłis S. Pauli ad Ephes. ad Colos. et ad Timoth. quam in 2a Petri et Judæ epła spectant — — — — — — — — — — — 316.

Sectio II. De Apocalypsi S. Joannis.

§. 112. Apocalypseos argumentum — — — — — — — — 322.
§. 113. Nutus de significatione, quæ majoribus hujus libri partibus subest — — — — — — — — — — 329.
§. 114. De apocalypseos auctore et canonica auctoritate — — 334.
§. 115. Quibus lectoribus et quo consilio scripta sit Apos.? — 341.
§. 116. Quando et ubi scripta est Apocalypsis? — — — — 343.
§. 117. Quanti momenti Apocalypsis? — — — — — — — — 348.

Finis.

Из Киарини

Introductio in Novum Testamentum